

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

**Hazırlayan
Ramazan ÜNAL**

**CEZA HUKUKUNDA YAPTIRIMIN
UYGULANMASI VE İNFAZI ÖNCESİ İMKANLAR**

Yüksek Lisans Tezi

**Tez Yöneticisi
Prof. Dr. Ahmet BİLGİN**

Kırıkkale-2011

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Ramazan ÜNAL tarafından hazırlanan “Ceza Hukukunda Yaptırımın Uygulanması ve İnfazı Öncesi İmkanlar” adlı tez çalışması Kamu Hukuku Anabilim Dalı’nda oybirliği ile kabul edilmiştir.

Başkan
Prof. Dr. Ahmet BİLGİN

Üye
Prof. Dr. Enver BOZKURT

Üye
Doç. Dr. Ramazan ÇAĞLAYAN

ÖZET

“Ceza Hukukunda Yaptırımın Uygulanması ve İnfazı Öncesi İmkanlar” adlı tez konusu seçilmekle özellikle yargı sisteminin aşırı iş yükü koşullarında artık nicelik olarak milyonlarla ifade edilen dosyalar arasında kaybolup giden gerçek adalet, infaza dönüşen tutukluluk kurumu, gittikçe artan suç yoğunluğu ve ceza infaz kurumlarının gerçek ıslahı ve resosyalizasyonu sağlayamaması parametreleri çerçevesinde devletin cezalandırma erkini kullanmazdan önce her nasılsa suça bulaşmış ve pişmanlık gösteren faile son bir şans daha verilmesini amaçlayan bu çerçevede onu infaz kurumlarının olumsuzluklarıyla karşı karşıya getirmeden yeniden kazanarak tekrar toplum içerisine alma, cezaevine girmiş damgalanmasının önüne geçme amacını güden 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunumuzda yer alan muhakeme kurumları incelenmiştir.

Çalışma yukarıda belirtilen amaçlar doğrultusunda infazın siyasi ve sosyal boyutları dışında teoriden daha çok ceza mevzuatımızda ve uygulamada yer alan ve yüksek mahkeme içtihatlarıyla her gün şekillenen pratik muhakeme kurumlarının uygulanabilirlik şartları ve sonuçları yönünden irdelenerek yapılmıştır. Tez üç ana bölüm ile giriş ve sonuç kısmından oluşmuştur. Birinci bölümde ceza hukuku ve ceza yargılama hukukunun üzerine inşa edildiği kavram olan ve ceza hukukuna bu özelliğini veren yaptırım ve daha da özelde ceza hukukuna has olmak üzere ceza yaptırımı, bu yaptırımın unsurları, nitelikleri, amaçları ve bu yaptırımın infazı, infazda karşılaşılan sorunlar irdelenmiştir. İkinci bölümde devletin cezalandırma erkine başvurmadan önce fail hakkında soruşturma safhasında kullanılan kamu davasının açılmasının ertelenmesi, önödeme ve uzlaşma kurumları; üçüncü bölümde ise kovuşturma safhasında uygulanabilen mahkumiyetine karar verilmiş, suçluluğunun tespiti yapılmış failer açısından hükmedilen cezanın infazını erteleyen ve bu kapsamda faile son bir şans bahşeden cezaların ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumları hukuki nitelikleri, uygulanma şartları ve sonuçları açısından irdelenmiştir.

İrdelenen kurumların hepsinin ortak özelliği suç işlemeyi itiyat haline getirmiş veya mükerrir suçlular haricinde ilk defa suç işlemiş veya geçmişte işlediği bir suçu bulunup da yasanın öngördüğü şartları taşıyanlara pişmanlık duymalarını sağlamak koşuluyla ıslahı sağlamak ve onları tekrar kazanarak suçsuz bir hayat sürmelerini temin etmektir. Bu nedenlerle hem uygulanma şartları açısından basit suçluluk alanlarında uyumsuzluğu ağır işleyen yargı mekanizmasının dışında ve daha hızlı çözen yine

tarafkların çözüme daha etkin olarak katıldığı bu kurumların kapsamklarının genişletilmesi ve yine gerçek ıslahı sağlamadığı araştırmalarla ve yaşanan gerçeklikle anlaşılan cezaevlerine faili kapatmak yerine faili toplum içine hapsederek özgürlük içerisinde ıslah ve resosyalizasyon amaçlanarak bu kurumların daha da etkin olarak uygulanması önerilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Ceza Yaptırımı, ıslah, uzlaşma, davanın cezanın ve hükmün ertelenmesi

ABSTRACT

"Implementation and Enforcement of the Criminal Law Enforcement Pre-Facilities" in the thesis were selected by the judicial system, especially in conditions of excessive workload, the files are no longer expressed in terms of quantity among the millions lost to the real justice, the execution turned into detention institution, an increasing intensity of crime and penal institutions and the real improvement within the parameters of the state before the punishment can no socialization faculty somehow fails party to a crime and show remorse in this context, it aims to give people one last chance of their negations enforcement agencies face in society again without winning re-import, entered the prison of the Turkish Criminal Code No. 5237 which aim to halt of incuse in our law Criminal Procedure Code and Law No. 5271 of the institutions were discernment

The study mentioned above, except for purposes of execution of political and social dimensions of criminal legislation and in practice more than theory in the high court case law and practical reasoning is shaped every day conformity institutions in terms of conditions and the results were examined. The thesis consists of three main sections with the introduction and a conclusion part. In the first section was built on the concept of criminal law and criminal trial law and criminal law enforcement and, more specifically that this feature of the criminal law to specific criminal sanction, the sanction elements, attributes, goals and execution of this sanction, discussed problems encountered in the execution. In the second part of the state before applying power punishment phase of the investigation about the perpetrator used the postponement of the opening public trial, pre-payment and settlement institutions; the third section can be applied in the prosecution phase, it was decided the conviction, determination of delinquency has been awarded the penalty for the perpetrators perpetrator in this context, one last chance and postponing execution of grant back to the left to the announcement of the postponement of penalties and the provision of legal institutions, qualifications, application requirements, and results are discussed.

The common feature of all of the institutions has been analyzed persistent crime or criminals, except for the first time brought into habit committed a crime or a crime committed in the past there who carry the conditions stipulated by the law provided that enable them to hear remorse provide breeding and supplying them is to live a life again, winning an innocent. For these reasons, both in terms of conditions of

application of a simple mismatch in the areas of the guilt out of the mechanism of heavy-functioning judiciary more efficient and faster solution to solve the participation of the parties again and again expanding the scope of these institutions provide a real improvement in the research and understood the reality of freedom in prisons confining the offender into the community instead of closing the perpetrator. The goal was to reform these institutions and more effective implementation of the proposed socialization.

Keywords: Criminal Enforcement, rehabilitation, reconciliation, punishment and the provision of the case postponed

KİŞİSEL KABUL/AÇIKLAMA

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Ceza Hukukunda Yaptırımın Uygulanması ve İnfazı Öncesi İmkanlar” adlı çalışmamı, ilmi ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

Ramazan ÜNAL

06.01.2011

ÖNSÖZ

Ülkemizde infaz politikası içerisinde kanayan yaralardan birisi olan cezaevlerinin, ıslahı gerçekleştirilememesi ve işlediği bir suç nedeniyle bu suç okuluna(!) düşen failin daha da tehlikeli bir şekilde topluma yeniden katılması, ıslah programları yoluyla kazanılması mümkün olan failin itham ve cezalandırma sürecindeki sistemsiz sorunlar nedeniyle tümünden kaybedilmesi ve modern infazın geldiği yol ayrımı itibariyle ya eski usul zindancı anlayışla faili hiç dikkate almaksızın infazı gerçekleştirme ya da faili merkeze alarak ithamda ve cezalandırmada onun durumuna özgü bir cezalandırma ve infaz belirleme konusunda seçim yapma zorunluluğu çalıştığım tez konusunun belirlenmesinde önemli rol oynamıştır. Uygulamanın da içinde olmam hasebiyle yüksek mahkeme içtihatları, üzerinde çalışma yapılan konular hakkındaki bilimsel makaleler çalışmamda önemli yer tutmuştur.

Görev yaptığım il itibariyle yüksek lisansa başlamamda etkisi olan ilmi olarak çalışmam sırasında ve bunun dışında akademisyenlik öncesi sıfatı nedeniyle meslektaş olmamız nedeniyle mesleki tecrübelerinden yararlandığım hocam Sayın Ali İhsan Erdağ'a, her zaman engin hoşgörüsü nedeniyle danışman hocam Sayın Ahmet Bilgin'e bu ödev bitecek diye tüm fedakarlığını ortaya koyan yüksek lisansa başladığım sırada yeni doğmuş olan oğlum Eren'i bile bensiz 2 yaşına getirdi dediğim biricik eşim Ayşegül'e ve en tatlı çağlarında kendisine haksızlık yaparak kendisiyle daha fazla oyun oynayabileceğim zamanları çalarak çalışmak zorunda olduğum oğlum Eren'e teşekkür ederim.

Ramazan ÜNAL

Ocak 2011

İÇİNDEKİLER

ÖZET	III
ABSTRACT	V
KİŞİSEL KABUL/AÇIKLAMA	VII
ÖNSÖZ.....	VIII
İÇİNDEKİLER.....	IX
KISALTMALAR.....	XIV
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YAPTIRIM KAVRAMI CEZA YAPTIRIMI CEZANIN İNFAZI İNFAZIN SORUNLARI YENİDEN SOSYALLEŞTİRME

1.Yaptırım Teorisi	3
1.1.Yaptırım Kavramı	3
1.2.Bir Yaptırım Türü Olarak Ceza	6
1.3.Ceza Yaptırımının Tarihçesi ve Gelişimi.....	13
1.4.Ceza Yaptırımının Meşruluğu Hakkında Görüşler	17
1.4.1.Cezanın Zorunluluğu	17
1.4.2.Cezanın Kaynağı	18
1.4.3.Cezanın Ceza Hukukuna Ait Oluşu.....	18
1.5.Ceza Yaptırımının Nitelikleri	19
1.5.1.Kanunilik	20
1.5.2.Bölünebilirlik.....	21
1.5.3.Eşitlik.....	22
1.5.4.Kişisellik.....	23
1.5.5.İnsanilik	23
1.5.6.Düzeltilbilirlik	24
1.5.7.Etkililik	25
1.5.8.ekonomiklik	26
1.6.Ceza Yaptırımının Unsurları	27
1.6.1.Acı Çektirme	27
1.6.2.Orantılılık	28
1.6.3.Korkutuculuk.....	29
1.6.4.Yargı Kararıyla Hükmedilme	29
1.6.5.Ödeticilik	30
1.7.Ceza Yaptırımının Amacı ve Bu Konudaki Görüşler	30
1.7.1.Mutlak Teoriler-Ödetici Ceza Teorisi	33

1.7.1.1.Kefaret Teorisi	34
1.7.1.2.Adalet Teorisi	35
1.7.2.Mutlak Teorilerin Eleştirisi.....	36
1.7.3.Nisbi Teoriler -Önleyici Ceza Teorisi.....	38
1.7.3.1.Özel Önleme Teorisi.....	43
1.7.3.2.Genel Önleme Teorisi.....	45
1.7.4.Nisbi Teorilerin Eleştirileri.....	47
1.8.Cezalandırma İlişkisi	50
2.İnfaz Hukuku.....	53
2.1.İnfaz Kavramı.....	53
2.2.Cezanın İnfazı.....	55
2.3.Ceza İnfaz Sisteminin Sorunları.....	60
2.3.1.Hürriyeti Bağlayıcı Ceza ve Islah Sorunu.....	62
2.3.1.1.Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalar ve Sakıncaları	68
2.3.1.2.Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların Geleceği	72
2.3.2.Damgalanma Olgusu	73
2.3.3.Cezaevleri.....	76
2.3.3.1.Büyüyen Bir Endüstri Olarak Cezaevleri.....	79
2.3.3.2.Cezaevlerinin Olumsuz Etkileri	80
2.3.3.2.1.Hükümlünün Psikolojik Durumu	80
2.3.3.2.2.Statü Değişikliği	81
2.3.3.2.3.Alt Kültür	81
2.3.3.2.4.Mahpus Umutsuzluğu.....	83
2.3.3.2.5.Kuruma Uyum.....	83
2.3.3.2.6.İntihar	84
2.3.3.2.7.Koşuş Sistemi.....	84
2.4.Hükümlünün Islahı ve Yeniden Sosyalleştirme.....	85
2.4.1.Yeniden Sosyalleştirme Kavramı	86
2.4.2.Yeniden Sosyalleştirme Sorunları	87
2.5.Yeni Cezalandırma ve İnfaz Anlayışı.....	90

İKİNCİ BÖLÜM

SORUŞTURMA AŞAMASINDA TANINAN İMKANLAR

(Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi-Önödeme-Uzlaşma)

1.Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi.....	93
1.1.Genel Olarak.....	93
1.2.Mukayeseli Hukukta Kamu Davası Açılmasının Ertelenmesi	96
1.3.Kamu Davasının Açılmasında Hakim İlkeler.....	98
1.3.1.Cumhuriyet Savcılığının Takdir Yetkisi	98
1.3.2.Mecburilik İlkesi	101

1.3.3.Maslahata Uygunluk İlkesi.....	104
1.3.4.İlkelerin Değerlendirilmesi.....	109
1.4.Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesinin Koşulları	110
1.4.1.Sabıka Koşulu.....	112
1.4.2.Nedamet Koşulu	112
1.4.3. Kamu Yararı Koşulu	113
1.4.4.Zararın Giderilmesi Koşulu.....	113
1.5.Sonuçları.....	114
2.Önödeme	115
2.1.Genel Olarak.....	115
2.2.Tarihi Gelişimi.....	118
2.3.Hukuksal Niteliği	119
2.3.1.Önödemenin Sulh Antlaşması Olduğu Görüşü	119
2.3.2.Önödemenin Yargılamasız Cezalandırma Olduğu Görüşü.....	120
2.3.3.Önödemenin Ceza Kararnamesi Olduğu Görüşü	120
2.3.4.Önödemenin İdari Yaptırım Niteliğinde Olduğu Görüşü	121
2.4.Önödemenin Koşulları	122
2.4.1.Suçun Uzlaşma Kapsamında Bulunmaması	122
2.4.2.İsnadın Ciddiliği	123
2.4.3.Cezaya İlişkin Koşul	124
2.4.3.1.Genel Olarak.....	124
2.4.3.2.Hapis Cezası	124
2.4.3.3.Adli Para Cezası	125
2.4.3.4.Seçimlik Cezalar.....	126
2.5.Sonuçları.....	127
2.5.1.Önödemenin Önleme Etkisi	127
2.5.1.1.Takipsizlik Kararı	127
2.5.1.2.Kamu Davasının Düşmesi Kararı.....	128
2.5.2.Önödemenin Tekerrür ve Adli Sicil Bakımından Etkisi.....	128
2.5.3.Önödemenin Kişisel Haklar Bakımından Etkisi	128
2.5.4.Önödemenin Müsadere Bakımından Etkisi.....	129
2.5.5.Önödemenin Meslek ve Sanatın Tatili Cezası Bakımından Etkisi	129
3.Uzlaşma	130
3.1.Genel Olarak.....	130
3.2.Kavram	136
3.3.Hukuki Niteliği.....	138
3.4.Tarihi Gelişimi ve Mukayeseli Hukukta Uzlaşma.....	140
3.5.Uzlaşmanın Koşulları	144
3.5.1.Suçun Uzlaşma Kapsamında Bulunması	144
3.5.2.Muhakeme ve Cezalandırma Koşullarının Bulunması.....	146
3.5.3.Şikayete Tabi Suçlarda Şikayet Koşulu.....	148
3.5.4.Zararın Giderilmesi	149
3.5.5.Uzlaşmanın Özgür İradeye Dayanması	151

3.6.Uzlaşmanın Sonuçları.....	152
3.6.1.Soruşturma Aşamasında	152
3.6.1.1.Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar	152
3.6.1.2.Kamu Davasının Açılmasının Ertelemesi Kararı	152
3.6.2.Kovuşturma Aşamasında	153
3.6.2.1.Edimin Def'aten Yerine Getirilmesi Nedeniyle Düşme Kararı.....	153
3.6.2.2.Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı	153
3.6.3.Şahsi Hak ve Ceza İlişkisinin Sona Ermesi.....	154
3.6.4.Uzlaşmanın Müsadereye Etkisi	155
3.6.5.Uzlaşmanın Tekerrüre Etkisi	156

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOVUŞTURMA AŞAMASINDA TANINAN İMKANLAR

(Önödeme-Uzlaşma-Erteleme-Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması)

1.Önödeme	157
2.Uzlaşma	159
3.Erteleme.....	160
3.1.Kavram	160
3.2.Hukuki Niteliği.....	161
3.3.Amacı	164
3.4.Tarihi Gelişimi.....	166
3.5.Erteleme Hakkında Öğretideki Görüşler	172
3.5.1.Lehteki Görüşler	172
3.5.2.Aleyhteki Görüşler	173
3.6.Ertelemenin Koşulları.....	174
3.6.1.Hapis Cezası Koşulu	176
3.6.2.Hapis Cezasının Süresi Koşulu	178
3.6.3.Sabıka Koşulu.....	180
3.6.4.Liyakat Koşulu	182
3.6.5.Zararın Giderilmesi	185
3.7.Ertelemenin Sonuçları	186
3.7.1.Erteleme Kararının Verilmesi	186
3.7.2.Denetim Süresi	188
3.7.3.Denetimli Serbestlik Tedbirleri	190
3.8.Ertelemenin Geri Alınması	192
3.8.1.Ertelemenin Geri Alınmasının Koşulları.....	192
3.8.1.1.Denetim Süresinde Kasıtlı Bir Suç İşlenmesi	192
3.8.1.2.Denetim Süresinde Yükümlülüklerle Uymamakta Israr Hali.....	192
3.8.2.Ertelemenin Geri Alınmasının Sonuçları	193

4.Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması	193
4.1.Genel Olarak.....	193
4.2.Tarihi Gelişimi.....	197
4.3.Hukuki Niteliği.....	197
4.4.Koşulları	199
4.4.1.Hapis Cezasının Süresi Koşulu	199
4.4.2.Sabıka Koşulu.....	202
4.4.3.Zararın Giderilmesi	205
4.4.4.Liyakat Koşulu	208
4.5.Sonuçları.....	210
4.5.1.Genel Olarak.....	210
4.5.2.Denetimli Serbestlik	210
4.5.3.Kararların Denetimi ve Gizliliği.....	212
4.5.4.Kararların Uygulanması	214
4.5.4.1.Kararların Kayıt ve İşlemleri.....	214
4.5.4.2.Kararların Yerine Getirilmesi	214
4.5.4.3.Kararların İhlali ve Kaydın Kapatılması	215
SONUÇ	216
KAYNAKÇA.....	232

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
ADR	: Alternatif Uyuşmazlık Çözümü (Alternative Dispute Resolution)
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜEHF	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi
AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHF	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
C.D.	: Ceza Dairesi
CGTİHK	: Ceza Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CK	: Ceza Kanunu
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu
Çev.	: Çeviren
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
DEÜ	: Dokuz Eylül Üniversitesi
Ede.	: Edebiyat
Eğt	: Eğitim
Fak.	: Fakülte
GÜHFD	: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HAGB	: Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kararı
İHFM	: İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası
İst.	: İstanbul
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
m.	: madde
R.G.	: Resmi Gazete
S.	: Sayı

s.	: Sayfa
s.s.	: Sayfalar
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TL	: Türk Lirası
Üni	: Üniversite
vd.	: Ve devamı
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YD	: Yargıtay Dergisi
YİBK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi
YTCK	: Yeni Türk Ceza Kanunu

GİRİŞ

Yeni bin yılın başlarında Türkiye’de devlet otoritesinin kaybedildiği cezaevlerinde bir süredir devam etmekte olan sorunlar ve isyanlar neticesinde hakimiyeti geri alma adına başlatılan ve adına “*Hayata Dönüş Operasyonu*” adı verilen müdahalede birçok hükümlü, tutuklu ve görevlinin hayatını kaybetmesi olayı hafızalarda çok da uzak değildir.

Günümüzde çağdaş ceza infaz hukuku kısa süreli cezalarda failin ıslahına yönelik olarak onun hürriyetini kısıtlayıcı nitelikteki cezalar yerine alternatif çözüm arayışlarına girmiştir. Ceza hukukunda cezanın *uyarı* fonksiyonunun gerçekleşmesi sadece kişinin hürriyetinin kısıtlanması şeklinde mi olur? Eğer bu soruya cevabımız evet olarsa infaz politikası açısından devletin yeni cezaevleri inşa etmesinden başka yapacak birşey yoktur. Eğer soruya cevabımız hayır olarsa hürriyeti bağlayıcı cezalara alternatif yaptırımlar, cezalandırma aşamasından önce ceza soruşturmasının belli bir edim karşılığında sonlandırılması veya belli koşullar altında kişi hakkında kamu davasının açılmasından veya açılmış olan davada verilecek hükmün infazından vazgeçilmesi gibi durumlar söz konusu olacaktır. Unutulmamalıdır ki cezanın bireyselleştirilmesi açısından cezanın önleyici etkisi bazı failer için sadece hürriyeti bağlayıcı cezanın infaz kurumlarında infazı ile gerçekleşebilirken bazı failer için kamu davasının açılması ile hatta soruşturmanın başlatılmasıyla bile gerçekleşebilmektedir.

Ceza hukukunda işlediği suç dolayısıyla kişinin cezalandırılması kural olmakla birlikte bazı koşullarda devlet cezalandırma yetkisini kullanmaktan vazgeçmektedir. Belli koşullarda kişi hakkında işlediği suç nedeniyle kamu davasının açılmasından, açılmış olan dava sonucunda ceza verilmesinden yada mahkum olunan cezanın infazından kaçınılması artık kabul edilmekte ve bu kurumlar artık normatif düzende hayat bulmaktadırlar. Yine işlenen suç nedeniyle yapılan soruşturma sırasında failin belli maddi edimleri yerine getirmesi koşuluyla cezalandırma ilişkisinin sona erdirilebilmesi de pratik usul hukuku açısından gerekli ve önemlidir. Cezalandırma erki son çare olmalıdır.

Günümüz ceza hukuku faile işlediği suç nedeniyle bir kefaret ödetmekten çok onu eğitmeyi, rehabilite etmeyi ve belli koşullar altında işlemiş olduğu suça kanunun öngördüğü yaptırımın uygulanmasından önce son bir şans daha vermeyi amaçlamaktadır. Bunun da önemi kendisine böyle bir şans hiç tanınmamış hükümlülerin cezaevlerinden çıktıktan sonra siyasal sisteme, mağdura öfkeleri, sosyal yaşama uyum

sorunları düşünülduğünde daha iyi anlaşılacaktır.

Bu amaçla da yeni TCK ve CMK'da düzenlenen hükümlerle faili, hakkında açılacak bir davanın olumsuz sonuçlarından veya hükmedilen cezanın infaz edileceği infaz kurumlarının tehlikelerinden korumak, pişmanlık duyarak, suçsuz bir hayat sürmesini amaçlamak koşuluyla devletin gücünü gösteren bir tokadından çok şevkat eliyle uzanarak ona soruşturma ve kovuşturma aşamalarında ceza ilişkisini sonlandırıcı değişik imkanlar sunmaktadır.

Tezimizde çağdaş bir ceza infaz hukuku ve politikası açısından suçlunun ıslahı temelinde yukarıda bu amaçlarla kanunlarda yer alan kurumlar kısaca irdelenecektir. Birinci bölümde ceza yaptırımının unsurları, nitelikleri, amaçları ve bu yaptırımın infazında ortaya çıkan sorunlar, failin ıslahı ve yeniden sosyalleştirilmesi konuları ele alınacaktır. İkinci bölümde faile soruşturma aşamasında tanınan kamu davasının açılmasının ertelenmesi, önödeme ve uzlaşma kurumları üçüncü bölümde ise faile kovuşturma aşamasında tanınan suçluluğun tespiti yapıp fail hakkında bir cezaya hükmedildikten sonra bu ceza ilişkisini erteleyen kurumlar olan erteleme ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumları incelenecektir. Ayrıca önödeme ve uzlaşma kurumları ceza mevzuatımıza göre hem soruşturma hem de kovuşturma aşamasında tanınan imkanlardan olduğundan bu kurumların ayrıntılı incelemesi ikinci bölümde yapılacak üçüncü bölümde sadece kurumların kovuşturma safhalarında farklılık gösteren yönleri incelenecektir.

Modern ceza ve ceza infaz hukuku açısından bu kurumların kanunlarda yer alması olumlu olup failin ıslahı ve yeniden topluma kazandırılması çerçevesinde kurumların uygulanırlık şartlarının daha da esnekleştirilmesi ve kapsadığı suçların artırılması uzun vadede hem barışçıl bir infazın gerçekleştirilmesi hem de yargının olağanüstü artan iş yüküne kısmi bir çözüm olması açısından bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAPTIRIM KAVRAMI CEZA YAPTIRIMI CEZANIN İNFAZI İNFAZIN SORUNLARI YENİDEN SOSYALLEŞTİRME

1.Yaptırım Teorisi

1.1.Yaptırım Kavramı

Hukuk düzeninin, olması gereken ideal düzenin var olması için kendisini kabul ettirmiş olması gerekmektedir. Bunun için de kurallar herkes bakımından bağlayıcı olmalıdır. Hukukun var oluş nedenlerinden birisi olan toplumda düzeni sağlama fonksiyonu da burada başlamakta, devlet kudreti hukuka aykırı davranan kişinin bu davranışına engel olmakta ve kişiyi o kurala uymaya zorlamakta böylece kuralın ihlali sonucunda bozulan toplumsal düzenin yerine getirilmesi amaçlanmaktadır. Yaptırım, bir hukuk kuralını veya sözleşmeyi ihlalin yol açtığı zararın ortadan kaldırılmasını, yani ihlalden önceki durumu mümkün olduğunca yeniden kurmayı amaçlamaktadır. Yani yaptırım bir hukuk kuralına aykırı davranıldığında o ihlalde bulunan kişinin karşılaşması hukuk düzenince öngörülen sonuçtur.¹

İnsanların toplum halinde yaşamalarını sağlayan kurallar bütünü olan hukuk düzeninin ya da toplumu oluşturan fertlerin ve sosyal grupların haklarının ihlali durumunda meydana gelen tepki yaptırım olarak adlandırılmıştır. Yaptırım toplum halinde yaşayabilmek için gerekli olan kurallara karşı gelindiğinde bozulan düzenin yeniden tesisi yahut tamiri için zorunlu olarak başvuru sosyal bir tepki olup normun ihlali nedeniyle ortaya çıkmakta,² ihlale bir tepki veya ihlale bir cevap olarak tanımlanmaktadır.³

1-ÖZTAN Bilge: Medeni Hukuk'un Temel Kavramları, Ankara 2002, s. 25; ERDEM M.Ruhan: Avrupa Birliği Hukukunun Üye Devletlerin Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Etkileri, Ankara 2004, s. 92

2-İŞOĞLU T. Polat: Mukayeseli Hukuk ve Türk Hukukunda Adli Para Cezası, Turhan Kitabevi, Ankara 2008, s. 5; DÖNMEZER Sulhi/ERMAN Sahir: Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku (Genel Kısım), İstanbul 1997, C.1, s. 1-2

3-HAFIZOĞULLARI Zeki: Ceza Normu, Ankara 1996, s. 142

Yaptırım (müeyyide) geniş anlamda bir borcun yerine getirilmemesinin uygulanmasını haklı kıldığı tedbirleri kapsayan hukuki bir terim⁴ olup dar anlamıyla ise en yalın olarak suç karşılığı uygulanan bir kavramdır.⁵ Yaptırımın zorunlu ögesi olan cebirlik herhangi bir cebir değil sadece sosyal yapı tarafından meydana getirilen cebirdir ve bu cebir sosyal olarak örgütlenmiş yani hukuk tarafından tanımlanmış ve hukuk normunun emrettiğini ihlal eden harekete yöneltilmiştir.⁶

Hukuk düzeninde var olan yaptırımların amacı hukuki düzeni korumaktır. Öncelik hukuki düzenin ihlalinin önlemeye yönelik olup bu mümkün olmadığı zaman ihlalin yol açtığı zararlar giderilmeye ve hukuki düzen yeniden tesis edilmeye çalışılmaktadır.

Kamu hukukuna ve özel hukuka ilişkin olmak üzere ve yine hukuk kuralları dışında sosyal hayatı düzenleyen kurallardan ve ilişkilerden kaynaklanan yaptırım türleri bulunmaktadır. Din kuralları, ahlak kuralları ve örf-adet gibi normlara uygun davranmama durumunda oluşan sosyal tepkiler hukuki olmayan yaptırımları oluşturmaktadır. Hukuki olmayan yaptırımlar hukuki zorlama içermemekte ve bir nevi toplumsal kınama niteliğindedirler.⁷

Özel hukuka özgü kuralların ihlali durumunda uygulanan yaptırım medeni hukuk yaptırımı ya da dar anlamda hukuki yaptırım olarak adlandırılmakta bu da esas olarak *tazminat* şeklinde görünmektedir.⁸ Tazminat yaptırımı hem haksız fiil sonucu hem de sözleşme ihlali olduğunda uygulanan yaptırım niteliğinde olup özü itibariyle haksızlıkları ve kişilerin uğradıkları zararları giderme amacıyla uygulanan bir karşılıktır.⁹

İdarenin yetki alanına giren konularda, idarenin kendisinin uyguladığı yaptırımlar idari yaptırımlar olarak adlandırılmakta ve bu yaptırımlar disiplin yaptırımı ya da ceza yaptırımı şeklinde ortaya çıkmaktadır. Disiplin yaptırımı belli bir kamu kuruluşundaki işleyişi ve düzeni koruma amacıyla o yerin ilgili çalışanları veya o kuruluşun düzenine tabi kimseler hakkında idarenin kuralları uyarınca uygulanan

---

4-**ÇOLAK** Haluk/**ALTUN** Uğurtan: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, Bilge Yayınları, 1. Baskı, 2007, s. 1-2

5-**DEMİRBAŞ** Timur: Ceza Hukuku (Genel Hükümler), 4. Baskı, Ankara 2006, s. 497

6-**GÖZLER** Kemal: Hukukun Genel Teorisine Giriş, Ankara 1998, s. 43; **SOYASLAN** Doğan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2005, s. 77; **GÜRKAN** Ülker: Hukuk Sosyolojisine Giriş, Ankara 1999, s. 51-54

7-**EDİS** Seyfullah: Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri, Ankara 1997, s. 102-107; **GÜRİZ** Adnan: Hukuk Felsefesi, Ankara 1999, s. 22-23

8-**DONAY** Süheyl: Para Cezaları, İstanbul 1972, s. 6

9-**İŞOĞLU**, s. 6-7; **DONAY**, s. 6

yaptırım olup idari ceza yaptırımı ise yöntem ve sonuç itibariyle gerçek bir ceza olmayıp yalnızca idarenin birtakım kararlara uyulmasını sağlamak ve kendi görev sahasına giren konulardaki disiplini tesis amacıyla uyguladığı yaptırımdır.¹⁰

Hukuk düzeninde ceza hukukunu, kurallarının ihlaline sonuç olarak öngörülen tepkinin türü, yani “*ceza*” belirlemektedir. Bu nedenle *ceza*, ceza hukuku dalına özelliğini veren niteliklerden birisini oluşturmakta ve ceza hukuku düzeninin kendisine özgü bir yaptırımı olarak norm şeklinde ortaya çıkmaktadır.¹¹ Ceza hukukunu diğer hukuk dallarından ayıran husus onun yaptırımının ağırlığından kaynaklanmaktadır.¹² Gerçekten de suç işleyen kişiye ceza yaptırımı uygulamayan toplum düşünülemez; aksi takdirde toplumda anarşi ve kaos doğar.¹³ Hukuk sisteminde “ihlal edici maddi fiil”in (fatto materiale offensiva) ceza hukukunun vazgeçilmez temel özelliğini oluşturduğu¹⁴ gibi buna karşılık yaptırımın da en üst düzeyde kurumsallaştığı düzen, ceza hukuku düzenidir ve bu hukuk düzenini karakterize eden unsur ceza yaptırımıdır. Maddi ve kurumsallaşmış ceza yaptırımı ceza normunun ihlaline kanunun gösterdiği tepkidir. Ceza yaptırımı ihlalden önce bir zarar veya kötülük tehdidi olarak korkutma, ihlalden sonra normu ihlal edenin şahsına verilen bir zarar veya kötülük olarak bastırmadır.¹⁵ Bu bağlamda yaptırımın amacı suçun önlenmesi, toplumun korunması ve suçlunun ıslahı olup sadece mağdurun tatmini değildir. Ceza devlet kudretinin kanunla koyduğu, yargı kararıyla ve kusurla orantılı olarak hükmedilen yani caydırıcı bir yeniden sosyalleştirme aracıdır.¹⁶ Toplum düzenini bozan eylemlere karşı sosyal bir tepki olan ceza, hukuk düzeninin sağlanması ve devletin devamı için vazgeçilemez bir olgudur.¹⁷ Çağdaş ceza anlayışı ceza yaptırımlarının esas itibariyle iki ayrı amaca hizmet etmesi gerektiğini, yani bir taraftan korkutucu niteliği ile suç işlenmesini önlemek (genel önleme), diğer taraftan suçluyu uslandırarak onun resosyalizasyonunu sağlamak (özel önleme)

10-GÜNDAY Metin: İdare Hukuku, Ankara 2002, s. 547-548; DONAY, s. 7

11-ÇOLAK/ALTUN: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 1-2; HAFIZOĞULLARI: Ceza Normu, s. 172; AKSAN Murat: “Yeni TCK’da Yaptırım Sistemi”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 2, 2004, s.s. 178-181, s. 178-180

12-Ceza hukukunun muhteviyatı ve küreselleşme eğilimi konusunda Bkz; İÇEL Kayıhan: “Cumhuriyet’in 75.Yılında Türk Ceza Hukuku ve Globalleşme”, İstanbul Üni. Cumhuriyet’in 75.Yıl Armağanı, İstanbul 1999, s.s. 71-74, s. 71-74; DANNECKER Gerhard: “Ceza Hukuku Biliminin Bakış Açıları” (Çev: Yener ÜNVER), Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No: 5, Seçkin Yayınları, Ankara 2006, s.s. 71-82, s. 71-81

13-DEMİRBAŞ: Ceza Hukuku (Genel Hükümler), s. 497

14-ÖZEN Muharrem: Objektif Sorumluluk, Ankara 1998, s. 3

15-ÇOLAK/ALTUN: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 27

16-ÇOLAK Haluk/ALTUN Uğurtan: “Kısa Süreli Hapis Cezaları, Seçenekli Yaptırımlar ve İnfaz Rejimleri”, TBBD, S. 67, Ankara 2006, s.s. 163-228, s. 163-164

17-DÖNMEZER/ERMAN, C. 2, s. 542-543

fonksiyonlarını yerine getirmesi zorunluluğunun bulunduğunu savunmaktadır.¹⁸

Ceza yaptırımlarında kişinin cezalandırılması için kusurlu olması gerekirken Medeni hukuk yaptırımları için ise taksir düzeyinde kusur yeterli olduğu gibi, kusursuz sorumluluk halleri de mevcuttur. Objektif sorumluluk olarak adlandırılan bu hallere örnek olarak Borçlar Kanunu m.55'de yer alan adam çalıştırmanın sorumluluğu verilebilir. Medeni hukuk yaptırımları mağdurun zararının giderilmesine yönelik olup yaptırımlar mirasçılara da yükletilebilir. Ceza hukuku yaptırımı olan cezada amaç yerine göre ödetme, ıslah etmedir ve ceza kişiseldir ve yine sadece suç işleyene verilir.

Ceza yaptırımı ile idari yaptırımlar arasında da farklılıklar mevcuttur. İdari yaptırımlar, idarenin bir yargı kararına gerek olmaksızın yasaların açıkça verdiği bir yetkiye dayanarak idare hukukuna özgü yöntemlerle doğrudan doğruya uyguladığı yaptırımlardır.¹⁹ Toplumsal sonuçları bakımından doğurduğu tehlikenin ağırlığına göre kimi eylemlere idare bizzat yaptırım uygulamak zorundadır. Bununla birlikte 1982 Anayasası'nın m.38/10 hükmünde emredildiği üzere idare tarafından hürriyeti bağlayıcı yaptırımlara karar verilemez. Yargılamanın genel usul kurallarına göre yapılması, yargı organlarının mevcut iş yükünün artmasına neden olacağı düşüncesiyle önemsiz görülen bazı fiiller, ceza hukuku alanından çıkarılarak idari yaptırımlara konu edilmektedir. 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'na gürültü çıkarma (m. 36), dilencilik (m. 33), kumar (m. 34) gibi önemsiz bazı eylemler kanun ile idari para cezasını gerektiren fiiller olarak düzenlenmiştir.

İdari yaptırımlardan disipline ilişkin olanlar ise öğrenci, memur gibi bir örgüte bağlı belli sıfatı taşıyan kişilere uygulanmaktadır. Ceza yaptırımı ise suç işleyen herkese uygulanmaktadır. Ceza yaptırımının amacı genel kamu düzenini korumak, disiplin cezasının amacı ise kaynaklandığı özel düzeni korumaktır. Ceza yaptırımı hürriyeti bağlayıcı nitelikte olurken, disiplin cezaları ise uyarma, kınama, uzaklaştırma gibi sıfat kaybına sebebiyet verir niteliktedir.

1.2.Bir Yaptırım Türü Olarak Ceza

Ceza, işlenen suç karşılığında devlet otoritesi tarafından uygulanan yaptırımdır. Ceza yaptırımının gerekliliği de bugün hukuk düzeninde tartışmasız kabul edilen bir

---

18-İNCE Hüseyin: "Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlardan Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma Yaptırımı", Adalet Dergisi, Ankara 2008, s.s. 177-210, s. 177

19-ONAR Sıddık Sami: İdare Hukukunun Umumi Esasları, C. 2, İstanbul 1966, s. 1774; MAHMUTOĞLU Fatih Selami: "Suç-Kabahat Ayrımı-İdari Ceza Hukuku'nun Temelleri", İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Tarafından Düzenlenen İdari Ceza Hukuku Sempozyumu, Seçkin Yayınları, Ankara 2009, s.s. 27-42, s. 32-41

gerçektir.²⁰

Bir toplumdaki insanların ortak yaşamlarını belli bir düzen içinde sürdürmeleri kendi aralarında bir düzenin ve bu düzenin sonucu olarak yaptırımlar sisteminin kurulmasını zorunlu kılmaktadır. Her sosyal topluluk, her toplum belirli zaman süreci içinde sosyal normatif bir yapı, düzen geliştirmekte en ilkelinden en gelişmişine kadar toplum yaşamı bir düzeni gerektirmekte ve herhangi bir suç işlendiğinde buna karşı bir tepki söz konusu olmaktadır. İlkel çağlarda bu tepki sosyal ve sınırlı bir tepkiyken, toplumsal sözleşme ile birlikte bireylerin düzeni sağlamaya yönelik otorite gücünü iktidar sınıfına devretmesinden sonra yani “Devlet”in ortaya çıkmasından sonra bu tepki toplum adına devlet tarafından öngörülen bir tepki haline dönüşmüştür. Yani suç sayılan bir fiil işlendiğinde devletin öngördüğü bir yaptırımın uygulanması söz konusu olmuş, bu yaptırım da “ceza” olarak ortaya çıkmıştır.²¹ İnsan hareketleri de birlikte yaşamayı sağlayan hukuk düzeninin normlarına göre muhakeme edilerek tasvip olunmakta ya da kınanmaktadır. Norma aykırı davranışın sonucu da toplumun kınama duygusunu belirten bir yaptırımdır. Uygulanma şekli ve çeşitleri değişik olsa dahi toplumun düzeni bozan kişiye karşı kınama duygusunu açıklayan ve kusur ile orantılı olarak verilen, uygulandığı kişi üzerinde acı ve ızdırap veren, bozulan toplum düzenini eski haline getirmeyi amaçlayan yaptırım cezadır.²²

Ceza arapça bir kelime olup, Osmanlıca-Türkçe²³ sözlükte kelime anlamı olarak “karşılık (iyi veya kötü)”, “azap” anlamına geldiği belirtilmiştir.

Ceza kelimesine hukuk terminolojisinde daha başka anlamlar yüklenmiş ve cezanın terminolojik tanımı konusunda farklı görüşler ileri sürülmüş ise de tanımlar arasındaki farklılık cezadan beklenen yarar ile bir cezada bulunması gereken niteliklerin tanımındaki düşünce farklılıklarından doğmaktadır.²⁴

Cezanın tanımı hukukçulara, sosyologlara ve felsefecilere göre değişmektedir.

20-CENTEL Nur/ZAFER Hamide/ÇAKMUT Özlem: Türk Ceza Hukuka Giriş, Beta yayıncılık, 4. Baskı, İstanbul 2006, s. 531

21-ÖZGEN Eralp: Ceza ve Ceza Muhakeme Hukuku Bilgisi, T.C. Anadolu Üni. Eğt. Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları No: 62, Eskişehir 1988, s. 76

22-AKBULUT İlhan: “Cezanın Amaçları, Özellikleri ve Ceza Mahkumiyetinin Sonuçları”, İBD, İstanbul 2003, S. 2, Ufuk Matbaası, s.s. 291-317, s. 291 (AKBULUT’un bu makalesi aynı zamanda Şanlıurfa Barosu Dergisi’nin Nisan 2006 tarihli 12. sayısında da s.s. 7-32 yayınlanmıştır.); ÖNDER Ayhan: Ceza Hukuku Genel Hükümleri, İstanbul 1991, C. 1, s. 11; YÜCEL M. Tören: Adalet Psikolojisi, Ankara 1999, s. 114-116

23-DEVELLİOĞLU Ferit: Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, 14. Baskı, Ankara 1997, s. 139. Türk Dil Kurumu yayını olan Türkçe sözlükte (Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, C. 1, 9. Baskı, Ankara 1998, s. 401) ceza sözcüğü “uygun görülmeyen tepki ve davranışları önlemek için üzüntü, sıkıntı veren uygulama” olarak açıklanmıştır.

24-ERDOĞAN Oktay: İnfaz Hukuku, Acer Basım, İstanbul 2008, s. 33

Sosyologların çoğunluğu cezayı, suçun toplum hayatında yarattığı tepkiye, sosyal yapıda meydana getirdiği tahribata bir karşılık olarak toplum tarafından belirlenen bir bedel olarak tanımlamaktadırlar. Nitekim BRUHL 'e göre ceza, suçun yarattığı sosyal tepkidir ve cezanın şiddetini suçun kollektif şuurda yarattığı tahrik tayin eder.²⁵ DURKHEİM ise cezanın esas itibariyle cemiyetin bazı davranış kurallarını ihlal etmiş olan üyeleri aleyhine müesses bir hayat marifetiyle icra ettiği ve şiddeti derecelere tabi olan ihtirasi bir tepkiden ibaret olduğundan bahsetmiştir.²⁶ Her iki sosyolog da cezayı suç olarak nitelendirilen fiilin toplum bünyesinde yarattığı tahribatı ve kollektif bilinçte meydana getirdiği tahriki esas olarak tanımlamakta ve “ceza”nın toplumun suç işleyene, işlediği suç ölçüsünde tayin ettiği bir “kefare” olduğunu zikretmektedirler.

Felsefeciler ise cezayı kendi felsefî sistemlerine göre korunması gerekli değeri esas olarak tanımlamaktadırlar. Mutlak adalet teorisi savunucularına göre ceza, insanların vicdanlarına hitap eden adaletin yerine getirilmesi emrinin bir sonucudur.²⁷ Kant'a göre ceza yaptırımına başvurulması hürriyeti güvence altına almak için hürriyetin sınırlandırılması anlamını taşımaktadır.²⁸ Burada da ceza, soyut *hürriyetin korunması* düşüncesinden hareketle tanımlanmaktadır.

Hukukçulara göre ise ceza muhtelif şekillerde tanımlanmaktadır:

JESHECK'e göre ceza, “Bir fiilin hukuk toplumu tarafından tasvip edilmediğinin aleni bir ifadesi olup, failin hukuku ihlal etmesi nedeniyle hak etmiş bulunduğu bir şerdir, musibettir. Bu nedenle fail cezaya katlanmak mecburiyetindedir.”²⁹

GARRAUD'a göre “Ceza, suçlunun kanunun emrine yahut yasakladığı bir hususa karşı itaatsizliği dolayısıyla çektirilen bir kötülüktür ve bu sebeple bir müeyyide olma niteliği taşır; fakat tamamıyla özellik gösteren ve ancak hukuk düzenini bozan bazı ihlaller dolayısıyla uygulanan bir müeyyidedir.”³⁰

25-**BRUHL** Henri Levy: Suç Sosyolojisine Giriş (Çev: Ümit MERİÇ), İst. Üni. Ede. Fak. Yayını, İstanbul 1984, s. 289

26-**TOPÇUOĞLU** Hamide: Hukuk Sosyolojisi Dersleri (Sosyolojik Açıdan Hukuk), C. 2, 1. Baskı, Ankara 1984, s. 73

27-**GÜRİZ** Adnan: Hukuk Başlangıcı, AÜHF Yayını No:2 Ankara 1987, s. 171

28-**GÜRİZ**: Hukuk Başlangıcı, s. 173

29-**JESCHECK** Hans Heinrich: Alman Ceza Hukukuna Giriş (Çev: Feridun YENİSEY), Beta Yayınları, İstanbul 2007, s. 28. Yine aynı yazarın (**JESCHECK** Hans Heinrich): Almanya Federal Cumhuriyeti Ceza Hukukuna Giriş-Türk Ceza Hukukuna ilişkin Açıklamalar (Çev: Feridun YENİSEY), İstanbul 1989, s. 48 adlı eserinde *ceza* “Hukuka aykırı olan ve failin sorumluluğu içerisinde kalan bir hareketin dengelenmesi için ona adil bir şekilde yüklenmiş bulunan bir kötülük, bir zarar olup o fiilin toplumda tasvip edilmediğinin ifade edilmesidir.”

30-**DÖNMEZER/ERMAN**, C. 2, s. 543-544. Aynı eserde ROUX'ya göre “Ceza işlediği suç dolayısıyla

DEMİRBAŞ'a göre ceza “Topluma zarar veren fiiller karşılığı olarak devletin kanunla koyduğu, izlediği diğer amaçlar yanında özellikle suçluyu bazı yoksunluklara tabi kılmak ve bu şekilde toplumun söz konusu hareketleri onaylamadığını belirtmek üzere, yargısal bir kararla sorumluluk derecesiyle orantılı olarak uyguladığı korkutucu yaptırım” şeklinde tanımlanabilir.³¹ Bu tanımdan anlaşılacağı üzere cezanın görevi, faile kusurlu hareketinin karşılığını ödetmek, hukuk düzeninin devam etmesine katkıda bulunmak, toplumun hukuk bilincini kuvvetlendirmektir.³²

EREM'e göre “Ceza suç işleyen kimsenin ıslahını sağlamak için Devlet'in kanunla tespit ve hükümle tatbik ettiği tedbirlerdir.”³³

ÖZTÜRK/ERDEM'e göre “Ancak kanunla konulabilen, amacı suç işlediği yargısal bir karar ile sabit olan kimseyi yine yargısal bir kararla kusurunun karşılığı olarak bazı yoksunluklara tabi kılarak ıslah etmek (özel önleme) ve genel önlemeyi temin etmek olan korkutucu yaptırımdır.”³⁴

EREM/DANIŞMAN/ARTUK'a göre “Suç işleyen kimsenin ıslahını sağlamak için devletin kanunla belirlediği ve hükümle tetkik ettiği tedbirler cezadır.”³⁵

DÖNMEZER'e göre “Ceza, topluma özellikle zarar veren fiiller karşılığında devletin kanunla koyduğu ve izlediği diğer maksatlar yanında özellikle suçu işleyeni bazı yoksunluklara tabi kılmak, böylece toplumun işlenen fiili onamama duygusunu belirtmek üzere bir yargı kararıyla ve sorumluluk derecesiyle orantılı olarak uygulanan yani caydırıcı bir yeniden sosyalleştirme aracı bir yaptırımdır.”³⁶

ARTUK/GÖKÇEN/YENİDÜNYA'ya göre “Suç teşkil eden ve toplum düzenini bozan eylemi nedeniyle suçlu hakkında kusurluluğuyla orantılı olarak yargı organlarınca hükmedilen bir mahkumiyetin infazı çerçevesinde devlet tarafından tatbik olunan ve

---

suçluya çektirilen bir acı ve ızdıraptır.”; Vidal et MAGNEL'e göre “Ceza adli bir mahkumiyetin sonucu olarak toplum adına suç failine kusurlu olması ve sosyal bakımdan suçtan dolayı sorumlu bulunması itibarıyla uygulanan bir kötülüktür.”; Donnedieu de VABRES 'e göre “Ceza suç failine çektirilen bir acı ve ızdıraptır.”; LOGOZ 'a göre “Ceza devlet tarafından suçluya çektirilen bir kötülüktür.”; BOEULOC 'a göre “Geleneksel, hatta gelişmiş ceza (özellikle uygulama şartları yönünden) daima sosyal tepkinin bir bastırıcı şeklini oluşturur.” şeklinde tanımlamaların yapıldığı belirtilmiştir.

31-DEMİRBAŞ: Ceza Hukuku (Genel Hükümler), s. 497; DEMİRBAŞ Timur: İnfaz Hukuku, Ankara 2003, s. 57

32-DEMİRBAŞ: Ceza Hukuku (Genel Hükümler), s. 497

33-EREM Faruk: Ceza Hukuku, C. 2, 12. Baskı, Ankara 1985, s. 153

34-ÖZTÜRK Bahri/ERDEM M.Ruhan: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku, 8. Baskı, Ankara 2005, s. 257

35-EREM Faruk/DANIŞMAN Ahmet /ARTUK M.Emin: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 1997, s. 682

36-DÖNMEZER Sulhi: Ceza Hukuku Dersleri, Bahçeşehir Üni. Yayınevi, İstanbul 2003, s. 278

esasen ıslahı sağlamaya yönelik ızdırıp verici, korkutucu ve caydırıcı müeyyidedir.”³⁷

ÖNDER’e göre “Ceza toplumca değer verilen yasaların önemli derecede ihlaline karşı devletin bir reaksiyonudur.”³⁸

İÇEL/SOKULLU/AKINCI/ÖZGENÇ/SÖZÜER/MAHMUTOĞLU/ÜNVER'e göre “Yasalarda suç olarak belirlenmiş eylemlere karşı yine yasalarda öngörülen, kişiyi bazı yoksunluklara sokan, suçluyu ıslah etmeye, topluma yeniden kazandırma ve korkutuculuk özelliğinden dolayı suç işlenmesini önleme amaçlarına yönelik bir yaptırımdır.”³⁹

ÖZTÜRK/ERDEM/ÖZBEK'e göre “Ancak kanunla konulabilen, amacı suç işlediği yargısal bir karar ile sabit olan kimseyi yine yargısal bir kararla suçunun karşılığı olarak bazı yoksunluklara tabi kılarak ıslah etmek (özel önleme) ve genel önlemeyi temin etmek olan korkutucu yaptırımdır.”⁴⁰

ÖZGENÇ'e göre “İşlemiş olduğu haksızlıktan dolayı bir insanın muahaze edilmesi gerektiği hususundaki yargının somutlaşmasıdır, maddi bir muhteva kazanmasıdır.”⁴¹

TOROSLU'ya göre “Ceza bir emri ihlal eden kimseye çektirilen acıyı ifade eder. Cezanın esas karakteri acı verici olmasıdır.” Ayrıca yazara göre ceza hukuku alanında cezanın tanımı da “Kanun tarafından öngörülen ve adli makamlar tarafından ceza muhakemesi adı verilen işlemler bütününe göre kanunun bir emrini ihlal eden kişiye verilen acıdan ibarettir.”⁴²

ERSOY’a göre “Suç işleyen kimseye işlediği suça karşılık, bir fenalık olmak ve tekrar suç işlemesini önlemek amacıyla uygulanan bir yaptırımdır.”⁴³

DONAY’a göre “Kanunlarda öngörülerek topluma belirli ölçüde zarar veren fiiller karşılığı olarak suçluyu, ıstırap çektirmek amacıyla, bazı mahrumiyetlere tabi tutan, kazai bir kararla ve failin kusurluluğu ile orantılı ve onun şahsına uygun olarak hükmedilen, korkutucu bir müeyyidedir.”⁴⁴

37-ARTUK M. EMİN/GÖKÇEN Ahmet/YENİDÜNYA A.Caner: Ceza Hukuku Genel Hükümleri (Yaptırım Teorisi), Ankara 2003, s. 23

38-ÖNDER Ayhan: Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul 1992, s. 484

39-İÇEL Kayıhan/AKINCI Füsun/ÖZGENÇ İzzet/SÖZÜER Adem/MAHMUTOĞLU Fatih/ÜNVER Yener: Yaptırım Teorisi, 2. Baskı, İstanbul 2002, s. 4

40-ÖZTÜRK Bahri/ERDEM M.Ruhan/ÖZBEK Veli Özer: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri, 5. Baskı, Ankara 2001, s. 325

41-ÖZGENÇ İzzet: Türk Ceza Kanunu Şerhi (Genel Hükümler), 3. Baskı, Ankara 2006, s. 58

42-TOROSLU Nevzat: Ceza Hukuku, Ankara 2006, s. 265-266

43-ERSOY Yüksel: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2002, s. 155

44-DONAY, s. 9

Ceza kavramına ilişkin yapılan tanımların ortak öğelerinden hareketle cezanın toplumsal yaşamın sağlıklı biçimde devamını sağlamak amacıyla konulan kuralları ihlal suretiyle oluşturulan çekince ve zararlarla orantılı olarak, bunları yapana karşı yasaların belirttiği usul ve esaslara uyularak uygulanan, maddi ve tinsel elem ve ızdırabı kapsayan yaptırım olduğu söylenebilir.

Hukukçuların ceza tanımı ile ilgili açıklamalarına bakıldığında tanımların bir çoğunun birbirine yakın olduğu görülmektedir. Aslında kavram olarak yakın ve basit görünse de esas itibariyle fonksiyonu üzerinde henüz bir görüş birliğine varılamayan cezanın niteliği hakkında iki görüş mevcuttur.⁴⁵

- Ceza yaptırımı varlığını yapılan kötülüğün ortadan kaldırılması ve adaletin yerine getirilmesi gereğinden alır.

- Ceza yaptırımı varlığını, kendinden beklenen yarardan alır.

Bu yönlerden oluşan değişik görüşler cezanın tanımının da değişik açılardan yapılmasına neden olmuştur. Ancak gerçek şudur ki bir şeyi tüm yönleriyle tanımlamak çok güçtür. *Ceza* ile ilgili yapılan geniş bir tanım “Ceza Hukuku”nun tanımı olmakta, dar bir tanım yapıldığında ise hangi gereksinim için yapıldığını açıklamak olanaksız olmaktadır.⁴⁶

Ceza hukukundaki “ceza” diğer yaptırımlardan ayrıdır. Özellikle ceza hukukundaki ceza, suç oluşturan bir eyleme özgü bir yaptırımdır. 5237 sayılı YTCK'nın 45. maddesinde ise ceza, “Suç karşılığında uygulanan yaptırım” olarak açık bir biçimde tanımlanmıştır.

Kural olarak ceza normları iki unsurdan oluşmaktadır. Yasak (Preceptum legis) ve yaptırım (Sanctio legis). Yasak belli bir hareket tarzına göre hareket etmeyi içermektedir. Yaptırım da yasağı ihlal etmenin hukuki sonucudur. Devlet organları yasağın işlendiğini tespit ettikleri zaman yaptırımı uygulamak zorundadırlar.⁴⁷

Yaptırım, ceza kanunlarında suç sayılan eylemler karşılığı öngörülen bir kavram olup yaptırımlar Alman hukukunda “iki izlilik” şeklinde ifade edilen kural gereğince, *cezalar ve güvenlik (emniyet) tedbirleri* olmak üzere ikiye ayrılmaktadır⁴⁸ ve buna göre suç teşkil eden hukuka aykırı fiilin karşılığı olarak uygulanacak yaptırım, ya ceza yada güvenlik tedbiri olmaktadır. Bunun yanında ceza ve güvenlik tedbirlerinin dışında

---

45-AKTAŞ Yusuf: Cezanın Kurulması, Fon Matbaası, Ankara 1976, s. 174

46-ÇINAR Ali Rıza: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, Turhan Kitabevi, Ankara 2005, s. 6

47-SOYASLAN: Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 74

48-JESCHECK: Alman Ceza Hukukuna Giriş, s. 62

günümüz ceza hukukunda üçüncü bir iz olarak *kısa süreli hapis cezalarının seçenek yaptırımlardan birine çevrilmesi* (5237 sayılı TCK m.50), *cezanın ertelenmesi* (5237 sayılı TCK m.51), *uzlaşma* (5271 sayılı CMK m.253-254), *hükmün açıklanmasının geri bırakılması* (5271 sayılı CMK m.231) gibi hükümlere yer verildiği de görülmektedir.

Yaptırımların ceza ve güvenlik tedbiri olarak ikiye ayrılması önemli olup her ceza yaptırımı failin kusurlu olmasını gerektirirken, geleceğe yönelik olarak uygulanan güvenlik tedbirleri ceza hukukunun koruma amacına uygun olarak bazı hallerde failin kusuru aranmaksızın da uygulanabilmektedir. Bunun nedeni cezanın temelinde kusur prensibinin; güvenlik tedbirlerinin temelinde ise toplumu faile karşı koruma prensibinin bulunmasıdır.⁴⁹

Ceza yaptırımı ile güvenlik tedbirlerinin arasındaki farka bakıldığında⁵⁰ ceza yaptırımının içeriği failin maddi vücudunu ve manevi dünyasını bazı mahrumiyetlere maruz bırakmaktadır. Örneğin hürriyeti kısıtlamak gibi. Oysa güvenlik tedbirlerinde amaç, suçlunun veya muhtemel suçlunun topluma kazandırılması ve davranışlarının düzeltilmesidir. Burada ikincil olarak toplumu koruma amacı da sözkonusudur.⁵¹

Ceza yaptırımı uygulamak için tamamlanmış veya teşebbüs edilmiş bir suç gerekliyse de güvenlik tedbiri için bir suçun işlenmesine gerek yoktur. Suç işleyene de işleme tehlikesi olana da güvenlik tedbiri uygulanabilmektedir.⁵²

Ceza, suçluya kusuru oranında sınırlama getiren ve ancak yasayla belirlenip yargı kararıyla uygulanabilen yaptırımdır. Ceza suçun meydana getirdiği kamusal bir tepki olup⁵³ ceza yaptırımı bir hukuk düzeninde en sert yaptırımdır. Bu nedenle de ancak zorunluluk olduğu takdirde bir hukuksal ihlale ceza yaptırımı uygulanabilir. Yani ceza yaptırımı son çaredir.⁵⁴

49-KOCA Mahmut/ÜZÜLMEZ İlhan: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, SeçkinYayınları, Ankara 2008, s. 433-434

50-Bu konuda ayrıntılı bilgi için Bkz; ZAFER Hamide: “Emniyet Tedbiri Muhakemesinin Özellikleri”, İÜHFİM, C.LXII, S. 1-2, İstanbul 2004, s.s. 263-314, s. 263-312; ERCAN İsmail: Ceza Hukuku (Genel Hükümler-Özel Hükümler), İkinci Sayfa Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2007, s. 394-395, ÇOLAK Haluk/ALTUN Uğur: “Güvenlik Tedbirleri ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununa Göre Yaptırım Teorisindeki Yeri”, Adalet Dergisi, S. 22, Ankara 2005, s.s. 1-40, s. 1-39

51-ÇOLAK/ALTUN: “Kısa Süreli Hapis Cezaları, Seçenekli Yaptırımlar ve İnfaz Rejimleri”, s. 164

52-SOYASLAN: Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 532-533

53-DÖNMEZER: Ceza Hukuku Dersleri, s. 277

54-ÖZBEK Veli Özer/BACAKSIZ Pınar/DOĞAN Koray: Ceza Hukuku Bilgisi(Genel Hükümler) Ankara 2006, s. 299; ERCAN: Ceza Hukuku (Genel Hükümler-Özel Hükümler), s. 369-370. *Hatta ceza yaptırımının son çare olarak uygulanması gerektiği konusunda ceza yaptırımı bir nevi hastayı sağlığına kavuşturan ilaca/acı reçeteye benzetilmiştir.* AVCI Mustafa: “Osmanlı Ceza Hukukuna Genel Bir Bakış”, Hüseyin HATEMİ’ye Armağan, Diyarbakır 2005, s.s.581-596, s. 583

1.3.Ceza Yaptırımının Tarihçesi ve Gelişimi

Suç ve ceza kavramı sosyal ilişkilere bağlı olarak ortaya çıkmış çok eski kurumlardır. Cezanın kaynak ve tarihçesini tam bir bilimsel kesinlik ve belirlilik içinde ortaya koyma imkanı bulunmasa da cezanın ilkel insan toplumlarında zarar verici hareket ve fiillere karşı gösterilen doğal içgüdüsel bir tepki şeklinden çağdaş normatif düzende, sistemli, kamu hizmeti aracı haline geldiğinden söz edilebilir.⁵⁵ Toplum düzeninin bozulması şeklinde beliren ve suç olarak tanımlanan davranışlara karşı tepki, ilkel toplumlarda da kendisini göstererek, bunların yinelenmemesi için gerekli yaptırımların öngörüldüğü bilinmektedir. Başlangıçta toplumsal bir öç alma olarak ortaya çıkan ceza yaptırımı suçu işleyen topluma veya onu oluşturan bireye uyguladığı acı ve cefanın aynı şekilde veya daha ağır biçimde suçluya karşı uygulanması şeklinde görülmüştür. Bu yaptırım aslında daha çok suçlunun toplum içerisinde atılmasını ve mümkün olduğu ölçüde suçun oluşturduğu kayıp ve zararları suçluya ödetmek maksadını taşımaktaydı. Bu tür bir maksadın öç alma duygularının etkisi ile oluştuğu için, çoğu kez insan doğasına ters düşen bedene yönelik cezaların öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Bu tür bir uygulama semavi dinlerin kendilerini göstermeleri ile biraz olsun etkinliğini yitirmiş, teokratik düşüncelerin oluşturduğu kuralların, çağın gerçeklerine yanıt veremediğinin görülmesi üzerine oluşan direnmenin sağlayabildiği olanaklar ölçüsünde, suç ile ceza arasında bilimin verdiği verilere dayanılarak bir düzen sağlama yoluna gidilmiştir.⁵⁶ Cezanın intikam duyguları sonucu ortaya çıkan bir olgu olması çok eski çağlarda toplumun suçluya tepkisi olarak görülmüş olup cezanın zorunluluğu da toplum halinde yaşama zorunluluğundan kaynaklanmaktadır.⁵⁷ İlkel toplumlarda din kuralları egemen olduğu için ve din kuralları ile sosyal yaşam kurallarının ayrı düşünülmemesi nedeniyle dini kuralların yön verdiği sosyal yaşamda işlenen her suç önce tanrısal düzene saldırı olarak kabul edilmiştir.⁵⁸ Bundan dolayı toplumun tepki göstermesi gerekmiştir. Bu da cezanın kökeninin “sosyal tepki” olduğunu ortaya koymaktadır. Cezanın ilk biçimlerinden birinin “toplumdan kovuluş” (Friedlosigkeit) olduğu ileri sürülmektedir. Bunun sonucu ise kişinin bütün haklarını yitirip korumasız kalmasıdır. İlkel toplumlarda işkence ile öldürme, organ kesme, suda boğma, fırına atma, yırtıcı hayvana parçalatma uygulanan ceza çeşitleri

55-TURGUT Hüseyin: Cezaevi İdaresi, Ankara 1986, s. 39

56-AKTAŞ, s. 175-176

57-EREM /DANIŞMAN /ARTUK, s. 679

58-İÇEL Kayıhan/DONAY Süheyl: Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku (1. Kitap-Genel Kısım), 3. Baskı, İstanbul 1999, s. 37

olmuştur.⁵⁹ Ölüm cezasının infaz türleri olarak nehre atmak, asmak, ateşe atmak, kazığa oturtmak ve gömmemek, bir çift öküze bağlayarak parçalatmak, kafa kesmek gibi ölüm cezasının yanısıra uygulanan diğer cezalar içerisinde sakatlama, köleleştirme, sürgüne gönderme, kamçılama, arılara sokturma gibi cezalar da uygulanmıştır.⁶⁰ Bu dönemde bedeni cezalar egemen olmuştur, öyle ki vücudu parçalamak mutad uygulamadır.⁶¹

Eski Yunan ve Roma'da antik dönemde cezanın temeli ve amaçları üzerinde düşünenlerin sayısı çok fazla olmamış, ibret, tasfiye amaçları daima ön planda yer almıştır. SOKRATES, suçluya karşı hiddet ve şiddetle gösterilecek tepkilere karşı çıkmış ve onların eğitilmelerini tavsiye etmiş, PLATON da suç işleyene karşı eğitim sorununa işaret etmiştir. Fakat doğal olarak bu yazarlarda belirttikleri hedefe ulaşmak için kullanılması gerekli teknik yönünden hiçbir bilgi bulunmamaktadır.⁶²

Orta çağlarda da cezaevleri aynı maksat için kullanılmıştır. Ölüm cezaları en geniş ölçüde kullanılmış,⁶³ kullanılan en yaygın ceza ise mahkumları gemilerde forsa (kürekçi) olarak kullanmak olmuştur.⁶⁴

Ceza yaptırımının tarih sürecinde geçirdiği evrim ise kısas, diyet ve özgürlüğü bağlayıcı cezanın ortaya çıkması olarak üç aşamada olduğu söylenebilir.

Kısas, ceza evriminde ilk adım sayılıp en yalın olarak “göze göz, dişe diş” olarak açıklanabilir. Bir kimsenin organına zarar veren suçlunun aynı organı yok edilir ya da

---

59-**YÜCE** Turhan Tufan :Ceza Hukukunun Temel Kavramları, Ankara 1985, s. 101-102

60-**DİNÇKOL** Belkıs/**BAYRAKTAR** Köksal: “Eski Önasya Toplumlarında Suç Kavramı ve Ceza”, Suç ve Ceza Dergisi, S. 2, İstanbul 2008, s.s. 213-217, s. 216

61-**ÇOLAK/ALTUN**: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 4; **ÇOLAK** Haluk: “Anayasamızda Cezanın Yeri ve Ceza Kavramı”, YD, C. 26, S. 3, Ankara 2000, s.s. 337-358, s. 340 (*İranlılar ve Asur'da da bedeni cezalar egemen olmuş, Yunan Hukuku sürgün ve para cezalarını kullanmış, Roma'da da hukuk sisteminde geniş ölçüde para cezaları kullanılmıştır. Roma'da ilk defa suçlular hakkında ağır hizmet cezaları ve madenlerde çalıştırma uygulanmış, hürriyetin sınırlandırılması ise bir ceza yaptırımı olarak değil ve fakat bir çeşit tutuklama gibi kullanılmıştır.* **DÖNMEZER/ERMAN**, C. 2, s. 542

62-**ÇOLAK/ALTUN**: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 4; **ÇOLAK**, “Anayasamızda Cezanın Yeri ve Ceza Kavramı”, s. 339

63-Ölüm cezaları konusunda ayrıntılı bilgi için Bkz: **MOLLAMAHMUTOĞLU** Sadık/**SAVAŞ** Vural: Türk Ceza Kanununun Yorumu, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 1998, s. 335-343; **ÖNOK** R. Murat: Uluslararası Boyutuyla İşkence Suçu, Seçkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2006, s. 202-212; **ÖNDER**: Ceza Hukuku Dersleri, s. 531-536; **İNCEOĞLU** Sibel: “Ölüm Cezası”, İBD, İstanbul 2000, C. 74 S. 2, s.s. 338-368, s. 339-368; **FEYZİOĞLU** Metin: “Ölüm Cezası Üzerine Düşünceler ve Anayasa Değişikliği İle 4771 Sayılı Kanun'un Getirdiği Yeni Düzenlemeler”, ABD, Ankara 2002, s.s. 13-35, s. 13-35; **SAV** Atilla: “Ölüm Cezası Konusunda Türkiye Barolar Birliği'nin Çabası ve Işık Tutuşu” isimli derleme yazısı, ABD, S. 1, Ankara 2008, s.s. 257-258, s. 257-258; **EREM/DANIŞMAN/ARTUK**, s. 703-730; **GAZİALEM** Özden: “Yaşama Hakkı ve İdam Cezaları” (Ankara Barosunca 04.05.2001 Tarihinde Düzenlenen Konferans), Hukuk Merceği-2, Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2002, s.s. 377-383, s. 377-383; **CİHAN** Erol: “Ölüm Cezası Yerine İkame Edilebilecek Cezanın Türü”, Hukuk Kurultayı 2000, Ankara Barosu Yayını, Ankara 2000, s.s. 489-495, s. 489-495

64-**DÖNMEZER/ERMAN**, C. 2, s. 542-543

sakatlanırdı. Kısas uygulaması hemen hemen bütün eski yasalarda mevcut olup Hammurabi Yasası'nın 197. maddesinde "Hür insanın kemiğini kıranın kemiğinin kırılacağı, dişini kıranın dişinin kırılacağı" öngörülmüştür.⁶⁵ Kısas uygulaması önemli bir aşama olup, suçun işlenmesi öncesinde verilecek cezanın yöntem nedeniyle belli olması ve uyuşmazlığı iki kişiye indirilmesi nedeniyle ceza yaptırımının ferdileştirilmesi sağlanmıştır.⁶⁶ Zamanla kısasın tazminat yaptırımına dönüşmesi esprili olarak sanığın kendi başını satması olarak değerlendirilmiştir.⁶⁷

Diyet (uyuşma) uygulaması cezanın evriminde ikinci aşama olup, suç işleyen ile suçtan zarar göreni devlet belli bir miktar paranın ödenmesi ya da mehil verilmesi konusunda uzlaşmaya çağırılmaktadır. Ancak zarar görenin diyeti kabul etmeyip kısasa başvurma hakkı mevcuttur. Daha sonraları ise diyeti kabul zorunluluğu getirilmiştir.⁶⁸

Cezanın evrimindeki en önemli aşama ise özgürlüğü bağlayıcı nitelikte hapis cezasının ortaya çıkışıdır. Alman Ceza Yasası (CAROLINA-1532 tarihli), yaşam boyu hapis ve süreli hapis cezasını dar ölçüde de olsa öngörmüştür.⁶⁹

İslam Hukuku da kendisinden önceki hukuk düzenlerinin suç saydığı fiilleri esas alarak suç saymıştır. İslam ceza hukukunun klasik yapısı Kur'an, sünnet ve islam hukukçularının içtihatları şeklinde hiyerarşik üç aşamadan oluşmuştur. Kur'an ve sünnetin belirlediği cezalar netice itibariyle islam'ın korunmasını esas aldığı akıl, din, can, ırz ve malın korunmasını, insanların genel ve özel yararını bir denge içinde gözetmeyi hedef almaktadır. Bu cezalar islam'ın kötülüğü önleyip iyiliği hakim kılma ilke ve gayretinin bir parçasıdır.⁷⁰

İslam ceza hukukunda cezanın şahıslar bakımından genelliği, yani kanun karşısında herkesin eşitliği ilkesi hakim olup hiçbir zümre ve şahsa dokunulmazlık veya ayrıcalık tanınmamıştır. Esasında islamiyette bireyler şeriat nazarında ve yaratılış itibariyle birbirlerine eşittirler. Irk, renk farkı tanımayan islamın nazarında siyah, beyaz bütün insanlar arasında hiçbir fark gözetilmeyip hukuken hepsi eşittir. İslam ceza hukukunda dikkat çekici bir diğer özellik de dini bir ceza hukuku olmasına rağmen, en ağır suçlar dini suçlar değil, toplum düzenine ve kişilerin hayat, şeref ve mal

---

65-**ARTUK** M.Emin/**GÖKÇEN** Ahmet/**YENİDÜNYA** A. Caner: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2002, s. 46

66-**KARAMAN** Hayrettin: İslam Hukuku, İz Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 24; **ÇINAR**: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 8; **ÖNDER**: Ceza Hukuku Genel Hükümleri, s. 69

67-**DİNÇKOL/BAYRAKTAR**, s. 213-216

68-**KARAMAN**, s. 166; **ÖNDER**: Ceza Hukuku Genel Hükümleri, s. 69-70

69- **ÇINAR**: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 8-9

70-**AKBULUT**: "Cezanın Amaçları, Özellikleri ve Ceza Mahkumiyetinin Sonuçları", s. 294-295

varlıklarına karşı işlenmiş suçlardır ve en ağır cezalar da bu suçlar için öngörülmüştür. Nitekim “irtidat” yani bir müslümanın dini terk etmesi islam dinine göre en büyük günahlardan sayılmasına ve kişinin “kafir” olarak nitelendirilmesini gerektirmesine rağmen, bu suçu işleyen kişiye verilen ceza normal bir ölüm cezası olup, evli bir erkek veya kadına uygulanan reem (*suçlunun yarı beline kadar toprağa gömüldükten sonra taşlanarak öldürülmesi*) cezası gibi bir ölüm cezası değildir.⁷¹

Ceza yaptırımının gelişmesi cezanın tarihi yanındaki değişmelerle de kendisini göstermektedir. Tarihte geniş yer tutmuş olan bedeni cezalar zamanla ortadan kalkmakta ve hürriyeti bağlayıcı cezalar haline dönüşmektedirler. İnfaz şekil ve şartları itibariyle gittikçe basitleşen ölüm cezası arada kalmış olan, fakat giderek bütün ceza kanunlarından çıkarılmakta olan tek bedeni cezadır. Tarihsel gelişim içinde cezanın infazında aleniyet terk edilmiş ve insan onurunu küçültücü nitelikteki cezalar bertaraf olunmuştur. Cezaların infaz şekillerinin gelişim süreci de bu gözlemi haklı çıkarır niteliktedir. Hapis cezaları sırf hücre hapsi şeklinden çıkıp, dereceli (müterakki) rejim şekline dönüşmekte ve ayrıca hürriyeti bağlayıcı cezalar, denetimli serbestlik (probatian), cezanın ertelenmesi, hükmün tefhiminin veya infazının ertelenmesi ve diğer başka kurumlarla tamamlanmaktadır.⁷²

Sosyal savunma görüşünün gittikçe daha fazla kabul görmesi, cezadaki kefare, ödetme maksadını zayıflatmış ve bu yaptırımın ızdırap ve acı çektirici vasfı da aynı suretle şiddet ve yoğunluğundan kaybetmeye başlamıştır. Acı ve ızdırap verici niteliğinin böylece gittikçe azalması ve cezaların insancillaşması akımının ve meydana gelmiş bulunan gelişmenin özellikle hürriyeti bağlayıcı cezalar bakımından uygun bulunmadığı ve istenilen neticeleri verip vermediği hususu üzerine düşünülmesine sebep olmuştur.⁷³

Çağımızda cezaları genellikle etrafında toplayan ve mukayeseli mevzuatça da kabul edilen “*Yeni Sosyal Savunma*” görüşü çerçevesinde ceza hakkındaki görüş şu surette özetlenebilir: Cezanın, kefare, teşkil edici ve mutlak adalet gereği uygulanan bir müeyyide olduğu görüşü terk edilmekte ve fakat pozitivist akımın etkisi ile meydana

---

71-**ÇALIK** Ethem: Suç ve Cezaların Şahsileştirilmesi ve Cemiyet Tipi Münasebeti Üzerine Bir İnceleme, Milli Eğitim Bakanlığı Yayını No: 2832, İstanbul 1996, s. 42; **ÜÇOK** Coşkun/**MUMCU** Ahmet/**BOZKURT** Gülnihal: Türk Hukuk Tarihi, 9. Baskı, Ankara 1999, s. 79; **AKBULUT**: “Cezanın Amaçları, Özellikleri ve Ceza Mahkumiyetinin Sonuçları”, s. 295

72-**ÇOLAK/ALTUN**: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 5; **ÇOLAK**: “Anayasamızda Cezanın Yeri ve Ceza Kavramı”, s. 340-341

73-**ÇOLAK/ALTUN**: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 5-6

çıkmiş sorumlu olmayan suçlu telakkisinin sonucu olan ceza görüşüne de itibar edilmemektedir. Söz konusu olan mümkün olduğunca yumuşak bir ceza sistemi yaratmak ve cezanın en geniş ölçüde suçluya uydurulabilmesini sağlamaktır. Cezanın amacı yerine göre suçluda bir şok etkisi meydana getirmek olmakla beraber, esas hedef suçluya vurmaktır. Fakat onu tekrar sosyalleştirilmesi maksadıyla belirli kurumların uygulanması rejimine tabi kılmaktır. Görülüyor ki bu görüşte cezanın içeriği daha çok suçlunun uslanmasına, hatta iyileştirilmesine yönelmektedir. Ceza siyasi bastırma değil, fakat sosyal savunma amacını gütmektedir. Bu anlayışta suçlunun kişiliği biyolojik ve sosyal planda göz önünde tutulacaktır. Artık bu sistem içinde yerine göre, birlikte uygulanan ceza ve güvenlik tedbirleri birbirini tamamlamaktadır.⁷⁴ İşlenen suçun doğurduğu yıkıntıları, doğrudan doğruya suçluya onartma ve suçun cezasını yalnız suçluya çektirme yöntemi ancak yakın zamanlarda ileri toplumlarca kabul edilmiş bulunmaktadır.⁷⁵

1.4.Ceza Yaptırımının Meşruluğu Hakkında Görüşler

1.4.1.Cezanın Zorunluluğu

Ceza yaptırımının gerekliliği ve zorunluluğu üzerine ciddi bir tartışma bulunmamaktadır. Esasen insanlık tarihinin her döneminde ceza yaptırımı mevcut olmuştur. Sosyal düzeni ceza yaptırımına başvurmadan koruma ve devam ettirme mümkün değildir. Ancak sözkonusu yaptırımın nitelik ve esası üzerinde çok tartışma olmuş, uyuşmazlıklar çıkmış ve günümüzde bile ceza yaptırımının niteliği üzerine tam bir görüş birliği sağlanamamıştır.⁷⁶ Her devirde ceza sözcüğüne yüklenen anlamlar daima değişik olmuştur. Fertlerin ve toplumların fikri gelişmişlik düzeyi ceza anlayışına tesir etmektedir. Suçun mağduru, yakınları ve diğer vatandaşlar, devletin müdahalesi karşısında suça tepki göstermezler bu suretle bireydeki doğal bir arzu olan şahsi tepki (şahsi intikam) hissi kuvvetini kaybetmektedir. Bu hissin kuvvetini kaybetmesinin ortaya çıkışı medeniyet düzeyiyle orantılıdır.⁷⁷

Cezanın zorunluluğu insanların toplum halinde yaşama ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Toplum halinde yaşama yalnız insanların yaşaması ve iyiliği için değil aynı zamanda ahlakiliğin de koşuludur. Zira insan toplum dışında ne görevlerinin bilincine ne de bu görevlerini yerine getirme esaslarına sahiptir. Toplum dışında insan

---

74-DÖNMEZER/ERMAN, C. 2, s. 547

75-AKTAŞ, s. 175-176

76-DÖNMEZER/ERMAN, C. 2, s. 542-543

77-EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 679

için ahlak düzeni sona erdiğinde sosyal yaşam insan için sadece bir hak değil aynı zamanda bir görevdir. Gelişme vasıtası olabilmek için toplum bireylerin özgürlüğünü sağlamalıdır. İnsan doğal olarak karar verme serbestisi anlamında özgürdür. İç özgürlük yani irade serbestisi dış özgürlük olmazsa etkisiz hale gelmiş olur. Toplum devamlı ve düzenli bir topluluk olduğu takdirde bu özgürlüğü koruyabilir.⁷⁸

1.4.2.Cezanın Kaynağı

Cezanın kaynağını aramak çözümsüz ve anlamsız bir problem olup insan hayatının kaynağı aransa önce onun hayat sahibi olmadığı bir safhayı kabul etmek gerekmektedir. Buradan da cezanın kaynağını aramak şeklindeki skolastik formülde cezanın olmadığı bir dönemi kabul gibi sonuç ortaya çıkacaktır. Oysa, toplum hayatının her döneminde şekli, amacı farklı olsa da ceza yaptırımı hep var olmuştur. İnsanlar buldukları her yerde birbirlerinin haklarını ekonomik ihtiraslarla ihlal etmişler bu da karşı tepkiyi, dolayısıyla cezalandırma ihtiyacını doğurmuştur. Cezanın kaynağı terimi ile bugünkü anlayışa gelinceye kadar cezanın yüzyıllar boyunca geçirdiği gelişim kastediliyorsa terimin elbette bir anlamı vardır. Cezalandırma düşüncesinin hukukun ilkel ve zorunlu bir içeriği olarak ele alınması gerekmekte ve buna insanın manevi olarak serbest ve hareketlerinden sorumlu olduğu şeklinde yani doğanın gereği olarak bakmak gerekmektedir. Cezanın kaynağını bulmak için ilkel toplumlarda uygulanan cezaların çeşitlerini tarihçi metoduyla aramak, bugünkü “ceza” kavramının anlamının belirlenmesine hizmet edemez. Tarihsel süreçte her dönemin kendine göre bir ceza anlayışı olmuştur ve bunu o toplumun sosyal ve fikri bünyesi ve bunlardan ayrılmasına imkan olmayan çağdaş anlayış ve medeniyet düzeyi belirlemektedir.⁷⁹

1.4.3.Cezanın Ceza Hukukuna Ait Oluşu

Ceza toplum hayatında bireyin antisosyal fiiline karşı toplumun sosyal bir tepkisidir. Bu tepkinin otorite (devlet) tarafından sınırları ve koşulları belirlenmiş şekilde uygulanması ile ceza hukuku bir anlam kazanmış olmaktadır. Ceza, ceza hukukunun olmazsa olmaz bir unsurudur. Ceza yaptırım olarak ceza hukuku dalına özelliğini veren niteliklerden birincisini oluşturmaktadır.⁸⁰ Cezayı hukuki yaptırımlar

---

78-**EREM**: Ceza Hukuku, s. 150-151; **ÇOLAK/ALTUN**: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 7; **ÇOLAK**: “Anayasamızda Cezanın Yeri ve Ceza Kavramı”, s. 342; **EREM /DANIŞMAN/ARTUK**, s. 679-680

79-**EREM**: Ceza Hukuku, s. 151; **ÇOLAK/ALTUN**: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 7; **ÇOLAK**: “Anayasamızda Cezanın Yeri ve Ceza Kavramı”, s. 342-343; **EREM/DANIŞMAN/ARTUK**, s. 680

80-**DÖNMEZER/ERMAN**, C. 2, s. 541

içinde ayırıcı kılan bir diğer unsur onun yargı organları tarafından hükmedilmesidir. Adli anlamda cezalar hakim veya mahkemeler tarafından verilmektedir. Demokratik toplumlarla devlet gücünü oluşturan erkler; yasama, yürütme ve yargı olarak üçe ayrılmıştır. Yargının görevi ve kendi içindeki iş bölümü yasalarla belirlenmiştir. Bu nedenle cezalar, ceza işlerinde görevli hakimler veya mahkemeler tarafından verilebilir. Bu karakter sadece şekli ve harici bir unsur olarak görünse de modern devlette, kuvvetler ayrılığı prensibine dayanan bu özellik, *idare hukuku* karşısında ceza hukukunun bağımsızlığına işaret etmektedir.⁸¹ Yargı organlarının böyle bir müdahalesinin esası şudur; cezanın diğer müeyyidelere göre daha ağır bir müeyyide olması nedeniyle bunun meşru olarak uygulanmasında daha fazla güvence aranmış idare tarafından herhangi bir suistimale sebebiyet vermemek için bağımsız organ niteliğindeki mahkemelerce uygulanması uygun görülmüştür.⁸²

Hakim veya mahkemeler de cezaya hükmederken yargılama yapmak ve yasalarla belirlenen prosedürlere uymak zorundadır. Cezaların yargısal bir faaliyet sonucunda hakim veya mahkemeler tarafından verilmesi, anayasal güvence altındadır. 1982 Anayasası'nın "Kanuni Hakim Güvencesi" kenar başlığı altındaki 37. maddesi,

"Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemelerden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz." hükmünü amirdir.

1.5.Ceza Yaptırımının Nitelikleri

Cezadan beklenen amaçların gerçekleşmesi, adaleti ve sosyal yararı mümkün olduğu kadar kuvvetle sağlayabilmesi için cezanın belirli bazı niteliklere sahip olması gerekmektedir. Bu husus BENTHAM tarafından belirtilmiş ve cezanın uygulamada yararlı olabilmesi için bazı kurallara uyulması gerektiği açıklanmış ve bazı normlar belirlenmiştir.⁸³ Özellikle ceza korkusunun suçla elde edilecek faydadan daha fazla olması, cezanın hükmedilebilmesi kesin olmayan şüpheli hallerde şiddetli bulunması, suçun neticesinin ağırlığına göre cezanın da ağırlık göstermesi, cezaların olayda suçlunun hal ve durumuna göre şiddet itibarıyla değişmesinin gerekli olduğu

---

81-EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 681; ERDOĞAN, s. 44

82-EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 680-681; ÇOLAK/ALTUN: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 7; ÇOLAK: "Anayasamızda Cezanın Yeri ve Ceza Kavramı", s. 343

83-DÖNMEZER/ERMAN, C. 2, s. 565

belirtilmiştir.⁸⁴

Çağdaş ve ideal bir cezada aşağıdaki niteliklerin bulunması gerekmektedir:

1.5.1.Kanunilik

Bu ilke çağdaş ceza hukukunun önemli ilkelerinden biridir. Suçların yasallığı suç genel teorisinin⁸⁵ cezaların yasallığı ise yaptırım teorisinin temel ilkelerinin başında yer almaktadır. “Kanunsuz suç olmaz” ilkesiyle paralel olarak gelişen “Kanunsuz ceza olmaz” ilkesi çağdaş toplumlarda⁸⁶ ceza sorumluluğunun güvencesi olan temel kurallardan birisidir.⁸⁷ Bu ilke gereğince ceza yaptırımını kanun tarafından gösterilmelidir.

Kanunilik ilkesi, hukukun genel ilkeleri arasında yer alan önemli bir ceza hukuku ilkesi olup bu ilke Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 7. maddesinde düzenlenmiş olmakla, topluluk hukukunun da kaynakları arasında yer almaktadır. Nitekim Divan bu alandaki içtihatlarında AİHS 'nin 7. maddesine atıfta bulunmaktadır. Bu açıdan divan çeşitli kararlarında, cezai nitelikte olmasa dahi bir yaptırımın ancak yasal, açık ve anlamı belirgin olması halinde uygulanabileceğinin altını çizmektedir. Bu durumda evleviyet kuralı gereğince (a fortiori), gerçek cezalar için durum evleviyetle böyledir. Divan henüz var olmayan veya açık olmayan bir düzenlemeye dayanarak ceza sorumluluğunun veya bu sorumluluğun ağırlaşmasının mümkün olmadığını ortaya koyarak kıyasın hatta genişletici yorumun önüne geçmiş olmaktadır.⁸⁸

Suçun işlenmesinden önce kanunda gösterilmemiş olan cezanın meşru surette uygulanmasına imkan bulunmamaktadır. Suçlu, insanlar tarafından değil kanun cezalandırılmalıdır. Eski devirlerin keyfi uygulamaları hangi cezaların verileceğinin kanun koyucu tarafından tespiti ihtiyacını doğurmuştur. Bu ilke hukuk sistemimizde 1982 Anayasası (m.38) ve 5237 Sayılı TCK (m.2) de düzenlenmiştir. 5237 Sayılı

84-**ÇOLAK/ALTUN**: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 18

85-**ÖZGENÇ** İzzet: “Ceza Hukukunun Güvence Fonksiyonu”, Kamu Hukuku Araştırmaları Dergisi, S. 2-3, 2000, s.s. 90-117, s. 91

86-Kanunilik ilkesinin karşılaştırmalı bir incelemesi için **JESCHECK** Hans Heinrich: “1989 Türk Ceza Kanunu Öntasarısının Genel Hükümleri Hakkında Karşılaştırmalı Bir İnceleme” (Çev: Adem SÖZÜER), Türk Ceza Kanunu Tasarısı İçin Müzakereler, Selçuk Üni. Hukuk Fakültesi Yayını, Konya 1998, s.s. 25-38, s. 26-29

87-**ÖZEK** Çetin: “1997 Türk Ceza Yasası Tasarısı'na İlişkin Düşünceler”, İÜHFİM (Hıfzı Veldet VELİDEDEOĞLU' na Armağan Sayısı) , C. LVI, S. 1-4, s.s. 21-68, s. 28; **BAYRAKTAR** Köksal: “Türk Ceza Kanunu Tasarısı'na İlişkin Genel Bir Değerlendirme ve Genel Hükümler Üzerine Birkaç Eleştiri”, TBB Türk Ceza Kanunu Reformu (2. Kitap), s.s. 21-35, s. 27; **ATALAY** İbrahim Orkun: “Osmanlı Ceza Yargılaması Usulü Hukuku Üzerine Bir İnceleme”, AÜEHFD, C. X, S. 3-4, Erzincan 2007, s.s. 239-272, s. 270; **ŞENTOP** Mustafa: “Tanzimat'tan Sonraki Osmanlı Ceza Hukukuna Genel Bir Bakış”, Hukuk Dünyası Dergisi (Hukukçular Derneği Yayın Organı), 2005, s.s. 65-112, s. 68; **METE** Teoman: İnfaz Hukuku, Ankara 1987, s. 66

88-**KOCASAKAL** Ümit: Avrupa Birliği Ceza Hukukunun Esasları, İstanbul 2004, s. 156-157

TCK'nın 2. maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde “*Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine*” hükmolunamayacağı açıkça belirtilmiştir. İkinci fıkrada, “*İdarenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulamayacağı*”, üçüncü fıkrada da “*Yasanın suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanması sırasında kıyas yapılamayacağı ve yasaların kıyasa yol açacak biçimde yorumlanamayacağı*” belirtilmiştir.⁸⁹

1.5.2.Bölünebilirlik

Cezaların kanunlar tarafından tespit ve tayini gereği ilkesi katı olarak kabul edildiği takdirde aynı fiili işleyen her kişiye aynı cezanın verilmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. İşlenen her suç her zaman aynı ağırlıkta olamayacağı ve suçluların kişilikleri birbirine uymayacağı için cezanın faile uygun hale getirilmesi yani bireyselleştirilmesi⁹⁰ bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Cezanın müddeti, mahkumiyet gününde kesin ve geri alınamaz şekilde tespit edilememekte, çeşitli ve beklenmeyen sebepler bu nokta üzerinde hakimin takdirini değiştirebilmektedir. Sınırsız hüküm ve bunu tamamlayan şartla salıverme kurumu ile bütün bu sebepleri karşılamak mümkün olabilir. Cezalar bölünebilir olmalıdır. Ancak bu suretle cezanın fiilin ağırlığına ve suçlunun sorumluluk derecesine uydurulabilmesi mümkün olmaktadır.⁹¹ Bu nedenlerle kanun koyucu artık hangi suç için hangi sınırlar içinde hangi cezanın verileceğini saptamakta, bunun yanında yargıca ve infaz idaresine son derece geniş yetkiler tanımaktadır. Çeşitli ülkelerde kanunlar yargıca ve infaz idaresine cezaların değiştirilmesi, azaltılması, hatta kaldırılması yetkilerini tanımıştır. Yürürlükteki ceza yasamızda da cezanın belirlenmesinde ve infazında bireyselleştirme olanağı veren çeşitli hükümler bulunmaktadır.⁹²

89-ÇINAR: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 15-16; EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 695; ERDOĞAN, s. 44; ERSOY, s. 158; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 551; SELÇUK Sami: Beccaria'nın İnsanlığa Bildirisi, Ankara 2004, s. 28

90-Cezanın bireyselleştirilmesi ve bireyselleştirme vasıtası olarak takdiri indirim nedenleri hakkında Bkz; ÜZÜLMEZ İlhan: “Yeni Ceza Kanunu'nun Sisteminde Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi”, AÜEHFD, C. X, S. 3-4, Erzincan 2006, s.s. 203-235, s. 203-235; ÇOLAK Haluk/ALTUN Uğurtan: “Ceza Yaptırımının Bireyselleştirilmesi Vasıtası Olarak Takdiri İndirim Nedenlerinin Normatif Hükümleri ve Hukuki Sonuçları”, Adalet Dergisi, Ankara 2008, s.s. 1-26, s. 1-25

91-ÇINAR: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 16; ERSOY, s. 158

92-EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 696; ÇOLAK/ALTUN: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 18; ÇOLAK “Anayasamızda Cezanın Yeri ve Ceza Kavramı”, s. 350; ERDOĞAN, s. 44-45; DÖNMEZER: Ceza Hukuku Dersleri, s. 283; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 552

1.5.3.Eşitlik

Bu kavram ancak “kanun önünde eşitlik” şeklinde anlaşılmalıdır. Eskiden bazı zümrelere mensup kişiler cezadan muaf iken günümüz çağdaş-eşitlikçi ceza hukuku anlayışı böyle istisnaları kabul etmemekte ceza kanunlarının herkese, mensubu buldukları grup ya da sınıfa göre bir ayırım yapılmaksızın eşit olarak uygulanmasını kabul etmektedir. Ancak eşitlik her suçluya aynı cezanın verileceği anlamına da gelmemektedir. Kavramın bu şekilde kabul edilmesi halinde cezanın bireyselleştirilmesinin imkansız hale geleceği aşıkardır. Eşitlik aynı ya da benzer durumda olanların aynı işlemi görmesini gerektirmektedir. Kaldı ki her suçluya aynı ceza, eşitlik fikrinin bu basit şekli, çok değişik ahlaki yapılarda olan suçlularda eşitsizlik meydana getirecek niteliktedir. Öncelikle cezaların herkes üzerinde meydana getirdiği etki aynı değildir. Hürriyeti bağlayıcı cezaların suçlu üzerindeki etkisi, onun psiko-sosyal özellikleriyle değişkendir. Örneğin mala karşı cezaların etkisi, suçlunun mali durumuyla yakından ilgilidir. Cezanın eşitliği ilkesi onun suçluya uygulanmasında bireyselleştirilmesini ortadan kaldırmamalıdır. Bunun sonucu olarak aynı suçu işlemiş bulunan değişik suçlulara sonuç olarak uygulanan cezalar farklı olabilmektedir. Yine suçlunun statüsüne göre de aynı suçu işlemiş farklı statüdeki kişiler arasında cezada eşitlik bozulabilmektedir. Yasama dokunulmazlığı, memurların yargılanmasında ilk soruşturmanın idarece yapılması gibi bazı muhakeme şartları, bu kişilere ceza verilmeyeceği anlamına gelmemektedir.⁹³

5237 sayılı TCK m. 3/2'de eşitlik ilkesine yer verilmiş olması, cezalandırmada da eşitliği vurgular niteliktedir.⁹⁴ Denkleştirici adalet ilkesi bireylerin kendi aralarındaki ilişkileri düzenlemekte, hukuki ilişkide taraf olanlara eşit işlem yapılmasını gerektirmektedir. Günümüzde ceza, kusura ve işlenen suçun ağırlığına göre verildiğinden, ceza ile suçun denkleştirilmesinde salt eşitlik geçerli değildir. Dağıtıcı adalet ilkesi ise kişi ile toplum, kişi ile devlet arasındaki ilişkileri düzenlemekte ve herkesin yeteneğine ve toplum içindeki durumuna göre kendine düşeni almasını öngörmektedir. Burada da eşitlik mutlak değil, göreceli bir nitelik taşımaktadır.⁹⁵

93-EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 696; ERSOY, s. 158-159; ÇINAR: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 18; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 551-552; ERDOĞAN, s. 44-45,

94-Bu madde konusunda eleştirel bir yaklaşım için Bkz; ARTUK M. Emin/ÇINAR A.Rıza: “Yeni Bir Ceza Kanunu Arayışları ve Adalet Alt Komisyonu Tasarısı Üzerine Düşünceler”, TBB Türk Ceza Kanunu Reformu (2. Kitap), Ankara 2004, s.s. 37-83, s. 72

95-CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 552'de 73 nolu dipnottan naklen.

1.5.4. Kişisellik

Cezaların kişiselliği (şahsiliği), cezaların yalnızca suçu işleyen kişilere uygulanması, suçlunun suçla ilgili olmayan yakınlarının veya başkalarının suçtan zarar görmemeleri anlamına gelmektedir.⁹⁶ Bu ilke eski zamanların sorumluluk sınırını keyfi şekilde geniş tutan uygulamasına bir tepki olarak kabul edilmiştir. Günümüzde artık kolektif sorumluluk kabul edilmemektedir. Anayasamızın da belirttiği gibi (m.38) ceza sorumluluğu şahsidir. O halde verilen cezanın da sadece suçluya etki yapan bir ceza olması gerekmektedir. Suçlu yanında ailesini de büyük ölçüde etkileyen ceza iyi bir ceza değildir. Bu ilke açısından suçlunun yakınları doğrudan doğruya cezaya maruz kalmamakla beraber, cezanın kendilerine de dolaylı şekilde etkide bulunması mümkündür. Kanun koyucu imkan ölçüsünde bu dolaylı sonuçları da azaltmaya çalışmalı ve dolaylı etkisi az olan cezaları tercih etmelidir. Anayasamızın 38/7 maddesindeki genel müsadere cezası konulamayacağı hükmü de bir bakıma bu amaca yöneliktir.

Ceza, suçlu bakımından etkili olmalı ve zorunlu olanlar dışında suç işlemeyenler üzerinde tesir göstermemelidir. Bu sebeple cezaların bu amacı gerçekleştirebilecek nitelikte olması gerekmekte ise de kişisellik ilkesini bugün gereği gibi uygulamaya imkan yoktur. Çünkü belli bir suçluya verilecek ceza ister istemez suçlunun yakınlarını da etkilemektedir. Cezaevine konulan veya ağır para cezasına çarptırılan bir hükümlünün ailesinin düştüğü maddi ve manevi kötü durumu düşünmek, cezanın suçluyu aşan zarar verici etkilerini göz önüne getirmektedir. Bu yan etkilerin ağır olacağı durumlar yargıcın ceza belirlemede ve uygulanmasında gözetilmelidir.⁹⁷

1.5.5. İnsanilik

Bu ilke cezaların insan haysiyeti ile bağdaşamaz nitelikte olmaması anlamına gelmektedir. 1982 Anayasası'nın 17/3 maddesi "*Kimse insan haysiyeti ile bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz*" hükmünü amirdir. Aynı fıkranın "*Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz*" hükmü de bedeni cezaların insan haysiyeti ile

---

96-**ÖZEK**, s. 28; **YÜCEL M. Tören**: "TCK Tasarısı Üzerine Notlar", TBB Türk Ceza Kanunu Reformu (2. Kitap), Ankara 2004, s.s. 85-145, s. 88; **BAYRAKTAR Köksal**: "Yeni Türk Ceza Kanununda Belirlenen Ceza Hukuku Temel İlkeleri", GÜHFD, S. 1, 2003, s.s. 3-19, s. 19

97-**CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT**, s. 551; **EREM/DANIŞMAN/ARTUK**, s. 696-697; **ERSOY**, s. 158-159; **ÇINAR**: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 17; **YÜCE**: Ceza Hukukunun Temel Kavramları, s. 104; **DÖNMEZER**: Genel Ceza Hukuku Dersleri, s. 283; **ERDOĞAN**, s. 46; **ÇOLAK** "Anayasamızda Cezanın Yeri ve Ceza Kavramı", s. 350; **ERSOY**, s. 159; **ÇOLAK/ALTUN**: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 18; **SELÇUK**: Beccaria'nın İnsanlığa Bildirisi, s. 18

bağdaşmazlığını ortaya koymaktadır. İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan, bireye acı ve ızdırap çektirmeyi amaçlayan ceza uygulaması yapılamaz. Tarihsel süreçte suçluya ceza olarak onu toplum nazarında küçük düşürmeye, rezil etmeye yönelik uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Keza, ceza olarak bireyin dayanılamayacak surette acı ve ızdırap çekmesini sağlayacak uygulamalara başvurulmuştur. Bu tür uygulamalar açısından suçlu kişinin yakılması, taşlanması veya linç edilmesi örnek olarak gösterilebilir. Cezanın insan hakları alanında uluslararası belge ve sözleşmelerde yer alan ilkelerle ve özellikle insan onurunun korunmasına dair ilkelerle de bağdaşması gerekmektedir.⁹⁸ Cezalar ahlaki, insan onuru ile bağdaşabilir nitelikte olmalıdır, genel adetlere aykırı bulunmamalıdır. Tekerlek, teşhir, boyunduruk, dayak, hadım etme cezalarının çağdaş zamanlarda ilga edilmesinin sebebi de budur. Belirli kültür düzeyine ulaşmış toplumların, kendi fertlerine uygulayacakları cezaların da, bu kişilerin duygularına uygun olması gerekmektedir. Toplumların uygarlık düzeyleri ilerledikçe uygulama şekli itibariyle cezalardaki acı, ızdırap verici bastırıcı nitelik azalmaktadır.⁹⁹

Cezaların infazını insanileştirmek düşüncesi tamamıyla onaylanmalıdır. Zira “suçlu”nun içinde bulunan “insan”ı kurtarmak sözkonusudur. Bu insan bazı ihtiyaçlar için “araç” olamaz. İnsanın ahlaki kişiliğini, ceza sahasında herhangi bir tecrübeye tabi tutarak alçaltmak meşru değildir. Ahlaki vicdanın kabul etmediği tiksindiği ceza şekillerine yani “cismani cezalar”a (*dayak gibi*) artık dönülemez. İnsanın sadece fizik tarafına etkili olan ve insanı alçaltan cezalara yer verilemez. İnsanın manevi-ahlaki yaradılışına aykırı bir infaz ancak formalite-kefarete cevap verici niteliktedir.¹⁰⁰

1.5.6.Düzeltilbilirlik

Ceza adaletinde insan faktörünün önemi çok büyüktür. En önemli kanıt insandır. Soruşturmayı yürütenler ve sonuçta kararı verecek olan hakimler, hepsi sonuçta insandır. İnsan ise hata yapabilen bir varlıktır. İnsan faktörünün olduğu her yerde minimum da olsa hata payı mutlaka vardır. O halde kusursuz bir varlık olmayan insanın

---

98-Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi m.5, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m.3, İşkenceye ve Diğer Zalimane Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi m.2 hükümleri de uluslararası belgelerde yerini bulan hiç kimsenin işkenceye, zalimane, insanlık dışı, onur kırıcı cezaya veya işleme tabi tutulamayacağını hüküm altına alan düzenlemelerdir.

99-DÖNMEZER: Ceza Hukuku Dersleri, s. 283; EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 697; ERSOY, s. 159; ÇOLAK/ALTUN: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 18; ÇINAR: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 17; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 550-551; ERDOĞAN, s. 45; ÇOLAK: “Anayasamızda Cezanın Yeri ve Ceza Kavramı”, s. 350; HAFIZOĞULLARI: Ceza Normu, s. 201; ÖNDER: Ceza Hukuku Dersleri, s. 482

100-EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 697-698

hata yapabileceği peşinen kabul edilerek, cezanın hata yapıldığı zaman hatadan dönülebilecek bir özelliğe sahip olması gerekmektedir. Ölüm cezalarında ise bu özellik bulunmamaktadır. Bu sebeple cezanın sonuçlarının tamiri mümkün olması gerekmektedir. Ender dahi olsa “adli hata”nın neticeleri ağır olmaktadır. Adaletin adaletsizlik vasıtası olmaması gerekmektedir. Adli hata toplumda uyandırdığı korku ile sosyal bir felaket haline alabilir. Bu ise pek çok suçun cezasız kalmasından doğacak felaketten daha büyüktür. Hiçbir beşeri kuvvet, haksız yere mahkum edilen şahsın zindanda veya cezaevinde geçirdiği seneleri iade edemez, fakat ona mali bir tazminat verebilir.¹⁰¹

Ceza henüz infaz edilmeden hatanın düzeltilmesi mağduriyeti önleyecektir. Ancak infaz edilen cezalarda mağduriyetin en kolay giderilebildiği cezalar para cezalarıdır. Hapis cezalarında haksız yere hapis yatılan sürenin; başka suçtan dolayı verilmiş cezanın infazından mahsup edilmesi ya da bireye tazminat ödenmesiyle telafi sağlanabilir.¹⁰²

1.5.7.Etkililik

Cezanın uyandırdığı korku suç işleme eğiliminde olanları suçtan caydırmalı ibret verici olmalıdır. Ceza bir amaç için verilmektedir. Bu nedenle öngörülen cezanın da beklenen amacı sağlayıcı nitelikte olması gerekir. Çağdaş ceza hukukunda cezadan beklenen amaç kişiyi ıslah etme ve özellikle bu açıdan özel önlemedir. Cezanın bu önleme fonksiyonuna işlerlik kazandırılması için etkili biçimde uygulanması gerekmektedir.¹⁰³ İyi bir cezanın suçlu üzerinde etkin olarak kendisinden beklenen amaçları sağlama özelliğinin bulunması için cezanın sınırları önceden kesin olarak bilinmeli, sürüncemede kalmadan ve suça karşı etkisi azalmadan ceza verilmeli ve geciktirilmeksizin yerine getirilmelidir. Cezanın etkili biçimde uygulanması, önleme

---

101-**DÖNMEZER**: Ceza Hukuku Dersleri, s. 283; **EREM/DANIŞMAN/ARTUK**, s. 697; **CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT**, s. 552; **ÇINAR**: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 18; **ÇOLAK/ALTUN**: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 18; **ERSOY**, s. 159; **ÇOLAK** “Anayasamızda Cezanın Yeri ve Ceza Kavramı”, s. 350; **ERDOĞAN**, s. 45; **DÖNMEZER/ERMAN**, C. 2, s. 567

102-Tutuklama tedbirinin de kullanılış amacına aykırı olarak bir ceza gibi uygulanması konusunda **TUNÇ Mehmet**: “Adli Denetim, Tutuklamayı Önleyici ve Giderici Tedbirler”, Adalet Dergisi, Ankara 2001, s.s. 136-153, s.142-152; **KUZU Burhan**: “Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Bağlamında Keyfi Tutuklamaya Karşı Koruma”, Erdoğan MOROĞLU’na Armağan, İstanbul 1999, s.s. 1201-1240, s. 1201-1240; **HACIOĞLU Burhan Caner**: “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda Tutuklama Koruma Tedbirine Seçenek Olarak Düzenlenen Adli Kontrol Koruma Tedbiri Üzerine Bir İnceleme”, AÜEHFD, C. 9, S. 1-2, Erzincan 2005, s.s. 167-192, s. 167-187

103-**ÜNVER M.Naci**: “Çağımızın Ceza Adaleti”, Yargı Reformu 2000 Sempozyumu (Konuşmalar, Bildiriler, Tartışmalar, Belgeler), İzmir 2000, s.s. 366-369, s. 367-368; **YÜCEL**: “TCK Tasarısı Üzerine Notlar”, s. 121

fonksiyonu yönünden cezanın ağırlığından daha önemlidir.¹⁰⁴

Ekonomik suçlarda verilen cezanın, suçtan elde edilen ve hatta beklenen yarardan fazla olması ve pratikte de uygulanabilmesi kuşkusuz ki cezanın etkinliğini artıracaktır. Adli para cezalarında “gün para cezası sistemi” ne geçilmiş olması bu cezaların etkinliğini artırmıştır.

1.5.8.Ekonomiklik

Ceza devlete mümkün olduğunca az yük getirmelidir. Cezanın amaçları ceza türlerinden herhangi birisinin uygulanmasıyla sağlanabilecek durumdaysa devlet bu amaca en az masrafla ulaşacağı yaptırım türünü seçmelidir. Bu açıdan para cezalarının etkili olabileceği basit suçlarda ya da ekonomik suçlarda daha masraflı olan hürriyeti bağlayıcı ceza türünden kaçınılmalıdır.¹⁰⁵ Çünkü hapis cezalarının devlete ve dolayısıyla topluma getirdiği mali yük daha fazla olduğu gibi, cezaevlerinin olumsuz etkileri de bilinmektedir. Yine suçlunun ilk kez suç işlediği ve güvenlik tedbirinin yeterli olduğu bir suçta illaki hapis cezası vermenin suçlu ve toplum açısından pratik bir faydası bulunmamaktadır.¹⁰⁶

İyi bir cezada bulunması gereken niteliklerin tamamının bir cezada bulunduğunu söylemek olanaksızdır. Önemli olan, kanun koyucunun yaptırım sistemine ilişkin düzenlemeler yaparken cezanın amaçlarını ve belirtilen özelliklerini gözden uzak tutmamasıdır. Aynı zamanda yargıçların da somut olaylarda mümkün olduğunca bu durumları gözetmeleri önemlidir. Gerçekleştirilmek istenen amacın ön planda tutulduğu hallere uygun ceza türlerinin tespiti yoluyla oluşturulacak bir ceza sisteminin uygulayıcılara, özellikle yargıçların emrine sunulması doğru olacaktır.¹⁰⁷

104-**ÇOLAK/ALTUN**: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 18; **ÇINAR**: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 18-19; **CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT**, s. 551; **ERDOĞAN**, s. 46-47; **ÇOLAK**: “Anayasamızda Cezanın Yeri ve Ceza Kavramı”, s. 350

105-Para cezalarının tarihi gelişimi ve yaptırım gücü konusunda Bkz; **ÇOLAK Haluk/ALTUN Uğurtan**: “Bir Yaptırım Türü Olarak Para Cezalarının Teori ve Uygulamadaki Analizi”, TBB, Ankara 2007, s.s. 241-305, s. 241-255; **MERAN Necati**: “Hukukumuzda Adli Para Cezalarının İnfazı Rejimi”, Terazi Hukuk Dergisi, 2008, s.s. 153-158, s. 153-158; **DENİZHAN Hüseyin**: “Adli Para Cezaları”, Adalet Dergisi, Ankara 2006, s.s. 89-116, s. 89-115; **YENİDÜNYA A.Caner**: “5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Adli Para Cezası ve İnfazı”, AÜEHFD, C. X, S. 1-2, Erzincan 2006, s.s.121-152, s. 121-150; **AVCI Mustafa**: “Önceki Hukukumuzda Para Cezaları”, Kamu Hukuku Araştırmaları Dergisi, S. 2-3, 2000, s.s. 118-143, s. 118-142, **ÖZEN S.** Evren: “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Cezalar”, Hukuk ve Adalet Dergisi, S. 6-7, İstanbul 2005, s.s.141-159, s. 151-158; **İŞOĞLU**, s. 91-107

106-**ÇINAR**: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 19; **ERDOĞAN**, s. 47; **ÇOLAK/ALTUN**: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 19; **ÖNDER**: Ceza Hukuku Dersleri, s. 487

107-**ÇINAR**: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 19; **ÇOLAK/ALTUN**: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 19; **ÖNDER**: Ceza Hukuku Dersleri, s. 527

1.6.Ceza Yaptırımının Unsurları

Ceza yaptırımı, suç teşkil eden eylemlere karşı yaptırımın uygulanması aşamasında hukuki ve devlete ait, iradi, hukuken meşru ve zorunlu, suçlunun bizzat şahsına yönelmiş zararlı bir tepkidir. Burada da cezanın bazı özellikleri ortaya çıkmaktadır.

1.6.1.Acı Çektirme

Ceza yaptırımı niteliği gereği faili bir kısım yoksunluklara tabi kılmaktadır. Bu yoksunluk da bir ölçüde ızdırap verici, acı çektirici, bastırıcı-ödetici niteliktedir. Suçlu hukuk tarafından korunmuş olan bazı değerlerden yoksun kalmaktadır. *“Bugünkü anlamda ceza, suçluyu yoksunluklara tabi kılıcı ve dolayısıyla elem ve ızdırap verici bir araç olmak vasfını olumlu ve yapıcı amaçların elde edilmesine yönelmiş olarak taşımaktadır.”*¹⁰⁸ Ceza, karşı tepki niteliğinde olan ve suç teşkil eden fiilin niteliğine karşılık teşkil eden bir niteliğe sahiptir. Acı çektirici olmayan bir tepki ceza olamaz.¹⁰⁹ Ancak cezanın acı vericilik, bastırıcılık niteliğindeki yoğunluk zaman ve dönemlere göre değiştiği gibi uygulandığı kişilerin özelliklerine ve kişiliklerine göre de farklıdır. Yine aynı şekilde cezaların ızdırap verici, bastırıcı-ödetici niteliği toplumların uygarlık düzeylerinin ilerlemesine paralel olarak azalmıştır. Tarihsel süreç içerisinde cezalar çok şiddetli, vahşi ve acı verici şekillerden giderek daha yumuşak ve belirli amaçların elde edilmesi bakımından uygun tedbirler haline gelmişlerdir.¹¹⁰

Eskiden ceza yaptırımı tamamen ya da büyük çoğunlukla bedeni iken günümüzde bedeni cezalar kaldırılmıştır. Keza tarihsel süreç içerisinde hürriyeti bağlayıcı cezaların infazı da yumuşamıştır. Sırf hücre sistemi ortadan kalkmış, denetimli serbestlik esası kabul edilmeye başlanmış, tecil, hükmün geri bırakılması gibi hürriyeti bağlayıcı cezanın yerini tutacak önlemler geliştirilmiştir. Yani kısacası ceza infaz siyasetinde değişiklikler olmuş, ceza kefaret niteliğini kaybederek sosyal savunma niteliği kazanmaya başlamıştır. Böylece cezanın amacı da, suçluyu ıslah ederek tekrar topluma kazandırma haline dönüşmüştür.¹¹¹

108-DÖNMEZER/ ERMAN, C. 2, s. 545-546; ÇOLAK: “Anayasamızda Cezanın Yeri ve Ceza Kavramı”, s. 351

109-HAFIZOĞULLARI: Ceza Normu, s. 200

110-DÖNMEZER/ERMAN, C. 2, s. 544-545; ÖZGEN, s. 76; ÇOLAK/ALTUN: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 19; ÇOLAK: “Anayasamızda Cezanın Yeri ve Ceza Kavramı”, s. 350-351; AKTAŞ, s. 176; GÜREL/ODYAKMAZ, s. 9

111-ÖZGEN, s. 77

1.6.2.Orantılılık

Ceza yaptırımı, suç teşkil eden fiilin ağırlığı ve suçlunun sorumluluk derecesi ile orantılı biçimde belirlenen ve uygulanan bir yaptırımdır. Cezanın, suçu yani fiili hesaba katmayarak sadece suçluyu gözönüne alması gerektiği konusunda ileri sürülen karşı görüş biçimlerine rağmen, cezanın aynı zamanda fiilin ağırlığını da karşılar nitelikte ve oranda bulunması zorunludur; zira aksi halde “*Suça karşı savaşta devlet faaliyetinin esasını teşkil eden her türlü manevi adalet kavramını bir yana bırakmak gerekmektedir.*”¹¹² Ceza, karşı tepki niteliğinde olduğu fiile uygun ve onunla orantılı bir fiil olup suçla orantılı olmayan bir tepki ceza değildir.¹¹³

Cezanın suçun ağırlığıyla orantılılığı çağdaş ceza hukukunun kabul ettiği bir ilkedir.¹¹⁴ Cezanın suçlunun kusur derecesi ile orantılı uygulanan bir müeyyide olması diğer hukuk devletlerinden farklı olarak sadece ve münhasıran suçun faili hakkında uygulanmasını gerektirir ve bu esas cezanın kişiselliği ve bireyselliği adı ile de ifade edilebilir.¹¹⁵

İlkel toplumlarda orantılılık ilkesine uyulmayıp, suçlu için ölüm cezası uygulanırken ailesi hakkında da sürgün veya zorluluk cezaları uygulanırdı. Cezanın suçlunun ailesine etkisinin önlenmesi ceza infaz siyasetinin başta gelen amaçlarından biri olmakla birlikte bu amacın tam olarak gerçekleştiği özellikle; para cezaları, meslek ve sanatın tatili cezaları, ticaretten alıkoyma cezalarının sonucunun sadece sanığı etkilediği ailesine etki etmediği ileri sürülemez. Hürriyeti bağlayıcı cezalarda da aynı şeyi söylemek mümkündür. Cezaevine giren bir suçlunun bakmakla yükümlü olduğu ailesinin bundan maddi olarak büyük zarara uğrayacağı kuşkusuzdur.¹¹⁶

112-DÖNMEZER/ERMAN, C. 2, s. 552

113-HAFIZOĞULLARI: Ceza Normu, s. 201; DÖNMEZER/ERMAN, C. 2, s. 544-554; ÖNDER: Ceza Hukuku Genel Hükümleri, s. 523-525; DEMİRBAŞ: Ceza Hukuku (Genel Hükümler), s. 502-503; ÇOLAK “Anayasamızda Cezanın Yeri ve Ceza Kavramı”, s. 351-352

114-“Avrupa Birliği sınırları içerisinde malların, kişilerin ve hizmetlerin serbest dolaşımı, bu dolaşım ile ilgili kuralların ihlali halinde öngörülen yaptırımın çok yüksek olması halinde tehlikeye düşebilir. Bu konuda divan, çeşitli kararlarında bir yaptırım sisteminin antlaşmada öngörülen özgürlükleri tehlikeye atamayacağına, suçun ağırlığı karşısında bir yaptırımın çok orantısız olması halinde bu sonucun ortaya çıkacağına ve bu şekildeki orantısız yaptırımın topluluk hukukunca güvence altına alınan özgürlükleri önleyebileceğine hükmetmiştir. Buradan çıkan sonuca göre orantılılık ilkesinin, topluluk hukukunun olumlu etkisi bakımından da geçerli olduğudur. Üye devletler, topluluk hukukunun ihlalinin ceza yaptırımını ile karşıladıklarında öngörülen cezanın gereğinden daha fazla veya az olmaksızın, topluluk kurallarının işleme bakımından gerekli ve yeterli olmasına dikkat edeceklerdir.” KOCASAKAL, s. 164-165

115-CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 551; ERDOĞAN, s. 46; DÖNMEZER/ERMAN, C. 2, s. 551

116-AKTAŞ, s. 178

1.6.3.Korkutuculuk

Ceza esas itibariyle korkutuculuk vasfını taşıması gereken bir yaptırımdır. Acı ve elem verici niteliğinin doğal sonucu olarak korkutuculuk vasfı cezanın özünde vardır. Cezanın korkutucu niteliğinin suç işlemeyi önleyen en geçerli etken olduğu söylenebilir. Suç işlemek suretiyle, suç işleme yeteneğinde olduğunu gösteren bir kimsenin verilecek ceza ile bir daha suç işlememesi sağlanmalıdır denilmektedir. Romalı hukukçu PAULUS tarafından geliştirilen bu görüşe göre ceza suçluyu bir daha suç işlemekten alıkoyacak derecede olmalıdır.¹¹⁷

Süreç içerisinde cezaların uygulanmasıyla suçlunun korkması ve bir daha suç işlememesi yine suç işleme niyetinde bulunan kimselerin korkması ve suç işleme düşüncesinden vazgeçmeleri beklendiği için cezaların ders ve ibret niteliğinde olması amacıyla elden geldiği kadar şiddetli ve ağır uygulanmasına çalışılmıştır. Cezalar ne kadar ağır ve şiddetli olursa korkutuculuk tesirlerinin daha fazla olacağı sanılmıştır. Fakat zamanla buna karşı bir tepki gecikmemiş ve cezalar yumuşamıştır.¹¹⁸

Cezanın suçluyu bir daha suç işlemekten alıkoyacak derecede korkutuculuk vasfı taşıması gerektiği görüşünün başlı başına suçları önlemeye yeter nitelikte olduğu ileri sürülemez. Suç işlenmesinin sadece suçluya yüklenmesi, tek ve gerçek neden olarak onun gösterilmesi bugünün gerçeklerine uygun düşmemekte ve sorunun çözümünün önüne geçmektedir. Her şeyden önce toplumun sosyal, kültürel ve etnik yapısının incelenerek suçun kaynağına inilip, nedenlerinin bulunması gerekmektedir. Bugün tüm ülkelerde suçların asıl kaynağının ekonomik dengesizlik, eşitsizlik olduğu kuşkusuzdur. Bu nedenle suçları oluşturan kaynaklar yok edilmeden uygulanacak ceza ne denli ağır ve korkutucu olursa olsun çözüm getirmeyecektir.¹¹⁹

1.6.4.Yargı Kararıyla Hükmedilme

Adli anlamda cezalar, hakim veya mahkemeler tarafından verilmektedir. Hakim veya mahkemeler de cezaya hükmederken yargılama yapmak ve yasalarla belirlenmiş olan prosedürlere uymak zorundadır. Ceza ilke olarak bir yargı makamı tarafından tespit edilmekte ve bir yargı işlemi şeklinde gelişmektedir. İdari makamlar belirli hallerde doğrudan doğruya cezaya benzer yaptırımlar uygulayabilme hususunda yetkili olsalar da bu hallerde de itiraz üzerine genellikle yargı organları verilen cezayı incelemek ve

---

117-AKTAŞ, s. 178; ÇOLAK/ALTUN: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 20

118-KUNTER Nurullah: "Cezalardan Neler Bekliyoruz, Neler Beklemeliyiz", Siyasi İlimler Mecmuası, S. 145, 1943, s.s. 16-20, s. 17

119-AKTAŞ, s. 178

gerektiğinde kaldırmak yetkisine sahiptirler. Bu suretle son olarak cezayı tespit işi yine bir yargı fonksiyonu olarak kalmaktadır. Cezanın yargısal bir kararla verilmesi gerektiği görüşü çağdaş devlet anlayışının bir sonucudur. Montesquieu'nun 1748 yılında yayınladığı eserinde yer alan güçler ayrılığı görüşünün bir sonucu olarak 1789 Fransız İhtilali'nden sonra yargı gücü, yürütme ve yasama gücünden tamamen ayrılmıştır. Bunun sonucu olarak cezanın yargısal bir kararla verilmesi ilkesi benimsenmiştir.¹²⁰

Cezaların yargısal bir faaliyet sonucunda hakim veya mahkemeler tarafından verilmesi bizim hukukumuzda da anayasal güvence altındadır. 1982 Anayasasının “Kanuni Hakim Güvencesi” kenar başlıklı 37. maddesi bu ilkeyi düzenlemektedir.

1.6.5.Ödeticilik

Ceza yaptırımı özü itibariyle bir ödetmeden ibarettir. Kötülüğün toplum (devlet) tarafından suçluya ödettirilmesidir. Cezanın ödeticisi niteliğinin bir sonucu cezanın şahsiliği ve insan onuruna uygun olmasıdır.¹²¹

1.7.Ceza Yaptırımının Amacı ve Bu Konudaki Görüşler

Suç karşılığında devlet tarafından uygulanan yaptırım olan cezanın zorunluluğu bugün tartışmasız kabul edilen bir gerçek olup gerçekten, toplum yaşamında cezadan vazgeçmek mümkün değildir. Dünya kurulduğundan beri insanlar toplu bir halde yaşamışlar ve aileden devlete kadar olan toplulukları korumak için de “ceza” tedbirine başvurmuşlardır. Bugün de yine suç işleyenler cezalandırılmaktadır. Bugün de ceza yaptırımından beklenen yine topluluğun düzeni ve barışın korunmasıdır. O halde eskilerden bugüne hiçbir değişikliğin olmadığı söylenebilir. Eskilerin cezalardan bekledikleri ile bizim onlardan umduklarımız ve hatta yarın da onlardan isteyeceklerimiz aynı şeydir, yani toplum düzeninin korunmasıdır.¹²² Ceza, devletin ve hukuk düzeninin devamı için olmazsa olmazdır.(Sine qua non) Ceza hukukunun etkisinin azaltılması ve ceza yerine süresi belirsiz önlemler veya ceza hukuku dışında sosyalleştirme programlarının konulması adaletle zarar verici olabileceği gibi cezanın suçu önleme niteliğini ve sanığın yargılama sürecindeki haklarını da tehlikeye sokabilir. Ceza kanunları bireyin hak ve özgürlüklerine derin biçimde müdahale eden yaptırımları

120-AKTAŞ, s. 179; ÇOLAK/ALTUN: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 20; ERDOĞAN, s. 44; ÇOLAK: “Anayasamızda Cezanın Yeri ve Ceza Kavramı”, s. 352; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 552; SELÇUK Sami: “Cezanın Çektirilmesinin Değişmezleri”, Yargıtay Dergisi, S. 3, Ankara 2001, s.s. 363-366, s. 365

121-ÇOLAK: “Anayasamızda Cezanın Yeri ve Ceza Kavramı”, s. 352; ÇOLAK/ALTUN: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 20

122-KUNTER: “Cezalardan Neler Bekliyoruz, Neler Beklemeliyiz”, s. 16

içerdiği için bir ülkedeki ceza kanununa hakim felsefe o ülkedeki siyasi rejimin niteliğini göstermektedir.¹²³ Bu nedenle ceza hukukunun tamamen kaldırılması veya yerini tedbirler hukukuna bırakması düşünceleri de fazla kabul görmemektedir. Ancak cezanın uygulandığı kişi üzerindeki sakıncalı etkileri göz önüne alınarak mümkün olduğunca ölçülü uygulanması gerekmektedir.¹²⁴ Ceza hukukunun amacı toplum düzenini korumak, toplum içerisinde birlikte yaşamak için gerekli olan toplum ve özellikle birey bakımından çok önemli olan yaşam, sağlık, özgürlük ve malvarlığı gibi hukuksal değerleri koruyarak bireylerin güvenli, sağlıklı, özgür ve demokratik bir ortamda yaşamalarını sağlamaktır.¹²⁵ Bu amacı gerçekleştirmek için, ceza hukuku ceza ve güvenlik önlemlerini (emniyet tedbirlerini) araç olarak kullanmaktadır. Bu bağlamda, ceza hukukunun amacının toplum düzenini korumak olması, cezanın amaçlarını açıklamak ve araştırmak gereğini ortadan kaldırmamaktadır. Çünkü cezanın amacı doğru açıklandığı ölçüde cezanın hukuk temeli (Rechtsgrund) daha doğrusu haklılığı da ortaya konmuş olacaktır.¹²⁶ Ceza siyaseti açısından da cezanın amacını belirlemek önemli olup cezaların türleri, miktarları ve infaza ilişkin özellikler başka bir anlatımla yaptırım sistemi, ceza siyaseti olarak kabul edilen amaca uygun biçimde belirlenecektir.¹²⁷

Cezanın amaçları ilkçağ Yunan filozoflarından günümüze kadar hukukçuları olduğu kadar; düşünürleri, sosyologları ve fikir adamlarını yakından ilgilendiren konulardan birisini oluşturmuştur. Belki ceza kurumunun bütünü ile ilgili genel bir ceza teorisi yoktur; fakat yüzyıllar içinde belirlenmiş olan fikirlerin bütününden, çağdaş ceza hukukunda cezanın genel amaçları teorisinin meydana gelmeye başlamış olduğunu söylemek mümkün olacaktır.¹²⁸ Cezanın amaçları teorisinin oluşumunda Von Liszt'in "Marburg Programı" adlı eserinin yayınlanması özel bir yer tutmaktadır.¹²⁹

Cezaların amaçları gözden geçirildiğinde; cezalardan ilk beklenen şey onların

---

123-TAŞKIN Ahmet: "Türk Ceza Kanunu'nun Amacı", Adalet Dergisi, Ankara 2008, s.s. 56-92, s. 56

124-JESCHECK Hans Heinrich: "Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların Alman ve Türk Ceza Hukukundaki Yeri" (Çev: Ayhan ÖNDER), İHFM, S. 1-4, İstanbul 1983, s.s. 479-493, s. 484 vd; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 531

125-ARTUK M.Emin: "Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Genel Hükümlerine İlişkin Düşünceler", Legal Hukuk Dergisi, S. 32, İstanbul 2005, s.s. 2759-2767, s. 2762

126-YÜCE Turhan Tufan: Ceza Hukuku Dersleri, C. 1, Manisa 1982, s. 3-5

127-CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 531-532

128-Rus ceza kanunu'nda dikkat çekici olarak cezanın amacı iyileştirme ve önleme'nin yanında toplumsal adaletin yeniden tesisi olarak ifade edilmiştir. ÜNVER Yener: "Çeşitli Ülkelerdeki Güncel Ceza Hukuku Gelişmeleri", Çetin ÖZEK Armağanı, İstanbul 2004, s.s. 907-1009, s. 976

129-DÖNMEZER/ERMAN, C. 2, s. 559; DEMİRBAŞ: Ceza Hukukunun Genel Hükümleri, s. 504; ÇOLAK/ALTUN: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 14; ÇOLAK: "Anayasamızda Cezanın Yeri ve Ceza Kavramı", s. 346

bizi tatmin etmeleridir. Yani suçun failine karşı duyduğumuz intikam hissinin tatminidir. Fakat intikam almada ileri gitmeler görüldüğünden, bunları önlemek üzere intikama bir sınır koyma zarureti duyulmuş, böylelikle kısas sistemi meydana gelmiştir. Daha sonra da verilen zarara karşılık para veya başka türlü bir menfaat temin etmek suretiyle anlaşmalar yapılmıştır. Önceleri ihtiyari olan anlaşmalar daha sonraları mecburi kılınmış ve böylece de diyet uygulaması meydana gelmiştir.¹³⁰

Cezalardan ikinci olarak beklenen şey adaletin yerine gelmesi, hakkın yerini bulmasıdır. Kefaret ve adalet fikirleri bir zamanlar çok yer tutmuş, din kurallarıyla ahlak ve hukuk kurallarının birbirinden ayrılmadığı suç işleyenlerin aslında günah işlediğinin kabul edildiği devirlerde suçlar günahlara benzetilmiş, günah işleyenin kurbanlar kesmesi, iyilikler yapması, mahrumiyetlere katlanması lüzumlu görülmüştür. Ceza suçluya hakim tarafından suçunun kefareti olmak üzere tayin olunan bir mahrumiyetten, azaptan, fenalıktan başka bir şey değildir. Suçluya layık olduğu fenalık yapılmalıdır ki hak yerini bulsun. Bugün de cezalandırılan bir suçlu görünce kişinin içinden “Cezayı hakketti, layık olduğu cezasını buldu” düşüncesini geçirmesi eski dini fikirlerin etkisinin devam ettiğini göstermektedir.

Cezalardan üçüncü olarak beklenen şey suçlunun korkması ve bir daha suç işlememesi veya suç işleme niyetinde bulunan kimseleri korkutması ve onları suç işlemekten vazgeçirmesidir. Cezaların bir ders ve ibret niteliğinde olması istendiği için cezalar elden geldiği kadar şedit ve ağır şekilde belirlenmiştir. Cezaların ne kadar ağır ve şiddetli olduğu ölçüde korkutma ve önleme tesirinin fazla olacağı düşüncesiyle bu düşüncelerin geçerli olduğu zamanlarda bilhassa orta çağda cezaların şiddeti o kadar arttırılmıştır ki nihayet cezaların hafiflemesi yönünde bir reaksiyon gelmekte gecikmemiş cezalara aşağı ve yukarı sınırlar konularak hakimlere, sınırlar arasında adaleti daha iyi temin edebilmek için cezayı aşağı haddenden daha da aşağı indirmek yetkisi bile verilmiştir.

Cezalardan beklenen bir diğer amaç da mahkumların ıslah edilmesi, uslandırılması, toplum hayatına tekrar dönebilmelerinin sağlanmasıdır. Önceleri suçlu, dini etkiler altında mahrumiyetlere katlandırılarak, yaptığının fenalığını anlatıp pişman edilerek, manen ıslah edilmek istenmiş ve bugünkü anlamıyla hapis cezaları bu fikirlerle doğmuştur. Eskiden hapishaneler bir nevi tevkifhane olarak kabul edilmiş aynı zamanda borcunu vermeyenler için de bir tazyik vasıtası olmuştur. Islah fikirleri arttıkça

---

130-DİNÇKOL/BAYRAKTAR, s. 213-216

o zamana kadar çeşitli olan ölüm cezaları azaltılmış, işkence ve azaplar yerlerini hapis cezalarına bırakmışlardır. Cezaevlerinde mahkumlara önce yalnız bırakma ve dini terbiye, sonraları da çalıştırma yolu ile ıslah çareleri aranmıştır.

Cezalardan beklenenlerin bir tanesi de ıslahı mümkün olmayan suçluların zarar veremez hale getirilmesi, toplumdan uzaklaştırılmasıdır. Ölüm cezası bu isteği fazlasıyla yerine getirmektedir. Fakat günümüzde modern ceza kanunlarından ölüm cezaları artık kaldırılmaktadır. Aynı şekilde müebbet hapis cezaları da suçlunun bir daha suç işlemesine mani olmak için onu toplumdan tecrit etme amacını gütmektedir.¹³¹

Burada belirtilenler cezadan ilk beklenen yakın amaçlar olmuştur. Bunun dışında ve temel olarak ise cezaların amacının ne olduğu ve olması gerektiği konusunda düşünürlerin, sosyologların farklı farklı görüşleri olmuştur.

Von LİSZT'in *Marburg Programı* adlı eserinde önemle üzerinde durulan cezanın amaçlarına ilişkin görüşleri aşağıdaki şekilde toplamak mümkündür.

1.7.1.Mutlak Teoriler-Ödeticici Ceza Teorisi

Cezanın uygulanmasını başlı başına bir amaç olarak gören teorilere mutlak teoriler denilmektedir. Bu teorilere göre ceza gelecek için değil geçmişi hedef tutan bir amaç taşımaktadır.¹³² Toplumun düzeni bozulduğu için uygulanan cezanın verilmesiyle birlikte amacının da gerçekleştiği kabul edilmektedir. Bu nedenle devlet hiçbir menfaati olmasa dahi cezayı uygulamak, suçluyu cezalandırmak zorundadır. Buna göre cezanın amacı suçtan doğan kötülüğü suç işleyene ödetmektir. Cezanın tek amacı da budur. Cezadan bir yarar beklemek gerekli olmayıp yararlı olsun olmasın suç işlenmişse ceza verilmeli, suç kesinlikle cezalandırılmalıdır. Bu özelliği nedeniyle bu teori *mutlak ceza teorisi* olarak da adlandırılmaktadır.¹³³

Bu teoriye göre ceza araç değil amaçtır. Daha ilkel zamanlardaki kabule göre cezalandırma bir öç alma ve intikamdır. Suç işlemekle yapılmış olan kötülüğün karşılığıdır, bir kefarettir. Ceza geçmişe yönelik olup geleceğe yönelik bir araç değildir. Yoksa onun caydırıcılık veya rehabilite etme gibi hedefleri yoktur.¹³⁴ Bu teoride ceza geçmişte yapılan bir kötülüğü ödeticici, kefaret teşkil edici olduğundan suçlunun elem ve ızdırıp çekmesi normal sayılmıştır. Burada ceza, tamamen ödeticici niteliğe büründüğü

131-KUNTER: “Cezalardan Neler Bekliyoruz, Neler Beklemeliyiz”, s. 17-18

132-ÖNDER: Ceza Hukuk Genel Hükümler, C. II-III, s. 515

133-ARTUK/GÖKÇEN/YENİDÜNYA: Ceza Hukuku Genel Hükümleri (Yaptırım Teorisi) 2003, s. 23;

CENTEL Nur: Türk Ceza Hukukuna Giriş, İstanbul 2001, s. 444; ÖZTÜRK/ERDEM/ÖZBEK, s. 325-326; ÇINAR: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 10

134-ERDOĞAN, s. 35

için kişinin doğasına uygun düşmeyen maddi ızdırap ve işkenceyi de kapsamaktadır. Bu görüş çok eski olup cezanın doğrudan doğruya öç alma duygularının sonucu olarak kabulünü gerektirmektedir. Başlangıçta kişiye ait olarak kabul edilen öç alma hakkı bu görüşün ortaya atılmasıyla devlete geçmekte kişi adına bu hakkı devlet kullanmaktadır.

1.7.1.1.Kefaret Teorisi

Cezanın amacı konusundaki en eski düşünce cezanın kefarete olduğu görüşüdür. Bu teorinin esası *göze göz, dişe diş* anlayışıdır. Kötülük yapan bunun karşılığını görmelidir. Kişilerde kendilerine yapılan kötülüğü ödetmek ve karşılığını vermek, ödeşmek doğal ve beşeri bir duygudur.¹³⁵ Bu anlamda ceza geçmişe yöneliktir ve failin kusuru ancak ceza uygulanmasıyla telafi edilebilir. Kefaret, suçlunun cezasını çekerek günahından arınması, toplumla arasındaki hesabın kapatılması anlamına gelmektedir. Bu görüş cezaya sırf ahlak açısından bakmakta, kefaretle birlikte ele alınabilecek olan cezanın öç alma ve ödetme olduğu düşüncesi de suçun işlenmesiyle bozulan ahlak dengesini yerine getirmeyi amaçlamakta, ancak suçlunun ahlaki yönden temizlenmesini değil suçların önlenmesini ön planda tutmaktadır.¹³⁶

Kefaret teorisi cezada herhangi bir fayda veya netice kabul etmemekte cezanın meşruluğunu kendisinde görmektedir. Bu teoriye göre manevi bakımdan ceza kefareti yerine getirici bir araçtır. Halk duyguları dünya üzerinde iyilere ödül verilmesini, kötülerin ise cezalandırılmasını istemektedir. Ceza elbette sevgi gösterisi olmayıp adalet tecellisidir ve herkes yaptığı için karşılığını bulmalıdır. Bu itibarla sevginin de nefretin de ötesindedir. Toplumun cezalandırma hakkı vardır. Çünkü toplum ahlak düzenini koruma ve adaleti gerçekleştirme göreviyle yükümlüdür. Cezada herhangi bir fayda mevcut olmayıp toplum kendi faydası ve hatta kendi varlığı için cezalandırma erkini kullanmaz, cezalandırma erki adaleti hakim kılmak için kullanılır. Bu nedenle suçlu, hak ettiği acıyı çekmelidir.¹³⁷

Kefaret anlayışı ceza hukukunun esasıdır. Kefaret fikri, asıl ve hakiki adalet idealini göstermektedir. Bu ideal evrenseldir ve öyle bir fikirdir ki, insanlık tarihi onu

---

135-DÖNMEZER/ERMAN, C. 2, s. 560; İÇLİ Tülin Günşen/ÖĞÜR Ashihan: Türkiye'de Ceza Evlerindeki Rehabilitasyon Faaliyetleriyle İlgili Sosyolojik Bir Analiz, Ankara 1999, s. 27-29

136-CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 532; CENTEL Nur: "Cezanın Amacı ve Belirlenmesi", Turhan Tufan YÜCE'ye Armağan, İzmir 2001, s.s. 337-372, s. 338; GÖLCÜKLÜ Feyyaz: Türk Ceza Sistemi Hürriyeti Bağlayıcı Cezalar, Ankara 1966, s. 13-14

137-EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 684; YÜCE: Ceza Hukuku Dersleri, s. 5; HAFIZOĞULLARI: Ceza Normu, s. 198; GÖKÇEN Ahmet: "Cezanın Amacı ve Hürriyeti Bağlayıcı Cezanın İnfaz Sistemleri", Ceza Hukuku Makaleleri, İstanbul 2002, s.s. 45-69, s. 45-69; ARTUK/GÖKÇEN/YENİDÜNYA: Ceza Hukuku Genel Hükümler (Yaptırım Teorisi), 2003, s. 24; ÇINAR: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 10

daima izlemiştir. Ayrıca “hukuk şuuru” insanda doğuştan olup bunun sonucunda da hem cinsinin hakkını ihlal eden kimsenin, bu fiilin neticesi olarak ceza görmesi gerektiğini kabul etmektedir.¹³⁸ Kefaret teorisi hakkında çeşitli anlayışlar mevcut olup bunları ahlaki kefarete ve hukuki kefarete olarak iki grupta toplamak mümkündür:

Ahlaki kefarete görüşünün taraftarlarına göre insanın doğası kötülüğün kötülükle, iyiliğin mükafatla karşılanmasını ister. Ahlaki kefarete anlayışının en geniş şekline Kant'da rastlanmaktadır.¹³⁹ Kant'a göre “adalet” in “ceza siyaseti” ile hiçbir ilişkisi yoktur. Suçluya ceza verilmezse toplumun her ferdi işlenen suçun ortağı olur. Kant, ceza kanununu “*kati emir*” saymaktadır.¹⁴⁰

Hukuki kefarete teorisine göre de suç bireyin kanunun iradesine karşı çıkmasıdır. Böyle olunca devletin otoritesini destekleyecek bir kuruma ihtiyaç duyulmuştur. Bu kurum da cezadır. Bu fikrin diyalektiğini yapan Hegel'e göre “*Suç hukukun inkarıdır; ceza da kendi yönünden suçu inkar eder; inkarın inkarı olan ceza, hakkı teyit etmiştir.*” Cezanın en önemli neticesinin hukukun muzaffer olmak kudretine suçlunun cebren tabi tutulması olduğu, bu uygulamanın hukuk normlarının ihlal edilmezliği prensibini kuvvetlendirdiği savunulmuştur. Bu düşünceye göre halk üzerinde belirli bir tesir icra etmek, suçluyu ıslah etmek gibi hususlar cezanın gayesi değildir. Suçun yaptığı fenalığı gidermek için adaletin tatbik ettiği şey “cezadır.” Kefarete anlayışına göre kefarete-ceza işlenen fiil ile kesinlikle uygun ve dengeli olmalıdır. Ölçsüz tepki yalnız kefarete ilişkisini kaybetmiş olmakla kalmaz, ayrıca otoritesini de zayıflatır.¹⁴¹

1.7.1.2. Adalet Teorisi

Bu teoriye göre ceza verilmesi bir amaca yönelik olmayıp sadece adalet düşüncesinin gerçekleştirilmesi istenmektedir. Adaletin yerini bulması için ceza verilmesi gerekmektedir. Hegel'e göre ceza, hukukun inkarının inkarı anlamına gelmektedir. İhlal edilen hakkı tekrar tesis edecek olan cezanın çekilmesiyle kefarete

138-EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 684-685

139-Kant'ın cezalandırmaya ilişkin yaklaşımı konusunda Bkz; LUİZZİ Vincent: “Cezalandırmaya ve Cezalandırmanın Faydacı Ve Ödetmeci Rakiplerine İlişkin Yeni Denge Yaklaşımı” (Çev: Gülriz UYGUR) Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arşivi, İstanbul Barosu Yayını, İstanbul 2004, s.s. 159-164, s. 159-164

140-Ünlü alman filozofu Kant ödetici ceza “kefarete” teorisini savunmakta ve düşüncesini anlatabilmek için şu örneği vermektedir. Bir adada yaşayan halkın tümü, birbirlerinden ayrılıp toplumu ortadan kaldırmak üzere göç etmeye karar vermiş olmasalar dahi, adadan ayrılmadan önce cezaevinde bulunan son ölüm cezası hükümlüsünün (mahkumunun) cezasını infaz etmelidirler. Bu örnek hiçbir yararı olmasa da cezanın yine de yerine getirilmesinin kesin kural olduğunu açıklamaktadır. ARTUK/GÖKÇEN/YENİDÜNYA: Ceza Hukuku Genel Hükümler (Yaptırım Teorisi), 2003, s. 24; YÜCE: Ceza Hukuku Dersleri, s. 5-6; ÇINAR: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 11

141-EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 685

ödenmiş olacaktır. Adaletin yerini bulması, intikam duygularının tatmin edilmesi için suç işleyen cezalandırılmalıdır. Cezada ileriye dönük bir amaç aramamak gerekmektedir.¹⁴²

1.7.2.Mutlak Teorilerin Eleştirisi

Dayanak noktası kusur olup faile kusuruyla orantılı ceza verilmelidir, diyen ileriye yönelik bir amaç aramayan, cezayı geçmişe dönük olarak uygulayan mutlak teoriler,¹⁴³ çeşitli eleştiriler almıştır.

Bir görüşe göre, cezanın amacını kefarete teorisiyle açıklamak mümkün değildir. Çünkü; bu teori cezanın mecburiliğini odaya koymakta ancak cezanın ne zaman verilmesi gerektiğini açıklayamamaktadır. Hangi durumda kusurun ceza ile karşılanacağı sorusu cevapsız kalmaktadır. Devletin cezalandırma yetkisine içerik açısından sınır çizme konusunda bu teori yetersizdir. Bu teori ceza yasalarına rastgele davranışların alınmasını ve genel isnadiyet ölçütlerinin varlığı durumunda, fiilen ceza verilmesini önleyememektedir. Ayrıca devletin kusurlu her davranışa ceza verme yetkisinin bulunduğu sınırlamasız kabul edilse de, ceza yaptırımının kusurun denkleştirilmesi düşüncesiyle açıklanması tatmin edici değildir. Çünkü kusur ihtimali irade özgürlüğünü şart koşmaktadır bunun ise varlığı ispatlanmış değildir. Öte yandan bir kötülüğün nasıl bir başka kötülükle, yani ceza çektirmekle giderilebileceği konusunda teori eleştiri almıştır. Gerçi bu insanların intikam duygusunu tatmin etmektedir ama devlet eliyle kefarete, intikamdan tamamen farklı olmalıdır. Bu nedenlerle cezalandırılabilirliğin koşullarını açıklayamadığından ve sağlam bir temel oluşturamadığından kefarete teorisi cezanın esasını açıklayamamaktadır.¹⁴⁴

Ahlaki kefarete teorisi, suçun daima bir ahlak düzenini bozduğunu varsaymaktadır. Fakat bu faraziye gerçeğe uygun değildir. Bütün suçların ahlak düzenini bozduğu kabul edilirse ahlakın icaplarını yerine getirmek devlete ait sayılacaktır. Halbuki ceza toplum için çok külfetli bir şeydir ve kefarete ölçüsünü esas alan bir ceza siyasetinin sınırları belli değildir. Bütün ahlaksızlıkları tahkik ve cezalandırma toplumu engizisyona götürür. Toplumsal sözleşme anlayışı kadar kurumsal olan ahlaki kefarete teorisinin de neticeleri bakımından da uygulanma olanağı yoktur. Bu teori insanların yeryüzünde “mutlak adalet”i gerçekleştirmekle görevlendirilmiş olduklarını farzetmekte ise de böyle bir görev ise ne ispat edilmiştir, ne

142-CENTEL: “Cezanın Amacı ve Belirlenmesi”, s. 338; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 532-533

143-ÖNDER: Ceza Hukuku Genel Hükümler, C. 2-3, s. 515

144-CENTEL: “Cezanın Amacı ve Belirlenmesi”, s. 338-339; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 533

de edilebilir niteliktedir.

Hukuki kefarete anlayışının ise nisbeten daha sağlam bir temeli vardır. Bu anlayışa göre yasaları ihlal eden cezalandırılmazsa devletin yasa çıkarmasına ne lüzum vardır? İhlal eden cezalandırılmazsa yasalara kim itaat edecektir? Bununla beraber hukuki kefarete teorisi de ceza kavramının tam bir izahını yapamamaktadır. Devlet otoritesinin kanıtlanması için ceza tehdidinin konduğu iddiası cezanın açıklanması sayılamaz. Yasalara itaati sağlamak düşüncesi ise sonuçta kefarete anlayışının terkine yol açmaktadır. Yasaların uygulanmasının zorunluluğu fikrinin açıklanması için kefarete ölçütüne gerek yoktur.¹⁴⁵

Bir diğere eleştirisi ise şöyledir; Adalet teorisine göre cezanın anlamı, adaleti gerçekleştirmektir. Burada denkleştirici adalet (kötülüğün, ceza kötülüğüyle denkleştirilmesi söz konusudur.)¹⁴⁶ Suç teşkil eden eylem ceza ile ödetilir, ancak yüzyıllar boyunca aynı nitelikteki bazı suçlar çok farklı cezalarla ödetilmiştir. Örneğin, hırsızlık suçunun bazı halleri daha 18. yüzyılda bile ölüm cezasıyla cezalandırılırken günümüz ceza kanunlarına göre sadece özgürlüğü bağlayıcı ceza verilmektedir. Ancak bu durum adalet teorisine aykırı değildir. Çünkü adalet her döneme göre başka olup her dönem için geçerli mutlak bir ölçü konulamaz. Ancak bu durum “Cezalandırma gerçekten adalet uğruna mı yapılıyor” sorusunu gündeme getirmektedir. Cezada devletin bir görevi söz konusu olup çocuk ve gençleri terbiye eden sıfatıyla bireylerin ceza vermesinde de adalet değil, ıslah ve terbiye amacı hakimdir. Bu alanda cezadan çok affetme ya da yanlış davranışı görmezden gelme ile amaca ulaşılabilceği bilinmektedir. Ancak bireylerin suçları ihbar etme, tanıklık yapma, hakim olarak yargılamaya katılma gibi yollarla cezalandırma faaliyetine yardım etme konusundaki muhtemel yükümlülüğü, bunlar cezadan önce toplumsal görev olarak benimsenirse söz konusudur. Öte yandan uygulamada bazı suçlar cezasız kalmakta, bazı suçlara teşebbüs eylemleri cezalandırılmamakta, bazı suçların cezalandırılması suçtan zarar gören mağduru şikayetine bağlı kılınmakta ve nihayet erteleme, zamanaşımı gibi kurumlar da cezanın çektirilmesini engellemektedir. Oysa eğer yeryüzünde adaleti gerçekleştirmek

---

145-EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 685-686

146-Denkleştirici adalet bireylerin kendi aralarındaki ilişkileri düzenlemekte hukuki ilişkide taraf olanlara eşit işlem yapılmasını gerektirmektedir. Günümüzde ceza, kusura ve işlenen suçun ağırlığına göre verildiğinden ceza ile suçun denkleştirilmesinde salt eşitlik geçerli olmaz. Dağıtıcı adalet ise kişi ile toplum, kişi ile devlet arasındaki ilişkileri düzenlemekte ve herkesin yeteneğine ve toplum içindeki durumuna göre kendine düşeni almasını öngörmektedir. Burada da eşitlik mutlak değil, göreceli bir nitelik taşımaktadır. CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 534’de 10 nolu dipnottan naklen.

için ceza verildiği kabul edilseydi her suçun cezalandırılması gerekirdi. Devlet adalet uğruna ceza vermediğinden, bazı suçlar cezasız kalmakta ve birçok kişi kendini “Öteki dünyada ödeticisi adalet vardır” diye avutmaktadır.¹⁴⁷

Ceza fenomeni bize açıkça adalet uğruna ceza verilmediğini göstermektedir. Ancak bu demek değildir ki yasa koyucu ve hakimler adalet için çaba göstermeyeceklerdir. Ancak cezayı yöneten adalet daha çok biçimseldir. Kötülük eşit ağırlıkta kötülükle ödetmek isteniyorsa cezaları, cezalandırılan kişiye etkisine göre tayin etmek gerekirken biçimsel adaletle yetinilmektedir. Ceza olarak genellikle, ceza kabul edilen uygulanmaktadır. Örneğin 25 yaşındaki bir suçlu için hükmedilen müebbet ağır hapsin 75 yaşındaki bir suçluya göre daha uzun sürmesi gibi. Bu da cezaların adalet uğruna uygulanan davranışlar olarak görülmeyeceğini göstermektedir. Öte yandan, kefarete teorisi günümüzün ahlak fenomenine uymamaktadır. Bu teoriye göre kişinin, suç işleyen yakınına adalete teslim etmesi gerekirken yasa hükümleri yakınlarına yataklığı (Alman C.K. m. 258/6, 765 sayılı TCK m. 296/2, 5237 sayılı TCK m. 283/3) ya da yakınları için yalan tanıklığı (Alman C.K. m. 157, 765 sayılı TCK m. 288/1, 5237 sayılı TCK m. 273/1) cezasız bırakılmaktadır. Ceza kanunlarındaki bu şekilde bir uygulama da kefarete amacıyla da ceza verilmediğini göstermektedir. Kefarete teorisi bir kamusal kurum olarak cezanın anlamı sorusunu cevaplandırmaya elverişli olmayıp diğer mutlak teoriler gibi daha çok verilmiş cezaya bakarak bundan cezalandırılan açısından mümkün olduğu kadar fazla anlam çıkarmaya çalışmaktadır. Günümüzde kefarete şu anlama gelmektedir. Ceza kusurlu haksızlığa bir cevaptır ve dağıtıcı adalet ilkesine göre bu haksızlığa eşdeğerde olmalıdır. Yani kefarete toplumun intikam ve nefret duygusuyla ilgili değildir, cezanın verilmesinde bir ölçü olup cezanın verilmesinin nedeni ve ölçüsü işlenen suçtur.¹⁴⁸

1.7.3.Nisbi Teoriler -Önleyici Ceza Teorisi

Mutlak teorilerin karşıtı olan nisbi teorilere göre ceza yaptırımını gelecek için verilmektedir, cezanın tek amacı suçu önleyerek toplum düzenini korumaktır. Ceza suç işleme ihtimalini olabildiğince ortadan kaldırmaya yarayan bir araçtır. Faydacı teoriler de denilen bu görüşlerde amaç cezanın önleyici niteliği ve etkisidir. Cezanın uygulanmasının amacı ileride işlenecek suçlarla mücadele, toplumu sosyal bir olay olan

---

147-CENTEL: “Cezanın Amacı ve Belirlenmesi”, s. 339; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 533-534

148-CENTEL: “Cezanın Amacı ve Belirlenmesi”, s. 340; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 534-535

suçtan korumaktır.¹⁴⁹

Bu görüşe göre ceza geleceğe yönelmiştir ve kendisinden gerek uygulandığı kişi açısından, gerek toplum bakımından gelecekte beklenen yararlar dolayısıyla uygulanmaktadır. Bu teorinin taraftarlarına göre olan olmuştur. Bir defa suç işlenmiş, toplum ve kişi için bir zarar doğmuştur. Bunu tüm sonuçları ile ortadan kaldırma başka bir deyimle eski hale getirme olanağı yoktur. Aynı yöntemle suçlunun ortadan kaldırılmasında ne suçtan zarar görenin ne de toplumun gerçekte bir yararı olamaz. Suçlu suçtan daha önemlidir. Öyleki suçlu, hareket halinde ve suçlarını tekrarlayabilecek, tecavüzlerini yenileyebilecek tehlikeli bir varlıktır. Bu sebeple de önemli olan suçluyu ıslah etmek, böylece de suçların tekrarını önlemek icap eder diye düşünmektedirler.¹⁵⁰

Cezada “kefare” anlayışına karşı, cezayı *toplumsal koruma* vasıtası olarak kabul eden önleyici teoriler daha ziyade *Pozitivist Okul*¹⁵¹ tarafından kabul edilen düşüncü şeklidir. Bu anlayışa göre devlet kefareti gerçekleştiremez, ceza ile sadece kendini korumaktadır. Ferri, ceza adaletini gerçekleştirmekle devletin toplumu koruma zaruretini karşılamış olduğunu, zira her toplumun içten ve dıştan tehdit edilmiş, zarara uğratılmış olabileceğini savunmuştur. Florian da toplumu koruma prensibinin metafizik anlamında kefarete dayanan soyut adalet fikrini ortadan kaldırdığını savunmuştur.

Toplumu koruma kavramı kefarete esasından hareketle bazı eleştirilere maruz kalmıştır. Pozitivistlerin düşüncesine göre ceza yaptırımı tehlikeli şahıslara karşı

149-ÖNDER: Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 12

150-DÖNMEZER/ERMAN, C. 2, s. 559-560; GÜREL/ ODYAKMAZ, s. 12-13; AKTAŞ, s. 179-180

151-Pozitivist okul XIX yüzyılın sonlarına doğru kurulmuş bilimsel pozitivizm esasına dayanan ve sanayi devriminin manevi, ekonomik ve sosyal hayatta neden olduğu değişiklikleri inceleyerek, buradan elde ettiği verileri ceza hukukuna uygulamaya çalışan teori olup, klasik teoriye yönelttiği eleştirilerle de tanınmaktadır. Pozitivist okul üç İtalyan bilgini Cesare LOMBROSO, Rafeale GAROFALOU, Enrico FERRI tarafından kurulduğundan “İtalyan Okulu” olarak da adlandırılmaktadır. Pozitivistlere göre kişi, sosyolojik ve antropolojik bir gerçeklik olduğundan kişinin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal durum, iklim ve sosyal şartları ona bir kişilik kazandırmakta ve kişi bu kişiliğini oluşturan şartların sonucuyla hareket etmektedir. Suç belli bir toplumsal yapıda doğduğundan suçu ve suçluyu ayırt etme imkanı yoktur. O halde eğer suçluluğun önlenmesi isteniyorsa yapılması gereken suçu yaratan ortamın değiştirilmesidir. Pozitivist okulun savunucularından bazıları suçluluğu antropolojik nedenlere bağlamış, bazıları ise fiziki ve sosyal nedenlere üstünlük tanımışlardır. Örneğin, teorinin kurucularından Lombroso, antropolojik etkenlere önem verdiği için önceleri bu okula antropolojik okul da denmiştir. Ancak psikoloji, sosyoloji ve istatistik verileri, fizik ve özellikle sosyal sebeplerin de suçlular üzerinde etkili olduğunu gösterince “Antropolojik Okul” yerine “Pozitivist Okul” ismi kullanılmıştır. COŞKUN Vahap: “Ceza Hukukunda Klasik Okul”, Mahmut Tevfik BİRSEL’e Armağan, İzmir 2001, s.s. 521-529, s. 523-524; ÜZÜLMEZ İlhan: “Ceza Sorumluluğunun Esası ve Cezalandırmanın Amacına Dair Düşünce Hareketleri (Ceza Hukukunda Okullar Mücadelesi)”, AÜEHFD, S. 1-4, Erzincan 2001, s.s. 259-294, s. 272; TOSUN Öztekin: Suç Hukuku Dersleri, İstanbul 1967, s. 20, TANER Tahir: Ceza Hukuku Umumi Hükümler, İstanbul 1953, s. 36; ARTUK M.Emin: Ceza Hukukuna Giriş (Ders Notları), İstanbul 1983, s. 35

toplumun tabii tepkisidir. Pozitivistler toplumu koruma kavramı çerçevesinde her türlü manevi unsuru reddetmişler bu şahıslarda “manevi kusurluluk” şartlarının aranmasına gerek görmemişlerdir. Çünkü her manevi unsur neticede kefarete-ceza dengesini gündeme getirecektir. Önemli olan tehlikeli şahsın acı çekip çekmemesi değildir. Bu kişinin topluma gelecekte tekrar zarar vermemesini sağlamak gerekmektedir. Kefarete dayanan ceza hukuku geçmişe yönelmiştir yani meydana gelmiş olan bir şeyi nazara almıştır. Olan bir hadiseye karşı ise toplumu korumadan bahsetmek mantıklı değildir.¹⁵² Mutlak teorilerde cezanın bizatihi amaç olmasına karşılık nisbi teorilerde ceza bazı amaçlara (suçlunun korkması, bir daha suç işlemekten çekinmesi, hükümlünün ıslahı, ıslahı mümkün olmayan suçluların zararsız hale getirilmeleri) ulaşabilmek için bir araçtır. Bu bakımdan ceza geleceğe yönelmiş olup kendisinden umulan yararların elde edilmesi için verilmektedir. Bu nedenle gelecekte suç işlenmesi olasılığını olabildiğince ortadan kaldırmak da cezanın amaçlarındandır.¹⁵³

Bu önleyici teori ile ilgili olarak Yunan filozofu PROTAGORAS “Akıl ile hareket ederek cezalandırmak isteyen kimse işlenmiş olan haksızlığı cezalandırmak için ceza vermez. Çünkü o olmuş bir şeyi olmamış yapamaz, tersine gelecekte suç işlemeyi önlemek için cezalandırılır; ne suç işlemiş olan suçlu bir daha suç işlesin (cezanın özel önleme amacı) ne de suçlunun cezalandırıldığını gören başkaları suç işlemeye yeltensin (cezanın genel önleme amacı)”.¹⁵⁴ Önleyici teori Avrupa’da Aydınlanma Çağı olan 17. ve 18. yüzyılda çok gelişmiştir. Bu teorinin öncüleri Fransız Montesquieu, İtalyan Beccaria¹⁵⁵ ve Alman Feuerbach’tır.¹⁵⁶ Bu teoriyle, cezanın suç işlemeyi önleyerek toplumsal faydayı gerçekleştireceği savunulmaktadır.

*“Siyasi bir toplum işlenip tamamlanmış ve artık onarılmasına imkan kalmamış bir suçu, ancak cezasız kalmasına engel olmak için cezalandırabilir”*¹⁵⁷ Beccaria ilk önce suç ve ceza politikasının temelini oluşturan ceza verme yetkisini sorgulamış ve bunu da toplumsal sözleşme kuramına dayandırmıştır. İnsanlar özgürlüklerinin bir

---

152-EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 686-687

153-EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 687; ÇINAR: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 11; YÜCE: Ceza Hukuku Dersleri, s. 106

154-CENTEL: Türk Ceza Hukukuna Giriş, s. 447; YÜCE: Ceza Hukukunun Temel Kavramları, s. 106; ÇINAR: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 12

155-BECCARİA’ya göre, cezanın ihdas nedeni suç işleme cesaretini taşıyan insanları korkutup suçtan uzaklaştırmaktır. Beccaria görüşlerini yazmış olduğu *Suçlar ve Cezalar yahut Beşeriyetin Mecellesi* (Çev: Muhiddin GÖKLÜ), İstanbul 1963 adlı kitapta belirtmiştir.

156-Bu konuda ayrıntılı bilgi için Bkz; YÜCE: Ceza Hukukunun Temel Kavramları, s. 106-107, YÜCE: Ceza Hukuku Dersleri, s. 45-52

157-BECCARİA, s. 159

kısmını güvenlikleri için topluma teslim etmiştir. Toplumun iyiliği için hürriyetinin bir kısmından fedakarlık etmeyecek hiç kimse yoktur. İnsanları hürriyetlerinin bir kısmından fedakarlık yapmaya zorlayan şey zaruret veya mecburiyet olmuştur ve terk edilen hürriyet kısmı, toplum hayatına girmekle elde edilen güvenliğin bedelidir.¹⁵⁸ Bu teslim edilenlerin toplamı, toplumun egemenliğinin temeli ve özü olup ceza vermenin kökeninde işte bu vardır.¹⁵⁹ Adalet zorunlu bir bağdır ve bu bağ olmazsa insanlar birbirinden ayrılır ve eski toplum dışı hallerine dönerler.¹⁶⁰ Beccaria'ya göre ceza adaletinin temeli toplumsal sözleşmenin/yasanın amaçladığı *ortak yarar*'a ve bunun korunmasına dayanmaktadır. Bu ortak yarardan hareketle toplumun düzeninin ve genel yararlarının korunacağını, yaptırımların sadece toplum yasasını çiğneyen eylemlere yönelmesi gerektiğini, cezalandırmanın özünün bu olduğunu, suçun her zaman ahlak yasasına karşı olduğunu belirtmiştir.¹⁶¹

Beccaria tarihte görülen vahşi ceza uygulamalarını eleştirmekte, cezanın amacına ulaşabilmesi için verdiği zararın suç işleyerek elde edilecek avantajı geçmesi gerektiğini belirtmekte ayrıca ceza hesaplanırken cezanın kesinliğinin ve suçun yarattığı zararın da dikkate alınması gerektiğinden bahsetmektedir. Ona göre ceza, suçu yakın bir süre içinde takip etmeli, gözaltı süresi ve yargılama süresi de mümkün olduğunca kısa olmalıdır. Ayrıca ceza suçun niteliğine uygun olmalıdır. Bunu özellikle vurgulamasının nedenini insan zihninde suç ve ceza düşüncesinin birleştirilmesi gerekliliği olarak belirtmektedir. Suç işleme ve cezalandırma arasındaki süre kısalığında, suç işlemeye eğilimli kişilerde ya da suç işleyerek herhangi bir avantaj elde edebileceğini düşünen kişilerde, çarptırılacakları cezanın da zihinlerinde hemen belirmesi sağlanacaktır.¹⁶² Ona göre tarih incelendiği zaman görüleceği üzere “canavarca işkencelerin uygulandığı ülkeler ve dönemler, her zaman en kanlı ve insanlık dışı eylemlerin ve suçların işlendikleri ülkeler ve dönemler olmuştur. Yani işkence ve vahşi nitelikteki cezalar suçları önlemek bir tarafa dursun, ruhları katılaştırarak insanı suç işlemeye özendirilmektedir. İşkenceler acımasız oldukları ölçüde insanların ruhları da o ölçüde katılaşmaktadır. Yani işkenceler ne kadar çok iseler o kadar daha az korkutucu olmaktadır. Çünkü onlara alışılmaktadır. Son tahlilde canavarca cezalar ve işkenceler cezasız kalmaya yol açmaktadırlar. O halde yasalar gerçekten acımasız iseler ya

---

158-COŞKUN, s. 525; DÖNMEZER/ERMAN, s. 53

159-SELÇUK: Beccaria'nın İnsanlığa Bildirisi, s. 29-30

160-COŞKUN, s. 525; DÖNMEZER/ERMAN, s. 53

161-SELÇUK: Beccaria'nın İnsanlığa Bildirisi, s. 32-33

162-İÇLİ/ÖĞÜR, s. 26; SELÇUK: Beccaria'nın İnsanlığa Bildirisi, s. 53

değiŖeceklerdir ya da zorunlu olarak cezasızlığa yol açılacaktır. Bu nedenle suçu önlemede cezanın ağırlığı değil, süresi önemlidir. Cezanın temel amacı da zaten suçu önlemektir.¹⁶³

“*Ceza verme hakkının kaynağı devlete ait diğer haklarla aynıdır*” diyen Bentham’a göre¹⁶⁴ cezanın meŖruluđu onun faydası, zorunluluğu ve uygulanabilme imkanıyla ölçülmektedir.¹⁶⁵ “Ceza toplumun kendini savunmak için baŖvurduđu bir tedbirdir.”¹⁶⁶ Bentham’a göre özelde ceza hukukunun, genelde ise tüm hukuk sisteminin özü faydacılığa dayanmaktadır. Fayda ilkesi “Daha yüksek bir nedene dayanmayan ve fakat her çeŖit eylem için tek ve yeterli neden olan o nedeni gösteren ilkedir.”¹⁶⁷ Cezanın meŖruluđu için toplum tarafından izlenen bir amacın bulunması zorunlu ve yeterlidir, ceza yaptırımını toplum tarafından hukuki değer ve yararlar aleyhine kullanılıyorsa meŖru değildir; çünkü toplumun da hukuku koruma ve uygulama adına meŖruiyet sınırları dıŖına çıkma hak ve yetkisi yoktur.¹⁶⁸ Cezalandırmanın nedeni baŖkasının suç işlemesini önlemek (genel önleme fonksiyonu), suçluyu ıslah etmek veya zararsız hale getirmek (özel önleme fonksiyonu) ve varsa mağdurun zararını tazmin etmektir.¹⁶⁹

Bentham’a göre suçlu kiŖi hür, akla sahip, soğukkanlı ve yaptıklarının sonucunu hesap edebilen bir insandır. Suç oluŖturan fiili işlemeyi düŖünen kiŖi suçtan elde edeceği kar ve uğrayacağı zararın muhasebesini yapar. Eğer ceza değerı suçtan elde edeceği değerden fazlaysa bu suçu işlemekten vazgeçecektir. Bu nedenle cezanın miktarının belirlenmesinde bu husus dikkate alınmalı, uygulanan cezanın vereceği acı kiŖiye suçun sağlayacağını düŖündüđu yarardan fazla olmalıdır.¹⁷⁰

Feuerbach, cezalandırmanın amacını faydacılık görüşüne bağlamamaktadır.¹⁷¹ Devletin amacı hukuk düzeninin kurulması ve korunmasıdır. Devlet erki bu amaca aykırılık oluŖturan her türlü hukuk ihlallerini önleme hakkına sahiptir ve bu konuda yükümlülüğu vardır. Bu hak ve yükümlülük ancak zorlayıcı ve yaptırımları olan yasalarla yerine getirilebilir. Ayrıca hukuk ihlallerini önlemek için fiziki zorlama yeterli

---

163-SELÇUK:Beccaria’nın İnsanlığa Bildirisi, s. 53-54

164-TANER, s. 29; ARTUK: Ceza Hukukuna GiriŖ (Ders Notları), s. 29

165-BENTHAM Jeremy: “Cürmi Cezalar Nazariyesi”, Suçlar ve Cezalar Yahut BeŖeriyetin Mecellesi (ev: Muhiddin GÖKLÜ), 3. Bası, İstanbul 1963, s. 363; COŖKUN, s. 525

166-TANER, s. 29

167-GÜRBÜZ Ahmet: Hukuk ve MeŖruluk, İstanbul 1998, s. 25

168-ARTUK: Ceza Hukukuna GiriŖ (Ders Notları), s. 30

169-BENTHAM, s. 360

170-BENTHAM, s. 362-363; COŖKUN, s. 526

171-ARTUK: Ceza Hukukuna GiriŖ (Ders Notları), s. 30-31; TANER, s. 29

olmayacağından psikolojik zorlama da gereklidir.¹⁷² Ceza yaptırımını kişi üzerinde etki yaparak suç işlemekten alıkoyma görevini yerine getirmektedir. Böylece genel önleme fonksiyonunu sağlamakta, ceza tehdidi ise suç işleme eğilimine sahip kişiler üzerinde psikolojik bir zorlama yaparak suç teşkil eden eyleme teşebbüs etmekten kişiyi alıkoymaktadır.¹⁷³

Mutlak teorilerde cezanın bizatihi amaç olmasına karşılık nisbi teorilerde ceza birtakım amaçlara ulaşabilmek için bir araçtır. Bu bakımdan ceza geleceğe yönelmiş olup, kendisinden beklenen yararların elde edilmesi için verilmektedir. Ceza suç işleme ihtimalini olabildiğince ortadan kaldırmaya yarayan bir araçtır. Ancak suçun ne şekilde önleneceği konusunda görüş birliği yoktur. Buna göre de birbirinin tamamen karşıtı olan özel önleme ve genel önleme teorileri ortaya çıkmıştır.

Önleme modeli 18. yüzyılın sonları 19. yüzyılın başlarında klasik okul tarafından ortaya atılmıştır. Bu teori cezanın amacını toplumda yaşayan herkes için huzur ve mutluluk idealinin gerçekleşmesi temelinde değerlendirmektedir. Bu idealin gerçekleşmesi için ise tek yol suçun önlenmesidir. Klasik önleme modelinin 17. yüzyılda cezaların vahşiliğine ve keyfilğine gösterilen bir tepki olduğu özellikle vurgulanmaktadır. Önleme yaklaşımı bireyin maksimum düzeyde korunmasını ve mutluluğunu hedeflediği için, suçluların da derecelenmiş suç türlerine göre birbirinden farklılaşan cezalar uyarınca uygun biçimde cezalandırılması gerektiğini savunmaktadır. Günümüzde önleme yaklaşımı halen geçerli olan anlayıştır. Şüphesiz cezaların tüm insanlar için önleyici olmasa da birçok insan için önleyici olduğu da bir gerçektir. Bununla ilgili tartışmalar¹⁷⁴ sürse de günümüzde devlet erki yaptırımlarının temel amaçlarından birinin önleme olduğu açıkça görülmektedir.¹⁷⁵

1.7.3.1.Özel Önleme Teorisi

Kefaret teorisinin karşıtı olan bu teoriye göre cezanın amacı geleceğe yöneliktir. Bu da faili gelecekteki suçlardan alıkoymak şeklinde gerçekleşmektedir. Ceza suçtan korunma aracıdır ve amacı sadece önlemedir. Suç, cezanın nedeni olmayıp cezalandırmanın vesilesidir. Fail, kusuru oranında değil yeniden sosyalleşmesi için

---

172-**ARTUK**: Ceza Hukukuna Giriş (Ders Notları), s. 31-32

173-**TANER**, s. 29; **ARTUK**: Ceza Hukukuna Giriş (Ders Notları), s. 30-31

174-“Önleme” nin ceza hukuku alanındaki rolü ile ceza hukukunun ve onun sağladığı garantilerin genel güvenlik hukuku içerisinde oynadığı rolün birçok açıdan açıklanmaya muhtaç olduğu belirtilmiştir.

JESCHECK: Alman Ceza Hukukuna Giriş (Çev: Feridun YENİSEY), s. 211

175-**İÇLİ/ÖĞÜR**, s. 25-26; **GRAMATICA** Filipo: “Toplumsal Savunma İlkeleri” (Çev: Sami SELÇUK), Hukuk ve Adalet Dergisi, 2005, s.s. 374-378, s. 375-377 (Filipo **GRAMATICA**’nın *Toplumsal Savunma İlkeleri*, Hatipoğlu Yayınevi, 1988 isimli eserinden kısaltılarak alınan makale)

gerektiği miktarda ceza almalıdır. Cezanın türünü ve ölçüsünü belirleyen önleme amacıdır, kusurlu haksızlık değildir. Liszt'e göre özel önleme üç şekilde olmaktadır:

- 1) Faili tecrit ederek toplumu faile karşı güvenceye alma
- 2) Faili ceza yoluyla korkutarak başka suçlar işlemesinden caydırma
- 3) Faili ıslah ederek tekröre engel olma.

Bu görüşler doğrultusunda yazar Marburg programında fail tiplerine göre farklı işlemlerden söz etmiştir:

- Islahı mümkün olan ve ıslaha ihtiyacı bulunanları ıslah etme,
- Tesadüfi suçluları korkutma,
- Korkması ve ıslahı mümkün olmayan itiyadi suçluları zararsız hale getirme.¹⁷⁶

Bireysel önleme cezayı bireyin başka suçlar işlemesini önlemek amacıyla kullanılmaktadır. Bireysel engelleme düşüncesinin temelinde suçlunun hapsedilmesi söz konusudur. Birçok kişinin hapsedilmekle suça katılımının engelleneceği bir gerçektir. Hapis cezasının tipi, mahkumiyet sırasında tedavi ve cezaevinde kalma süresi de önem taşımakla birlikte bazı durumlarda hapsedilme cezaevinden çıktıktan sonra bireyleri yeni suçlar işlemekten alıkoymaya yeterlidir. Hatta özel engellenmenin kısa süreli mahkumiyet uygulamasıyla başarıldığı hakkında da bazı kanıtlar vardır. Ancak yine de cevaplandırılacak bazı sorular karşımıza çıkmaktadır. Kaç mahkum, aldıkları cezadan ötürü suç işlemeyi bırakmıştır? Cezalandırma çabaları uyuşturucu suçları, cinsel suçlar gibi önlenmesi çok düşük ihtimal taşıyan suçlara mı yoğunlaşmaktadır? Konuyla ilgili bazı çalışmalar da, bu tür suçluların hapsedilerek engellenemeyeceğini göstermektedir.¹⁷⁷

Çağdaş anlayışta suçluyu topluma yeniden uyum sağlayabilecek hale getirmek ve böylece onu tekröre düşmekten korumak cezanın başta gelen amaçlarından birini teşkil etmektedir. Bunun için suçluda ceza uygulamasının tretman (iyileştirme) olarak nitelendirilebilmesi suçlunun topluma yeniden intibakı, yeniden sosyalleştirilmesi gibi tabirler geçerli olmuştur. Amaç suçlunun sosyal bakımdan geliştirilmesi olup temel kurallara uygun hareket eder bir kişilik elde etmesi başlıca amaç olmaktadır.¹⁷⁸ Bu amaç

176-CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 535-536; CENTEL: "Cezanın Amacı ve Belirlenmesi", s. 340-341; ERDOĞAN, s. 35-36; EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 689; ÖZTÜRK/ERDEM/ÖZBEK, s. 327-328; ARTUK/GÖKÇEN/YENİDÜNYA: Ceza Hukuku Genel Hükümleri (Yaptırım Teorisi), 2003, s. 27-29

177-İÇLİ/ÖĞÜR, s. 29

178-ÇOLAK/ALTUN: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s.16; ÇOLAK: "Anayasamızda Cezanın Yeri ve Ceza Kavramı", s. 347-348; DÖNMEZER/ERMAN, C. 2, s. 562-563

bakımından asıl önemli olan konu en uygun veya en iyi sonuç verecek araçların seçimidir. İşte bu da zaman içinde cezada “müeyyide (yaptırım)” düşüncesinden “treatment (iyileştirme)” düşüncesine gelmesinin sebebini oluşturmuştur.

Ceza adaletinde suçun karşılığı olarak cezanın kısa zamanda hükmedilerek infaz edileceğine toplumda inanıldığı ve suçluya cezanın verildiğinin topluma ilanı halinde özel önleme (caydırma) fonksiyonunun etkin olarak işleyeceği kuşkusuzdur. Ancak bugün cezanın uygulanması ile suçlunun bir nevi kefarete ödeyerek uslanacağı görüşü fazla taraftar bulmamaktadır. Yine de cezanın hükmedilmesi ve uygulanması zorunludur. Çünkü cezanın suçlu üzerinde olmasa bile toplum üzerinde duygusal nitelikte iyileştirici bir etkisinin olduğu muhakkaktır. Suçlunun cezaevine konulması hem toplumdaki güvenlik duygusunu beslemekte hem de ceza, suç mağdurlarında ve yakınlarında meydana gelen intikam duygusunun hukuksal çerçevede ve insani bir biçimde tatminini de sağlamaktadır.

Şüphesiz cezanın bu duygusal nitelikteki ihtiyacı karşılaması hususundaki görüşlere bugün, tümü ile iştirak edilmesi mümkün değildir. Ancak belirtmek gerekir ki ceza toplumsal bir gerekliliktir ve günümüzde suç siyaseti tespit edilirken sözü geçen duygusal gerçeği tatmin gereğinin, suçlunun iyileştirilmesi, sosyalleştirilmesi düşüncelerini ikinci plana itici nitelikte olduğu söylenemez.¹⁷⁹

1.7.3.2.Genel Önleme Teorisi

Bu teoriye göre cezanın amacı kefarete veya faile etki düşüncesi değil, yalnızca korumadır. Ancak koruma faile yönelik olmayıp topluma yöneliktir. İşlenen suç karşılığında ceza verileceğini bilmek ve suç işleyenlere ceza verildiğini görmek toplumu suçtan korur. Potansiyel suçluların içlerinde var olan yasaları ihlal etme arzu ve isteği kendileriyle aynı korumada olan birinin bu arzusu sonucunda yasayı ihlal etmesi sonucu ödediği ağır bedelleri görmeye bastırılır.¹⁸⁰

İnsanların, suç işleyenlerin cezalandırılmasını gözlemlemesiyle suçun bedelinin faydasından daha fazla olduğu sonucuna ulaşmaları ve suç işlemekten caymaları söz konusudur. Bu anlamda ceza insanları ya korkutarak (negatif genel önleme) ya da hukuk bilincini ve hukuka güveni güçlendirerek (pozitif genel önleme) suretiyle hukuka uygun davranışta bulunmaya motive eder. Ceza yoluyla korkutma kanunda ceza tehdidinde yer verilmesi, somut olayda cezaya hükmedilmesi ve bunun infaz edilmesiyle

---

179-DÖNMEZER/ERMAN, C. 2, s. 563-564

180-CENTEL: “Cezanın Amacı ve Belirlenmesi”, s. 345; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 540-541

gerçekleştirilmektedir.¹⁸¹ Ceza suçlunun cezalandırılacağını herkese öğretmekte ve bu nedenle de suç işleme temayülünde olanları korkutarak suç işlemekten caydırmaktadır. Ancak bir olayda cezanın uygulanması ise cezanın kuru bir tehdit olmadığını göstererek bireylerin korkmasını ve suç işlemekten çekinmesini sağlamaktadır. Ceza uygulanırken görülen korkutucu niteliği sebebiyle başka kimselerin işlemeleri muhtemel suçları da önlenmiş olmaktadır. Başka bir tabirle suçlu kanuna karşı gelenlerin maruz kaldıkları elem ve ızdırapları gösteren bir misal olmak üzere cezalandırılmaktadır.¹⁸² Şu halde; kanuna aykırı hareket eden suçlu hakkında hükmedilen cezanın yerine getirilmesi, toplumun diğer bireyleri üzerinde cezaya maruz kalma korkusu yaratarak onların suç işlemekten uzak durmalarını sağlamaktadır. Böylece cezanın herkesi ilgilendiren genel önleyici etkisi gerçekleşmiş olmaktadır. Bu belirtilen özellik iki şekilde gerçekleşmektedir:

-Kanunda mevcut ceza bir tehdittir; suç işlendiği takdirde uygulanacaktır ve kanunda cezanın bulunması topluma karşı bir ihtar niteliğindedir. Buna cezanın genel önleme etkisinin olumlu yanı denmektedir.

-Cezanın infaz edilmesi genel önlemeyi sağlamaktadır. İnfaz ile failin çektiği elem ve ızdırap çevrede ve toplumda da hissedilmektedir. Bu duygu da şahısları suç işlemekten alıkoymaktadır.¹⁸³ Bu görüşten çıkan sonuca göre suçluya uygulanan ceza belirtilen etkilerin gerçekleşmesi ve toplumu oluşturan bireylerin suç işlemelerine engel olabilecek şekilde aleni olarak uygulanmalıdır.¹⁸⁴

Genel önleme teorisinin çağdaş ceza hukukundaki anlaşılma şeklinin hümanist nitelik taşıdığı söylenebilir. Gerçekten çağdaş önleme fonksiyonu ibret anlamında alındığı takdirde ağır ve vahşi cezaları, infazla aleniyeti gerektirmektedir. Oysa çağdaş ceza hukukunda cezanın bu fonksiyonunun hümanist ölçüler içinde gerçekleştirilmesi başarısı yönünden zorunludur; zira şiddet ve vahşet bunlardan nefret eden günümüz insanı üzerinde tersine etki yapabilmekte ve aksine suçluyu halkın gözünde mağdur durumuna sokabilmektedir.¹⁸⁵

Genel önlemenin amacı potansiyel suçluları korkutmak olduğundan bu teorisinin

---

181-ERDOĞAN, s. 35

182-GÜREL/ODYAKMAZ, s. 13; ÇINAR: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 12

183-ÖNDER: Ceza Hukuku Genel Hükümler, C. 1, s. 13

184-AKTAŞ, s. 180

185-ÇOLAK: “Anayasamızda Cezanın Yeri ve Ceza Kavramı” s. 347; ÇOLAK/ALTUN: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 16

gerektirdiği cezalar ağır ve şiddetlidir.¹⁸⁶ Cezalar kanunda belirlenmiş olduğundan bunlara çarptırılmak “korku”su çok kişiyi suçtan döndürür. Korku tabii bir duygu olup insan üzerinde önleyici bir etkisi vardır. Kanunla belirlenen cezalar suç işlendiğinde mutlaka uygulanmalıdır. Bu itibarla kanun bireyi korkutarak adeta “tehdit” etmektedir. Bu haklı tehdit suçu önleyecektir. Bu ceza tehdidinde rağmen suç yine de işlenmişse failin cezalandırılması ceza tehdidinin şiddetini artırır. Zira bu durumda çektirilen ceza diğer kimselere ibret olur ve ibret etkili olmalıdır. Bu suretle kanundaki tehdidin gerçekleştiğini herkes anlayacaktır. Cezanın etkili bir ibret vasıtası olması için ciddi şekilde ızdırap verici olması lazımdır. Çünkü ancak böyle bir ceza kokutucudur.¹⁸⁷

Ceza hukukunda genel önlemeyi bir doktrin olarak belirleyen yazarlar arasında Romagnosi ve Feuerbach’ı belirtmek gerekmektedir. Her iki yazara göre de ceza tehdidi ile elde edilmesini düşündükleri “psikolojik baskı” kavramının altında şu kaba duygu yer almaktadır; korku. Her iki yazar da psikolojik bir nedensellik görüşünden hareket ederek ceza korkusunun suça iten zevk verici veya maddi ya da manevi çıkar sağlayıcı saikleri yani bu çeşit psikolojik etkenleri yok edeceğini ileri sürmektedir.¹⁸⁸

Genel önleme teorisinin olumlu yönü hukuk düzeninin varlığına ve nüfuzuna güveni devam ettirmesi ve güçlendirmesidir. Ceza yaptırımının topluma hukuk düzeninin parçalanmazlığını kanıtlamak ve toplumun hukuka güvenini güçlendirmek gibi bir görevi vardır. Günümüzde de teorisinin bu yönü korkutan etkisinden daha önemli görülmektedir. Genel önleme teorisi suçu önlemeyi amaçladığı için kefarete teorisinden farklı olarak ceza hukukunun koruma görevine önem verir ve özel önlemeyi onaylamakla anlamını yitirmez. Çünkü ceza yaptırımının sadece suçluya etki etmesi yeterli değildir. Genel suç siyaseti açısından suçun işlenmesi genel olarak baştan itibaren önlemek istenir. Genel önlemenin amacı da budur.¹⁸⁹

1.7.4.Nisbi Teorilerin Eleştirileri

Özel önleme teorisine karşı çeşitli eleştiriler yöneltilmiştir. Kuramın dayanmış olduğu korkunun suçları önleyeceği düşüncesi hatalıdır. Buna göre korku unsuru suçları önleyecek ise en ağır ceza en korkutucu olarak suçları en iyi önleyen şey olması gerekirdi. Oysa yüzlerce yıldır ceza yaptırımının uygulanması bu iddianın doğru

---

186-GÖLCÜKLÜ, s. 18-19

187-EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 687

188-ÇOLAK/ALTUN: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 15; DÖNMEZER/ERMAN, C. 2, s. 561; DEMİRBAŞ: Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 504-505;

İÇLİ/ÖĞÜR, s. 27-29; EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 687

189-CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 541; CENTEL: “Cezanın Amacı ve Belirlenmesi”, s. 345-346

olmadığını göstermiştir. Sadece cezanın arttırılması ile suç oranının düşeceğini sanmak bir temennidir. Ortaçağda özellikle 16. ve 17. yüzyıllarda cezalar devamlı olarak arttırılmış ancak suçu azaltma yolunda bundan bir başarı elde edilememiştir. Suç çeşitli sosyal, psikolojik ve ekonomik nedenlerin bir sonucudur. Bunlara eğilmeden ceza artırımını ile suçu azaltmaya çalışmak sonuca götürmeyecektir.¹⁹⁰

Bir görüşe göre bu teori failin yeniden sosyalleşmesini hedeflediğinden diğer ilkelere oranla sosyal devlet ilkesine daha iyi hizmet etmektedir. Bu teori bireyin ve toplumun korunmasını üstlendiği gibi faile de yardımcı olmayı amaçlamakta onu damgalamamakta ve toplum dışına itmemektedir. Ancak bu teorinin ceza konusunda kefarete teoriden farklı olarak hiçbir ölçü getirmemesi ve yeniden sosyalleşmeye gereksinme duyan failere ne yapacağını bilmemesi gibi eksiklikleri vardır. Teoriye göre mahkumun yeniden sosyalleşinceye kadar cezaevinde tutulması gerekmektedir. Bu da süresi belirli olmayan cezaya yöneltir niteliktedir. Bu ise küçük bir suçta bile uzun süreli ceza verilebilmesi sonucunu doğurur. Hatta suç işlememiş ancak ağır suçluluk tehlikesi gösteren kişiyi sosyalleştirici tedavi söz konusu olur. Bunlar kefarete teorisine göre uygun fakat cezanın ölçüsünün çok üstüne çıkan müdahalelerdir ve liberal bir hukuk devletinde izin verilebilecek olandan çok fazla oranda bireylerin özgürlüğünün kısıtlanması sonucuna yöneltir.¹⁹¹

Özel önleme teorisine göre tekrar suç işleme tehlikesi yoksa, en ağır suçta bile ceza yaptırımının uygulanmaması gerekir. Ayrıca ıslah düşüncesi cezada bir amaç olmaktadır, ancak bu amacın yerinde olduğunu göstermez. Çoğunluğun azınlığa kendi yaşam şeklini empoze etmesini meşrulaştırmanın ne olduğu ve yetişkin insanları iradelerine aykırı olarak ıslah etme hakkının nereden doğduğunun sorulması gerektiği doktrinde ileri sürülmüştür. Kant ve Hegel bunu insan onurunun ihlali olarak görmekte, Alman Anayasa Mahkemesi ise bir kararında devletin bireyi ıslah görevinin bulunmadığını belirtmektedir. Uluslararası suç siyasetinde 1975'den beri yeniden sosyalleştirme düşüncesinden vazgeçirilerek kefarete teorisi ile genel önleme teorisine geri dönme eğilimi görülmektedir. Kefarete teorisinde cezanın başlıbaşına bir amacı oluşturması ve herhangi bir başarının gerekmemesine karşılık özel önlemin amacını teşkil eden yeniden sosyalleştirmede başarı elde edilmesi doğal bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Yani özel önleme teorisi, ceza verme hakkının savunulmasına uygun bir

---

190-ÖZGEN, s. 81

191-CENTEL: "Cezanın Amacı ve Belirlenmesi", s.341-342; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 536-537

teori değildir. Çünkü şartlarını ve sonuçlarını sınırlandıramamakta, tekrarlama tehlikesi olmayan eylemlerin cezalandırılmasını açıklayamamakta ve ceza yoluyla cebri biçimde sosyal uyumu gerçekleştirme düşüncesinin meşruluğunu içermemektedir.¹⁹²

Özel önleme teorisi, ceza yaptırımının koşulu olarak kusurun yerine zararlılık ve tehlikelilik kavramını koyma eğilimindedir. Ancak bu kavramlar insandan çok hayvanlara uymaktadır. Bir insan yaşamının toplum için faydalılık ve zararlılık açısından bilançosu çıkartılırsa bazı suçlular ile bazı yasalara saygılı yurttaşlar arasındaki karşılaştırma şaşırtıcı bir tablo ortaya koyabilir. Örneğin çok sayıda hırsızlık suçu işleyen kişi bunun yanında çok iyi şeyler de yapmış olabilir. Kuşkusuz bu faydalılık değerlendirmesinde kişinin iyiliklerinin işlemiş olduğu suçlardan daha ağır gelebilecek durumlar da ortaya çıkabilir.¹⁹³

Öte yandan ceza yaptırımının yeniden sosyalleşmeye elverişliliği de kuşkuludur. Özellikle hürriyeti bağlayıcı cezalarda ceza verilmekle yeniden sosyalleştirme gerçekleştirilmiş olmamakta nasıl cezalandırıldığı önemli olmaktadır. Ruhen sağlıklı failerde yeniden sosyalleşme “terbiye etme” olarak algılanırsa sadece yetişkinlerin değil, küçüklerin terbiye edilmesinin de ceza infazında özgürlüğün kaldırılması açısından çelişkiler içerdiği ortaya çıkacaktır. Birey, harici özgürlüğünün doğru kullanımı amacıyla sahip olduğu bu özgürlüğün kısıtlanmasıyla terbiye edilebilmektedir. Fakat bu terbiye edilmenin gerektireceği sürenin tespiti de bir sorun teşkil etmektedir. Burada herhangi bir şekilde gerekliliği hesaplanan süre gibi bir süreden söz edilemez. Fail için belki iki hafta, süre olarak iki yıldan daha başarılı olacak ya da belki faili cezaevine sokmak yeniden sosyalleşmeye hizmet etmeyerek fail girdiğinden daha kötü olarak dışarı çıkacaktır.¹⁹⁴

Özel önleme teorisi geleceği nazara almakta suçlunun artık suç işlemesini istememekte fakat ahlaki pişmanlığı da ihmal etmektedir. Pişmanlığın ise özellikle geleceğe etkisi vardır. Pişmanlık tekrarı önlediğinden etkilidir. Pişmanlıksız ıslah olmaz. Kusurlu olduğu için suçlu cezalandırılmıştır. O halde kefaret-cezada pişmanlık esasen mevcuttur. Fakat bu özel önleme teorisinin cezanın amacı sayılması için yeterli değildir.¹⁹⁵

Genel önleme teorisinin de eleştirilen yönleri bulunmaktadır. Genel önleme

---

192-CENTEL: “Cezanın Amacı ve Belirlenmesi”, s. 342

193-CENTEL: “Cezanın Amacı ve Belirlenmesi”, s. 344; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 539-540

194-CENTEL: “Cezanın Amacı ve Belirlenmesi”, s. 344; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 540

195-EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 691

teorisinin de özel önleme gibi ceza süresini sınırlandırma ölçüsünün olmaması, olumsuz genel önlemeyi devlet gücünün terörüne dönüştürme tehlikesi bulunmaktadır. Cezanın önleyici amaçlar uğruna insan onurunu ihlal durumu genel önleme teorisinde daha fazla karşımıza çıkmaktadır. Yeniden sosyalleştirmenin hükümlüye yardım etmesine karşılık genel önleme teorisi çerçevesinde faili toplum uğruna cezalandırmak çelişkili olup teori bu yetkisinin gerekçelerini açıklayamamaktadır. Teori daima faile değil topluma yöneldiğinden bu durum en çok genel önleme açısından sözkonusudur. Çünkü sadece vatandaşların korkmasını sağlayan bir infaz sistemi tekerrürü önlemekten çok teşvik etmekte ve suçla mücadelede olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.¹⁹⁶

Bu teori bireyin kendisi değil başkaları için cezalandırılmasının nasıl savunulabileceğini açıklayamamaktadır. Genel önlemenin sınırsız ve ölçsüz bir devlet tahakkümüne dönüşme ihtimali vardır. Çünkü ceza yaptırımıyla korkutmak isteyen güç mümkün olduğunca sert, şedid cezalandırarak bunun etkisini güçlendirme eğiliminde olacaktır.¹⁹⁷ Teorinin varlığı ortaya konulamamıştır. Buna ilişkin istatistiki bir çalışmanın zorluğu açık olup toplumda gerçekten kaç kişinin cezasından korkarak suç işlemekten vazgeçtiğini tespit etmek olanaklı değildir.¹⁹⁸

Ayrıca bu teori cezaların çok ağır olması sonucunu doğurmaktadır. Teoriye göre başkaları suç işlemesin, caydırıcı olsun diye fail cezalandırılmaktadır. Bu durumda insan unsuru amacın aracı haline dönüşmektedir. Fakat cezanın şiddetlenmesi veya artırılmasıyla suçluluğun da ortadan kalkacağı veya ciddi oranda azalacağı düşüncesi yanıltıcıdır.¹⁹⁹

1.8.Cezalandırma İlişkisi

Her toplumda sosyal düzeni sağlayan kuralların algısına göre iyi veya kötü şeyler yapılmaktadır. İyi şeyler derecesine göre ödüllendirilmekte kötü şeyler cezalandırılmaktadır. Eğer kamu otoriteleri faili cezalandırmazlarsa mağdur failin cezasını verir ve giderek toplumsal anarşi doğar ve devlet otoritesi saygınlığını kaybeder.²⁰⁰ Ancak devletin faili hangi gerekçeyle cezalandıracağı bir sorundur. Başka bir deyişle devletin faili cezalandırma hakkının kaynağı nedir?²⁰¹ Söz konusu hakkın

---

196-CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 542

197-CENTEL: "Cezanın Amacı ve Belirlenmesi", s. 346

198-İŞOĞLU, s. 24

199-CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 543

200-SOYASLAN: Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 48

201-Devletin cezalandırma hakkı değil toplumsallaştırma görevinin olması gerektiği devletin bireyin sıkıntılarını kaldırmakla yükümlü olduğu toplumsallaştırmanın ceza ve cezalandırma ile değil önleyici, iyileştirici, toplumsal savunma önlemleriyle olması gerektiği ileri sürülmüştür. **KANAR**

kaynağı zamana, siyasi, sosyal ve ekonomik duruma göre değişmektedir. İnsanlığın başlangıcından beri en önemli iktidar aracı olan cezalandırmanın nedeni, anlamı, amacı, ve hangi görevleri ifa ettiği ortaya konulmalıdır.

Cezalandırmanın esası hakkında günümüze ulaşabilen ilk teori Antik Yunan'da sofist mektebin kurucusu Protagoras'a aittir. Protagoras'a göre bir devletin yaşayabilmesi bütün vatandaşların uyması gereken ve faziletli adamların taşıyabilecekleri adalet, tedbir ve saffet gibi nitelikleri gerektiriyorsa, bu niteliklere sahip olmayanları yetiştirmek, bunları öğretmek, sözkonusu kişinin yaşı ve cinsiyetine bakılmaksızın ceza ile düzelinceye kadar cezalandırmak gerekmektedir.²⁰² Marc Ancel tarafından savunulan "*Yeni Sosyal Savunma Teorisi*"ne göre de suçun yanında suçlu da incelenmeli bir yandan suçluya karşı toplum diğer yandan kişinin hakları korunmalı suçun işlenmesini önleyecek tedbirler alınmalı, suçlu topluma yeniden kazandırılmalıdır.²⁰³ İnsan onuru dokunulmaz kabul edilmiştir. Hatta Federal Anayasa Mahkemesi'nin ilk olarak 1975 ve daha sonra 1993 yılında kürtaja ilişkin verdiği kararlarda ceninin dahi insan onuruna sahip olduğu kabul edilmiştir. Yani nerede bir insan yaşamı mevcutsa orada insan onuru sözkonusudur.²⁰⁴ Bu nedenle cezalandırma ilişkisinde iktidarın bu erki kullanırken insan onurunun dokunulmazlığı kavramını en temel ilke olarak gözönünde tutması gerekmektedir.

Bütün hukuk kuralları için olduğu gibi ceza hukuku kuralları da iki taraflı olup taraflardan birisini devlet erki diğerini ise ceza kuralını ihlal eden kişi oluşturmaktadır. Devletle fail arasındaki ilişki suçtan doğmakta olup ilişkinin aktif tarafına suçlu, pasif tarafına ise devlet denebilir. Suç işlemekle bireysel-toplumsal kötülüğünü ortaya koyan kişi ve cezalandırma erkine sahip devlet arasında hukuki ilişki doğmaktadır.²⁰⁵

Ceza hukuku kuralı devlete, suçları ve bunların yaptırımlarını saptamak, suç işlendiğinde suç failini cezalandırmak yetkisini vermekte; suç failine de kurallara aykırı hareket etmemek, devletin cezalandırma yetkisine engel olmamakla

---

Ercan: "Özgürlükçü Hukuk Felsefesi Açısından İnfaz Problemlerine Ulusalüstü Hukukun Bu Alandaki Pratiğine Kapatma Yaptırımına Eleştirel Bir Bakış", Hukuk ve Adalet Dergisi, Legal Yayınları, İstanbul 2007, s.s. 217-240, s. 230

202-**ÜZÜLMEZ**: "Ceza Sorumluluğunun Esası ve Cezalandırmanın Amacına Dair Düşünce Hareketleri (Ceza Hukukunda Okullar Mücadelesi)", s. 259-261

203-**SOYASLAN**: Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 51

204-**SCHLEHOFER** Horst: "Anayasanın İnsan Onuru Garantisi-Devletin Cezalandırma Yetkisinin Mutlak ve Göreceli Sınırları Üzerine" (Çev: İlker TEPE), Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No: 5, Seçkin Yayınları, Ankara 2006, s.s. 557-564, s. 557-558

205-**HAFIZOĞULLARI** Zeki: "Türk Ceza Hukukunda Cezalandırma Hukuki İlişkisi ve İlişkinin Sona Erme Nedenleri", Uğur ALACA KAPTAN'a Armağan, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008, s.s. 387- 415, s. 387

yükümlendirmektedir.

Suçtan doğan ve fail ile devlet erki arasındaki bu ilişki çeşitli evrelerde ayrı ayrı özellikler göstermektedir.

Cezanın Konulmasından Önceki Evrede: Bu evrede devlet ceza kurallarını koyma yetkisine sahip olup bu yetki egemenlik hakkının sonucudur. Devletin bu yetkisinin sınırlarını anayasa ve yasalar çizmektedir ve devlet bu hakkından vazgeçemez, başkasına devredemez. Bu evrede kişinin yükümü devletin sözü geçen egemenlik hakkını icra etmesine engel olmamaktır.

Ceza Kuralı Konulduktan Sonra Fakat Suç İşlenmeden Önceki Evrede: Bu evrede devletin yükümü kuralın ilişkin olmadığı alanlarda bireyin serbestliğine karışmamaktır, kişi için ise sözü geçen kuralları ihlal etmemek yükümü altındadır.

Suç İşlendikten Sonraki Evrede: Kuralı ihlal eden kişi yani fail kuralın yaptırım kısmıyla karşılaşmaktadır. Devletin hakkı ve görevi faili cezalandırmaktır. Cezalandırma eylemi devlet için devredilemez, vazgeçilemez, zamanaşımına uğramaz, yerine getirilmesi zorunlu bir devlet görevidir.²⁰⁶

Suçun Yargı Mercilerince Tespitinden Sonraki Evrede: Bu evrede devletçe yaptırım doğrudan uygulanamaz önce bir yargılama hükmü bulunacak ve cezanın infazı da bu hükme dayandırılacaktır. Hükmedilen bu cezayı yerine getirmek devlet için bir haktır.

Cezanın Yerine Getirilmesi (İnfazı) Evresinde: Bu evrede devletin cezalandırma hakkı artık somut bir biçim almıştır. Devletin hakkı hükmedilen cezayı uygulamaktır, yükümlülüğü ise faile bunun dışında bir şey uygulamamaktır. Bu evrede bireyin yükümü ise hükmün infazına karşı gelmemektir.²⁰⁷

Hürriyeti kısıtlama tedbiri ceza hukuku alanında tehlikenin önlenmesini ifade etmektedir. Burada failin iyileştirilmesi ön planda olmayıp sadece kamunun güvenlik menfaatinin aşırı tehlikeli mükerrir failer karşısında korunması söz konusudur. Jakobs'a göre kendisine hürriyeti kısıtlama tedbiri uygulanan kimse ile fail kavramını birbirinden ayırmak gerekmektedir. Buna göre normal bir failden cezasını çektikten sonra kural olarak hukuka sadık kalacağı kurallara uyacağı beklenilebilir. Onun kuralları ihlal etmesi, sonraki yaşamında prensip olarak hukuk kurallarını hep ihlal edeceği şeklinde yorumlanamaz. Ona uygulanan ceza hukuku vatandaş ceza hukukudur. Ancak

---

206-SOYASLAN: Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 78

207-DÖNMEZER: Ceza Hukuku Dersleri, s. 247-248

kendisine hürriyeti sınırlandırıcı emniyet tedbiri uygulanan kişiye karşı tehlike kaynağı olarak mücadele edilmekte, sadece fiziki olarak toplumdan tecrit edilmekte gözden uzak bir köşede etkisiz hale getirilmektedir. Jakobs hürriyeti kısıtlayıcı tedbiri açıkça düşman ceza hukukunun bir örneği olarak değerlendirmektedir.²⁰⁸

Suçun işlenmesiyle ortaya çıkan devletin cezalandırma hakkı hakimın tespit ettiği somut ceza ile gerçekleşecektir. Hakimın tespit ettiği bu somut ceza bunu tespit eden hükmün kesinleşmesiyle birlikte infaz edilebilir hale gelmektedir. Diğer bir ifadeyle bu aşamada birey ile devlet arasında cezanın infaz ilişkisi kurulmaktadır. Doğan ve tespit edilmiş bulunan ceza verme hakkı bazı hallerde düşebilmektedir. Öyle haller vardır ki, devlet bu hallerin gerçekleşmesi karşısında ceza verme hakkından vazgeçebilmekte, ceza ilişkisi bu sebeplerle düşebilmektedir. Bu sebepler: sanık ve hükümlünün ölümü, genel af, özel af, şikayetten vazgeçme, zamanaşımı, ön ödeme, yasal hakların geri verilmesi, uzlaşma, kamu davasının açılmasının ertelenmesi gibidir.²⁰⁹

Cezalandırma ilişkisinin ceza verme hakkının esası konusunda Beccaria bu hakkı genel barış ve güvenliği, buna karşı yapılacak saldırılara karşı savunma zorunluluğuna dayandırmaktadır. İnsanların sosyal yaşama girmekle elde ettikleri güvenliğin bedeli hürriyetlerinin bir kısmından fedakarlık etmeleridir. İşte böylece terk olunan küçük hürriyet parçalarının bütünü ceza verme hakkının esasını, devletin cezalandırma ilişkisinin temelini teşkil etmektedir.²¹⁰

Genel adalet içinde önemli yer tutan ceza adaletinin toplumsal düzeni sağlamaya yönelik işlevi ve insanı konu alması hasebiyle ceza politikasının etkinliği açısından cezalandırma ilişkisinin, suç ve ceza dengesinin çok hassas olarak kurulması bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.²¹¹

2.İnfaz Hukuku

2.1.İnfaz Kavramı

İnfaz arapça kökenli bir sözcük olan nüfuz'dan türetilmiş olup yapma, yerine getirme anlamına gelmektedir.²¹² Sözcük anlamından da anlaşılacağı üzere emir veren

---

208-ROSEAN Henning: "Jakobs'un Düşman Ceza Hukuku Kavramı Hukukun Düşmanı" (Çev: Erhan TEMEL), AÜHFHD, C. 57, S. 4, Ankara 2008, s.s. 391-402, s. 392-393

209-ÖNDER: Ceza Hukuku Genel Hükümler, C. 2-3, s. 510-511

210-COŞKUN, s. 525

211-ÜNVER: "Çağımızın Ceza Adaleti", s. 366-368

212-DEVELLİOĞLU, s. 437

bir merci, verilen bir emir ve bu emri yerine getiren bir organ bulunmaktadır.²¹³ Sözlükteki anlamı, bir emrin yerine getirilmesi hukuk terminolojisindeki anlamı ise mahkeme kararının yerine getirilmesidir. İnfaz terim olarak; kesinleşen ceza mahkumiyetine ilişkin kararlar ile tutuklama kararlarının ne şekilde yerine getirileceğini gösteren kurallar bütünüdür.²¹⁴

Alman hukukunda geniş anlamda ceza infaz kavramı, bir normun ihlali dolayısıyla dar anlamda ise bilinçli bir acının istenmeyen davranışa olumsuz tepki olarak uygulanması şeklinde anlaşılmaktadır. Dar anlamda cezanın infazı söz konusu ise bundan daima hürriyeti bağlayıcı cezanın infazı anlaşılmaktadır ve cezanın infazı hükmün cezaevinde infaz edilmesidir. Cezanın infazının geniş anlamı ise kesinleşmiş tüm kararların infazını içermektedir. Bu nedenle para cezasının takside bağlanması, cezanın çekilmesi için davet gibi bütün kurumlar cezanın yerine getirilmesine (infazına) aittir. Hürriyeti bağlayıcı cezanın infazı ise “penoloji” denilen konuyu oluşturmaktadır.²¹⁵

Suçun karşılığı olan ceza, toplumun gelişimine uygun olarak zaman sürecinde değişikliğe uğramış kısasa-kıyas prensibinden, çağımızda en temel ilkelerden olan cezaların şahsiliği prensibine kadar aşama kaydetmiş, cezaların dozunun ayarında ferdin uğradığı zarar, faile olan yakınlığı, olaydan toplumun aldığı yara, suç işleyen şahsiyeti, yaşı, suçun işleniş şekli, suç işlenmesindeki saik gibi sayılabilecek birçok etken rol oynadığından kanun koyucu cezanın tayininde işlenen suçun ağırlığı ile uygun ve orantılı ölçütler getirmiştir.

Cezalar nasıl uygulanacaktır? Uygulama yapılırken ne gibi yöntemlere başvurulacaktır? Tüm bu soruların cevaplarının aranması infaz hukukunu doğurmuştur. İnfaz hukuku, bir kimsenin hürriyeti bağlayıcı hapis cezasını çekmek üzere ceza infaz kurumuna girmesinden cezasını tamamlayıp salıverilmesine kadar geçen süre içinde tabi olduğu hukuki rejimdir. Buna diğer cezaların infazının eklenmesi halinde daha geniş bir anlamda infaz hukuk kavramına ulaşılmış olunmaktadır.²¹⁶

Suçun işlenmesinden sonra faile karşı uygulanması düşünülen cezalar kınamadan ölüm cezasına kadar varmakta, bunların içinde en önemli cezanın hürriyeti bağlayıcı ceza olduğu gözlenmektedir. Hürriyeti bağlayıcı ceza toplumun kendisi için

---

213-METE, s. 15

214-ERDOĞAN, s. 17

215-AKKAYA Çetin: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı ve İnfaz Hukuku, Kartal Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2007, s. 23; DEMİRBAŞ: İnfaz Hukuku, s. 35

216-KAMER Vehbi Kadri: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı, Adalet Yayınları, Ankara 2007, s. 32

tehlike teşkil eden suçludan kurtulma fikrinden doğmuş olup bu fikrin gerçekleşebilmesi için suçlunun, toplumun ayrı bir kesiminde muhafaza edilmesi mecburiyeti yeni bir infaz şeklinin oluşmasını sağlamıştır.²¹⁷

Almanya bakımından, 1960'lı yılların sonundan başlayarak cezaların infazı konusu, daha çok suçlunun topluma yeniden kazandırılması, onun yeniden topluluğun bir parçası olmasının sağlanması gibi hususlara odaklanmıştır. Bunda, Amerika Birleşik Devletleri ve Danimarka, Hollanda gibi Kuzey Avrupa ülkelerinde meydana gelen gelişmeler ile bu ülkelerden kaynaklanan etkiler önemli rol oynamıştır. Bu ülkelerde, bundan yaklaşık kırk yıl önce suçluların tedavisi ve yeniden topluma kazandırılması düşüncesi önem kazanmış ve -en azından başlangıçta- suç işlenmesini önleme bakımından umut verici sonuçlar elde edilen psikolojik terapi programları geliştirilmiştir.²¹⁸

Bizim de kabul ettiğimiz infaz anlayışının amacı, hükümlüyü eğitim ve iyileştirme yöntemleri ile topluma yeniden kazandırmak, tekrar suç işlemesini önlemek, sorumluluk taşıyan bir birey olmasını sağlamaktır. Bu anlayış kapsamında, ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutukluların sorumlulukları bulunduğu gibi hakları da bulunmaktadır. Avukat ile görüşme,²¹⁹ ziyaretçi kabul, telefon etme,²²⁰ eğitim, ibadet, psikolojik destek alma, tedavi, açık ceza infaz kurumlarına ayrılabilme, başka bir ceza infaz kurumuna nakil, izin ve koşullu salıverme hakları bulunmaktadır. Bu hakların yanında; iyileştirme programlarına katılma, sağlığı koruma ile disiplin kurallarına uyma yükümlülükleri bulunmaktadır.²²¹

2.2.Cezanın İnfazı

Günümüzde genel adalet kavramı içinde önemli bir yer tutan ceza adalet dalına önem kazandıran etkenler arasında ceza adalet sisteminin toplumsal düzeni sağlamaya yönelik işlevi ve insanı konu alması sayılabilir. Sistem suçun işlenmesiyle girişilen hazırlık soruşturması, davanın açılmasıyla başlayan yargılama ve kurulan hükmün kesinleşmesinden sonra başlayan yerine getirme (infaz) gibi önemli evreleri içermektedir. Yargılama sonucunda suçluluğu kanıtlanan bireyin topluma yeniden

---

217-METE, s. 16

218-KURY Helmut: "Almanya'da Ceza İnfaz Pratiği ve Sorunları", İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu, Öz Özen Matbaacılık, Ankara 2001, s.s. 98-117, s. 98-99

219-SEVÜK Handan Yokuş: "Tutuklu ve Hükümlünün Avukat İle Görüşme Hakkı", Hukuk ve Adalet Dergisi, Legal Yayınları, İstanbul 2007, s.s. 63-77, s. 63-77

220-ÜNAL Şeref: Cezaların İnfazı Sürecinde Tutuklu ve Hükümlülerin Dış Dünya İle Olan İlişkileri, Adalet Dergisi, Ankara 2001, s.s. 9-19, s. 10-12

221-KAMER: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı, s. 33

kazandırılması çağımız ceza adaletinin en önemli işlevini oluşturmaktadır. Cezanın infazı sırasında suçluya toplum tarafından dışlanmadığı, aksine toplumun kendisini beklediği bilincinin verilmesi çağdaş infaz sisteminin gereğidir.²²² Çağdaş bir infaz sistemi bulunmayan bir ülkede ceza adaletinin amacına ulaştığını söylemek güç, hatta imkansızdır. İnfaz kurumları hukukun egemenliğindeki kurumlar olmalı en azından yasakların ve kuralların her hükümlü için eşit biçimde ve ödünsüz uygulandığı yerler olmalıdır. Bireyin ancak bu sayede iyi bir yurttaş olmanın yararını kavrayabileceği gözden uzak tutulmamalıdır.

Cezaların infazı sorunu günümüzde eskisinden çok daha değişik şartlar ve beklentilerle karşı karşıya olup paradoksal bir durum içinde bulunmaktadır. Geleneksel olarak infaz kurumlarının daha özeldir cezaevlerinin işlevi, bir yandan misilleme ve caydırma aracılığıyla toplumun korunması, öte yandan ise hükümlülerin dürüst birer vatandaş olarak eğitilerek yeniden topluma kazandırılması olarak değerlendirmektedir. Cezaevi sosyolojisi alanında yapılan araştırmalar, kırk yılı aşkın bir süreden beri, cezaevlerini hükümlülerin ve ailelerinin kişisel ve toplumsal konumlarına zararlı bir etki yapan ve topluma yeniden uyum sağlamayı kolaylaştıracağı yerde daha da zorlaştıran, azaltan mutlak kurumlar (Grossman) olarak tanımlamaktadır. Geleneksel muhafaza altına alma uygulamalarında, kurban durumuna düşme riski artmakta, cezaevinde birlikte olunan öteki mahkûmlar ve infaz personeli aracılığıyla cezaevi şartlarına alıştıran hükümlüler, serbest kalmalarından sonra gerekli olacak olan, sorunlarını tek başına çözüme becerilerini yitirmekte, bu nedenle de suçluların oluşturduğu alt kültürlerle katılım ve benzeri durumlar ortaya çıkmaktadır. Caydırıcı nitelikli de olsa insani olması gereken koşullarda olması gereken bir muhafaza altında tutma dönemi sonrasında, yeniden topluma kazandırma fikri uluslararası düzeyde yeniden önem kazanmakta bu çerçevede ceza infazının içeriksel öğeleri bazı ülkelerde “topluma kazandırma”, başka ülkelerde ise “zararın azaltılması” (harm reduction), “normalleşme” ya da “insani muhafaza” anahtar kavramlarına dayandırılmaktadır.²²³

5275 sayılı CGTİHK'nun m. 2/2'ye göre, “Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane insanlık dışı aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz” hükmü düzenlenmektedir. Bu düzenlemeyle hedeflenen cezanın insan onuruna yakışır

---

222-ÜNVER: “Çağımızın Ceza Adaleti”, s. 366-368

223-DÜNKEL Frieder/SNACKEN Sonja: “Karşılaştırmalı Avrupa Ceza İnfaz Sistemi: Sorunlar, Uygulama ve Perspektifler”, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu, Öz Özen Matbaacılık, Ankara 2001, s.s. 323-348, s. 323-328

şekilde infazı ilkesidir.²²⁴ Öğretide “insan haysiyeti” konusunda “insan haysiyeti, bilinçli olma, kendi kaderini tayin etme ve kendi çevresini şekillendirme yeteneği veren ve kişiliksizliği ortadan kaldıran ruhtur, manevi güçtür” şeklinde ortak görüş bildirilmektedir.²²⁵

Anayasa Mahkemesi de insan haysiyetini “İnsanın ne durumda hangi şartlar altında bulunursa bulunsun, sırf insan oluşunun kazandırdığı değer tanınmasını ve sayılmasını anlatır.” Bu öyle bir davranış çizgisidir ki, ondan aşağı düşünce, muamele, ona muhatap olan insanı insan olmaktan çıkarır. İnsan haysiyeti kavramını toplumların kendi görenek ve geleneklerine ve topluluk kurallarına göre saygıya değer olabilmesi için bir insanda bulunması zorunlu gördükleri niteliklerle karıştırmamak gerekmektedir.²²⁶ Çağdaş ve insan onuruna yakışır ceza infazı, adil yargılama sonunda suçlunun cezalandırılması kadar önemli olup kamuoyu beklentisi ile ceza infazı arasındaki denge hukuk ve insan hakları içinde kalınarak çözümlenmelidir. Suçlu hangi olumsuz ve kötü koşulda olursa olsun, doğanın en değerli varlığı olan insandır ve bizden biridir. Bir anlamda toplum denilen ortaklığın ürünüdür, eseridir. Aykırı da olsa bu eseri, ürünü yeniden sağlıklı bir biçimde kazanmak ve yeniden toplumsal yaşama sokmak toplumun hoşgörüsü ile olanaklıdır. Bu bağlamda ceza ve infaz hukukunda temel ilke ölç alma, yok etme olmamalı, ıslah ve yeniden kazanma olmalıdır.²²⁷

Her ne kadar hükümlü denilen şahıs en değerli varlığı olan özgürlüğünden mahrum bırakılsa da onun her şeyden önce bir insan ve dolayısıyla temel hak öznesi olduğu hatırlanmalı ve mahpusun insan onuru, devlet tarafından korunmalıdır. Kişi mahpus olmanın zorunlu olarak içinde barındırdığı eza düzeyini aşan ölçüde ızdırıp ve

---

224-Türkiye’de insan onuruna uygun bir ceza infaz sistemi 1856 tarihli Islahat Fermanı’ndan beri üzerinde durulan bir konudur. Islahat Fermanı’nda infazın insan onuruna uygun olmasıyla ilgili olarak “... İnsan haklarını ve adalet hukukunu birleştirmek için, kötü işler yaptıklarından şüphelenilenlerin veya cezai terbiyeye müstehak bulunanların hapis ve tevkiflerine özgü tüm hapisane ve diğer yerlerde hapis usulünün olabildiğince kısa süre içinde ıslahına başlanması ve her halde hapisanelerde bile yüksek saltanatımızca konulmuş olan inzibat kurallarına uygun olan işlemlerden başka hiçbir şekilde cismani ceza, eziyet ve işkenceye benzer tüm işlemlerin dahi tamamıyla kaldırılması, iptal kılınması ve bunun aksine vuku bulacak hareketler şiddetle men edileceği ve ceza göreceğinden başka, bunun icrasını emreden memurlar ile fiilen icra eyleyen insanların dahi ceza kanunnamesi gereğince cezalandırılması ve terbiye olunması...” **TÜRK** Hikmet Sami: “Yeni Bir İnfaz Kanunu Hazırlanırken”, Adalet Dergisi, Ankara 2001, S. 7, s.s. 1-13, s. 3

225-**GÜNAY** Erhan: Açıklamalı-Uygulamalı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve İlgili Mevzuat, Ankara 2006, s. 30; **FAHL** Christian: “Kriminolojinin Ceza Hukukunun İnsan Anlayışı Üzerindeki Etkisi” (Çev: Ali Kemal YILDIZ), Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No: 5, Seçkin Yayınları, Ankara 2006, s.s. 221-227, s. 221-222

226-Anayasa Mahkemesi’nin 28.06.1966 tarih ve 132/29 sayılı kararından

227-**ERTOSUN** Ali Suat: “Ceza İnfaz Sisteminin Sorunları ve Çözüm Önerileri”, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu, Öz Özen Matbaacılık, Ankara 2001, s.s. 262-275, s. 276-277

sıkıntıya maruz kalmasına yol açacak şekilde infaz koşullarına tabi tutulmamalıdır.²²⁸

5275 sayılı CGTİHK'un 3. maddesi ile infazda güdülen amaç düzenlenmiştir.²²⁹ İnfazın ana amacı, hükümlünün gelecekte tekerrürden uzak kalabilmesi yeteneğini sağlamak, tüketen, yararsız, miskin, asi, hayata küskün, kendisi ile barışık olmayan mahkum tipinden, üreten, toplumla ve kendisiyle barışık, hatalarından ders almış, kurallara uyan, kendisini sosyal çevre için yararlı hisseden mahkum tipine geçişi başarmaktır.²³⁰

Çağımızda artık cezalar, sadece suç işleyenden intikam olmak ya da ona acı çektirmek gibi düşüncelere dayanmamaktadır. Bu düşünceler artık ceza infaz hukukunun çok eski dönemlerinde kalmıştır. Her şeyden önce bugün de cezada amaç, toplumu suçtan ve suçlunun işleyebileceği yeni fiillerden korumaktır. Bu amaç, ceza hukuku ile ceza infaz hukukunun ortak amacıdır. Her suçun niteliğinde, toplum için arzettiği tehlikeye ve ahlaki kötülüğüne uygun olarak cezalar belirlenecek ve buna uygun bir infaz gerçekleştirilecektir. Suçlunun cezasını çekmesi, özellikle hükmedilen hürriyeti bağlayıcı cezaların infazı bir intikam aracı ya da suçluya bir acı çektirme yöntemi değildir. Şüphesiz, suçluya toplum kurallarını ihlal ederek suç işlemekle yaptığından nedamet duyma fırsatı ve hatalarını görme imkanı sağlanacaktır. Bunun sonucunda da suçlu, cezasını çekerek ceza infaz kurumundan ayrıldığı zaman topluma uyumlu bir insan olarak, onurlu, üretken bir birey olarak katılma fırsatını bulacaktır. Bu bakımdan infaz hukukunun amacı, suçluları dört duvar arkasına kapatmak, tecrit etmek değildir. Şüphesiz, tehlikeli suçlular için özel infaz yöntemleri vardır; ama her durumda cezanın infazının amacı, suçluyu yeniden toplumun uyumlu bireyi haline getirmek, onu yeniden topluma kazandırmaktır.²³¹

Cezaevlerinde uygulanacak infaz rejimi, hükümlü ve tutukluların sınıflandırılması ile bireyselleştirilmiş bir ıslah programını öngörmektedir. Mahpusların

---

228-**GÜNTHER** Klaus: "Ceza İnfaz Hukuku'nun İnsan İmgesi", İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu, Öz Özen Matbaacılık, Ankara 2001, s.s. 55-71, s. 64; **ÖNOK**: Uluslararası Boyutuyla İşkence Suçu, s. 190-191

229-"*Bu madde genel olarak cezaların infazı ile ulaşılmak istenilen amaç ve hedefleri belirtmek üzere düzenlenmiş olup maddede, infazda temel amacın suçluyu infaz yolu ile cezalandırmak veya ondan öç almak olmadığı açıklanmaktadır. Böyle olunca toplumu suça ve suçluya karşı korumak, hükümlüyü yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirecek sosyalleştirmek ve buna teşvik etmek pişmanlık göstermesini sağlamak, üretken, hukuka ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan ve bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmak temel amacı oluşturmaktadır...*" 5275 sayılı CGTİHK 3. maddenin gerekçesinden

230-**GÜNAY**: Açıklamalı-Uygulamalı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve İlgili Mevzuat, s. 32; **İPEK** Kenan: "Yeni Ceza İnfaz Sistemi ve Cezaevlerimiz", Suç ve Ceza Dergisi, İstanbul 2008, s.s. 22-27, s. 27

231-**TÜRK**, s. 2-3

(hükümlü ve tutuklular) aynı kurum içinde yapılan sınıflandırmaya göre yerleştirilmesi yanında farklı kurumlara yerleştirme açısından da *sınıflandırma* gerekli olmaktadır.²³²

Cezaların infazı bağlamında şu soruya açıklık getirilmesi gerekmektedir. Hükümlüler hürriyeti bağlayıcı cezaya neden çarptırılmaktadırlar? Yanıtı suç işledikleri için, kanunlara karşı geldikleri içindir. Ne var ki hürriyeti bağlayıcı ceza, ceza yaptırımları içinde en son çare olarak algılanmalıdır. Ülkemizdeki uygulama da bu doğrultuda olup de facto ceza yaptırımları dağılımında, hürriyeti bağlayıcı ceza oranı oldukça düşüktür.²³³

Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen ve Türkiye tarafından da imzalanan Suçların Önlenmesi ve Hükümlülere Muamelede Asgari Esaslar konulu tavsiye kararı 1957 yılında sözleşme formuna girmiştir. Yine Avrupa Konseyi tarafından ilk defa 1973’de Hükümlülere Muamelede Asgari Kurallar yürürlüğe sokulmuş; 1987’de 100 adet Avrupa ceza infaz kuralı haline dönüşmüştür.²³⁴ Bu uluslararası belgelerde infazın kuralı olarak tek kişilik odalarda gerçekleştirilmesi gereği gözetilmiştir. Tabi ki infazın odalarda gerçekleştirilmesi yirmi dört saatin odalarda geçirilmesi olmayıp bu hükümlü ve tutukluların gündüzleri çalışmaları, ortak faaliyette bulunmaları geceleri ise odalarında olmaları esastır. Uluslararası belgelerce de infazın tek kişilik odalarda yapılmasının düzenlenmesinin hükümlü ve tutukluların can ve mal güvenliği, namuslarının korunması bakımından da büyük yararı vardır. Bu durum bizde sadece belli grup terör hükümlü ve tutuklularına özgü bir uygulama olarak başlatıldığı için tepki çekmiştir. Onlarca kişiyi öldürmüş bir cani normal kapalı cezaevinde cezasını infaz ederken sadece bir kitap yazarak Terörle Mücadele Kanunu’na muhalefet etmiş bir suçlu F tipi cezaevine gönderilmiştir. İnsanların suçu kanun koyucu tarafından farklı yaptırımlara bağlanabilir ise de infaz bakımından aynı esaslara bağlanması, infazda, hükümlülerin topluma kazandırılması ve sosyalleştirilmesi amacıyla aynı esaslara tabi olması gerekmektedir.²³⁵

232-YÜCEL M. Tören: “Terör Suçlusu Mahpusların Tretmanı”, Yargıtay Dergisi, C. 26, S. 3, Ankara 2000, s.s. 419-442, s. 427

233-YÜCEL: “Terör Suçlusu Mahpusların Tretmanı”, s. 425

234-“...Avrupa İnfaz Kuralları milletlerarası alanda geçerli olan temel ilkeleri içermektedir. Bunların bağlayıcı bir niteliği bulunmama ile birlikte uluslararası alanda saygınlık kazanmak isteyen bir hukuk sisteminde bu kurallara saygı gösterilmesi gerekmektedir. Aksine davranış Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 3. maddesinin ihlali niteliğindedir...”, YENİSEY Feridun: “Tehlikeli Tutuklular ve Tehlikeli Hükümlüler Sorunu”, Türkiye’nin İnfaz Rejimi Sorunlar ve Çözümler Sempozyumu (18 Ocak 1997) T. C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, s.s. 30-50, s. 31

235-DEMİRBAŞ Timur: “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun Genel Değerlendirilmesi”, Ceza Hukuku Dergisi, S. 1, 2006, s.s. 19-29, s. 22

Cezaların infazının idari yollarla düzenlenmesi çağdaş hukuk devleti anlayışı ile de bağdaşmaz. Ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukukunun yanı sıra ilgilinin hürriyetine yönelik zora dayalı uygulamayı öngören ceza infaz hukuku mahkumlar ile devlet arasındaki hukuki ilişkinin yasa tarafından açık bir biçimde düzenlenmesini gerektirmektedir.²³⁶

2.3.Ceza İnfaz Sisteminin Sorunları

İnsanlığın varlığından bu yana varlığını sürdüren suç, suçlu, ceza ve infaz kavramlarını içinde toplayan infaz hukukunda bazen tıkanmalar yaşanmaktadır. Aksamalar yasal düzenlemelerden, cezaevlerinin fiziki koşullarından, personelden, parasal nedenlerden kaynaklanan sorunlar olarak sınıflandırılabilir ise de asıl önemli olan yasal düzenlemelerden kaynaklanan aksamalardır.²³⁷

Hürriyeti bağlayıcı cezaların infazından beklenen amaç; toplumun suçludan korunması, suçlunun toplumun öfkesinden korunması, suçun bedelinin hukuk çerçevesinde ödettirilmesi, suçlunun rehabilite edilerek, yeniden topluma kazandırılmasıdır. İnfazdan beklenen bu amaçlara ulaşılabilmesi için ise; en zayıf mahkumun bile cezaevinde kendisini güvende hissetmesi, kendisine saygıyla ve insanca davranılması, kendisini geliştirme imkanına sahip olabilmesi, ailesi ve yakınlarıyla temas imkanına sahip olarak tahliyeye hazırlanması gerekmektedir.²³⁸

Ceza infaz mevzuatı çerçevesinde infazı gereken cezalar, genel anlamda; hürriyeti bağlayıcı cezalar ve para cezaları olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Bunlardan hürriyeti bağlayıcı cezalar, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de en sık başvurulan cezalandırma yöntemi olduğundan infaz sürecinde yaşanan bir çok sorun da burada karşımıza çıkmaktadır. Bunların başında da koşullu salıverme kurumu gelmektedir. 647 sayılı eski infaz kanunumuzun 19. maddesinde düzenlenen koşullu salıverme kurumunun kanun koyucunun amacı doğrultusunda uygulandığını söylemek mümkün değildir. Zira ıslaha yönelmiş, salıverildiğinde bir daha suç işlemeyecek duruma gelmiş ve nihayet toplum için tehlike teşkil etmeyeceği kesinlikle saptanan hükümlülere uygulanması gereken madde, müşahede sistemindeki aksaklıklar nedeniyle bu nitelikleri taşımayan hükümlülere de uygulanmaya başlanmış adeta otomatik olarak

---

236-İÇEL Kayıhan: “Alman İnfaz Hukukunda Reform”, Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, Mukayeseli Hukuk Enstitüsü Yayını, S. 13, İstanbul 1976, s.s. 33-46, s. 40-41

237-SAĞLAM M. Yılmaz: “İnfaz Hizmetleri Kavramı ve İnfaz Hizmetlerinin Planlanması”, Türkiye'nin İnfaz Rejimi Sorunlar ve Çözümler Sempozyumu (18 Ocak 1997) T. C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, s.s. 139-144, s. 139-140

238-ERTOSUN, s. 262

uygulanır hale getirilmiştir. Öyle ki bugün artık hükümlülük süresi olarak; verilen ceza süresi değil koşullu salıverme süresi asıl ceza gibi görülmektedir. Yeni uygulamada koşullu salıverme Sami SELÇUK'un deyimiyle “*Şarklılaşan bir batı kurumuna dönüşmüştür.*” Koşullu salıvermenin bir başka aksayan yönü de indirim oranlarından kaynaklanmaktadır. Gerek 2148 sayılı, gerekse 3267 sayılı yasalarda yapılan değişiklikler sonucu önce ayda 6 gün indirim uygulaması sonra koşullu salıverme süresinin ½ oranında indirilmesiyle²³⁹ bir hükümlünün 647 Sayılı ve 2148 sayılı yasalar uyarınca verilecek cezanın ancak % 40'ını çektiği²⁴⁰ saptanmıştır.²⁴¹

Yukarıda açıklanan nedenlerle birleşen uygulama; sürekli affa dönüşmüştür. Yasa koyucu, suçluların ıslah olmuş bir halde topluma kazandırılmalarını amaçladığı halde bu durum suç işleme eğiliminde olan kişileri adeta suça teşvik eden bir başka etken olmuş daha da kötüsü toplumun adalete olan güvenini sarsmıştır.²⁴² Yine cezaların içtimai, kanayan bir yara halini almıştır.

Yine 647 sayılı yasanın 4/1 maddesinde öngörülen para cezasına çevrilmede esas alınan tutarlarının çok düşük olduğu ve ülke gerçeklerine uymadığı bilinen ve yadsınamayacak bir başka gerçektir. Bu yetersizlik nedeniyle uygulamada para cezasına çevirme yerine, hürriyeti bağlayıcı cezanın aynen çektirilmesi yolunda bir eğilim belirmektedir. Yasa koyucunun amacına ters olarak gelişen bu durum sonuçlarını kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezayı sırf bu nedenle çekmek durumunda kalan bir çok insanın sosyal ve ekonomik durumunun bozulmasıyla göstermiştir.²⁴³

Patronaja dayanan koşullu salıvermede hükümlü koşullu salıverme süresi içinde başıboş bırakılmayarak, günlük yaşamı ve özellikle bir iş kolunda çalışıp çalışmadığı

239- “...Şartla tahliyeden istifade oranları İngiltere’de 1/3, İtalya’da 1/2, Almanya’da 1/3, Danimarka’da 1/3’tür. Görüldüğü üzere bizde şartla tahliyeden istifade oranları çok yüksektir. Bu da cezaların caydırıcılığını müessiriyetini ortadan kaldırdığı gibi kamu vicdanını da tatmin etmemektedir...”
TURGUT Hüseyin: “Türk Ceza İnfaz Sistemi”, Türkiye’nin İnfaz Rejimi Sorunlar ve Çözümler Sempozyumu (18 Ocak 1997) T. C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, s.s. 62-76, s. 68

240-Şartlı tahliye tretmanın (iyileştirmelerin) vazgeçilmez ögesidir. Ancak belirli şartların yerine getirilmesi halinde erken salıverilmeyi öngörmektedir. Oysa uygulamada şartlı tahliye süresi asıl ceza süresi olmuştur. Toplam cezanın %40’ını oluşturan asıl ceza süresi caydırıcı olmaktan oldukça uzaktır.
SEVİMLİ Zekeriya: “Türkiye Ceza ve Tutukevleri İle İnfaz Hizmetleri Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, Türkiye’nin İnfaz Rejimi Sorunlar ve Çözümler Sempozyumu (18 Ocak 1997) T. C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, s.s. 132-138, s. 134

241-5275 sayılı CGTİHK’nun 107. maddesi ile süreli hapis cezalarında koşullu salıverme süresi cezanın 2/3’ü olarak belirlenmiş ve ayda 6 gün indirimi kalkmıştır. Bu değişikliklikle bir mahkumun net olarak cezasını infaz ettiği sürenin oranı yaklaşık % 60’a çıkarılmıştır.

242-**BAL** Kudret Yalçın: “İnfaz Hukuku-Uygulamadaki Aksaklıklar, Nedenleri ve Sonuçları”, Türkiye’nin İnfaz Rejimi Sorunlar ve Çözümler Sempozyumu (18 Ocak 1997) T. C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, s.s. 51-61, s. 53-54

243-**BAL**, s. 54-58

yönünden izlenmektedir. Ülkemizde tam olarak patronaja dayalı koşullu salıvermeden söz etmek olanaklı değildir. Ancak bu konuda ilk adım 25.08.1971 tarih ve 1475 sayılı İş Kanunu'nun 25/b maddesi ile atılmıştır. Bu maddeye göre 50 kişiden fazla işçi çalıştıran işverene % 2 oranında eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu getirilmiş, iş alma ve çalıştırma usulleri de yine aynı maddeye bağlı olarak 1987'de yürürlüğe giren "Eski Hükümlülerin İstihdamı Hakkındaki Tüzük"le belirlenmiştir.

Toplumda suç sayılan bir fiili işlediği için yakalanarak cezaevine alınmış olan tutuklular ile yargılaması sonucu mahkemelerce belirli bir ceza mahkum edilen hükümlülerin, cezaevlerinde tutuldukları süre içinde ıslah edilerek topluma yeniden kazandırılmaları özellikle 19. yüzyıldan itibaren milletlerin üzerinde önemle durdukları bir konudur. Bu konu günümüzde uygar toplum olmanın bir ölçüsü gibi düşünülmekte ve uluslararası önem arz etmektedir.²⁴⁴ Çünkü hükümlülerin infaz kurumlarında barındırılması konusunda bütün dünyada ortaya çıkan "doluluk sorunu" nedeniyle infaz kurumlarında insan haklarının korunması, sosyalleştirme, ıslah gibi hususlar gerçekleştirilememektedir. Hapishanelerin doluluğu "özelleştirme" düşüncesini beraberinde getirmiştir. Bu fikri kısmen kabul eden Amerika Birleşik Devletleri'nde ancak belli infaz biçimlerinde özelleştirmeye izin verilmektedir.²⁴⁵

2.3.1.Hürriyeti Bağlayıcı Ceza ve Islah Sorunu

İşlenen bir suç nedeniyle ceza olarak kişinin özgürlüğünün sınırlanması düşüncesine, eski hukuk sistemlerinde de rastlanmaktadır.²⁴⁶ Bununla birlikte ölüm cezası, bedene yönelik cezalar ve para cezası gibi cezalarla karşılaştırıldığında hürriyeti bağlayıcı cezalarla nispeten daha seyrek karşılaşılmaktadır. Bunun en önemli nedeni, hükümlülerin mahkum edildikleri bu cezayı infaz edebilmelerini sağlayan lojistik olanakların o dönemde yeterli olmamasıdır. Bunun istisnasını Eski Mısır oluşturmaktadır. Cermen hukuku da hürriyeti bağlayıcı cezaları pratik olarak tanımamaktaydı. Özel hukuka dayalı ceza anlayışı yanında kamusal ceza düşüncesinin ortaya çıktığı Franklar zamanında hürriyeti bağlayıcı cezaya da hukuk kaynaklarında

---

244-ÖĞMEN Yusuf: "Tutuklu ve Hükümlülerin Islahı ve Topluma Kazandırılması", Türkiye'nin İnfaz Rejimi Sorunlar ve Çözümler Sempozyumu (18 Ocak 1997) T. C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, s.s. 125-131, s. 125

245-YENİSEY: "Tehlikeli Tutuklular ve Tehlikeli Hükümlüler Sorunu, s. 47

246-Hapis cezası yani hürriyeti bağlayıcı ceza çağdaş penolojinin en çok üzerinde durduğu cezaların başında gelmektedir. Hatta o kadar ki penoloji (İnfaz Bilimi-Science Penitentiare) başlangıçta hapis cezasına ait bir teori anlamında kullanılmıştır. DÖNMEZER/ERMAN, C. 2, s. 619; ÇOLAK Haluk/ALTUN Uğurtan: "Tarihi ve Kronolojik Perspektifte Ceza infaz Kurumları", Adalet Dergisi, Ankara 2008, s.s. 1-36, s. 1

rastlanmaktadır. Söz konusu ceza bu cezaya mahkum edilen kişinin *carcer* veya *turris* adı verilen yere kapatılması suretiyle infaz edilmekteydi. Roma hukukunda da hürriyeti bağlayıcı cezalar, diğer cezalar yanında istisna teşkil etmekteydi. Köleler, savaş esirleri ve alt düzeyde bulunan kişilerin çalışmaya zorlanması amacıyla bu cezaya mahkumiyet sözkonusu olabilmekteydi.²⁴⁷

Cezalandırma toplum düzenini bozan kişilerin eylemlerine karşı toplumun, önceden belirli yasalara göre uygulanma şartları kurallara bağlanmış bir tepkisi ve kendini savunmasıdır. Tarihsel süreç içerisinde düzeni bozan eylemin failine karşı intikam şeklinde ortaya çıkan bu tepki yani ceza, toplumsal sözleşme ilkesine göre iktidarın devredildiği örgütlenme olan devlet tarafından sıkı kurallara bağlanmıştır. Bu müeyyide ile suçlunun sahip olduğu bir hak elinden alınmaktadır. Ölüm cezası suçluyu hayat hakkından, hürriyeti bağlayıcı ceza hürriyet hakkından, para cezası suçluyu bazı malvarlığı haklarından mahrum etmektedir. Bu itibarla ceza bir kötülüktür. Mahiyeti nasıl anlaşılırsa anlaşılın amacı ne olursa olsun ceza hiçbir zaman bir kötülük bir azap olmaktan çıkmamaktadır.²⁴⁸ Bu nedenle toplumsal düzeni bozan eyleme yani suça karşı geliştiren refleks yani ceza başlangıçta çok şiddetli iken zamanla yumuşamış, cezalandırmanın amacındaki tarihi değişimle de hapis dışı önlemlere kayma eğiliminde olmuştur.²⁴⁹

Hürriyeti bağlayıcı cezalar toplumun hukuka güveninin tekrar oluşmasını sağladığı ve uygun eğitim programları uygulanması yoluyla suçlunun ıslahına imkan tanıdığı düşünülen cezalar olmuştur. Cezanın amaçları göz önüne alındığında hürriyeti bağlayıcı cezanın bu amaçların gerçekleşmesine teorik açıdan en elverişli yaptırım türü olduğu ileri sürülmüştür. Hürriyetin kısıtlanmasının içerdiği yoksunluklar nedeniyle failin kefareti ödemesi anlamına gelebileceği gibi, potansiyel suçlular açısından da ibret oluşturacağı ve failin ıslahı çalışmalarına fırsat tanıyacak nitelikte olduğu bu nedenle de hürriyeti bağlayıcı cezanın ceza yaptırımından beklenen her türlü amacı gerçekleştirmede çok değerli bir vasıta olduğu iddia edilmiştir.²⁵⁰ Hürriyeti bağlayıcı ceza suçludan kötüye kullanmış olduğu hürriyeti alarak onu uzun veya kısa bir süre için

---

247-**ERDOĞAN**, s. 671

248-*Çünkü ıslah ve terbiye gayesiyle de verilse ceza yine cezadır, bir araçtır, mahrumiyettir. Kısacası bir ödül değildir.* **YÜCE** Turhan Tufan: "Hürriyeti Bağlayıcı Ceza ve Suçlunun Terbiyesi Meselesi", Adalet Dergisi, S. 9-10, Ankara 1961, s.s. 927-935, s. 927; **KUNTER**: "Cezalardan Neler Bekliyoruz, Neler Beklemeliyiz", s. 18

249-**ERDOĞAN**, s. 625

250-**CENTEL** Nur: "Çağdaş Ceza İnfaz Hukukunda Özgürlüğü Bağlayıcı Cezalar ve Gelişmeler", Aydın AYBAY'a Armağan, İstanbul 2004, s.s. 31-51, s. 36

infazın etkisi altında tutmaktadır. Bunun da suçlunun terbiyesinde, ıslahında uygun bir fırsat olduğu ve infazın görevinin de bu fırsattan faydalanmak olduğu belirtilmiştir.²⁵¹ Günümüz ceza yargılamasında ceza adaleti sistemi suçluyu ya kilit altına sokmakta, ya da cezasını ertelemek veya para cezasına çevirmek suretiyle toplum içine bırakmaktadır. Her iki halde de suçluların sapıcı eğilimlerini ve suça yönelik davranışlarını değiştirmelerini beklemek doğru değildir.²⁵²

Alman Anayasa Mahkemesi 05.06.1973 tarihli LEBACH kararında hürriyeti bağlayıcı cezanın infazının açıkça ortaya çıkma amacı olarak yeniden sosyalleştirmeyi işaret etmiştir. *“Hükümlüye sorumlu yaşamayı sürdürecektir yetenek ve iradeye aracılık edilmelidir. O hukuku ihlal olmaksızın bir özgür toplumun koşulları altında yaşamayı sürdürmeyi onun şanslarını idrak etmeyi ve risklerinin mevcut olduğunu öğrenmelidir.”*²⁵³

Çağdaş ceza anlayışı ceza yaptırımlarının esas olarak iki ayrı amaca hizmet etmesi gerektiğini, yani bir yandan korkutucu niteliği ile suç işlenmesini önlemek (genel önleme), diğer yandan suçluyu uslandırarak onun resosyalizasyonunu sağlamak (özel önleme) fonksiyonlarını yerine getirmesi zorunluluğunun bulunduğunu savunmaktadır. Hürriyeti bağlayıcı cezaların korkutucu nitelikleri sayesinde genel önleme fonksiyonu yönünden önemli derecede etkin oldukları, çünkü özgürlükten yoksun bırakılma korkusunun çoğu kimseleri suç işlemekten engelleyeceği, bugün de geçerli olan bir görüştür. Bu nedendir ki ölüm cezasından farklı olarak, hürriyeti bağlayıcı cezaların henüz tamamen terkedilmeyeceği konusunda görüş birliğinin olduğu söylenebilir. Buna karşılık, cezanın özel önleme fonksiyonu yönünden hürriyeti bağlayıcı cezaların etkinliği daima kuşku ile karşılanmış ve mahkumların uslandırılmasının, eğitiminin ve resosyalizasyonunun sağlanması için gerekli tedbirlerin alınması zorunluluğu üzerinde önemle durulan bir konu haline gelmiştir.²⁵⁴

Hürriyeti bağlayıcı cezanın yani hapis cezasının, cezanın amaçlarını gerçekleştirdiği düşüncesi doğruluğu tam olarak kanıtlanamayan bir varsayımdır. Belli bir süreyle hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum olmak, cezanın uyarı fonksiyonunu ve

---

251-YÜCE: “Hürriyeti Bağlayıcı Ceza ve Suçlunun Terbiyesi Meselesi”, s. 928

252-AKINCI Fusun Sokullu: “Adalet Reformu ve Alternatif Ceza Yaptırımları”, Nurullah KUNTER’e Armağan, İstanbul 1998, s.s. 327-341, s. 327

253-ÇOLAK Haluk: “Hükümlülerin İnsani Haklarının Penolojik Görünümü ve Yeni İnfaz Rejimi”, Adalet Dergisi, S. 23, Ankara 2005, s.s. 36-87, s. 36

254-İCEL Kayıhan: “Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Olan Müesseselerdeki Gelişmeler ve Türk Ceza Sisteminin Bu Yönden Değerlendirilmesi”, ONAR Armağanı, İstanbul 1977, s.s. 437- 461, s. 437-438

kişinin etkin pişmanlık duymasını sağlayabilir ise de kişinin sahip olduğu eğitim düzeyi, yaşadığı sosyal çevre, psikik ve ahlaki eğilimleri itibariyle tesadüfi suçlu özelliği taşıması mümkündür. Bu kişilerin mahkum oldukları hürriyeti bağlayıcı cezanın infaz kurumunda çektirilmesi, toplum barışı açısından bir zorunluluk göstermeyebilir. Ayrıca kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların infaz kurumunda çektirilmesinin doğurduğu sakıncalar nedeniyle, kısa süreli hapis cezasına mahkum olan kişinin infaz kurumuna girmesini önleyecek seçenek yaptırımlara hükmedilmesi gerekebilir. Hakkında seçenek yaptırımlardan birine hükmedilen kişinin hükmedilen seçenek yaptırımın gereklerine uygun hareket etmesi durumunda hürriyeti bağlayıcı ceza (kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza) açısından bu ceza mahkumiyetine bağlı hukuki sonuçlar doğmayacaktır.²⁵⁵

Suçlu kişinin yaşı ve cinsiyeti gözönünde bulundurulduğunda almış olduğu hürriyeti bağlayıcı ceza ve bu hürriyeti bağlayıcı cezanın ceza infaz kurumunda çektirilmesi çoğu zaman cezalandırmakla güdülen amaçla bağdaşmayan sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Hatta cezanın infazıyla gerçekleşmesi beklenen resosyalizasyon amacının ileri yaştaki hükümlülerle ilgili olarak gerçekleşmesini beklemek çoğu zaman

---

255-TCK m. 50:

(1) Kısa süreli hapis cezası, suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre;

a) Adli para cezasına,

b) Mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle, tamamen giderilmesine,

c) En az iki yıl süreyle, bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmeye,

d) Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanmaya,

e) Sağladığı hak ve yetkiler kötüye kullanılmak suretiyle veya gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılarak suç işlenmiş olması durumunda; mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınmasına, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanmaya,

f) Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle ve gönüllü olmak koşuluyla kamuya yararlı bir işte çalıştırılmaya, çevrilebilir.

(2) Suç tanımında hapis cezası ile adli para cezasının seçenek olarak öngörüldüğü hâllerde, hapis cezasına hükmedilmişse; bu ceza artık adli para cezasına çevrilmez.

(3) Daha önce hapis cezasına mahkûm edilmemiş olmak koşuluyla, mahkûm olunan otuz gün ve daha az süreli hapis cezası ile fiili işlediği tarihte onsekiz yaşını doldurmamış veya altmışbeş yaşını bitirmiş bulunanların mahkûm edildiği bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, birinci fıkrada yazılı seçenek yaptırımlardan birine çevrilir.

(4) Taksirli suçlardan dolayı hükmolunan hapis cezası uzun süreli de olsa; bu ceza, diğer koşulların varlığı hâlinde, birinci fıkranın (a) bendine göre adli para cezasına çevrilebilir. Ancak, bu hüküm, bilinçli taksir hâlinde uygulanmaz.

(5) Uygulamada asıl mahkûmiyet, bu madde hükümlerine göre çevrilen adli para cezası veya tedbirdir.

(6) Hüküm kesinleştikten sonra Cumhuriyet savcılığınca yapılan tebligata rağmen otuz gün içinde seçenek yaptırımın gereklerinin yerine getirilmesine başlanmaması veya başlanıp da devam edilmemesi hâlinde, hükmü veren mahkeme kısa süreli hapis cezasının tamamen veya kısmen infazına karar verir ve bu karar derhâl infaz edilir. Bu durumda, beşinci fıkra hükmü uygulanmaz.

(7) Hükmedilen seçenek tedbirin hükümlünün elinde olmayan nedenlerle yerine getirilememesi durumunda, hükmü veren mahkemece tedbir değiştirilir.

gerçeklikle de bağdaşmamaktadır.²⁵⁶

Ayrıca hapis cezası yani hürriyeti bağlayıcı cezalar insanlarda çöküntüye, bedensel ve ruhsal yorgunluğa neden olmakta, umutsuzluğa yol açmakta ve ileride toplumsal yaşama tekrar uyum sağlamayı zorlaştırmaktadır. Özellikle orta yaşlı mahkumlar, yaşamlarının demir parmaklıklar arkasında tükenip gittiğini düşünmektedirler. Aynı şey gençler için de sözkonusudur. İnsanların kendi istek ve iradeleri dışında bir yere kapatılmalarının ruhsal bunalımlara neden olacağı bilinen bir gerçektir. Öte yandan hapse konulan suçlunun suçunu düşünerek pişmanlık duymasının sözkonusu olmadığı ve tam tersine suçlunun genellikle kendisine haksızlık yapıldığına inandığı belirtilmektedir.²⁵⁷

Yine hürriyeti bağlayıcı cezaların infazının yapıldıkları yerler olan cezaevlerinin “suç okulu”²⁵⁸ olduğu gerçeği artık herkes tarafından kabul edilmektedir. İnfaz kurumlarındaki hükümlüler kurumun şartları da dikkate alındığında örneğin mevcudu kalabalık bir koğuş sisteminde diğer hükümlülerin şiddet uygulayarak veya diğer hukuka aykırı yöntemlerle güç ve saygı kazandıklarını görerek hukuka aykırı davranışlara daha da fazla yöneleceklerdir. Gerçekten de cezaevleri mahkumlar için tehlikeli yerlerdir. Araştırmalar, bazı cezaevlerinde her tür saldırının yanında cinsel saldırıların da yoğun olduğunu göstermektedir.²⁵⁹ Hapis cezasının tümüyle kaldırılmasına olanak bulunmadığı zorunlu bir kabul olup hükümlünün ıslah ve resasyolizasyon yoluyla topluma yeniden kazandırılması için hapis cezası zorunludur.²⁶⁰ Ancak failin mağdur veya toplum açısından tehlike göstermediği durumlarda cezaevine konulmasında pratik bir yarar bulunmamaktadır.

Hürriyeti bağlayıcı cezaların özel önleme fonksiyonunu gerçekleştirmek için infaz alanında gösterilen bütün bu çabalarla tam bir başarı sağlanabileceği söylenemez. Çünkü en iyi koşullarda olsa dahi cezaevindeki infazın kendine özgü özel sosyolojik ve psikolojik yasalara tabi olduğu ve bu yasaların mahkumların resosyalizasyonunu

---

256-**KAMER** Vehbi Kadri: “Hapis Cezasının Konutta Çektirilmesinde Yeni Dönem: Denetimli Serbestlik”, Adalet Dergisi, S. 32, Ankara 2008, s.s. 20-31, s. 20

257-**CENTEL**: “Çağdaş Ceza İnfaz Hukukunda Özgürlüğü Bağlayıcı Cezalar ve Gelişmeler”, s. 36;

AKINCI: “Adalet Reformu ve Alternatif Ceza Yaptırımları”, s. 327-328

258-**İNCE**: “Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlardan Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma Yaptırımı”, s. 178

259-**AKINCI**: “Adalet Reformu ve Alternatif Ceza Yaptırımları”, s. 328; **ÇAKIN** Akın: “Suçla Mücadele Politikasında Temel Düzenlemeler ve Bunlardaki Başlıca İlkeler”, Adalet Dergisi, S. 32, Ankara 2008, s.s. 1-19, s. 1-19

260-**İÇEL**: “Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Olan Müesseselerdeki Gelişmeler ve Türk Ceza Sisteminin Bu Yönden Değerlendirilmesi”, s. 321-322

güçleştirdiği bir gerçektir. Özellikle kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara çarptırılanlar bakımından cezaevi yaşantısının olumsuz etkileri konusunda görüş birliği mevcuttur. Bu nedendir ki sadece cezaevlerine yönelik reformlarla hürriyeti bağlayıcı cezaların zararlı etkilerinin önlenemeyeceği, bu cezaların sınırlandırılması zorunluluğunun da bulunduğu 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren savunulmuş ve kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların kanunlardan çıkarılması önerilmiştir.²⁶¹ Ceza hukukunun etkisinin önemli bir biçimde azaltılması adalete zarar verebileceği gibi, cezanın genel önleme fonksiyonu niteliğini de zayıflatacak ve sanığın muhakeme hukukunda sahip olduğu garantileri de tehlikeye sokabilecektir. Diğer taraftan, amacı genel önleme olan hürriyeti bağlayıcı cezaların en ideal bir infaz sisteminde dahi uygulandığı kişi üzerinde daima zararlı olduğu modern hümanizm ve sosyal bilimlerden de öğrenilince bu cezanın basit ve orta derecede olan suçlar alanında uygulanmasından azami derecede kaçınılması gerekecektir. Ceza hukuku reformunda hakim olan fikir şudur; gerekli olduğu kadar az hürriyeti bağlayıcı ceza, mümkün olduğu kadar fazla sosyal yardım.²⁶²

Bugün artık çağdaş hukuk sistemine sahip ülkelerin anlayışına göre hürriyeti bağlayıcı ceza mahkumu terbiye ve ıslah amacına bağlıdır. Mahkumu ıslah çabaları zaman içerisinde kısmen sosyal ve siyasal şartların etkisiyle amacı ve uygulanmaları açısından önemli ölçüde değişikliklere uğramıştır. Fransız Devrimi ile başlayan süreçte, cezalandırmanın amacının mahkumun bedenini incitme olduğu şeklinde uygulamadan vazgeçilmeye başlanmış ve mahkumu ıslah uygulamalarının tarzı ve amacı değişmeye başlamıştır. Bu süreçte suçluya halkın gözü önünde işkence edilmesi uygulamasından vazgeçilmiş ve kişinin işlediği suça uygun cezai müeyyideler getiren modern ceza kanunları yapılmaya başlanmıştır. Devrim sonrası sapkın davranış gösteren kimselerin doğuştan suçlu olduğu fikrinden uzaklaşarak suçun çevresel faktörlerin etkisiyle işlendiği kabul edilmiş ve infaz hizmetlerine iyimser ve insani bir bakış açısı getirmiştir. Günümüzün ıslah anlayışı mahkumiyeti, mahkumu yeni bir yaşam tarzına sokma ve onu doğru yola götürmenin bir aracı olarak ele almıştır.²⁶³ Ceza yoluyla suçluların uslandırılmalarını ve daha iyi bir vatandaş olarak topluma katılmalarını sağlamak düşüncesi çok yeni değildir. Fakat eski Yunanistan'da da bu münferit fikirlere rağmen dünyanın o zaman her yerinde olduğu gibi hürriyeti bağlayıcı cezanın terbiye edici

---

261-İÇEL: “Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Olan Müesseselerdeki Gelişmeler ve Türk Ceza Sisteminin Bu Yönden Değerlendirilmesi”, s. 439

262-JESCHECK: “Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların Alman ve Türk Ceza Hukukundaki Yeri”, s. 484-485

263-DURSUN Hasan: “Cezaların İnfazının Kriminolojik Bir Çerçeve İncelenmesi”, Yargı Reformu 2000 Sempozyumu (Konuşmalar, Bildiriler, Tartışmalar, Belgeler), İzmir 2000, s.s. 724-744, s. 724

amacı yayılmamış ve benimsenmemiştir.²⁶⁴ Artık modern ceza sisteminde infaz hukukunun karakteri en başta terbiye edici olması ile ifade edilmektedir. Modern ceza infazı doğuştan ve çevreden gelen kötü faktörlerin tesiriyle toplum kurallarına uymakta zorluk çeken ve bu sebeple suç işleyen insanı uslandırmak ve onu kanunlara uygun yaşayabilen bir vatandaş olarak topluma iade etmek amacına yönelmiş bir faaliyettir. Temel ceza olan hürriyeti bağlayıcı cezanın çağdaş ceza hukukunda suçluyu topluma yeniden kazandırma amacına yönelik olması gerekmekte olup bu amaç ise infaz sürecinde gerçekleşmektedir.²⁶⁵

Böylece hürriyeti bağlayıcı cezadan bu cezanın infazından ve dolayısıyla infaz kurumlarından; öncelikli olarak suçluların normal hayata döndüklerinde uyumlarını kolaylaştıracak iyileştirme ve suçluların tecridi yoluyla toplumun korunması olmak üzere iki temel amaç beklenmektedir.²⁶⁶

Hürriyeti kısıtlayan bir cezanın esas amacı hükümlüyü iyileşmiş olarak topluma iade etmektir. Bu nedenle hükümlünün yeniden suç işlememesi yani mükerrerliğe düşmemesi için gerekli araçlarla cezanın infazının tamamlanması, amaca varması bakımından zorunlu sayılmalıdır. Bu nedenle iyi bir hürriyeti bağlayıcı ceza rejiminin “sosyal yardım” faaliyeti ile tamamlanması şarttır.²⁶⁷

2.3.1.1.Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalar ve Sakıncaları

Çağdaş infaz biliminin üzerinde en çok durduğu bir ceza olarak hapis cezası yani hürriyeti bağlayıcı ceza; ceza yaptırımının gayelerinin hemen bütünü en iyi şekilde gerçekleştiren, bu bağlamda cezanın uyarı fonksiyonunu ve kişinin etkin pişmanlık duymasını sağlayabilen bir yaptırım ve araçtır. Gerçekten hapis cezası kötü unsurları toplumdan soyutlamak suretiyle, iyi vatandaşların huzur ve esenliğini güvence altına alarak bu suretle sosyal savunmayı ve aynı zamanda korkutma-önleme amacını da sağlamış olmakta diğer yandan da suçlunun infaz kurumunda belirli bir süreyle korunması, kişiliğine uygun bir iyileştirme rejiminin uygulanması koşulu ile yeniden sosyalleşmesine teşvik edici, üretken, kanunlara, nizamla ve toplumsal kurallara

---

264-**YÜCE**: “Hürriyeti Bağlayıcı Ceza ve Suçlunun Terbiyesi Meselesi”, s. 929

265-**ŞAHİN** Cumhur: “Tahliye Öncesi ve Sonrası Hükümlüye ve Eski Hükümlüye Yardım”, Gazi Üni. Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 1-2, Ankara 2001, s.s. 112-143, s. 113

266-**ŞAHİN**: “Tahliye Öncesi ve Sonrası Hükümlüye ve Eski Hükümlüye Yardım”, s. 113; **GUNTHER**, s. 66; **DEMİRBAŞ** Timur: “Cezaevinde Yeniden Sosyalleştirme (Tretman) Sorunları”, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu, Öz Özen Matbaacılık, Ankara 2001, s.s. 144-161, s. 146; **SOYASLAN** Doğan: “Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların İnfaz Rejimleri”, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu, Öz Özen Matbaacılık, Ankara 2001, s.s. 162-191, s. 171

267-**ŞAHİN**: “Tahliye Öncesi ve Sonrası Hükümlüye ve Eski Hükümlüye Yardım”, s. 139

saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu ve uslandırılmasını sağlayacak en etkili vasıtayı oluşturmaktadır. Cezanın hükümlüyü bazı yoksunluklara uğraticı niteliği hapis cezalarıyla en iyi şekilde sağlanmaktadır. Bu nedenle hapis cezaları yani hürriyeti bağlayıcı cezalar suçlunun yeniden sosyalleştirilmesi bakımından ve tekerrürü önlemek hususunda çok yararlı bir yaptırım aracı olarak sayılmaktadır. Bununla beraber hürriyeti bağlayıcı cezaların çeşitli ruhsal bunalımlara sebep olduğu, hiçbir zaman iyileştirme olanağını sağlamadığı, cezaevinden ıslah olunarak çıkmanın bir istisna oluşturduğu, uzun süre bir yerde kapatılan kişinin sosyal hayata uyum sağlamada büyük zorluklarla karşılaştığı da bir gerçektir. Çağımızdaki eğilim zorunlu olmadıkça kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaları²⁶⁸ infazın çağdaş amaçları doğrultusunda ve hükümlünün maksimum düzeyde ıslahı çerçevesiyle seçenek tedbirlere çevirmektir.²⁶⁹

1960'lı yılların sonlarına doğru, hapis cezalarının infazı ve bunların infazından elde edilen sonuçlar bakımından suç politikasının “kriz içine” girdiği görülmektedir. Bunun en önemli nedenleri, sanayileşmiş batılı ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelere olağanüstü artan suçluluğun tehdit edici boyutlara ulaşması ve tekerrür oranının giderek artışıdır. Suçluluk oranındaki artış, birçok ülkede yargı organlarının iş yükünün giderek artmasına yol açmış ceza yaptırımının etkisiz kaldığı uluslararası terörizm ve organize suçluluk gibi yeni suçluluk biçimleriyle karşılaşmıştır. Suç politikasının içine düştüğü bu krizin bir sonucu olarak hapis cezalarının ve bunların infazının yeniden topluma kazandırıcı gücüne güvenen birçok ülkede söz konusu cezalar ve bunların infazı bakımından yeni seçenek arayışları görülmüştür. Bu nedenlerle hapis cezaları, bu bakımdan ultima ratio (son çare) olarak göze çarpmakta, birinci derecede bir yaptırım olarak yalnızca önemli suçlarda, tekerrürde ve tehlikeli şiddet suçluluğunda gündeme gelmektedir.

268-Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar uluslararası ceza hukuku kongrelerinde de tartışılmıştır. 1950 La Haye 12. Uluslararası Ceza Hukuku Kongre'sinde, üç aya kadar süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar kısa süreli olarak kabul edilmişken, 1960 Londra Suçların Önlenmesi Kongresi'nde ise altı ay üst sınır olarak kabul edilmiştir. **ÇOLAK/ALTUN**: “Kısa Süreli Hapis Cezaları, Seçenekli Yaptırımlar ve İnfaz Rejimleri”, s. 176; **AKINCI** Füsun Sokullu: “Cumhuriyet'in 75. Yılında 647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunda Yer Alan Cezalar ve Yapılması Gereken Değişiklikler”, İstanbul Üni. Cumhuriyet'in 75.Yıl Armağanı, İstanbul 1999, s.s. 333-358, s. 347. 5237 sayılı TCK m. 49/2 hükmüne göre ise hükmedilen 1 yıl ve daha az süreli hapis cezaları kısa süreli hapis cezasıdır.

269-**PARLAR** Ali/**HATİPOĞLU** Muzaffer: Türk Ceza Kanunu Yorumu, Seçkin Yayınları, C. 1, Ankara 2008, s. 825. Belçika'da kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar artık infaz edilememektedir. Hürriyeti bağlayıcı ceza altı aydan fazla değilse savcılık infazı iki ay için ertelemekte ve bu süre geçtiğinde hükümlü, özel af talebinde bulunabilmektedir. Fransa'da da durum benzerdir. Savcılar bazen mahkumiyeti takip etmemekte ve cezaevlerindeki kalabalık nedeniyle infazı reddetmektedirler. **İNCE**: “Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlardan Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma Yaptırımı”, s. 182

Günümüz anlayışında; suç işlemiş olsun veya olmasın, insan kişiliğinin gelişiminin, ancak serbest iradeye dayalı olduğu, davranışların serbestçe belirlenebilme hürriyetinin, insan kişiliğinin olmazsa olmazını oluşturduğu, suç işlemiş olan bir insanın dahi kişiliğini geliştirebilmesi için belirli ölçüde davranışlarını yönlendirme hürriyetine sahip olması gerektiği açıkça vurgulanmaktadır. Failin almış olduğu cezanın infazıyla güdülen tek amaç faile gerçekleştirdiği haksızlık dolayısıyla etkin bir uyarıda bulunmak pişmanlık duymasını sağlamaktır. Cezaların infazıyla, hükümlü gelecekte sosyal sorumluluk sahibi olarak suçsuz bir hayat sürmeye yatkın duruma getirilmelidir. Ancak, bu amaç bazı suçlular açısından sadece bir cezaya mahkum olmakla da sağlanmış olabilir. Bu bakımdan, kişinin sadece belli bir cezaya mahkum olmasıyla cezanın uyarı fonksiyonunun gerçekleşmesi ve failin bu suçtan dolayı etkin pişmanlık göstermesi durumunda, artık cezaevi ortamına konmaması gerekmektedir. Bu nedenle, hürriyeti bağlayıcı cezaların tümü ile ilga edilebilmesinin mümkün olmadığı²⁷⁰ herkesçe kabul edilmekle beraber, özellikle kısa süreli hapis cezalarının fiilen çektirilmesinden sakınılması ve cezanın erteleme, denetimli serbesti,²⁷¹ para cezasına ve diğer seçenek

---

270-1960 Londra ve 1965 Stocholm Birleşmiş Milletler Kongreleri'nde kısa süreli hapis cezalarından tamamen vazgeçilmesi önerilmiş aynı şekilde 1962 tarihli Alman Alternatif Ceza Kanunu Tasarısı'nda hapis cezasınının 6 aydan başlaması öngörülmüştür. Ancak kısa süreli hapis cezasınının tamamen kaldırılmasını hiçbir teorisyen veya uygulayıcı kabul etmediği gibi hapis cezasınının tümüyle kaldırılmasına imkan bulunmamaktadır. Bazı hükümlülerin ıslahı ve yeniden sosyalleştirilip topluma kazandırılabilmesi için cezaevleri zorunlu bir kurumdur. **İNCE:** "Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlardan Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma Yaptırımı", s. 179

271-Denetim altında erteleme adı verilen denetimli serbestlikte mahkum bazı yükümleri yerine getirmeye mecbur tutulmaktadır. Örneğin; belirli bir yerde ikamet etmek veya ikamet etmemek, kendisini alkol tedavisine tabi tutturmak, bir eğitimi izlemek veya mağdura verilen zararı gidermek gibi. İngiltere, ABD ve özellikle Kanada'da yürürlükte bulunan kontrol altında serbestlikte (Probation), mahkum kesin bir takım yükümlülüklerle tabi tutulmaktadır. Bu yükümlerin mutlaka kesin bir kanun tarafından gösterilmesi şart değildir. Ancak bu yükümler, hapis cezasıyla birleştirilmemiştir; ancak onların ihlali halinde, hapis cezasının infazı söz konusu olacaktır. ABD'de de önemsiz ve basit suçlarda probasyon ve erteleme değişik biçimleri, hapis cezalarına göre önemli bir ağırlığa sahiptir. Bu tür suçlarda hapis cezasına mahkumiyet son derece seyrek. İngiltere'de kısa süreli hapis cezalarının azaltılması bu yüzyılın başlarından itibaren yürütülen suç politikasının temel amacıdır. Mahkumiyetler içerisinde hapis cezalarının payı dikkate değer biçimde düşüktür. Yasama organı sık öncelik koşulu öngörmek suretiyle yaptırımların seçiminden mahkemeler tarafından hapis cezasının en son başvurulabilecek yaptırım olmasını amaçlamıştır. Buna göre ilk defa suç işleyen yetişkinler için hapis cezasına ancak diğer cezalar elverişli görünmüyorsa hükmedilebilmektedir. Bunun sonucu olarak da hapis cezalarının yerine diğer seçenekler ön plana çıkmaktadır. İngiltere'de en az onaltı yaşında olan her suçlu kabul ederse altı aydan üç yıla kadar denetimli serbestliğe mahkum edilebilmektedir. İtalya'da 1981 tarihli bir kanuna göre hakim altı aya kadar hapis cezası yerine yarı özgürlük (semi detenzione) üç aya kadar hapis cezası yerine denetimli özgürlük (liberta controllata) ve bir aya kadar hapis cezası yerine para cezasına hükmedilebilmektedir. Bununla birlikte seçenek yaptırımlar lehine hakimî bağlayan bir öncelik koşulu mevcut olmayıp bunların uygulanması daha çok hakimî serbest takdirindedir. İtalya'da Anayasa Mahkemesi 1979 tarihli bir kararı ile ödeme gücü olmayan hükümlülere karşı para cezası yerine hapis cezasına hükmedilmesine olanak sağlayan düzenlemeyi Anayasa'ya aykırı bulmuş ve ödenmeyen para cezasının yerine geçen hapis cezası yerine başka yaptırımların öngörülmesi gerektiğine işaret etmiştir. İşte bunun sonucu olarak 1981 tarihli kanun,

tedbirlere çevrilmesi yolunun tutulması önerilmektedir. Bu nedenle hapis cezalarının yerini almak üzere çeşitli seçenek yaptırımlar ortaya konulmaktadır.

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara seçenek konusu²⁷² *Milletlerarası 1974 Budapeşte Kongresi'nde* ele alınmış ve yeni kurumlara olan ihtiyaçlar belirtilmiştir, sonradan bu konu Avrupa Konseyi çerçevesinde ele alınmıştır. Avrupa Konseyince erteleme, kontrollü serbestlik ve benzeri kurumlar dışında kalan ve hürriyetin kısıtlanmasını gerektirmeyen seçeneklerin incelenmesi hususunda bir alt komite oluşturulmuş bu komite, mümkün olan en geniş ölçüde damgalama etkisi yapmayacak olan ve suçlunun içinde yaşayacağı sosyal çevre ile olan ilişkilerini kesmeyen, tersine ona topluma uyum için bütün imkan ve kolaylıkları sağlayan tedbirlere başvurulmasını önermiş ve bu bakımdan ceza sistemi ile diğer sosyal sistemler arasında ilişki kurulmasını gerekli saymıştır. Komite seçenek olarak hükmün verilmesinin ertelenmesini, toplum yararına bir sosyal yardım kurumunda çalışmayı,²⁷³ yarı mahpusiyet halini önermiştir.²⁷⁴

Kısa süreli hapis cezalarının lehine olarak kısa süreli de olsa özgürlüğün yitirileceği düşüncesinin, hükümlü üzerinde korkutucu etki meydana getireceğine ve ödetici niteliğe sahip olduğuna işaret edilmiştir. Bu nedenle kısa süreli hapis cezalarının korkutucu etkisi elbette inkar edilemez. Ancak, ceza infaz kurumunda hükümlülerin

---

para cezasının ödenmemesi durumunda denetimli özgürlük yoluyla hükümlünün talebi üzerine cezanın çalışma cezasına (lavoro sostitutivo) dönüştürülmesine olanak sağlamıştır. ÇOLAK/ALTUN: "Kısa Süreli Hapis Cezaları, Seçenekli Yaptırımlar ve İnfaz Rejimleri", s. 184-185

272-Kısa süreli hapis cezalarının yerine seçenek yaptırımların uygulanması ile ilgili olarak uluslar arası belgelere bakıldığında;

a) Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Kamusal Cezalar ve Tedbirler Hakkında Avrupa Kurallarının Uygulanmasının Geliştirilmesi Konusunda R (2000) 22 sayılı Tavsiye Kararı'na Ek-II kararının 1. maddesinde alternatif yaptırım ve tedbirler sayılmıştır. **NURSAL** Necati: Uluslararası Cezaevi Standartları ve Denetimli Serbestlik Kuralları, Ankara 2007, s. 67-73

b) Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Cezaevinin Aşırı Kalabalıklaşması ve Cezaevi Mevcudu Enflasyonu Hakkındaki R (99) 22 sayılı Tavsiye Kararı'nda cezaevlerindeki aşırı kalabalıklaştırmaya ve cezaevi nüfusundaki şişkinliğe ilişkin problemle ilgili olarak tüm önlemlerin alınması ve tavsiye kararının ekindeki açıklanan alternatif yaptırımların ve tedbirlerin hayata geçirilmesi istenmiştir. **NURSAL**: Uluslararası Cezaevi Standartları ve Denetimli Serbestlik Kuralları, s. 78-83

c) Hapis Dışı Tedbirlere İlişkin Birleşmiş Milletler Minimum Standart Kuralları (Tokyo Kuralları)'nda hapsin alternatiflerinin, suçluların iyileştirilmesi bakımından kendileri ve toplum için en üst seviyede yarar sağlayacak etkili bir metot olduğu üzerinde durularak hapis dışı tedbirlerin kullanılmasını geliştirmek için temel prensipler ve alternatif bir yaptırıma tabi tutulan kimseler için uygulanabilecek minimum kurallar sayılmıştır. **İNCE**: "Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlardan Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma Yaptırımı", s. 180

273-**KAMER** Vehbi Kadri: "5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun Yüzbeşinci Maddesinde Yer Alan Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırılma", Adalet Dergisi, Ankara 2009, s.s. 32-44, s. 32-43, **HAMURCU** Kürşat: "Türk Hukukunda Hükümlü ve Tutukluların Çalıştırılması", Adalet Dergisi, Ankara 2008, s.s. 47-54, s. 47-54

274-**PARLAR/HATİPOĞLU**: Türk Ceza Kanunu Yorumu, s. 826

iyileştirilmesine yönelik olarak uygulanan programların uzunca bir süreyi gerekli kıldığı oysa kısa süreli hapis cezasına mahkum edilen kişinin iyileştirilip, yeniden topluma kazandırılması için belirli bir infaz rejiminin uygulanmasının ise belli zamanı gerektireceği bunun da süre yönünden olanaksız olduğu ileri sürülmüştür. Almanya’da da kısa süreli özgürlüğü bağlayıcı cezalara yönelik en şiddetli muhalefet Von Lizst tarafından yürütülmüştür. Kısa süreli hapis cezalarının sürenin kısalığı nedeniyle hükümlünün; iyileştirilmesine yeterli gelmediği, ailesi, işi ve çevresiyle olan ilişkilerini gereksiz biçimde bozduğu, maddi ve manevi yönden zayıf bir konuma veya benzeri güçlükler içerisine sürüklediği, kısa süre için ceza infaz kurumuna giren hükümlünün, kurumda profesyonel suçlularla tanışarak, kısa sürede mükerrer suçlu olarak yeniden kuruma geri dönebildiği ayrıca, devlete gereksiz yere mali yükümlülükler yüklediğinden, diğer hükümlülerin de uygun bir infaz rejiminden yararlandırılmalarını engellediği gerekçeleri ile eleştirilmiştir.²⁷⁵

2.3.1.2.Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların Geleceği

Hürriyeti bağlayıcı cezadan umulan fayda elde edilememiştir. Özellikle bu ceza suçluyu topluma yeniden kazandırma fonksiyonunu yerine getirememektedir. Devlet umduğu eğitim, öğretim ve iş becerisini hükümlüye kazandıramamıştır. Bunun temel nedeni de kazandıracak alt yapının olmamasıdır.

Eğitimde istenilen amaca ulaşamamıştır. Çünkü cezaevlerinde bulunan hükümlülerin büyük çoğunluğu kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkum olup özellikle koğuş sisteminin uygulandığı Türk cezaevleri 1970’lerden sonra giderek ıslah kurumu olmaktan çıkarak ideolojik ve profesyonel suçluların cezaevine girmesi ile ayaklanma, adam öldürme, firar, kumar, uyuşturucu ve silah ticareti gibi suçların işlendiği yerler olmuştur. Hızlı ekonomik ve sosyal değişme Avrupa ile bağlantılı organize suçluluğu doğurmuş, yeni bir hükümlü ve tutuklu tipi cezaevine girmiştir. Bunun yanında 1980 yılından itibaren terör suçlusu baş göstermiş, cezaevine yeni bir suçlu tipi daha girmiştir. Bu iki suçlu tipi ile klasik kaderine razı suçlu tipi arasında kafa yapısı, ekonomik durum, zihniyet farklılığı çok açık şekilde kendisini göstermiştir. Aynı farklılık cezaevi personeli ile de söz konusu olmuştur. Türkiye’deki koğuş sistemi bu iki tip suçlunun dayanışma içinde klasik suçlu tiplerini de kontrolleri altına alarak

---

275-ÇOLAK/ALTUN: “Kısa Süreli Hapis Cezaları, Seçenekli Yaptırımlar ve İnfaz Rejimleri”, s. 179; PARLAR/HATİPOĞLU: Türk Ceza Kanunu Yorumu, s. 827; TIRTIR Mustafa: “Kısa Süreli Hapis Cezalarının Özel İnfaz Şekilleri”, Hukuk ve Adalet Dergisi, Legal Yayınları, İstanbul 2007, s.s. 1189 - 1195, s. 1189-1195

cezaevlerinde hakimiyetlerini sağlaması, devletin cezaevlerindeki kontrolünü kaybettirmiştir.

Amacına ulaşmaması hürriyeti bağlayıcı cezadan vazgeçme nedeni olabilir mi? Olamaz. Çünkü yerine alternatif bir ceza yoktur. İnsanlık bedene yönelik cezalara dönemez. Sadece mala yönelik ceza da suç mağdurunu ve suçluya karşı husumet duygusu içinde olan toplumu tatmin edemez. O halde suç mağduru olan kişi ve toplum açısından düşündüğümüzde suçluyu canına ve ruhuna yönelik bir yaptırım ile cezalandırmak mümkün değildir. Verilen zararın ağırlığının göz önünde bulundurularak hürriyeti bağlayıcı cezaların infaz rejiminin belirlenmesine 19. yüzyılın sonlarından itibaren uluslararası düzeyde itirazlar başlamış infaz hukukunun tek amacının suçlunun topluma kazandırılması olması, hürriyeti bağlayıcı cezanın cezalandırıcı ve acı verici amacının terkedilmesi, kanun koyucuyu yeni infaz politikaları geliştirmeye itmiştir. Gerçekten 1960'lı yıllardan itibaren hafif suçlar idari para cezasıyla yaptırımlandırılarak ceza yargılaması dışında bırakılmış, hürriyeti bağlayıcı cezaların para cezasına çevrilmesi, cezaların ertelenmesi, hükmün infazının tehiri yollarına gidilmiş, böylece mahkemelerin sadece ağır cezaları gerektiren suçlarla meşgul olmasının yolu açılmış, aynı zamanda ceza infaz masraflarından tasarruf edilmiştir.²⁷⁶

2.3.2. Damgalanma Olgusu

Suçluluğu mahkeme kararıyla ortaya çıkanların veya bir suçta toplum ithamına maruz kalanların damgalanması tarihin en eski çağlarından beri olan bir durumdur.²⁷⁷ Damgalama din kurallarının, ahlak kurallarının, sosyal normların ve yasaların ihlali karşısında ortaya çıkan en eski ceza şekli olan kirlilik damgasıdır. Kirlilik bulaşıcı olarak kabul edildiğinden damgalanan kişi de itham olunan suçla kirlendiği gerekçesiyle toplumdan uzaklaştırılmış yani soyutlanmıştır.²⁷⁸

276-SOYASLAN: “Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların İnfaz Rejimleri”, s. 168-189

277-FOUCAULT'a göre “cezalandırıcı toplumun” tarihsel kökenlerine bakıldığında, toplumlara ve toplumsal döneme göre değişiklik gösterse de, “sürgün toplumu”, “diyet toplumu”, “damgalayan toplum” ve “kapatan toplum” olarak dört cezalandırıcı toplum biçimi ayırt edilmektedir. Damgalayan toplumun özelliği suçlunun toplumda teşhirine dayanmaktadır. Kişinin ömür boyu taşıyacağı bir işaretle damgalanması, sakat bırakılması, bazı beden kısımlarından yoksun bırakılması, işkence gibi uygulamalar; iktidarın beden üzerindeki kullanımını göstermekteydi. Örneğin fahişelerin yaptıkları işi yansıtan harflerle damgalanmaları gibi. Kölelik işareti olarak saçların kazınması uygulanırken, Romalılar suçluları kamu işlerinde ceza kulluğu (penal servitude) olarak kullanmaktaydı. SAVCI İlkay: Cezaevi İşyurtlarında Çalışan Hükümlüler (Bir Alan Araştırması), Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, Ankara 2004, s. 5

278-George Herbert MEAD kriminal damgalamanın ihtişamını “Elinde kor ateşten bir kılıçla bekleyen ve insanları ait oldukları dünyalara göre ayıran bir meleğin” görüntüsüne benzetmiştir. Frank TANNENBAUM ise “fişleme” terimini kullanarak tanımladığı suçlulaştırma sürecinde, sapma davranışına eşlik eden damgalamanın insanları uyumsuzluk diyarının derinliklerine itebildiğini

Modern yasalarda ise damgalanma, hüküm sonrası kişi haklarının kısmen veya tümünden kaybedilmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Birey sosyal yaşamın içerisinde var olan statülerden; memur olabilme, seçme ve seçilme, tanık olabilme, anlaşma yapabilme haklarından aile hukukunda var olan; velayet, vesayet gibi haklardan mahrum olabilmektedir.²⁷⁹ Bu durum damgalanmanın resmi sorunudur. Bir de damgalanmanın neden olduğu sosyo ekonomik sonuçları vardır. Aile birliğinin dağılması, önceki işin kaybedilmesi, yeni iş bulmada çekilen sıkıntılar, suçlunun kimlik bilgilerinin ve fotoğraflarının iletişim araçları yoluyla afişe edilmesi bu sonuçlara örnek olarak gösterilebilir.

Damgalanmanın iki yönlü fonksiyonu bulunmaktadır. Birincisi damgalanma korkusu nedeniyle toplumsal düzenin kolay sağlanmasıdır. Çünkü suçlu olarak damgalanma korkusu süper egosu gelişmiş sosyal statü sahibi olan bireylerin normdan sapma türünden bir davranışta bulunmalarını önlemektedir. İkincisi suçluluğun hukuksal sonucu olarak ortaya çıkan kısıtlamalar nedeniyle eski hükümlülerin topluma dönüşünde toplum tarafından hemen kabul edilmemesidir. Böylece damgalama olgusu sistemin düzenleyici asli bir ögesi durumunda olmaktadır. Her şeyden önce damgalanmanın kesin olarak suçluluğun saptanması sonucunda ortaya çıkmasını sağlayacak yasal güvencelere ağırlık verilmesine gerek vardır. Haksız yere tutuklanan veya hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum edilen kişilerin cezaevine girmeleri sonucunda toplumda oluşan önyargılar ve damgalanması dikkate alınmalı ve tedbirlerde çok hassas davranılmalıdır.²⁸⁰

Özellikle çocuk suçluların teşhiri hem çocuk yaştaki failde ve toplumda psikolojik olarak büyük olumsuz etkilere neden olmaktadır. Onüç-ondört yaşında bir çocuğu işlediği iddia edilen bir suçtan dolayı damgalayan ve toplum yönünden bir yabancı haline getiren uygulama aslında ne kişisel yönden ne de toplumsal yönden bir yarar sağlamayacaktır. Çünkü damgalanan birey toplumun reddettiği, dışladığı bir kişi

---

savunmuştur. **ÜMİT** Eylem: Mekandan İmkana-Çocuk Suçluluğunun Habitusu-Ceza Ehliyeti İlişkisi, Ankara 2007, s. 93-94; **NEULING** Christian-Alaxander: “Ceza Adaleti ve Medya-Hazırlık Soruşturmasında Medya Aleniliği mi Yoksa Adil Susma Yükümlülüğü mü ?” (Çev: Yener ÜNVER), Hans Joachim HIRSH’e Armağan- Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No: 7, Ankara 2007, s.s. 225-239, s. 225-238, **BOCK** Michael: “Ne Kadar Az Olursa O Kadar İyidir-Genç Ceza Hukukundaki Kriminolojik Mantıksızlıklar Dogmatik Olarak Nasıl Yüceltildi”, Sulhi DÖNMEZER’İN Değerli Hatırasına Armağan- Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No: 4, Ankara 2005, s.s. 617-627, s. 618-619

279-5237 sayılı TCK m.53’te sayılan hak yoksunlukları.

280-**MENTEŞ** Ayla: Psikoloji Kitabı (Ceza İnfaz Kurumlarında Görevli Personel İçin), Ankara 1986, s. 57-59

haline gelmektedir. Bu kişinin sosyal mevkii, rolü değişmekte ve kişinin eski mevkisini elde etmesi olağanüstü güç olmaktadır. Birey toplumun kolektif ithamı sonucu bir defa damgalandığı zaman devamlı olarak birçok engellerle karşılaşmakta, yaşam şansını kaybetmekte, ayırım sürecine tabi tutularak, kendisini soyutlanmış ve yabancılaşmış hissetmekte ve belki de kendisinin durumunda bulunanların gruplarına katılmaya kendisini zorunlu hissetmekte veya sisteme duyduğu öfke nedeniyle yeniden istemese dahi tekrar suça ve mükerrerliğe yönelmekte veya yöneltilmektedir. Bu durum ise suçlu davranışını azaltmayıp artmasına neden olacak niteliktedir. Bireyin sosyal hayatı düzenleyen hukuk normundan sapması kendisine karşı toplum tarafından gösterilen zincirleme tepkilerden doğmaktadır. Böyle olunca da toplumun hukuki yargılama süreci bittikten sonra ortaya koyduğu değerler katındaki ikinci bir yargılama, yani itham ve bunun sonucunda damgalama faaliyeti arzu edilmese dahi dolaylı olarak suçluluğun artışına neden olmaktadır. Suç işleyen kişi toplumda “suçlu” olarak damgalanır ve ceza yasalarının belirlediği şekilde cezalandırılır. Genelde de cezalandırma hapis şeklindedir. Ceza süresi bittikten sonra topluma dönen eski hükümlü ceza süresince ayrı kaldığı topluma yabancı kalmış cezaevinde kaldığı sürece ilişkileri cezaevi personeli ve diğer hükümlülerle sınırlı olmuştur. Cezaevi alt kültürü içinde yaşayıp, topluma yabancılaşmış ve *eski hükümlü* damgasıyla topluma dönen bireyleri bekleyen gelecek genelde bellidir. Bugünkü ceza infaz sistemimizde cezaevi sonrası kendisine yol gösterecek bir danışmanı, rehberi olmayan *eski hükümlüyü* bekleyen en büyük sorun bir zamanlar parçası olduğu topluma yeniden uyum sağlayabilmektir.²⁸¹

Kurumlardaki ıslah (treatment) faaliyetinin anlam ifade etmesi için tahliye olan hükümlülerin toplum tarafından damgalanmaması kamu sektörü ve özel sektör tarafından ayırıcı bir muameleye tabi tutulmaması gerekmektedir. Aksi takdirde suçluyu “suç-cezaevi-tahliye-suç-cezaevi” kısır döngüsünden kurtarmak mümkün olamayacaktır.²⁸² Yargıç tarafından suçluluğun saptanması bireyin tehlikeli olacağını belirtmeyeceği gibi beraat yargısı da bireyin tehlikeli olmadığını kanıtlamayacağından hüküm sonucu beliren tedbirlerin uygulaması konusunda yargıcın çok dikkatli davranması ve failin etkili ıslahına yönelik ve onu damgalanmadan en az etkileyecek tedbirlerin uygulanması gerekmekte, ayrıca cezaevine giren failin de toplum tarafından

---

281-İÇLİ/ÖĞÜR, s. 11

282-MENTEŞ, s. 60

haksız şekilde damgalanmasının ve dışlanmasının önlenmesi gerekmektedir.²⁸³

2.3.3.Cezaevleri

Cezaevleri tutuklama kararları ile hürriyeti bağlayıcı cezaların infaz edildiği kurumlardır. İlk çağlarda suçluların toplumla tüm ilişkisinin koparılması en ağır cezalandırma yöntemi olarak uygulanmıştır. Suçlunun birlikte yaşadığı kabilesinden uzaklaştırılması onun yalnız başına vahşi yaşama karşı koyamaması ve sonuçta ölümle karşı karşıya gelmesi anlamına gelmekteydi. Şehirlerin asayişinin korunması adına serseri ve işsizler henüz suç işlememişlerse şehir dışına çıkarılmışlardır. Bugün bile bu uygulamalara rastlanmaktadır. Suç işleyenler toplumdan uzak tutulmak amacıyla cezaevi adı verilen kurumlara konulmaktadır. Toplumdan uzak tutmak fikri²⁸⁴ denizaşırı ülkelere sürgüne gönderme uygulamasına kadar ileri götürülmüştür. Bu uygulamanın sonucu o kadar ağır olmuştur ki yüzbinlerce insan ya gemilerde ya da gönderildikleri ülkelerde ölmüşlerdir. Başlangıçta toplumdan dışlamak ve uzak tutmak düşüncesi ağır basmış, sonuçta suçlunun da bir insan olduğu ve cezasını çektikten sonra yeniden toplum içine dönebileceği düşünülmeğe başlanmıştır.²⁸⁵

Cezaevleri tutuklu ve hükümlülerin belli bir mekanda kendi iradeleri dışında kamu otoritesinin gücüyle zorla tutuldukları kurumlardır. Tutuklu ve hükümlü cezaevinde kendi isteğiyle bulunmaz. Çünkü cezaevinde bulunmak bireyin sahip olduğu bir takım hakların tümüyle kullanılmaması ya da kısıtlanması sonucunu doğurmaktadır. Özgür bir yaradılışa sahip birey ise hakları kısıtlansın ya da kısıtlanmasın daima cezaevi dışında olması gerektiğine inanır. Toplum ise suçlunun cezaevinde kalmasından yanadır. Nedeni de; “*Suçlu cezasını çekmelidir*” düşüncesidir.²⁸⁶

Hürriyeti bağlayıcı cezaların tarihi gelişimi ise cezaevlerinin tarihçesi içiçedir²⁸⁷ Bu nedenle öncelikle hürriyeti bağlayıcı cezaların ve dolayısıyla onların yerine getirildiği cezaevlerinin geçmişine kısaca değinmek gerekmektedir. Cezaların infazının

---

283-DURSUN, s. 724

284-Goffman'a göre cezaevleri akıl hastaneleri, esir kampları gibi kendi içine kapalı ve toplumdan tümüyle izole edilmiş kurumlardır. Burada tüm faaliyetler planlı ve kurallıdır, tek bir mekanda gerçekleştirilir, tek bir otorite tarafından yönetilir. İlke olarak bu tür kurumların hükümlüleri rehabilite etmek, iyileştirmek için kurulduğu söylenebilir ise de hükümlülerin baskı altında buldukları ve gücü elinde bulunduran bir otorite tarafından yönetildikleri açıkça görülmektedir. İÇLİÖĞÜR, s. 38-39

285-SAĞLAM M. Yılmaz: “Cezaevlerinde Yönetim ve Güvenlik İlişkisi”, Adalet Dergisi, Ankara 2002, s.s. 7-20, s. 16

286-SAĞLAM: “Cezaevlerinde Yönetim ve Güvenlik İlişkisi”, s. 9

287-ERDOĞAN, s. 671; DEMİRBAŞ Timur: “Cezaevlerinin Sorunları ve Af Tartışmaları”, İrfan BAŞTUĞ Armağanı, Seçkin Yayınları, Ankara 2001, s.s. 17-42, s. 18

tarihçesinde 16. yüzyılda Amsterdam cezaevleri²⁸⁸ ortaya çıkıncaya kadar, suçluyu zararsız yapma yani kefaret daha doğrusu intikam düşüncesi, insanlık dikkate alınmadan egemendi.²⁸⁹ Ceza hukuku yaptırımları ilk zamanlarda her şeyden önce bedeni ve hayati ceza olarak uygulanmış, aydınlanmadan itibaren esaslı olarak sadece hürriyeti bağlayıcı ceza ve para cezası olarak önemli bir rol oynamıştır.²⁹⁰ 16. yüzyılın sonlarında Hollanda'da ortaya çıkan Amsterdam hapishaneleri ile birlikte modern anlamda hürriyeti bağlayıcı ceza, bedeni ceza yerine tatbik edilmeye başlamıştır. Diğer bir ifadeyle artık sırf cezalandırma değil, hükümlünün iyileştirilmesi ve yeniden sosyalleştirilmesi amaçlanmaya başlanmıştır.²⁹¹ Amsterdam hapishaneleri ile birlikte modern anlamda hürriyeti bağlayıcı cezalar, bedeni cezalar yerine uygulanmaya başlanmıştır.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise bugünkü anlamda modern ceza infaz kurumları açılmış hükümlülere muamelede asgari standartlar hukuku uygulanmaya başlamıştır.²⁹²

Hürriyeti bağlayıcı cezaların infazının yapıldığı yerler olan cezaevleri mahkum, bina ve personel olmak üzere üç ana öğeden meydana gelmekte olup bir cezaevinin infazı ve rehabilitasyonu amaçlayarak modern infazı uygulayıp sonuç alması için bu üç öğenin sağlıklı bir şekilde oluşturulması gerekmekte bu öğelerden biri zayıf kaldığı zaman cezaevinin başarısı düşmekte ve modern infazdan zindancılığa kayma

---

288-1588'de Amsterdam Ceza Mahkemesi jürisi, 16 yaşından küçük bir hırsız mutad olduğu üzere ölüm cezasına mahkum etmeyip, bilakis devlet tarafından eğitilip iyileştirilmesini istedi. Mahkeme jürisi ve Belediye Başkanlığı arasındaki uzun tartışmalardan sonra şehir meclisi 1595 ilkbaharında Klarissen Manastırının bir kısmının çalışma ve iyileştirme kurumu olarak düzenlenmesine karar verdi. Erkekler için oluşturulan Amsterdam hapishanesinin, yetenezsiz gençleri, çalışma yeteneği olmayan dilencileri, serserileri, dürüst insanlar olarak yetiştirmek ve böylece hükümlünün topluma yeniden kazandırılmasını mümkün kılmayı amaçlayan görevleri bulunmaktaydı. Bugünkü anlamda ilk cezaevi 1595'te Amsterdam'da erkekler için yapılan cezaevidir. 1597'de onu kadınlar için olan Spinnhaus takip etmiştir. Amsterdam Spinnhaus'unun üzerindeki "Korkma! Kötülükle karşılık vermeyeceğim, aksine iyiye zorlayacağım. Ellerim serttir, hissiyatım sevgi doludur" şeklinde yazı Amsterdam cezaevlerindeki anlayışı ifade etmesi açısından dikkat çekicidir. Bu modern ceza infaz tarihinin belirleyici ilk infaz amacıdır. Hareket noktası tenkil değil, çalışmaya zorlayıcı eğitimidir. **DEMİRBAŞ** Timur: "Cezaevleri Gerçeği", Seyfullah EDİS'e Armağan, DEÜ Yayını, İzmir 2000, s.s. 235-247, s. 236; **DEMİRBAŞ**: "Cezaevlerinin Sorunları ve Af Tartışmaları", s. 18-19

289-**ERDOĞAN**, s. 672

290-**ÇOLAK/ALTUN** : "Tarihi ve Kronolojik Perspektifte Ceza infaz Kurumları", s. 2

291-**DEMİRBAŞ**: "Cezaevlerinin Sorunları ve Af Tartışmaları", s. 19; **BARLET** Maree de: "Belçika'da Cezaevleri Sistemi"(Çev: Hasan ALTÜRK), Adalet Dergisi, Ankara 1963, s.s. 854-860, s. 854-860; **GİRİT** Hasan: "İnfaz Rejimi ve Kurumlarının Kaynakları", İBD, C. 71, S. 7-8-9, İstanbul 1997, s.s. 540-614, s. 540-541

292-*Bizim hukuk tarihimiz açısından da Osmanlı Devleti'nin son döneminde cezaevleri zamanına göre oldukça ilerici bir kanuna kavuşmuş olmasına rağmen uygulamada yine de sorunlar yaşanmaktaydı. Özellikle İttihat ve Terakki'nin iktidarı döneminde gerçekleştirilmek istenen hapishaneleri iyileştirme projesi Balkan Savaşları nedeniyle yarım kalmış, 1913-1914 yıllarında tekrar ele alınmış ancak 1917 yılında uygulamaya geçebilmiştir.* **DEMİREL** Fatmagül: "Osmanlı Usul-ı Muhakemat-ı Cezaiye Kanunu'nda Hapishaneler", Hukuk ve Adalet Dergisi, İstanbul 2005, s.s. 68-72, s. 68-73

başlamaktadır.²⁹³

Bilindiği üzere cezaevlerinde cezanın infazı hürriyetten yoksun bırakma esasına dayanmaktadır. Ancak hapsedilme koşullarının ek bir ceza olarak uygulanmaması; dolayısıyla hapsedilmenin doğurabileceği tüm yan etkilerin asgariye indirilmesi gerekmekte cezaevi yaşamı normal olmamakla birlikte, cezaevi koşullarının özgürlüğün kısıtlanması dışında mümkün oldukça normal yaşam koşullarına yakın olması gerekmektedir.²⁹⁴

Cezaevleri, toplum tarafından her zaman kapalı bir kutu olarak görülmüş ve daha önce cezaevinde hükümlü veya tutuklu olarak bulunan kişilerin anlattıkları veya yazdıklarıyla tanınmıştır. Hükümlülerin sosyal ve psikolojik yapılarına göre bazen “Allah’ın kimseyi düşürmemesi gerektiği” bazen de “Ekmek elden su gölden diyerek yan gelip yatılan” yerler olarak tanımlanmıştır. Ayrıca talihsiz olarak işkence ve dayak olayları da cezaevleri ile bütünleştirilmiştir. İnfaz ve rehabilitasyon cezaevlerinin temel amacı olup infaz bireyin hukuksal süreç içerisinde suçunun karşılığı olarak uğradığı bir kısıtlılıktır. Bu kısıtlılıkta amaç belirli makamlarda kapalı tutularak toplum içine karışmasını engellemektir. İşlenen suçun karşılığı kadar toplumdan tecrit etmek topluma hiçbir şey kazandırmayacaktır. Bireyler doğumdan itibaren içinde yaşadıkları topluma sosyalleşme süreciyle katılmakta ve bu süreç içerisinde kendi toplumlarının yazılı yazısız kurallarını örf ve adetlerini kanunlarını yaşam biçimlerini öğrenmektedirler. Suç işlemeye yetersiz sosyalleşme ve toplumla çatışma neden olmaktadır. Bireyin, suç işlemesine neden olan sosyal yetersizlik tespit edilip rehabilite edilmeden topluma iade edilirse aynı olumsuzluklarla tekrar suç işlemesi kaçınılmazdır. Yeniden sosyalleşmesi sağlanan birey toplum için tehlike ve tüketici olmaktan çıkıp üretici, sağlıklı bir birey olacaktır.²⁹⁵

Ülkemizde de önemli ve önemli olduğu kadar ivedilikle çözümlenmesi gereken konulardan biri de şüphesiz ki cezaevleridir.

Siyasi iktidarların isyan, rehin alma, firar, açlık grevi²⁹⁶ vb. olaylar karşısındaki bilinçsiz, kararsız, tavizkar tutumları, son otuz beş yılda sık sık çıkarılan genel ve kısmi

---

293-**ZAİM** Zafer: “İnfaz Sistemi ve Kurumu Üzerine Gözlem ve Öneriler”, 21. Yüzyıla Girenken Cezaların İnfazı Sempozyumu, s.s. 260-269, s. 263

294-**ÖNOK**: Uluslararası Boyutuyla İşkence Suçu, s. 191; **YENİSEY**: “Tehlikeli Tutuklular ve Tehlikeli Hükümlüler Sorunu”, s. 41

295-**ZAİM**: “İnfaz Sistemi ve Kurumu Üzerine Gözlem ve Öneriler”, s. 263-264

296-**ÖNOK** R. Murat: “İnsan Hakları ve Türk Ceza Hukuku Açısından İnfaz Kurumları ve Tutukevlerindeki Açlık Grevlerine Müdahale Etme Yükümlülüğü ve Bunun İhmalinden Doğan Sorumluluk”, Hukuk ve Adalet Dergisi, Legal Yayınları, İstanbul 2007, s.s. 173-213, s. 173-210

af yasaları, uygulamada asıl ceza süresine dönüşen şartlı tahliye kurumu, özellikle terör ve mafya suç mensuplarının cezevi yönetimleri karşısında daha güçlü ve pervasız tavırları,²⁹⁷ devletin otoritesini bu kurumlarda kaybetmesi cezaevlerini sadece içinde yaşayanlar için değil dışardakiler ve toplum için de ciddi tehlikeler doğuran müesseseler haline getirmiştir.²⁹⁸

Cezaevlerinde bulunan hükümlüler ve tutuklular devlete emanet edilmiş olan kişilerdir. Devletin koruması altında ve garantisi altında bulunan bu kişilere yönelik olarak cezaevlerinin kendi sınırlayıcı özelliğinden ve hürriyeti bağlayıcı cezanın niteliğinden kaynaklanan sonuçlar dışında kötü muamele, insan onurunu ihlal eden veya işkence gibi sonuçlar doğuracak eylemlerin engellenmesi devletin sorumluluğu altındadır. İnfazın temel ilkelerinden birisi de insan onurunun dokunulmazlığı ilkesidir.²⁹⁹ İşledikleri suç ne kadar korkunç olursa olsun hapsedilen kimseler insan olmaya devam ederler. Kendileriyle ilgilenen mahkeme ya da adli makam bu kimselerin ellerinden insanlıklarını değil yalnızca özgürlüklerin alınmasına karar vermiştir. Bu nedenle kişinin bu cezanın infaz edileceği tek yer olan cezaevinde insan onuruna yakışır bir muamele görmesi insanlık onurunun bir gereğidir. Cezaevine girmekle belki kişi suçtan, toplum da suçludan uzaklaştırılmıştır. Mahkum için ise cezaevinde bir iç hesaplaşma ve bunun neticesinde ıslah gerçekleşecektir. Bu nedenlerle infazın insan haklarına uygun şekilde olması gerekmektedir.³⁰⁰

2.3.3.1. Büyüyen Bir Endüstri Olarak Cezaevleri

Hürriyeti bağlayıcı cezaların infazı, her ülke için en pahalı infaz yöntemini oluşturmaktadır. Yeni cezaevleri inşa etmek de infazda en pahalı yolu tercih etmek olacaktır. Uygulamada minimum düzeye indirilmediği ve suç-ceza politikasında hürriyeti bağlayıcı cezanın yani hapis cezasının son çare olmasının sağlanamadığı durumlarda pahalı araçlar olan cezaevleri bireysel ve toplumsal kaynakların her zaman israfi olacaktır.³⁰¹ Hapis cezasının infazı için harcanan kaynaklar bazı ülkelerde o kadar büyük meblağlar tutmaktadır ki ekonomik sebepler suç siyasetinin belirleyici faktörü

297-Mahkum-gardiyan ilişkisi konusunda Bkz; **DEMİREL** Fatmagül: “Osmanlı Hapishanesi’nin Gardiyanları”, Hukuk ve Adalet Dergisi, Legal Yayınları, İstanbul 2007, s.s. 257-263, s. 257-262

298-**SEVİMLİ**: “Türkiye Ceza ve Tutukevleri İle İnfaz Hizmetleri Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, s. 133-135

299-**HAKERİ** Hakan: “İşkencenin Önlenmesi ve İstanbul Protokolü”, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2009, s. 375

300-**COYLE** Andrew: “Cezaevi Yönetimine İnsan Haklarını Gözönüne Alan Bir Yaklaşım” (Cezaevi Görevlileri İçin El Kitabı), 2002, s. 31

301-**DÜNKEL/SNACKEN**, s. 347 vd.

haline gelmiştir. Gerçekten de hükümlülerin bakım ve tedavi için önemli bir yük olup sayısı çok fazla olan kısa süreli hürriyeti bağlayan cezaya mahkum olanların mümkün mertebe cezaevine sokulmaması, dolaylı olarak devlet hazinesine katkı anlamına gelecektir.³⁰²

2.3.3.2.Cezaevlerinin Olumsuz Etkileri

Bu etkileri değişik alt başlıklar altında toplamak mümkündür.

2.3.3.2.1.Hükümlünün Psikolojik Durumu

Hürriyeti bağlayıcı cezanın yani bir kimseyi hangi nedenle olursa olsun iradesine aykırı olarak bir yere kapatmanın kişide ruhi bunalımlara neden olduğu kuşkusuzdur. Ayrıca cezaevlerinin genellikle ıslah olanağı sağlamadığı, cezaevinden ıslah olunarak çıkmanın bir istisna olduğu ve cezaevinde uzunca bir süre kalan kişinin sosyal yaşama uyum göstermede büyük zorluklarla karşı karşıya kaldığı bir gerçektir.³⁰³ Cezaevlerinin hükümlüleri çocuklaştırdığı ve cezaevlerinde hükümlünün yaşamadığı, yaşatıldığı şeklinde tasvir edilmiştir.³⁰⁴ Özellikle cezaevlerinde hücre hapislerinde, toplumdan yalıtılmış konumdaki cezaevlerinin içinde kendinden de daha yalıtılmış konumda bulunan hücrelerde kalmaya bırakılan hükümlülerin psikolojisi ağır travmalarla karşı karşıya kalmaktadır.³⁰⁵

Araştırmalara göre en azından ortalama 2 yıla kadar olan, orta uzunluktaki hürriyeti bağlayıcı cezaların sürekli psikolojik zararlara neden oldukları iddiaları ortaya konmaktadır. Aslında mahpusluğun uzamasıyla, mahpusluk yaşamının sınırlama ve kısıtlamalarıyla problem şiddetlenmektedir. Bastırılan dengeleme gayretlerinin, mahpusları homoseksüel faaliyetlere kadar yedek yaşamları denemeye teşebbüs ettirdiği belirtilmektedir. Ayrıca sıklıkla şiddetli saldırganlıklar ortaya çıkmakta ya dışarıya yönelip başkalarına zarar verilmekte ya da içeriye yönelmektedir ve bu da kendini yaralamalara, intihar teşebbüslerine ve intiharlara götürmektedir.³⁰⁶

302-**KOZAĞAÇLI** Selçuk: "PENITENTIARY" (Nedamete Mahsus Hapishane), Hukuk ve Adalet Dergisi, Legal Yayınları, İstanbul 2007, s.s. 53-61, s. 55; **İNCE**: "Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlardan Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma Yaptırımı", s. 178-179; *Geçen yirmi yıl boyunca Amerikan hapishane sisteminin "büyüyen bir endüstri" haline geldiğini söylemek abartılı olmayacaktır. Şu an Amerika'da 700'ün üzerinde bir hapsedme oranı ile tutuklular de dahil 2 milyondan fazla sayıda insan parmaklıklar ardındadır ve bu rakam yirmi yıl öncekinin üç katıdır.* **ALKAN** Nevzat: "Özel Sektör Cezaevleri", İBD, C. 79, İstanbul 2005, s.s. 427-435, s. 427; **WALTER** Michael: "Ev Hapsinde Elektronik Gözetleme-Kapasitesinin Üstünde Dolu Cezaevlerine Bir Çözüm", (Çev: M.Emin ARTUK/ Ayşe NUHOĞLU), İBD, C.75, İstanbul 2001, s.s. 17-33, s. 17

303-**EREM** Faruk: Adalet Psikolojisi, 11. Baskı, Ankara 2003, s. 407-409

304-**DEMİRBAŞ**: İnfaz Hukuku, s. 176-177

305-**İÇLİ/ÖĞÜR**, s. 41

306-**DEMİRBAŞ**: İnfaz Hukuku, s. 177; **SEVİMLİ** Zekeriya: Ceza İnfaz Kurumlarında Güvenlik,

2.3.3.2.2.Statü Değişikliği

Cezaevine girme hükümlünün alıştığı sosyal çevresinden uzaklaşması olup hükümlü cezaevine girmeye önceki yaşamında sahip olduğu sosyal statüsünü kaybetmekte ve kapalı bir topluma dahil olmaktadır.³⁰⁷ Cezaevinde yaşamak sosyal statü olarak alçalmayı ifade etmekte ve hükümlü ikinci sınıf vatandaş olarak kabul edilmektedir. Öyle ki, hükümlünün özel alanı hatta mahrem alanı kaybolmakta hükümlünün yalnızlığının önemli bir görünüşü olan aşk ve sevgi yoksunluğu cinsel sapma olarak kendini göstermektedir.³⁰⁸ Yapılan araştırmalarda cezaevine girmeden önce heteroseksüel ilişkiler sürdüren erkek mahkumların yaşadıkları yalnızlıktan dolayı bir süre sonra homoseksüel eğilimler geliştirdikleri tespit edilmiştir.³⁰⁹

2.3.3.2.3.Alt Kültür

Hükümlünün önceden bilmediği bir mekanda tanımadığı başka insanlarla birlikte kalmak zorunda olması, sevmediği yemekleri yemek durumunda bırakılması, çalıştırılması, yatma kalkma saatlerinin dahi başkalarınca belirlenmesi hükümlüyü cezaevinin iç düzenini sağlayan kurallara karşı antipatik bir davranış biçimine yöneltmektedir. Hükümlü kurallara karşı gelme ve iğrenme tepkisi göstermektedir. Kuralların çoğunun tartışılmaz ve sorgulanmaz olması, onun tepkisine yol açmakta, yanlış ve hatalı davranışlarını artırmaktadır. Hükümlü bir türlü benimseyemediği ya da uyum sağlayamadığı cezaevi kurallarına karşı kendini yansıtan özel bir yaşam tarzı ve kuralları yaratmaktadır. Eğer bunu yapamıyor ise birlikte kaldığı diğer hükümlüler ile kendinden önce cezaevinde olanların yarattıkları özel yaşam biçimine ve kurallarına uyarak onları taklit etmektedir. Bu özel yaşam tarzı ve kurallarına cezaevi alt kültürü denmektedir.³¹⁰

Cezaevleri toplumun bir aynası olduğundan eğer o toplumda kargaşa ve düzensizlik yaygınrsa, terör ve mafya gibi suç örgütlerinin faaliyetleri önlenemiyorsa bunlardan kaynaklanan tüm olumsuzluklar da cezaevlerine yansyacaktır. Terör ve mafya örgütü mensuplarının dışarıdaki yaşam biçimleri bir model olarak cezaevinde de görülecektir. Bu özel davranış biçimleri cezaevi alt kültürünün bir parçasını oluşturacaktır. Cezaevi alt kültürünün unsurları kendi adetleri, alışkanlıkları ve gelenekleri ile 20. yüzyılın ortalarında önce Kuzey Amerika cezaevlerinde

---

Ankara 2000, s. 34

307-İÇLİ/ÖĞÜR, s. 39

308-DEMİRBAŞ: İnfaz Hukuku, s. 178

309-İÇLİ/ÖĞÜR, s. 44

310-SAĞLAM: “Cezaevlerinde Yönetim ve Güvenlik İlişkisi”, s. 11

araştırılmıştır.³¹¹ Araştırmalarda erkek hükümlülerin cezaevi yaşamına uyum sağlamasında temel ögenin cezaevi alt kültürüne uyum sağlaması olarak belirtilmiştir. Bu alt kültürün yazılı olmayan bazı sosyal kuralları vardır ve bu kurallar eski hükümlülerin yenilerden bekledikleri değer, tutum ve davranışları içermektedir. Yazılı olmayan bu kurallar cezaevinde bir diğer kuşağa da aktarılmaktadır. Ayrıca yine cezaevlerine özgü ortak bir dil geliştirildiği de görülmektedir. Siyasi görüşlerin, işlenen suçların, cinsel tercihlerin ortak olması gruplaşmalara neden olmaktadır.³¹²

Cezaevlerinde bulunan erkek hükümlülerin oluşturduğu sosyal düzeni, alt kültürü ele alan CLEMMER'in "Cezaevi Topluluğu" (The Prison Community) isimli araştırmasında belirttiği bir nokta önemlidir. Hükümlü bir süre sonra cezaevi alt kültüründe asimile olmakta, alt kültürün dilini, cinsel kurallarını, davranış kurallarını içselleştirmekte ve bu ne denli güçlü ise dışarı çıktığında topluma uyum sağlaması o denli zor olmaktadır. Clemmer 1940'da yayınladığı bu çalışmada erkek hükümlüler için "mahkumlaşma" (prisonisation) kavramını kullanmaktadır. Clemmer bu kavramı cezaevinin örf-adetlerini ve genel kültürünü yüksek ya da düşük derecede içselleştirme olarak tanımlamakta süreç, yeni mahkumun bir hükümlü olarak statüsünü öğrenmesiyle başlamaktadır.³¹³

Cezaevlerinde hükümlülerce yaratılan özel davranış biçim ve kurallarıyla cezaevinin iç düzeni sağlamak için konulmuş olan kurallar arasında meydana gelen çatışmaya ise cezaevlerinde üst kültür ve alt kültür çekişmesi adı verilmektedir. Cezaevleri, hükümlüleri toplumdan uzaklaştırıp cezaevi personel grubu ile karşı karşıya koyduğundan iki grup arasındaki çatışma da oldukça doğaldır. Hükümlü sayısı genellikle personel sayısından fazla olduğundan kurumlardaki sosyal kontrol yöntemi olarak zorlama kabul edilmiştir. Yalnız zorlamanın insan haysiyetini rencide eden bir niteliğe bürünmemesinin ana ilkelerden biri olduğu unutulmamalıdır.³¹⁴ Cezaevlerinde resmi olan, uygulanması gerekenin üst kültürün egemen olmasıdır. Alt kültür buna engel oluyorsa disiplin cezaları yoluyla ya da bu engelin personel müdahalesiyle ortadan kaldırılmasına çalışılır.³¹⁵

311-DEMİRBAŞ: İnfaz Hukuku, s. 189

312-İÇLİ/ÖĞÜR, s. 44

313-İÇLİ/ÖĞÜR, s. 44; DEMİRBAŞ: İnfaz Hukuku, s. 190-192

314-YÜCEL M. Tören: "Suç, Ceza, Cezaevi Gerçeği ve Ötesi", Osman Berki'ye Armağan, AÜHF Yayını, Ankara 1977, s.s. 921-933, s. 925

315-SAĞLAM: "Cezaevlerinde Yönetim ve Güvenlik İlişkisi", s. 11

2.3.3.2.4.Mahpus Umutsuzluğu

Cezaevleri hükümlüyü bir otonomi (bağımsızlık) kaybına götürmektedir.³¹⁶ Çünkü cezaevinde özgürlükten yoksunluk, sadece hareket serbestisinin esaslı bir sınırlaması olmayıp bilakis orada günlük yaşama ilişkin hükümler, çok sayıda davranış kurallarına bağlıdır. Hükümlünün tüm yaşam alanı sıkı bir kontrole tabidir. Mahpusluk reaksiyonları özellikle hafta sonları ve tatil günleri sıklıkla ortaya çıkmakta eğer cezaevinde hiçbir şey yok ise görevli personel sadece kurumu kilitlemekle yetinmekte bu şekilde hükümlüler özellikle izole edildiklerinin ve terk edildiklerinin bilincine varmaktadırlar.³¹⁷

Özellikle araştırmalar kadın cezaevlerinde, korku, depresyon ve umutsuzluğun kadın hükümlülerde erkek hükümlülere göre daha aşikar olduğunu belirtmektedir.³¹⁸

2.3.3.2.5.Kuruma Uyum

Cezaevlerinde cezalarını çekmekte olan hükümlüler kendilerini ailelerinden, arkadaşlarından ve daha önce içinde oldukları çevreden çok uzakta hissetmektedirler. Cezaevi, giyimi, çalışmayı, uyumayı, yemeyi yani kısacası tüm özel yaşantıyı düzenleyen kurallara sahip olduğundan hükümlüler kendine özgü bir mantığı, davranış kalıpları, kuralları ve dili olan cezaevine uyum sağlamada güçlük yaşayabilmektedirler.³¹⁹ Uzun süreli hapis cezası hükümlüleri cezaevi sürecinde üç dönemden geçmektedirler. İlki ve en uzununu, vaktini doldurma ve cezaevini yaşamın merkezi yapabilmek için dış dünyayı ya da geçmişi unutma dönemidir. Bunu, cezanın dolmasına yakın dönemlerde ortaya çıkan, hükümlünün kendini salıverme ve salıverme sonrası yaşam koşullarına hazırlamak amacıyla daha önce hapis cezasına uyumunu sağlayarak kendisini korumuş olan psikolojik mekanizmaları terkederek yeni bir yön seçme aşaması izlemektedir. Son aşama ise doğrudan özgürlüğe geçiş ve yeniden toplumun bir parçası olma aşamasıdır. Her dönemin kendine özgü özellikleri vardır ve her dönem özgül bir uyum çabası gerektirmektedir. Hükümlü her döneme uyum

---

316-**DEMİRBAŞ** Timur: “İnfaz Hukuku ve Özel Durumdaki Hükümlüler Sempozyumu”, Ankara 2008, s.s. 153-156, s. 33

317-**DEMİRBAŞ**: İnfaz Hukuku, s. 178-179; **EFE** Ümit: “Kadın ve Çocuk Cezaevleri”, Cezaevleri Sempozyumu (29-30.06.2002), İstanbul Barosu Yayını, İstanbul 2002, s.s. 62-69, s. 63-69

318-**DEMİRBAŞ**: İnfaz Hukuku, s. 178; **İÇLİ/ÖĞÜR**, s. 48; **SARIHAN** Şenal: “Cezaevlerinde Kadının İnsan Haklarının Korunması”, Hukuk ve Adalet Dergisi, Legal Yayınları, İstanbul 2007, s.s. 265-272, s. 265-270; **NURSAL** Necati: Avrupa Cezaevi Kuralları ve Yorumu, Ankara 2007, s. 21

319-**İÇLİ/ÖĞÜR**, s. 42; **YÜCEL** M. Tören: Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2007, s. 20-21

sağlamak isteyip istemediği konusunda bir karar vermek zorundadır.³²⁰

2.3.3.2.6. İntihar

Cezaevi yaşamı yani mahpusluk hükümlüde kişilik değişikliklerine neden olabilmektedir. Bunun en uç etkilerinden birisi de intihar olgusudur. Belli davranış kuralları içine hapsedilen hükümlü bunun yarattığı stresle başa çıkamadığı zaman intihara yönelebilmektedir. İnfaz kurumlarında ölüm nedenleri arasında çoğu yerde intihar ilk başta bulunmaktadır.³²¹ Aileden, sevdiklerinden, çevrelerinden ayrılmanın kadınlar üzerinde erkeklere oranla daha yıkıcı etkileri olduğundan kadınlarda bu hayal kırıklığı ve öfkenin daha çok kendilerine yöneltildiği, bu nedenle kadın cezaevlerinde kendine zarar verme ve intihar olaylarının daha sık görüldüğü belirtilmiştir.³²²

2.3.3.2.7. Koğuş Sistemi

Ceza infaz kurumlarında koğuş ortamı birbirini tanımayan birçok hükümlünün veya tutuklunun bulunduğu, koğuşlarda kalanların birbirlerinin sosyal alanlarını zorunlu ve çoğu zaman da isteksiz olarak ihlal ettikleri, koğuşlarının ve yemekhanelerinin gürültülü olduğu, sosyal etkileşimin bu nedenlerle olumsuz etkilendiği ve bireylerin “birey olmaktan çıktığı”,³²³ yatakhanelerin koridor biçiminde düzenlendiği ortamlar olarak tanımlanabilir.³²⁴

Cezaevine giren bir kişi ister terör suçlamasıyla ister diğer suçlamalarla bulunduğu bu kalabalık koğuşlara konulsun; içeri girdiği andan itibaren, zulüm ölçüsüne varan fazladan bir cezaya daha katlanmak zorundadır. Burada artık kişinin

320-DÜNKEL/SNACKEN, s. 338-339

321-Avrupa cezaevlerinde intihar vakaları Türkiye'ye göre daha sık görülmektedir. 1998 yılı istatistiklerine göre Belçika'da 28, Fransa'da 125, İngiltere'de 108, İtalya'da 55, İspanya'da 30 ve 1997'de Türkiye'de 18 intihar gerçekleşmiştir. DEMİRBAŞ: İnfaz Hukuku, s. 180

322-İÇLİ/ÖĞÜR, s. 48

323-Yapılan çalışmalarda cezaevi psikolog ve doktorlarına başvuran hastaların önemli bir bölümünde mide, bağırsak yakınmaları, sürekli baş ağrısı, yorgunluk, nefes darlığı, nefes alıp vermede düzensizlik, eklem ağrıları gibi psikosomatik yakınmalar ile uyum bozuklukları, gerginlik, ani ve aşırı tepkide bulunma ve çeşitli sosyal endikasyonlar gözlenmektedir. Bu türden problemlerde birçok değişkenin etkin olduğu bilinmekle birlikte, bunlara koğuş ortamının da neden olduğu düşünülmektedir. YILMAZ Bülent: “Ceza İnfaz Kurumlarında Kişilerarası İlişkiler ve Psiko-Sosyal Ortam Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumlarına Geçişin Psiko-Sosyal Anlamda Önemi”, Adalet Dergisi, Ankara 2002, s.s. 296-300, s. 300

324-YILMAZ: “Ceza İnfaz Kurumlarında Kişilerarası İlişkiler ve Psiko-Sosyal Ortam Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumlarına Geçişin Psiko-Sosyal Anlamda Önemi”, s. 300; Bu sistemde koğuş, büyüklüğüne göre 16 ile 100 kişinin 24 saat yaşamı birlikte paylaştıkları bir ortamdır. Yazılı olmayan kuralları mevcut olup bu kurallar kanunlardan tüzüklerden yönetmeliklerden daha geçerli olup yıllardır yaşanarak oluşmuş kurallardır. “Koğuş ağalığı” ndan “meydancı” ya kadar indirgenen hiyerarşik bir yapısı vardır. MAHMUTOĞULLARI Haluk: “Amatör Suçlu Profesyonel Suçlu”, Türkiye'nin İnfaz Rejimi Sorunlar ve Çözümler Sempozyumu (18 Ocak 1997) T. C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, (s.s. 97-104); TAŞKIN Ahmet: “Ceza İnfaz Sisteminde Hücre, Oda ve Koğuş Kavramları”, Sulhi DÖNMEZER Armağanı, C. 2, Ankara 2008, s.s. 1197-1220, s. 1208

özgürlüğünü sınırlayan infaz yasaları, cezaevi mevzuatı değil bunlardan daha ağır ve ilkel ve zalimce olan çete reisinin, terör örgütü başının, koğuş ağasının koyduğu kuralları vardır ve yalnız onlar geçerlidir. Bu koğuşlarda bulunan sıradan bir kişinin burada hiçbir konuda bireysel seçimde bulunmaya hakkı yoktur. Onun yaşantısını belirleyen başkalarının koyduğu kurallardır. Koğuş sistemi güçlü olanın zayıfı ezmesine, onlar üzerinde hakimiyet kurmasına imkan veren mahkumların iyileştirilmesi ve eğitimleri bir yana cezaevlerini bir suçluluk okulu haline getirmiştir. Onlarca mahkumun birlikte kaldığı koğuşlarda, güvenliğin sağlanması en büyük problem olmuştur. Halbuki cezaevleri, mahkumların kendi iradeleri dışında ve zorla tutuldukları kurumlardır. Devlet, zorla tuttuğu bireyin tüm haklarını korumalı ve güvenliğini eksiksiz sağlamalıdır. Yargılama yapma ve ceza verme yetkisi kamuya ait olduğundan sanığın toplumun öfkesinden korunması ve sanığın can güvenliğinin tehlikeye atılmaması gerekmektedir.³²⁵

2.4.Hükümlünün Islahı ve Yeniden Sosyalleştirme

Bugün, bilindiği üzere çağdaş hukuk sistemine sahip batı ülkelerinde geçerli suç siyasetinin³²⁶ başta gelen hedefi, hapis cezalarını diğer bir takım tedbirlerle ikame etmektir. Bu ülkelerde geçerli suç siyasetinde müeyyide itibariyle esas hedef, suçluların yeniden sosyalleştirilmesidir. Bu amaçla mümkün olduğu her halde hapis cezasının uygulanmasından kaçınmak ve suçlunun cezaevi dışında sosyalleştirilmesine gayret etmek temel bir ilke olarak gözükmektedir. İnsan toplumları yani değişik kültürlerin sosyalleştirmede cezaya veya alternatif yaptırımlara verdikleri yer, yoğunluk ve önem itibari ile birbirinden farklıdır.³²⁷

Genelde insan hakları, özelde mahkum hakları anlayışında son zamanlarda süregelen hızlı gelişmeler cezalardaki ıslah (tretman) boyutunu öne çıkarmıştır. Islah boyutunun öne çıkarılmasının pratik bir yararı da bulunmaktadır. İnsanlar sadece cezalandırılmakla yetinilmek suretiyle yeniden toplum içinde kendi başlarına terkedilirlirse kısa bir süre sonra tekrar cezaevine dönmeleri ve bunu defalarca tekrarlayarak, bir yaşam tarzı haline getirmeleri yani mükerrirlik tehlikesi vardır. Oysa başarılı bir iyileştirme ve eğitim süreci sonunda bu kişiler üretken, saygın ve hukuka

---

325-ERDOĞAN, s. 679-680

326-Ceza mevzuatının suç siyasetine etkisi konusunda Bkz: DÖNMEZER Sulhi: "Suç Siyaseti", İÜHF, C. LII, S. 1-4, İstanbul 1987, s.s. 1-33, s. 1-33

327-DÖNMEZER Sulhi: "Türk Toplumunda Sosyal Kontrol Aracı Olarak Ceza ve Ödüllendirme", İÜHF, C. XLVIII-XLIX, S. 1-4, İstanbul 1983, s.s. 295-315, s. 311

saygılı bir toplum üyesi olabilirler.³²⁸

2.4.1.Yeniden Sosyalleştirme Kavramı

Yeniden sosyalleştirme yani tretman, hükümlünün gelecekte sosyal sorumluluk içinde suçsuz bir yaşam sürdürecektir yetenek kazanması amacına götüren cezaevindeki gayretlerin toplamıdır. Burada birisinin çevresine ve diğer bireylere yönelen, çocuklukta öğrenilen sosyal davranışlar; yani toplumun kurallarına uyma usulü anlaşılmaktadır.³²⁹ Bugün infazın amacı olarak, iyileştirme programları yani hükümlünün eğitimi değil aksine onun yeniden sosyalleştirilmesi belirtilmektedir. Bu kapsamda tretmanın sosyal bir karakterinin olduğu belirtilmiştir.³³⁰ Cezaevi sisteminin esas amacı hükümlü ve tutukluların davranışlarını ıslah yönünde değiştirip, topluma yeniden kazandırma yani yeniden sosyalleştirme olan bir uygulamayı içermektedir. Bu uygulama yani tretman tutuklu ve hükümlülerin fiziksel ve ruhsal sağlıklarını sürdürmeleri veya yeniden kazanmaları için alınması gerekli tüm önlemler ile onların topluma yeniden kazandırılmaları ve suçtan arındırılmış olarak yaşamalarını teşvik edici, geliştirici nitelikteki tüm işlem ve faaliyetlerdir.³³¹ Cezaevinde tretmanın amacı yeniden sosyalleştirme değildir.³³²

Yeniden sosyalleştirme düşüncesinin geliştiği döneme kadar suçlular hep kötü ve tehlikeli kişiler olarak değerlendirilmişlerdir. Aydınlanma döneminin etkisiyle bireyin akılcı ve davranışlarını yönlendirebilen bir varlık olarak görülme eğilimi güçlenmeye başlamış böylece suçluların da toplumun diğer üyeleri gibi kurallara uyan bireyler olmaları yönünde tedavi edilmeleri gerektiği gündeme gelmiştir. Kanunlara uyma davranışından sapanlar iyileştirilmek üzere tedavi edilmelidirler. 1800' lü yıllarda suçluların sıkı bir disiplin, eğitim, çalışma ve dini manevi eğitimle tedavi edilebileceği düşüncesi gelişmiştir. Bununla beraber cezaevlerinde suçluların içinde bulunması gereken sosyal ortamın onlara cezaevi dışındaki bozuk olan düzene kapılmayacak ahlaki değerleri vermesi gerektiği amaçlanmıştır. Yani artık cezaevlerinin suçluları

328-**ŞAHİN**: “Tahliye Öncesi ve Sonrası Hükümlüye ve Eski Hükümlüye Yardım”, s. 114

329-**DEMİRBAŞ**: İnfaz Hukuku, 211; **DEMİRBAŞ**: “Cezaevlerinde Yeniden Sosyalleştirme (Tretman) Sorunları”, s. 150

330-**LOPEZ** Manuel: “Suçluların Tretmanına Müteallik Bazı Mülahazalar”(Çev: Nesim FRANKO), Adalet Dergisi, S. 3-4, Ankara 1963, s.s. 421-430, s. 421

331-**SEVÜK** Handan Yokuş: “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Tutuklu ve Hükümlülerin Dış Dünya İle İletişimi”, AÜEHFD, C. 8, S. 3-4, Erzincan 2003, s.s. 335-384, s. 336

332-Birleşmiş Milletler Cezaevi Kuralları'nın 65-66 nolu kuralları, Avrupa Cezaevi Kuralları'nın ise “Tretman Amaçları ve Rejimler” başlığı ile 64-89 nolu kurallarında yeniden sosyalleştirme kavramı ve bunu sağlamak için olması gerekenler düzenlenmektedir.

cezalandırma yanında onları rehabilite etme görevi de ortaya çıkmıştır.³³³

Yeniden sosyalleştirmede temel amaç, suç işleyerek kanunları ihlal eden suçluları kanunlara uyan bireylere dönüştürmektir. Bu süreçte de cezaevlerinde bu amaca yönelik olarak kullanılan faaliyetler terapi ve danışma, eğitim-öğretim programları ile iş ve meslek kazandırma faaliyetidir. Yeniden sosyalleştirme infaz amacının üstünlüğü fiilden ve cezanın uzunluğundan bağımsız olarak tüm hükümler için geçerlidir. Ömür boyu hapisle hükümlüler de yaşam gayretlerini korumalı ve özgürlükten mahrum kalmanın zararlı tesirlerine karşı koymalıdır.³³⁴

İnfaz amacı esas olarak infaz sisteminin düzenlenmesi için olmalıdır. Bu kapsamda cezaevi ortamı yeniden sosyalleştirme faaliyetleri kapsamında hükümlünün fiziksel ve ruhsal açıdan kötüye gitmesini engelleyen onlara değişme ve gelişme fırsatı verecek durumlarını iyileştirmelerine yardımcı olacak yapıcı faaliyetlerden oluşan tam kapsamlı programların olduğu fiziki yerler olmalıdır.³³⁵ En azından bir mahkum cezaevinden tahliye edildiğinde girdiğinde olduğundan daha kötü durumda olmamalı tersine, cezaevinde geçirdiği dönem sağlığını, zihinsel ve sosyal gücünü koruyup iyileştirmesine yardımcı olmuş olmalıdır.³³⁶ Yeniden sosyalleştirme için hükümlülerle toplu veya küçük gruplar halinde ve hatta gerekmesi halinde ayrı ayrı ilişki kurulması gereklidir. Bu ilişkide hükümlüyü suça iten nedenler, önceki yaşayış tarzı, cezaevinin hükümlü üzerindeki psikolojik etkisi, arkadaşlarıyla olan ilişki, yakınlarının ziyarete gelip gelmediği, cezaevi sonrası yaşamlarını nasıl sürdürecekleri, dini inançları, çalışma yetenekleri ve sağlık durumları gibi hususlar üzerinde durulması gerekmektedir. Ayrıca cezasını iyi halli olarak geçirmekte olan hükümlülerin ödüllendirilmesi şartlar gerçekleştiğinde mazeret ve özel izinden yararlandırılmaları yeniden sosyalleştirmenin gerçekleşmesini sağlayıcı niteliktedir.³³⁷

2.4.2. Yeniden Sosyalleştirme Sorunları

Kanunlarımızda yeniden sosyalleştirmeye ilişkin ayrıntılı bir düzenleme

---

333-**DEMİRBAŞ**: İnfaz Hukuku, s. 211-212; **İÇLİ/ÖĞÜR**, s. 51

334-**DEMİRBAŞ**: İnfaz Hukuku, s. 212; **DEMİRBAŞ**: “Cezaevinde Yeniden Sosyalleştirme(Tretman) Sorunları”, s. 397

335-**TÜRKER** Melda: “Türk İnfaz Sistemi Alt Yapı Sorunları ve Bunlardan Kaynaklanan Tutuklu ve Mahkumların Çözümüne Dair Çağdaş Öneriler: Podular/Indirect Supervision Mimari Tasarım”, Manisa Barosu Dergisi, S. 69, Manisa 1999, s.s. 32-48, s. 32-48; **TÜRKER** Melda: “Türk Cezaevlerinde İnsan Haklarının Korunması İçin Adalet Bakanlığına Pratik Bir Öneri: Standartlaşma Yolu İle İyileştirme”, Manisa Barosu Dergisi, S. 66, Manisa 1998, s.s. 25-43, s. 25

336-**COYLE**, s. 83

- Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi m. 10 (3)

-Mahkumlara Uygulanacak Muameleye İlişkin Standart Asgari Kurallar (65-66 Nolu Kural)

337-**DEMİRBAŞ**: “Cezaevinde Yeniden Sosyalleştirme(Tretman) Sorunları”, s. 401

bulunmamakla birlikte, tüzükte buna ilişkin hükümler bulunmaktadır. Hükümlünün sosyalleşmesine çeşitli nedenlerden dolayı bazen çok güç erişilebilmektedir. Hatta bazen bu bazı hükümlüler için umutsuz olabilmektedir. Bunun nedenleri olarak ya hükümlü infaz amacına ulaşmakla birlikte çalışmaya hazır değildir ya infaz süresi amaca ulaşmaya yeterli değildir veya güvenlik gerekliliği, cezaevlerinde oluşan grup kuralları ve alt kültürler buna engeldir.³³⁸ Ayrıca yeniden sosyalleştirme ile güvenliğin korunması arasındaki tartışma bugün geçmişe göre daha çetindir.³³⁹ Yeniden sosyalleştirmenin başarılması açısından halen sorunların bulunduğu ortadadır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür.

Bilindiği gibi cezaevleri ait oldukları toplumun kültür düzeyini yansıtmaktadır. Burada cezaevleriyle ilgili olarak güvenlik sorunlarından söz etmek gerekmektedir. Güvenlik konusu kapsamına cezaevinde çıkabilecek bir isyan, açlık grevi, firarlar ve ölümler girmektedir. Cezaevine giren hükümlü cezaevine girdiği andaki gibi fiziki ve ruhi benliğine zarar verilmeksizin infaz sonrası özgürlüğüne kavuşabilmelidir. Bu nedenle devlet idaresi cezaevindeki hükümlünün can, vücut, namus ve ruhi varlığını koruyucu tedbirleri almalı, disiplini sağlamalı ve firarı önlemelidir. Yeniden sosyalleştirmenin uygulanacağı yer olan cezaevleri en başta buna uygun bir ortam olması açısından en başta güvenliğiyle ilgili sorunlar çözümlenmelidir. İnfaz kurumu olarak kullanılan binaların mimari yapısı da yeniden sosyalleştirme için uygun sosyal ortamın yaratılması açısından bir diğer faktördür. İsyana, firara ve ideolojik eğitime uygun ortam sağlayan cezaevi mimarisine uymayan ev teknolojisi ve malzemesiyle inşa edilen koğu sistemine dayalı cezaevlerimizde yeniden sosyalleştirme mümkün olmamaktadır. Koğuşlarda doğal olarak gelişen dayanışma ve işbirliği psikolojisi hakim olduğundan hükümlülerin arama ve sayımları, denetimleri zor şartlarda olmaktadır. Çoğu zaman yatacak yer problemi olan bu koğuşlarda değil yeniden sosyalleştirme gibi ıslaha yönelik fazladan bir faaliyet, idarenin rutin işlemlerinden olan buralarda sayım yapılabilmesi bile mümkün olmamaktadır.³⁴⁰

Uluslararası belgeler de çağdaş infaz rejiminde kural olarak “oda sistemi” nin geçerli olması gerektiğini ifade etmektedir. Gerçekten de Birleşmiş Milletlerce 31 Temmuz 1957'de kabul edilen Hükümlülere Muamelede Uyulacak Asgari Esaslar'ın

---

338-**DEMİRBAŞ**: “Cezaevinde Yeniden Sosyalleştirme (Tretman) Sorunları”, s. 397

339-**PRADEL** Jean: “İnfaz Hukukuna Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım” (Çev: Zeynel T. KANGAL), Uğur ALACAKAPTAN'a Armağan, İstanbul 2008, s.s. 779-792, s. 780

340-**DEMİRBAŞ**: “Cezaevinde Yeniden Sosyalleştirme (Tretman) Sorunları”, s. 403

“Yatacak Yer” ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesince 12 Şubat 1987’de kabul edilen Avrupa Cezaevi Kuralları’nın “Barınma Yerleri” başlıklı düzenlemelerinde kural olarak tek kişilik oda sisteminin olması gerektiği belirtilmektedir.

Yeniden sosyalleştirme faaliyetinde hükümlünün çalışmasının önemi büyüktür. Çağdaş yaklaşımda çalışma, suçluların iyileştirilmesine katkısı olan aktif ve ekonomik bir uğraş haline dönüşmüştür. Çalışma, alınan ücret ötesinde insanın kendi öz saygısını yeniden kazanmasına katkıda bulunarak, oldukça önemli psikolojik bir işleve hizmet etmektedir. Nitekim infaz tüzüğünde de çalışma amacı “...Hükümlü ve tutuklulara tahlyelerinden sonra hayatlarını kazanabilecek derecede bir iş ve sanat öğretmek ve serbest hayatta başarı gösterebilmeleri için gerekli bilgilere sahip olmalarını sağlamaktır...” şeklinde tanımlanmıştır.³⁴¹ Çünkü çalışma yeniden sosyalleşmenin belirleyici koşulu olarak, her şeyden önce infaz gerçeğinin önemli bir kısmını oluşturmakta ve hükümlünün boş geçen gününü yenmesine yardım etmektedir. Hükümlünün çalışması infaz içeriğinin esasını oluşturmaktadır. Ülkemizde ise ne yazık ki açık cezaevleri dışında, hükümlülerin çalıştırılması gerçekleştirilememektedir.³⁴²

Cezaevinde yaşamak sosyal statü açısından alçalmayı ifade etmekte olup hükümlü cezaevinde ikinci sınıf vatandaş olarak kabul edilip tüm kurallara düzenlemelere rağmen o şekilde muamele görmektedir. Cezaevlerinde hükümlülerin yaşam alanları ve hareket özgürlükleri çok sıkı şekilde daralmakta hatta öyle ki hükümlünün özel alanı, mahrem alanı kaybolmaktadır. Cezanın infazıyla hükümlünün yakınları dolaylı olarak cezalandırılmış olmaktadır. Buna da *cezanın yer değiştirmesi* denmektedir. Uygun olmayan şartlar altında hükümlünün bahsedilen asosyalleşme olayı tehlikeli bir cezaevilileşme usulü vasıtasıyla tamamlanmaktadır. Amerikalı kriminolog Lemmer’in 1940 'da ortaya attığı ve olumsuz bir sosyalleşme usulü olarak belirttiği cezaevilileşme usulüyle hükümlü topluluğunun çok özel alt kültür değer yapısı ile onun hakimiyetinde mevcut sosyal istenmeyen ayrılma eğilimlerinin daha da kuvvetlenmesiyle infaz amacına karşı etki yapmaktadır. Bu durum koğuş sistemine

---

341-YÜCEL: “Terör Suçlusu Mahpusların Tretmanı”, s. 438

342-DEMİRBAŞ: “Cezaevinde Yeniden Sosyalleştirme (Tretman) Sorunları”, s. 405. İsveç ıslah sisteminde ilk önce bir fabrika inşa edilip sonra cezaevinin ilave edildiği yaygın bir uygulama olarak belirlemektedir. Hükümlü haftada 5 gün, 45 saat olmak üzere sabah saat 7 'den akşam 17 'ye kadar çalışmakta ve bir buçuk saatlik bir öğle tatili yapmaktadır Sağlıklı bir hükümlünün İsveç cezaevlerinde boş olarak kaldığı ender görülen bir olgudur. Tabiatıyla bir kısım hükümlü bakım işlerinde çalışmaktaysa da, cezaevi endüstrisinin havası fabrika havasına çok yakındır. YÜCEL M. Tören: “İsveç'te Suçluların Islahı Sistemi”, Adalet Dergisi, Ankara 1969, s.s. 63-72, s. 66

dayanan cezaevlerinde özellikle yoğun bir şekilde görülmektedir.³⁴³

2.5.Yeni Cezalandırma ve İnfaz Anlayışı

İnfazın amacı hükümlünün ıslahı ile ileride tekrar suç işlememesini sağlamak yani mükerrir olmasını engellemektir. Soyut cezalar konulurken diğer amaçlar arasında öne çıkan amaç genel önlemedir. Yasa koyucu, suç işlediklerinde işlememelerine göre neleri kaybedeceklerini bireylere göstererek onları suçtan caydırmaya çalışmaktadır. Hükmedilen cezanın infazında ise öne çıkan amaç özel önlemedir. Nitekim bazı yasalarda buna yer verilmektedir.³⁴⁴

Hürriyeti bağlayıcı cezanın yani hapsedmenin kişi üzerindeki olumsuz etkisi yanında ceza adaletinde ekonomi sağlama düşüncesi sonucunda gelişmeye başlayan alternatif tedbir ve uygulamalar dünyada yoğunluk kazanmaya başlamış, suçluların kapalı kurumlar yerine hürriyet veya yarı hürriyet rejimi içerisinde toplumsal intibakını sağlama eğilimi ağırlık kazanmaktadır.³⁴⁵

Hürriyeti bağlayıcı cezaların infazından beklenen teorik amaç her ne kadar rehabilitasyon yaklaşımına yakın olsa da, toplumun beklentilerinin tatmini anlamında halen “*misillemeci*” ve “*önleyici*” yaklaşımların da etkilerinin devam ettiğini kabullenmek gerekmektedir.³⁴⁶ Ceza infaz kurumlarının sakıncaları ve hükümlülerde yol açtığı olumsuz sonuçlar hapse alternatif programlar lehinde ortaya atılan görüşleri güçlendirmektedir. Bu görüşler insancılık açısından olduğu kadar mali ve uygulamaya ilişkin açılardan da haklı bulunmaktadır. Gerçekten de bu seçenekler başka yerlerde kullanılabilir mali kaynaklarda ve personelde tasarrufu sağlayacaktır. Suçluların rehabilitasyonu (ıslah) elbette önemlidir ve suçluluğun bir şekilde azaltılması cezalandırma erkinin kullanılmasında ulaşılmak istenen amaçtır. Ancak uygulamada bazen ıslahı için cezaevine konulan suçlular tam tersine yeni suçlar öğrenmiş ve daha da tehlikeli kişiler olarak topluma yeniden katılmaktadırlar. Geliştirilen bu seçenekler suçluları etkisiz hale getirmede de daha etkili olabilir ve bunu cezaevlerinden daha ucuza maletmek mümkündür. Yapılan araştırmalar alternatif programların, yaptırımların

---

343-DEMİRBAŞ: “Cezaevinde Yeniden Sosyalleştirme(Tretman) Sorunları”, s. 406

344-Örneğin Alman Hukuku’nda hürriyeti bağlayıcı cezanın infazı ile hükümlünün ileride sosyal sorumluluk içerisinde suç işlemekten yaşamını sürdürmesini sağlamanın amaçlandığı ve infazın aynı zamanda toplumun daha sonra işlenecek suçlardan korunmasına hizmet edeceği belirtilmektedir. (Cezaların İnfazı Hakkında Kanun m.2) CENTEL: “Çağdaş Ceza İnfaz Hukukunda Özgürlüğü Bağlayıcı Cezalar ve Gelişmeler”, s. 37-38

345-YÜCEL M. Tören: “Hürriyeti Bağlayıcı Cezaya Alternatifler Dünya'daki Görünüm”, Adalet Dergisi, S. 1, Ankara 1987, s.s. 95-100, s. 95

346-SAĞLAM M. Yılmaz: Türk İnfaz Sisteminde Ceza Kurumları, Ankara 2003, s. 22-23

tekerrürü hapis cezasından daha da etkili olarak azalttığını ortaya koymaktadır.³⁴⁷

Tüm burada zikredilenlerden anlaşılacağı üzere tüm suçluları cezaevine koyarak infazı gerçekleştirmek ve ıslahı sağlamaya çalışmanın sakıncaları açıkça ortadadır. Bazı suçlular için hürriyeti bağlayıcı ceza ve sonuçta cezaevi tek seçenek olmakla beraber, diğerleri için farklı alternatiflerin artık mümkün olması gerekmektedir. Bir kimsenin hürriyetinin elinden alınması en son başvurulacak (ultima ratio) çare, ceza ya da işlem olarak düşünülmeli ve dolayısıyla ancak başka bütün ceza ve işlemleri yetersiz kılacak bir suç işlendiğinde bu yola başvurulmalıdır. Nitekim Avrupa Konseyi de bir yandan uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların azaltılmasını tavsiye etmekte, diğer yandan ise kamu yararına çalıştırılma gibi yeni yaptırımların yürürlüğe konulmasını ve bunların özgürlüğü kısıtlamayan yaptırımların değil, özgürlüğü kısıtlayıcı yaptırımların yerine ikame edilmesini önermektedir³⁴⁸ Namibya Cezaevleri ve Ceza Hizmetleri Bakanı yeni bin yıla ilişkin demecinde şunları söylemiştir; *“Dünyanın her yerinde cezaevi makamları hapis dışı cezalar aramaktadırlar. Hapis dışı cezalar giderek daha yaygın bir şekilde cezaevlerindeki nüfus yoğunluğu sorununa bir çözüm olarak önerilmektedir. Bu tür cezalar, cezaevlerindeki kalabalığın azaltılmasını sağladıkları gibi kısa cezalar almış kimselerin cezaevine gönderilmemesini de mümkün kılarlar. Şu anda önemsiz suçlar işlemiş çok sayıda suçlu cezaevindedir ve kalabalığa neden olmaktadır. Bu kimseleri cezaevinde tutmak son derece pahalı bir uygulamadır ve bunun yerine toplum hizmetlerinde kullanımları mümkündür. Bu hizmetler gerektiği gibi yönetilecek olurlarsa cezaevlerinde nüfus yoğunluğunun azaltılması, bütçenin küçültülmesi, suçluların topluma yeniden kazandırılmasının ve girmesinin teşvik edilmesi mümkün hale gelecektir.”*³⁴⁹

Kendisi ve toplum açısından tehlikelilik göstermeyen suçlulara uygulanabilecek alternatiflerin hapis cezasına oranla etkin bir şekilde uygulanırılığı sağlanmalıdır. Bu alternatifler de birer ceza yaptırımı olduklarından bunların TCK’ da yer alması uygun

347-**AKINCI**: “Adalet Reformu ve Alternatif Ceza Yaptırımları”, s. 328

348-Avrupa Birliğine üye devletler ortak tek bir yargı çevresi içinde belli suç tiplerine ilişkin kurallar oluşturma sürecine girmişlerdir. Bu kurallar, topluluk bütçesi zararına dolandırıcılık, ihaleye fesat karıştırma, rüşvet alma ve verme, memuriyet yetkilerinin kötüye kullanılması, memuriyetin gerektirdiği yükümlülüklerle aykırılık, meslek sırrının açığa vurulması, kara parayı aklama ve yataklık, suç örgütü kurma suçları açısından geçerli olacaktır. Bu suçlar için öngörülen ortak temel cezalar şunlardır; 1-5 yıl özgürlüğü bağlayıcı ceza ve/veya para cezası, tüzel kişiler için 1-5 yıl mahkeme gözetimi ve/veya para cezası, suçta kullanılan vasıtaların, suçtan elde edilen ürünlerin ve gelirlerin müsaderesi, hükmün ilanı. **JURIS** Corpus (Avrupa Ceza Hukuku Yolunda Avrupa Birliğinin Mali Çıkarlarının Korunmasına İlişkin Ceza Hukuku Kuralları), (Çev: S. KESKİN/H. ZAFER/Ü. KOCASAKAL), Ankara 2001, s. 28-29

349-**COYLE**, s. 153-154

olacaktır. Belki infaza yönelik ayrıntılar infaz kanununda düzenlenebilir ancak yaptırımlar sistemine ilişkin bu yeniliklerin yeri TCK olmalıdır. Bu şekilde cezaevinde sayıları bir oranda azalan hükümlülere çağdaş cezaevi koşullarının yaratılması mümkün hale gelecektir.

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların sakıncalarını ortadan kaldırmak için bu cezaların yerine uygulanmak üzere ve hürriyeti bağlayıcı cezalara en son başvurmak kaydıyla çeşitli seçenekler önerilmiş ve bunlardan bir kısmı çağdaş ceza kanunları tarafından da kabul edilmiştir. Kamu davasının, muhakemenin, hükmün ve infazın ertelenmesi, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine para cezasının veya diğer müeyyidelerin uygulanması olanağının sağlanması, adli tevbih, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların infazında özel bir rejimin uygulanması gibi.³⁵⁰

Mevzuatımızda halen bulunan erteleme (tecil), şartla salıverme, ve önödeme gibi faile son bir şans tanınmasını onu cezanın şedidliğinden kurtarıp hapsolunmadan infazın amaçlarına ulaşılmasını sağlayan kurumlar yanında 2005 yılından itibaren yürürlüğe giren 5237 sayılı yeni TCK ve 5271 sayılı yeni CMK düzenlemelerinde uygulamaya giren kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, uzlaşma gibi kurumlar da failin ıslahı ilkesi çerçevesinde hem soruşturma aşamasında hem de kovuşturma aşamasında uygulanabilirlik kabiliyetleri ile yaptırıma hükmedilmeden veya hükmettikten sonra infaza geçmeden önce failin bir daha suç işlemeyeceği subjektif algısının karar verici konumundakilerde oluşturulmak suretiyle çağdaş ceza ve infaz anlayışının olması gereken amaçlarına hizmet etmektedirler. Uygulamaya yeni giren bu kurumların yararı bilinmekle beraber uygulamada henüz yeterince etkinlikte uygulanmadıkları da burada itiraf edilmelidir.

Aşağıdaki bölümlerde de bu doğrultuda mevzuatta yerini almış bulunan sadece soruşturma aşamasında uygulanabilen KAMU DAVASININ AÇILMASININ ERTELENMESİ, sadece kovuşturma aşamasında uygulanabilen HÜKMÜN AÇIKLANMASININ GERİ BIRAKILMASI, ERTELEME(TECİL) ve hem soruşturma hem de kovuşturma aşamasında uygulanabilen ÖNÖDEME ve UZLAŞMA kurumları hukuki nitelikleri, uygulanabilirlik şartları açısından incelenecektir.

350-İÇEL: “Hürriyet Bağlayıcı Cezalara Seçenek Olan Müesseselerdeki Gelişmeler ve Türk Ceza Sisteminin Bu Yönünden Değerlendirilmesi”, s. 442; ÖNDER Ayhan: Tecil ve Benzeri Müesseseler, İstanbul 1963, s. 11

İKİNCİ BÖLÜM

SORUŞTURMA AŞAMASINDA TANINAN İMKANLAR Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi-Önödeme-Uzlaşma

1.Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi

1.1.Genel Olarak

19. yüzyılda ceza hukukunun en eski ve temel yaptırımı olan hürriyeti bağlayıcı cezaların infazının hükümlüyü ıslah ve yeniden topluma kazandırmaktan uzak olduğunun anlaşılması çağdaş ceza mevzuatlarını basit suçluluk alanlarında alternatiflerin ne olması gerektiği konusunda arayışlara sevk etmiştir.³⁵¹

Hürriyeti bağlayıcı cezalara karşı geliştirilen alternatif yaptırımlar ve tedbirler cezalandırma sisteminde son yüzyılın en önemli önerisi ve hareketidir. Karar veren hakimlerdeki ve teorisyenlerdeki cezalandırma düşüncesi ile ilgili eğilim cezalara değil alternatif yaptırım veya tedbirlere ağırlık vermektense yana gelişmektedir. Yaptırım ve tedbirlerin yanı sıra, gerek ceza muhakeme hukuku ve gerekse infaz hukuku açısından bazı yöntemler de geliştirilmiştir. Bu yöntemler hürriyeti bağlayıcı cezalara alternatif ceza değil, gerek mahkemelerdeki iş yükünün azaltılması ve gerekse cezaevlerindeki kalabalıklaşmayı önlemeye ve azaltmaya yönelik kurumlardır.³⁵²

Suç şüphesi altında bulunan kişinin hürriyetinin kısıtlanmadan savcılık tarafından belli bir süre gözlemlendiği, kişinin bu gözlemlene süresi içerisinde iyi halli olması durumunda belli bir süre kamu davasının açılmayacağına kendisine bildirildiği ve şüphelinin bu süreyi iyi halli geçirmesi ve yeni bir suç işlememesi durumunda hakkında kamu davası açılmasından tamamen vazgeçildiği bir sistem olan *kamu davasının açılmasının ertelenmesi* kurumu hukuk sistemimizde daha önce bulunmayıp ilk olarak 03.07.2005 tarihli 5395 sayılı ÇKK³⁵³ ile çocuk suçlular bakımından

---

351-**ERDEM** M.Ruhan: “Ceza Hukukunda Cezaların Ertelenmesine İlişkin Düzenlemelere Anayasal Bakış”, Anayasa Mahkemesi’nin 39. Kuruluş Yılı Dönümü Sempozyumu, Ankara 2001, S. 18, s.s. 17-39, s. 18

352-**İNCE** Hüseyin: Türk Ceza Hukuku’nda Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımlar, Seçkin Yayınları, Ankara 2007, s. 265

353-15 Temmuz 2005 tarih ve 25786 sayılı resmi gazetede yayınlanmıştır.

uygulama alanı bulan bir müessesedir.³⁵⁴ Hakimin iş yükünü azaltıp önemli davalara daha fazla vakit ayırmasını ve önem vermesini sağlayan bu müessese 1412 sayılı CMUK'un 148. madde ve 5271 sayılı CMK'nın 170. maddede yer bulan "Kamu Davasında Mecburilik" ilkesinin yumuşatılması amacıyla maslahata uygunluk ilkesinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Erteleme işlenen suçun niteliğine göre değişen belli bir süre içinde failin yeniden suç işlememesi durumunda kamu davasının açılmaması, duruşmanın yapılmaması, suçluluğun tespiti veya mahkumiyet hükmünün verilmemesi, hüküm verilmişse mahkumiyetin meydana gelmemiş sayılması sonucunu doğuran bir kurumdur. Bu suretle öngörülen belli süreler içinde gösterilen iyi hal sonucu fail hakkında kamu davasının açılmasından, duruşmanın yapılmasından, mahkumiyet hükmünün verilmesinden veya verilen mahkumiyet hükmünün yada cezanın infazından feragat edilmektedir. Sürenin iyi halle geçirilmesi veya bu süre zarfında yüklenen mükellefiyetlere uyulması, ceza kovuşturmasının devam etmemesine veya hüküm verilmişse cezanın infaz edilmemesine neden olmakta, iyi hal göstermeyen fail hakkında kovuşturma devam etmekte veya verilen ceza infaz olunmaktadır. Bu suretle erteleme kurumu önleyici olarak haklarında ceza kovuşturmasına devam olunmadan veya ceza infaz edilmeden dahi failin ıslah olmasına yardımcı olmaktadır.³⁵⁵ Erteleme genel olarak bir cezanın yerine getirilmesinin belli bir süre geri bırakılmasıdır. Erteleme kurumunun amacı, sadece bir suç dolayısıyla suçluluğu kabul edilmesine rağmen ıslah ihtimali bulunan kişiyi cezaevinin bozucu ortamından kurtarmak olmayıp aynı zamanda bu kişinin kanunu tekrar ihlal etmesine karşı etkili bir engel oluşturmaktır. Erteleme tekerrürü önleyici nitelikte bir müessesedir.

Ertelemenin *Kamu Davasının Ertelenmesi* şeklinde görünen hali, maslahata uygunluk esasının mülahazalarına denk gelmektedir. Buna göre Cumhuriyet savcısı genel ve özel önleme amaçları doğrultusunda kamu yararı mülahazaları ile ve belli tip

---

354-Çocuk suçluluğunda kurumun uygulanırlığına ilişkin ayrıntılı bilgi için Bkz; **EVİK** Ali Hakan: "Çocuk Koruma Kanunu Hakkında Düşünceler", Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, İstanbul 2007, s.s. 181-212, s. 203-205; **ÖZTÜRK** Bahri/**ERDEM** M.Ruhan: Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara 2007, s. 706-709; **GÜNEŞ** Seyithan: "Çocuk Ceza Hukuku Açısından Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi", İÜHFİM, İstanbul 1997, S. 3, s.s. 143-155, s. 151-154; **SOYASLAN** Doğan: Ceza Muhakemesi Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2006, s. 486; **ÖZTÜRK** Bahri/**ERDEM** M.Ruhan /**SIRMA** Özge/**SAYGILAR** Yasemin F.: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2006, s. 712-714; **MERMUT** Serdar: "Çocuk Koruma Kanunu Üzerine Bir Değerlendirme", Legal Hukuk Dergisi, S. 37, 2006, s.s. 105-111, s. 107-108; **NUHOĞLU** Ayşe: "Çocuk Ceza Hukukunda Erteleme ve Yargı Dışı Önlemler", Nuri ÇELİK'e Armağan, Beta Yayınları, İstanbul 2001, s.s. 313-325, s. 321-322; **BALO** Yusuf Solmaz: Çocuk Ceza Hukuku, Adalet Yayınları, Ankara 2005, s. 406-412

355-**COLAK** Haluk/**ALTUN** Uğurtan: "Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Cezaların Ertelenmesi", Adalet Dergisi, Ankara 2006, S. 26, s.s. 1-40, s. 12-13

suçlar açısından ki genellikle bu tip suçlar fiil ile kamu arasında kısıtlı bir ilginin bulunduğu hafif nitelikteki suçlardır, belli bir deneme süresi zarfında birtakım şartların yerine getirilmesi kaydı ile öncelikle kamu davasının açılmasının ertelenmesine daha sonra da neticenin pozitif olması durumunda kamu davasının açılmamasına karar vermektedir.³⁵⁶

Demokratik toplumlarda cezanın genel amacı; suçluyu topluma kazandırmak ve ıslah etmek olduğundan bazen suçluyu cezalandırmadan da topluma kazandırmak ve ıslah çareleri ile denge sağlanabilmektedir. Ertelemenin bir çeşidi olan *Kamu Davası Açılmasının Ertelenmesi* kurumu için de duruşmaya çıkmayan, mahkemeye temas etmeyen failin psikolojisine olumlu etkileri olduğu, failin toplumsal konumunun ve özel ilişkilerinin zarar görmesine engel olduğu zaman ve emek kaybını önlediği ve C. savcılarının daha önemli işlerle uğraşmasını sağladığı gerekçesi gibi yönleriyle yararlı olduğu ve failin ıslahına olumlu katkı sağladığı savunulmuştur.³⁵⁷ Yine Kamu Davası Açılmasının Ertelenmesi kurumu sanığın damgalanmadan modern ceza yaptırımının amaçlarının gerçekleştirilmesine hizmet etmektedir.³⁵⁸

Kamu Davası Açılmasının Ertelenmesi kurumu ceza yargılama sistemimize hakim olan kamu davasının mecburiliğinin yumuşatılması amacıyla getirilen uygun bir düzenleme olmakla birlikte yine ceza hukuku sistemimizde hakime verilen delil değerlendirme yetkisini kısmi olarak savcıya devretmekte ayrıca savcının davanın açılıp açılmaması yönünde yapacağı kamu yararı temellerindeki değerlendirmeye de sanığın lekelenme hakkı korunmuş olmakta ve savcılık ile mahkeme teşkilatı da iş yükü açısından rahatlamaktadır.³⁵⁹

Kamu Davası Açılmasının Ertelenmesi kurumu şartla salıverme kurumuyla belirli mükellefiyetlerin yüklendiği deneme süresi açısından benzerlik taşımaktadır. Ancak şartla salıvermede deneme süresi, hükmedilmiş cezanın belirli bir süre iyi halle

---

356-**ERDEM**: “Ceza Hukukunda Cezaların Ertelenmesine İlişkin Düzenlemelere Anayasal Bakış”, s. 17 vd.

357-**SANCAR** Türkan Yalçın: “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun’un Hukuksal Niteliği ve Sonuçları”, Anayasa Mahkemesi’nin 39. Kuruluş Yılı Dönümü Sempozyumu, Ankara 2001, s.s. 149-195, s. 166-167

358-**ÜNVER** Yener: “Erteleme ve Şartla Salıverme”, 21. Yüzyıla Girerken Cezaların İnfazı Sempozyumu, s.s. 36-56, s. 40

359-**SÖZÜER** Âdem/**TEKDAĞ** Kenan: “Ceza Muhakemesi Kanunu Neler Getiriyor”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 3, s.s. 48-62, s. 59; **ÖZBEK** Veli Özer: Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara 2006, s. 879-880; **ŞAHİN** Cumhur/**ÖZGENÇ** İzzet: “CMUK Tasarısı (2002) Üzerine Düşünceler”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 1-2, Ankara 2003, s.s. 202-227, s. 221-222

geçirilmesinden sonra gelip artık cezanın öngörülen şartlarla dışarıda infazını sonuçlarken Kamu Davası Açılmasının Ertelenmesi kurumunda deneme süresinde hali hazırda açılmış bir dava dahi olmadığından cezanın infazına değil verilen erteleme kararının doğruluğunun tespitine tekabül etmektedir.³⁶⁰

1.2.Mukayeseli Hukukta Kamu Davası Açılmasının Ertelenmesi

Yeni CMK ve ÇKK'daki düzenlemelerden önce eski kanunumuzda Kamu Davası Açılmasının Ertelenmesi şeklinde algılanabilecek 765 sayılı TCK'nın 434. maddesi bulunmaktaydı. Bu maddeye göre “Kaçırılan veya alıkonulan kız veya kadın ile mahkumlardan biri arasında evlenme vukuunda koca hakkında hukuku amme davası ve hüküm verilmiş ise cezanın çektirilmesi tecil olunur.”du. Bu hüküm kaçırma, alıkoyma, ırza geçme, ırza tasaddi ve küçüklerle rızası ile cinsel ilişkide bulunma suçlarında uygulanmaktaydı. Zamanaşımı sonuna kadar erkek tarafından haksız olarak boşanma vukua getirildiği takdirde kovuşturma yenilenmekteydi. Yani dava kaldığı yerden yeni baştan sürdürülmekteydi. Bu sonucu sanığın bilmesini temin için de kararda “Kamu davasının teciline ve kamu davasının zamanaşımı sonuna kadar haksız bir boşanmaya sebebiyet verildiği takdirde yenilenmesine” şeklinde hükme yer verilmekteydi.³⁶¹ Bu hüküm kadınları tecavüzcüsüyle evlenmeye mecbur bıraktığı için ve bu suçları işleyen sanıkların cezasız kalmasına neden olduğu için eleştirilmiştir.³⁶²

Kamu Davası Açılmasının Ertelenmesi kurumu karşılaştırmalı hukukta, maslahata uygunluk sisteminin bir sonucu olarak görünmekte ve yetki bakımından iki şekilde çıkmaktadır. Birinci duruma göre savcının yetkisi mutlaktır. Bu sistemde savcı bir başka merciin kararına gerek kalmaksızın kamu davasının açılmasını erteleyebilmektedir. Buna örnek olarak Finlandiya ve Belçika gösterilebilir. Örneğin Finlandiya'da kovuşturmayı geri bırakan C. savcısı gençlerin korunması ile ilgili gerekli önlemler konusunda karar verebilmesi için komünün (belediyenin) sosyal yardım komisyonuna durumu bildirmekte deneme dönemini başarısızlıkla geçiren sanık hakkında kamu davası açılmaktadır.³⁶³ Kamu Davası Açılmasının Ertelenmesi

---

360-YENİDÜNYA A.Caner: Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Şartla Salıverme, İstanbul 2002, s. 37; SEVİNER Kemal: “Cezaların Ertelenmesi”, Adalet Dergisi, Ankara 1968, S. 5, s.s. 242-255, s. 244; KAFES Veli: Hukukumuzda Şartla Salıverme ve Uygulamadaki Sorunlar, Adil Yayınevi, Ankara 1998, s. 61-74

361-Ayrıntılı bilgi için Bkz: 5. C.D.'nin 25.11.1992 tarih ve 3426/3679 sayılı kararı.

362-GÜNAY Erhan: Ceza Davalarında Usul ve Esaslar, Seçkin Yayınevi, Ankara 1998, s. 745; TURAN Ahmet Uğur: Ceza Yargılama Hukuku Bilgisi, Ankara 1994, s. 138

363-GEDİK Doğan: “Karşılaştırmalı Hukukta ve 1999 Tarihli Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısında Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kurumu”, Adalet Dergisi, Ankara 2002, s.s.

kurumunun diğerk bir şekline göre; yetkisi tam ve mutlak olmayan C. savcısı ancak diğerk bir merciin onayı ile davanın açılmasını erteleyebilmektedir. Bu şekli kabul eden ülkelere de Hollanda ve Danimarka örnek gösterilebilir.³⁶⁴

Bunların dışında ülkelerin uygulamalarına bakıldığında;

JAPONYA: Maslahata uygunluk ilkesi 1924 tarihli Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 279. maddesiyle kabul edilmiş olup bu maddeyle "*Failin şahsiyeti, yaşı, durumu, fiilin işleniş biçimi ve neticeleri ceza kovuşturmasını zorunlu kılmıyorsa, kamu davası açılması ertelenebilir. Açılması ertelenen kamu davası, ilgilinin yeni bir suç işlemesi durumunda yeniden ele alınmaktadır.*" düzenlemesini getirmiştir.

İTALYA: Hapis veya para cezasına seçimlik olarak yer verilen kabahat niteliğindeki suçlarda son soruşturma başlamadan önce kabahat karşılığında öngörülen para cezasının üst sınırının yarısı ödendiği takdirde sanık hakkında yargılama yapılması engellenmektedir. "Oblazione" olarak tanımlanan bu ödeme 1981 yılına kadar sadece para cezaları için söz konusuyken bu dönemden sonra hapis cezasını gerektiren kabahat niteliğindeki suçlar için de uygulanabilir hale gelmiştir.

FRANSA: Oportunité ilkesi gereğince, savcılığın kamu davası açmama konusunda gerek koşulsuz, gerekse öngörülen belirli yükümlülüklerin yerine getirilmesi koşuluna bağlı olarak geniş bir olanak sağlanmıştır.

POLONYA: Ceza kanununda yirmi saate kadar kamuya yararlı amaçla çalışma karşılığında muhakemenin koşullu olarak ertelenmesine olarak tanınmaktadır.

AVUSTURYA: Uyuşturucu Madde Kanunu'na göre belirli bir yükümlülüğün yerine getirilmesi karşılığında savcı tarafından muhakemenin koşullu olarak ertelenmesine olanak tanınmaktadır.

NORVEÇ: Kamu davasının açılması koşulları bulunsa da savcılık makamının dava açıp açmama konusunda geniş bir değerlendirme yetkisi bulunmaktadır.

ALMANYA: C. savcısı "cünha vergehen" niteliğinde bir suçta sanığın ve son soruşturma için yetkili mahkemenin muvafakatini alarak kamu davasının açılmasını

120-137, s. 127; **ARTUK M.Emin/YENİDÜNYA A. Caner/GÖKÇEN Ahmet:** "Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Erteleme Müessesesi", Ceza Hukuku Makaleleri, İstanbul 2002, s.s. 175-229, s. 181-182; **SÖZÜER Adem:** "Türk Hukukunda Af, 4454 ve 4616 Sayılı Kanunlarda Öngörülen Şartla Salıverme ve Ertelemeye İlişkin Hükümlerin Hukuksal Niteliği ile Bu Hükümlerin Anayasaya Uygunluğu Sorunu", Anayasa Mahkemesinin 39. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyumda Sunulan Bildiriler, Ankara 2001, s.s. 219-252, s. 235

364-**GEDİK:** "Karşılaştırmalı Hukukta ve 1999 Tarihli Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısında Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kurumu", s. 128; **ÖNDER:** Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler, s. 96-101

erteleyebilmektedir. Kanun bu müessesinin bir yıla kadar olan hürriyeti bağlayıcı cezaları veya para cezasını gerektiren “cünha” suçlarında uygulanabilmesini kabul etmiştir. Bu takdirde C. savcısı faile fiilden doğan zararın giderilmesi için belirli bir edim ifa etmek; bir meblağı kamuya yararlı bir kuruma veya devlet kasasına ödemek, diğer kamuya yararlı edimler ifa etmek yükümlülüklerini yükleyebilmektedir. Bu yükümlülükleri sanık yerine getirdiğinde hakkında kovuşturma yapılmamaktadır.³⁶⁵

1.3.Kamu Davasının Açılmasında Hakim İlkeler

1.3.1.Cumhuriyet Savcılığının Takdir Yetkisi

Günümüz koşullarında ağır iş yükü altında ezilen savcılık ve mahkeme teşkilatlarında ceza muhakemesinin makul sürede sonuçlanmamasından dolayı ortaya çıkan sorunların giderilmesi amacıyla yargılamayı çabuklaştırmak amacına yönelik çabalar içine girilmiş bulunmaktadır. Bu çözüm amaçlı çabalardan birisi de Türk ceza hukuku sistemine de hakim olan *kamu davasının mecburiliği* ilkesinin yumuşatılmasıdır. Kamu davasının mecburiliği ilkesine yer veren ülkelerde C. savcısı ancak kanunla belirlenen istisnai hallerde takdir yetkisine sahipken maslahata uygunluk ilkesinin geçerli olduğu sistemlerde C. savcısı kamu davası açmayarak mahkemenin iş yükünü azaltabilmektedir.³⁶⁶ Hatta Japon hukuk sisteminde C. savcılarını yeterli delil olmasına ve hatta fiilin adam öldürme, yağma ve yangın çıkartma gibi ciddi suçları oluşturmasına karşın takipsizlik kararları verebilmektedir. Ceza yargılama usulünde suçlunun karakter, yaş ve durumu, suçun ağırlığı, suçun işleniş şekli ve suç sonrası koşullar göz önüne alındığında itham gereksiz görüldüğünde dava açılmaması normlaştırılmıştır.³⁶⁷

5271 sayılı CMK sistemi 170/2 maddesiyle kural olarak aynı 1412 sayılı CMUK

365-**ERDEM** M.Ruhan: “Kısa Süreli Özgürlüğü Bağlayıcı Cezaların İnfazı ve Yeni Seçenekler”, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu, Öz Özen Matbaacılık, Ankara 2001, s.s. 192-213, s. 202-203, **GEDİK**: “Karşılaştırmalı Hukukta ve 1999 Tarihli Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısında Kamu Davasının Açılmasının Erteleme Kurumu”, s. 127-130; **UĞUR** Hüsamettin: “Ceza Muhakemesinde Kovuşturma Mecburiyeti İlkesinden Maslahata Uygunluk İlkesine”, TBB, Ankara 2007, s.s. 256-288, s. 259-261; **TAN** Umran Sölez/**ARTUK** M.Emin: “Çocuk Ceza Hukuku Açısından Kamu Davasının Açılmasının Erteleme”, Argumentum Dergisi, S. 19, 1992, s.s. 285-289, s. 285-289; **GÜNEŞ**, s. 145-150; **ÇOLAK/ALTUN**: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 116-120; **ARTUK/YENİDÜNYA/GÖKÇEN**: “Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Erteleme Müessesesi”, s. 181-184; **ÖZTÜRK** Bahri: Koğuşturma Mecburiyeti (Hazırlık Soruşturması), Ankara 1991, s. 19-25; **ÖNDER**: Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler, s. 96-101; **İNCE**: Türk Ceza Hukukunda Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımlar, s. 120-121; **İÇEL**: “Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Olan Müesseselerdeki Gelişmeler ve Türk Ceza Siteminin Bu Yönden Değerlendirilmesi” (Sempozyum), s. 335

366-**GEDİK** Doğan: “Ceza Muhakemesi Kanunu 171. Madde Bağlamında Cumhuriyet Savcısının Kamu Davası Açmada Takdir Yetkisi”, İBD, C. 82, S. 2, İstanbul 2008, s.s. 715-738, s. 715; **DEMİRAĞ** Fahrettin: Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu, TBB Yayınları, Ankara 2007, s. 312-319

367-**YÜCEL** M. Tören: “Kamu Davası Açılmasında Takdirlik İlkesi-Japonya Modeli”, Yargıtay Dergisi, C. 18, S. 4, Ankara 1992, s.s. 476-485, s. 476

m.148 düzenlemesinde olduğu gibi *kamu davasında mecburilik* ilkesini benimsemiştir. Fakat 5271 sayılı CMK kural olarak mecburilik sistemini kabul etmekle birlikte kara Avrupa hukuk sistemindeki eğilime paralel olarak istisnalara da yer vermiştir. Nitekim “*Kamu Davasını Açmada Takdir Yetkisi*” başlıklı 171. maddesiyle belirli hallerde şüphelinin suçu işlediğine dair yeterli delil bulunmasına karşın Cumhuriyet savcısına kamu davası açıp açmama konusunda takdir yetkisi tanımıştır.³⁶⁸ Suçun işlendiğine dair ciddi ve şüphelinin suçu işlediğine dair yeterli şüphe sebepleri varsa, C. Savcısı dava açmak zorundadır. Türk ceza yargılama usulünde C. savcılarının delilleri değerlendirme yetkileri bulunmamaktadır.³⁶⁹ Dava açmak için çok küçük bir şüphe bulunması halinde bile dava açılmakta, delillerin değerlendirilmesini hakim yapmaktadır.³⁷⁰ Cumhuriyet savcıları için takdir yetkilerinin istisna, kamu davası açılmak üzere olayı mahkeme önüne taşımamanın kural olduğu ileri sürülmüştür.³⁷¹ Ancak kanuna göre dava açma konusunda takdir yetkisinin verildiği olayda cezasızlık sebebi olarak etkin pişmanlık ve şahsi cezasızlık sebebinin bulunduğu hallerde Cumhuriyet savcısı kamu davası açmayabilecektir. Bu durumda savcı olayı inceleyerek faile ceza verilmemesini gerektiren bir sebep varsa kamu davası açmayacaktır.³⁷²

Cezayı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık halleri:

TCK m. 93/1: Organ ve dokularını satan kimselerin resmi makamların haberdar olmasından önce durumu haber vererek diğer suçluların yakalanmasını kolaylaştırması.

TCK m. 184/5: İmar kirliliğine neden olma suçunda failin ruhsatsız ya da ruhsata

---

368-**FEYZİOĞLU** Metin: “Ceza Muhakemesi Kanunu’na Göre İddianamenin Hazırlanmasına ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler”, Ceza Hukuku Dergisi, S. 1, 2006, s.s. 31-36, s. 33-34; **KAYNAK** Ali Osman: “Hazırlık Soruşturmasında Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi”, ABD, Ankara 1998/2, s.s. 56-62, s. 57-62; **GÜNAY** Erhan: Uygulamada Cumhuriyet Savcıları ile Ceza Hakimlerinin Görev ve Yetkileri, Ankara 1997, s. 102-103; **YENİSEY** Feridun: “Ceza Muhakemesi Kanunu’nun Genel Değerlendirmesi”, Ceza Hukuku Dergisi, S. 1, 2006, s.s. 11-17, s. 12-13; **ÜNVER** Yener: “Genel Olarak Ceza Yargılaması” (18-20.06.2008 tarihinde yapılan sempozyumda sunulan tebliğ), Yargı Reformu Sempozyumu, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2008, s.s. 20-74, s. 62

369-Delil değerlendirme yetkisiyle ilgili olarak ayrıntılı bilgi için Bkz; **ÜNVER** Yener: “Deliller ve Değerlendirilmesi”, Legal Hukuk Dergisi, İstanbul 2005, s.s. 2885-2913, s. 2885-2913

370-C. savcılarının delilleri değerlendirme konusunda yetkilerine ilişkin eleştirel bir yaklaşım için Bkz: **BJORNBERG** Kjell/**RİCHMOND** Paul: Türkiye Cumhuriyeti’nde Yargı Sisteminin İşleyişi-İstişari Ziyaret Raporu (Çev: Adalet Bakanlığı Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü Tetkik Hakimleri), Ankara Barosu Yayınları, 2001, s. 59-99; **JEHLE** Jörg Martin: “Çeşitli Avrupa Ülkelerinde Savcılık Konumu ve Yetkileri” (Çev: Gülşah Kurt YÜCEKUL), Bir Adli Organ Olarak Savcılık (Sempozyum), Ankara 2006, s.s. 69-89, s. 88; **İLHAN** Şükrü Aytekin: “Türk Ceza Hukuku Sisteminde Cumhuriyet Savcısının Rolü”, Türk ve Amerikan Hukuk Sistemlerinde Ceza Hukuku ve Ceza Yargılaması Hukuku, İstanbul Barosu Yayını, İstanbul 2004, s. 69-71

371-**ERCAN** İsmail: Ceza Muhakemesi Hukuku, İkinci Sayfa Yayınları; İstanbul 2007, s. 299

372-Delil durumuna göre ceza verilmemesini gerektiren bir sebep olduğunda bile savcının eksik bir şekilde kamu davası açması konusunda bu işin onun ihtiyarına bırakılmış olması eleştirilmiştir. **BAKICI** Sedat: Olaydan Kesin Hükme Kadar Ceza Yargılaması ve Ceza Kanunu Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara 1997, s. 519-523; **GÜNAY**: Ceza Davalarında Usul ve Esaslar, s. 599

aykırı olarak yaptığı veya yaptırdığı binayı imar planına ve ruhsatına uygun hale getirmesi.

TCK m.192/1-2-4: Uyuşturucu imal ve ticaretine iştirak eden kişinin resmi makamlar haber almadan önce imal yerini yetkili merciine haber vererek suç ortaklarının yakalanmasını sağlaması.

TCK m.201/1: Parada sahtecilik suçlarında failin diğer suç ortaklarını ve sahte olarak üretilen para veya damgaların üretildiği veya saklandığı yerleri merciine haber vermesi.

TCK m. 221/1-2-3: Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu nedeniyle soruşturmaya başlanmadan ve örgütün amacı doğrultusunda suç işlenmeden önce kurucu ve yöneticilerin örgütü dağıtması veya verdiği bilgilere göre örgütün dağılmasını sağlaması, örgüt üyesinin suça iştirak etmeden örgütten ayrılması, örgüt üyesinin yakalandıktan sonra örgütün faaliyeti çerçevesinde bir suça iştirak etmeden örgün mensuplarının yakalanmasını sağlayıcı bilgi vermesi.

TCK m. 254: Soruşturması başlamadan önce rüşvet alanın aldığı şeyi yetkili makamlara teslim etmesi, rüşvet verenin verdiği rüşveti, rüşvete iştirak edenin durumu yetkili makamlara bildirmesi.

TCK m. 274: Aleyhine tanıklık yapılan kimse aleyhine hak kısıtlama veya yoksunluğunu doğuracak nitelikte bir karar verilmeden önce yalancı tanığın gerçeği söylemesi.

Şahsi Cezasızlık Sebebinin Varlığı

TCK m. 22/6: Taksirli hareket sonucu neden olunan netice münhasıran failin kişisel ve ailevi durumu bakımından artık bir cezanın hükmedilmesini gereksiz kılacak derecede mağdur olmasına yol açmışsa ceza verilmemesi.

TCK m. 167/1: Yağma ve nitelikli yağma hariç TCK'da düzenlenen malvarlığına karşı işlenen suçların belli akrabalar aleyhine işlenmesi halinde cezaya hükmolunmaması.

TCK m. 245/4: Banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması suçunun belli akrabalar aleyhinde işlenmesi halinde cezaya hükmolunmaması.

TCK m. 281: Kendi işlediği veya işlenişine iştirak ettiği suçla ilgili olarak faile suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme suçundan ceza verilmemesi.

TCK m. 283: Suçluyu kayırma suçunun üstsoy, altsoy, eş, kardeş, veya diğer suç ortağı tarafından işlenmesi halinde cezaya hükmolunmaması.

TCK m. 284: Tutuklu veya hükümlünün veya suç delillerinin bulunduğu yeri bildirmeme suçunun üstsoy, altsoy, eş veya kardeş tarafından işlenmesi halinde cezaya hükmedilmemesi.³⁷³

1.3.2.Mecburilik İlkesi

Cumhuriyet savcısınca yapılan soruşturma faaliyeti fiilin fail tarafından işlenmiş olabileceği yolundaki şüphenin kuvvetlenmesi sonucunu verirse C. savcısı dava açmak zorundadır. Bu ilkeye *kamu davası açma mecburiyeti ilkesi* denir. CMK bu ilkeyi “*Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüpheli oluşturuyorsa C. Savcısı bir iddianame düzenler*” şeklinde ifade etmiştir. Bu düzenleme aynı zamanda savcının dava açma tekeli de ifade etmektedir. Hukukumuzda iddianame düzenleme yetkisi sadece savcıya verilmiştir. İddianamenin hazırlanması soruşturma evresinin son işlemidir.³⁷⁴

Ceza yargılamasının en önemli ilkelerinden birisi *kovuşturma mecburiyeti* ilkesidir. Bu ilke 1412 sayılı CMUK.’a ve 5271 sayılı CMK’ya hakim ilkedir. Fakat yapılan son değişikliklerle (Uzlaşma, Önödeme, Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi...) CMK’ya hakim olan kamu davasında mecburiyet ilkesi maslahata uygunluk ilkesinin etkisi ile yavaş yavaş yumuşatılmaya başlanmıştır.

Mecburilik sisteminde savcılık makamı dava açmaya yetecek oranda suç şüphesi elde ettiği zaman bu fiilden ötürü şüpheli hakkında dava açmakla yükümlüdür. Bu sistemde savcılık makamının takdir edeceği husus dava açmaya yetecek kadar kuvvetli şüphelerin bulunup bulunmadığıdır. Buna karşılık kamu davası açmanın toplum ve zarar gören açısından daha faydalı olup olmadığını takdir etme yetkisi yoktur.

Ceza yargılaması iddia makamını temsil eden Cumhuriyet savcısının ve onun adına görev yapan kolluk gücünün harekete geçmesi ile başlamaktadır. 5271 sayılı CMK’nın ikinci kitap, birinci kısım, ikinci bölümü 160. maddesi “*Bir Suçun İşlendiğini Öğrenen Cumhuriyet Savcısının Görevi*” başlığıyla C. savcısının bir suçun işlendiği

---

373-ÇOLAK Haluk/TAŞKIN Mustafa: Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, Ankara 2007, s. 839; SOYASLAN: Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 347; GEDİK: “Ceza Muhakemesi Kanunu 171. Madde Bağlamında Cumhuriyet Savcısının Kamu Davası Açmada Takdir Yetkisi”, s. 718-733; ÖZBEK: Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 511-513; ŞAHİN Cumhur: CMK Gazi Şerhi, Ankara 2005, s. 524-525
374-ÖZBEK: Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 195; ÖZTÜRK: Ceza Muhakemesi Hukukunda Kovuşturma Mecburiyeti, s. 134; YENİSEY Feridun: Hazırlık Soruşturması ve Polis, Beta Yayınları, İstanbul 1987, s. 263; EREM Faruk: Diyalektik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku, Işın Yayıncılık, 6. Basım, s. 215; YURTCAN Erdener: Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, Beta Yayınları, İstanbul 2008, s. 495; EVİK Vesile Sonay: “İddianamenin İadesi”, Sulhi DÖNMEZER’e Armağan, Türk Ceza Hukuku Derneği ve Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, C. 2, Ankara 2008, s.s. 811-829, s. 814; ÖZBEK Veli Özer: Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı, Ankara 2005, s. 727

izlenimini veren bir hali öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlayacağını düzenlemiştir. Cumhuriyet savcısı soruşturma evresi sonunda toplanan delillerle suçun işlendiği hususunda yeterli şüphenin bulunduğu kanaat getirdiğinde bir iddianame “düzenler”. Maddenin düzenleme şeklinden toplanan delillere göre suçun işlendiği yönünde yeterli şüphenin bulunduğu durumlarda C. savcısına iddianame düzenleyerek kamu davası açması yönünde mecburiyet getirilmiştir.

Geniş manada kamu davasının mecburiliği ilkesi çerçevesinde üç alt ilkeden bahsedilebilir:

Araştırma Mecburiyeti İlkesi: (CMK m. 160) Suç haberinin alınmasıyla beraber suçu takibe yetkili makamlar derhal soruşturma faaliyetlerine girişmek zorundadırlar.

Dava Açma Mecburiyeti İlkesi: (CMK m.170/2) Yeterli şüpheli varsa dava açmak (iddianame düzenlemek) zorunludur.

Davayı Yürütme Mecburiyeti İlkesi: Sanığın beraat etmesi gerektiği yönünde bir durum ortaya çıksa dahi C. savcısı açtığı davayı yürütmek zorundadır. Bu ilke açılmış bulunan kamu davasının geri alınamaması anlamına gelmektedir. Savcılık makamı kamu davası bir hükümle sonuçlanana kadar davayı yürütmek zorundadır. Hangi kararların son karar (hüküm) olduğu CMK m. 233’de gösterilmiştir. Kamu davasını yürütme mecburiyeti ilkesinin amacı savcının iddia faaliyetini herhangi bir keyfiliğe açık kapı bırakmaksızın CMK esaslarına göre yürütmesini sağlamaktır.³⁷⁵

Kovuşturma mecburiyeti ilkesi konusunda öğretilerde lehinde ve aleyhinde olmak üzere değişik görüşler ileri sürülmüştür.

Lehinde ileri sürülen görüşlerle ilgili olarak ilkenin ceza kanunlarının kesin olarak uygulanmasını sağladığı, her kim belli bir suçu işlerse kanunlara göre şu veya bu şekilde cezalandırılacağı öngörüldüğü için devletin mutlak bir kovuşturma mecburiyeti ve ceza verme yükümlülüğü altında olduğu haber alınan her suç kovuşturulursa cezalandırılma korkusu artacağından, kovuşturma mecburiyeti ilkesinin “genel önleme” nin uygun bir aracı olduğu ileri sürülmüştür. Ayrıca kovuşturma mecburiyeti ilkesi eşitlik ilkesi ile de ilgili görülmüş olup eşitlik ilkesine aykırılığın ürkütücü sonuçlar doğurabileceği hukuk devleti ilkesiyle bağlantılı olarak bu ilkenin kuvvetler ayrılığı

375-ÖZBEK: Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 196-197; TOROSLU Nevzat/FEYZİOĞLU Metin: Ceza Muhakemesi Hukuku, Savaş Yayınları, Ankara 2006, s. 30-31; CİHAN Erol/YENİSEY Feridun: Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 1998, s. 334-335

ilkesine dayandığı bu ilkeye uymamanın kuvvetler ayrılığı ilkesine de uymama anlamına geleceği hangi fiilerin suç teşkil ettiğini tespit etmenin kanun koyucuya, yasama gücüne ait olduğu C. savcısının bazı fiilleri takip edip bazılarını takip etmemesinin yasama gücünün işine karışması anlamına geleceği bunun da kuvvetler ayrılığı ilkesinin inkarı anlamına geldiği ileri sürülmüştür.³⁷⁶ Kamu davasının mecburiliğini savunan hukukçuların başında Carrara gelmektedir. Bu yazara göre kamu davasında ihtiyarılık vahim keyfi hareketlere sebep olabilir. Hukukçu Manzini dahi mecburiliğe taraftardır. Mecburiliği kabul edenler bunu daima devletin “*cezalandırma görevi*” nden görmektedirler. Ceza davası öyle bir “*kamu görevi*”dir ki savcılık makamı bunu ifa etmemek iktidarında değildir.³⁷⁷

5271 sayılı CMK temel prensip olarak *kovuşturma mecburiyeti*” ilkesini kabul etmekle birlikte istisnai olarak kamu davasının açılmasında takdirilik *maslahata uygunluk ilkesine* de yer vermiştir. (CMK m. 171) Cumhuriyet savcısına kamu davası açma konusunda takdir yetkisinin tanındığı bu halde yeterli suç şüphesinin varlığına rağmen kamu davası açılmayabilecektir.

Ayrıca uzlaşma (CMK m. 253) ve ön ödeme (TCK m. 75) kurumları da mecburilik ilkesinin istisnalarını oluşturmaktadır.

Kovuşturma mecburiyeti ilkesinin aleyhinde olarak ise, devletin mutlak bir kovuşturma mecburiyetinin ve ceza verme yükümlülüğünün bulunduğu fikri çok eski bir görüş olup çağdaş düşünceye uygun düşmemektedir. Öç alma teorisi tabanını kaybettiği ölçüde bu eski düşünce de hukukçular tarafından o derece az paylaşılır olmuştur. Bu gün ağır basan görüş cezanın amaca uygun olarak kullanılması yolundadır. Günümüzde cezanın amacı öç almak değil esas olarak *genel ve özel önlemedir*.

Bugün her suç cezalandırılmamaktadır; zamanaşımı, kanunun ilgası, af kanunlarının çıkarılması, failin şartla salıverilmesi, cezanın ertelenmesi, ceza muhakemesinin şartlarının bulunmaması gibi durumlarda ortada işlenmiş bir suç bulunmasına rağmen suçu işleyen cezalandırılmamakta toplum bu haktan vazgeçebilmektedir. Görüldüğü gibi kovuşturma mecburiyeti ilkesinin suçların veya cezaların kanuniliği ilkesinden çıktığını ileri sürmek mantığa uygun değildir. Cezaların ferdileştirilmesi ilkesi gereğince aynı suçu işleyen kimselere aynı cezanın verilmesi isabetli olmayıp suç aynı olsa bile bunu işleyen kimseler farklı iseler onlara farklı

376-DÖNMEZER/ERMAN, C.1, s. 30-31; ÖZTÜRK: Ceza Muhakemesi Hukukunda Kovuşturma Mecburiyeti, s. 32-36

377-EREM Faruk: Ceza Usulü Hukuku, Sevinç Matbaası, Ankara 1970, s. 212

müeyyideler uygulanmalıdır. Kıstas işlenen suçun ağırlığı veya hafifliği değil suçu işleyen kimsenin iyileştirilmesine uygun bir müeyyide bulunması olmalıdır. Öyle kimseler olabilir ki bunlar aleyhine dava açmamak failin ıslahı bakımından daha uygun düşebilir. Buna karşılık bazılarının durumları dava açılmasını ve ondan sonra kendilerine ceza verilmemesini gerektirebilir. Kısaca kovuşturma mecburiyeti ilkesinin uygulanması durumunda çağdaş anlayışın bir gereği olan *cezaların bireyselleştirilmesi* mümkün olamayacaktır. Burada maslahata uygunluk ilkesinin önemi daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır.³⁷⁸

Doktrinde kovuşturma mecburiyeti ilkesini hukuk devleti ilkesi ile açıklayan görüş de eleştirilmiştir. Mutlak bir kovuşturma mecburiyeti ancak mutlak bir ceza verme yükümlülüğünün bir sonucu olabilir ki günümüzde devletin böyle bir yükümlülüğü yoktur.³⁷⁹

Kovuşturma mecburiyeti ilkesine yöneltilen en ciddi eleştirilerden bir diğeri de söz konusu ilkenin uygulanması durumunda kolluğun, savcılığın, mahkemelerin işinin gereksiz yere artacağı yolundadır. Bugün dünyada en çok şikayet edilen konu mahkemelerin ağır iş yüküdür ve bu nedenle mahkemelerin iş yükünün azaltılması için çeşitli çareler aranmaktadır. Kovuşturma başlamış olsa bile sanığın davadan feragatine imkan sağlanmalıdır. İngiltere ve Amerika’da sanıkların % 90’dan fazlası “Pleading Guilty” mekanizması ile duruşma haklarından feragat ederek iş yükünü önemli ölçüde azaltmaktadırlar.³⁸⁰

Son olarak kovuşturma mecburiyeti yerine maslahata uygunluk ilkesinin hazırlık soruşturmasında “*kısalığı*” sağladığı İngiltere’nin buna güzel bir örnek oluşturduğu, dünyanın en kısa hazırlık soruşturmasının maslahata uygunluk ilkesini benimseyen bu ülkede gerçekleştirildiği bunun İngiltere’de hazırlık soruşturmasının kalitesiz yapılmasına sebep olmadığı, aksine 1962 yılında Almanya’da örneğin hırsızlıktan açılan davaların % 92,7’sinde mahkumiyet kararı verilmişken aynı yılda İngiltere’de bu oranın % 95 olarak gerçekleştiği açıklanmıştır.³⁸¹

1.3.3.Maslahata Uygunluk İlkesi

Ceza muhakemesinde kovuşturma mecburiyeti ilkesinin karşıtı *maslahata uygunluk* ilkesidir. Hukukta maslahat, *kamu yararı* demektir. Bu nedenle maslahata

---

378-EREM Faruk: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Şerhi, Ankara 1996, s. 363-365

379-ÖZTÜRK: Ceza Muhakemesi Hukukunda Kovuşturma Mecburiyeti, s. 39

380-ŞAFAK Ali/BIÇAK Vahit: Ceza Muhakemesi Hukuku ve Polis, Ankara 2005, s. 75

381-ÖZTÜRK: Ceza Muhakemesi Hukukunda Kovuşturma Mecburiyeti, s. 42

uygunluk şartına kamu yararı şartı da denebilir. Kamu davasının açılmasında mecburilik sisteminin karşıtı daha doğrusu alternatifi olan maslahata uygunluk sisteminde kamu davası açılması için kamu yararı aranmaktadır. Maslahata uygunluk kamu davasının görülmesi için de aranabilir. Örneğin; muhakeme sonunda sanığa verilecek cezanın onun diğer bir suçundan dolayı bir yargılama ile mahkum olduğu veya olacağı cezaya tesiri olmayacaksa C. savcısı dava açmayabilir.³⁸² Örneğin; Alman ceza hukukunda suçun konusunun değerinin az olması, toplumda skandal yaratmama düşüncesi, dış politika, devletin güvenliği, daha ağır suçlara öncelik verilmesi gibi düşüncelerle savcıya dava açma konusunda takdir yetkisi verilmiştir.³⁸³

Maslahata uygunluk ilkesi kabul edildiğinde savcılık makamı belirli bir olayda dava açmaya gerek olup olmadığı konusunda gerekli araştırmayı yaparak dava açmak için yeterli suç şüphesi elde ettiğinde ikinci bir faaliyette daha bulunmak zorundadır. Bu değerlendirme faaliyeti *maslahata uygunluk* konusunda olacaktır.³⁸⁴ Bu ikinci aşamada C. savcısı ceza davası açmanın maslahata uygun olup olmadığını takdir edecektir. Yani her olayda kamusal fayda düşüncesi göz önüne alınacaktır. Bu nedenle bu ilkeye *takdirilik ilkesi* de denmektedir. Bu alanda takdir yetkisinin kendisine verilmiş olması C. savcısının bazı nedenlerle ceza davası açmaktan kaçınabilmesini mümkün kılmaktadır. Eğer dava açılması suçun meydana getirdiği zarardan veya suçlunun cezasız kalmasındaki toplum zararından daha büyük bir zarar doğuracaksa veya suçlunun şahsiyeti bakımından işlediği suça göz yummak daha faydalı ise dava açılmayabilecektir. Örneğin; yaşı küçük suçluların korunması, yargılama giderlerinin cezadan beklenen faydayı aşması gibi benzeri durumlarda Cumhuriyet savcısı kamu davası açmayabilecektir.³⁸⁵

Maslahata uygunluk ilkesinin benimsenmesinde ana etmen dava açma açısından mecburilik ilkesinin ödünsüz olarak uygulanması sonucu beliren olumsuz sonuçları gidermektir. Kuşkusuz bu ilkenin uygulanması ceza adaletini daha az etkili yapmamaktadır. İlkenin amacı ceza adaletinin bireyselleştirilmesi ile suçluya ıslah fırsatı tanınmasıdır. Öte yandan ceza adalet yönetimi sınırlı mali kaynaklara sahip iken

---

382-UĞUR, s. 258

383-TURHAN: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2006, s. 29; AYDIN Murat: “Cumhuriyet Savcısının Delilleri Değerlendirme Yetkisi ve Kamu Davası Açma Mecburiyeti”, Yargı Reformu 2000 Sempozyumu (Konuşmalar, Bildiriler, Tartışmalar, Belgeler), İzmir 2000, s.s. 629-654, s. 646-647

384-TAŞDEMİR Kubilay/ÖZKEPİR Ramazan: Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, C. 1, Ankara 2007, s. 685

385-AYDIN Murat: “İddianamenin Unsurları ve İadesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 1-2, Ankara 2006, s.s. 378-408, s. 380

mahkemelerde kapasite üstü iş yükü yanında karmaşık davalar ile ciddi suçları içeren dava sayısında artışa tanık olunmaktadır. Ne var ki yargıda mahkeme teşkilatındaki genişleme iş yükünü karşılar ölçüde olmadığından sistemin çeşitli evrelerine intikal eden iş sayısının dengelenmesi gerekmektedir. İşte bu noktada ceza muhakemelerine gelecek iş akışını ayarlamak üzere maslahata uygunluk ilkesi zaruret olarak ortaya çıkmaktadır.

5271 sayılı CMK maslahata uygunluk ilkesine yer vermek suretiyle önemli bir yenilik getirmiştir.³⁸⁶ CMK'nın “*Kamu Davasını Açmada Takdir Yetkisi*” başlıklı 171 inci maddesinin ilk şeklinde “*Cezaların ortadan kaldırılmasını gerektiren şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsi cezasızlık sebebinin varlığı halinde Cumhuriyet savcısı kamu davasını açmayabilir*” denilmekteydi. 06.12.2006 tarih ve 5560 sayılı kanunla 171. maddede değişiklik yapılmış ve maddede “*Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi*” kurumuna da yer verilmiştir.

Nitekim 171 inci maddenin 5560 sayılı kanunla değişik metninde :

(1) *Cezayı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların yada şahsi cezasızlık sebebinin varlığı halinde, Cumhuriyet Savcısı kovuşturmaya yer olmadığı kararı verebilir.*

(2) *253 üncü maddenin on dokuzuncu fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, Cumhuriyet savcısı, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olup üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yeterli şüphenin varlığına rağmen kamu davasının açılmasının beş yıl süreyle ertelenmesine karar verebilir. Suçtan zarar gören bu karara 173 üncü madde hükümlerine göre itiraz edebilir.*

(3) *Kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verebilmesi için uzlaşmaya ilişkin hükümler saklı kalmak üzere;*

a) *Şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkum olmamış bulunması,*

b) *Yapılan soruşturmanın kamu davasının açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi,*

c) *Kamu davası açılmasının ertelenmesinin şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması,*

386-ÖZBEK Veli Özer: “Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Değerlendirilmesi”, Hukuk ve Adalet Dergisi, S. 6-7, İstanbul 2005, s.s. 12-23, s. 21

d) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekir.

(4) Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmediği takdirde kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilir. Erteleme süresi içerisinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde kamu davası açılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez.

(5) Kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin kararlar bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar ancak bir soruşturma veya kovuşturmaya bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hakim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir” denilmektedir.

Görüldüğü üzere CMK C. savcısına bu düzenleme ile önemli bir yetki vermektedir. Cumhuriyet savcısı suçun işlendiği konusunda yeterli delile ulaşmış olsa dahi cezayı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hallerinin yada şahsi cezasızlık sebebinin varlığını tespit ettiğinde dava açmayabileceği gibi, koşulları varsa kamu davasının açılmasının ertelenmesine de karar verebilecektir.

Cumhuriyet savcısının kararına itirazı düzenleyen CMK 173/5 hükmünde “Cumhuriyet savcısının kamu davasının açılmaması hususunda takdir yetkisini kullandığı hallerde bu madde hükmü uygulanmaz” denilmek suretiyle Cumhuriyet savcısının konuya ilişkin kullandığı takdir yetkisi kanuni düzenleme ile korunmuştur.

Kamu davasının mecburiliği ilkesinin lehinde ve aleyhinde ileri sürülen görüşler olduğu gibi *maslahata uygunluk* ilkesinin de lehinde ve aleyhinde bazı görüşler öğretilmiş ve ileri sürülmüştür. Maslahata uygunluk ilkesinin uygulanması durumunda failin kendisi ve ailesi ile yakınları bakımından giderilmesi mümkün olmayan zarar ve üzüntülerden iyi bir şekilde korunmuş olacağı, çağdaş ceza hukukunun bir gereği olan *cezanın bireyselleştirilmesi* ilkesinin uygulanmasının bu ilke sayesinde olanaklı olacağı bu ilke sayesinde önemi az ve kamu yararının az olduğu işlerde devletin masraf, zaman ve emekten tasarruf etmiş olacağı ve savcılığın faaliyetlerini önemli işlere yoğunlaştırma imkanına sahip olacağı genel olarak da bu ilkenin uygulanması ve erteleme ile failin iyi halinin teşvik edilmiş olacağı ileri sürülmüştür.

Bu ilkenin lehindeki görüşlerin en önemlisi cezaların ferdileştirilmesi ve ceza kanunlarının katı bir eşitlik anlayışı içinde uygulanmasının yaratacağı sakıncaların bu ilke ile ortadan kaldırabileceğine ilişkin görüşlerdir. Kovuşturma mecburiyeti ilkesinin

eşitliği sağladığına dair olan görüşlere karşı, eşitliğin mutlak olmadığı aynı durumdaki kişiler arasında eşitlikten sözedilebileceği, maslahata uygunluk ilkesinin aynı durumdakilere aynı işlemin yapılmasına engel teşkil etmediği belirtilmiştir.³⁸⁷

Kamu davası açılmasının ertelenmesi kurumu lehindeki görüşler çoğu zaman erteleme ve maslahata uygunluk ilkesi lehindeki görüşlerle, aleyhindeki görüşler erteleme ve maslahata uygunluk ilkesi aleyhindeki görüşlerle örtüşmektedir. Bu nedenle kurumun leh ve aleyhindeki görüşlerin tespitinde, erteleme ve maslahata uygunluk ilkesi lehindeki ve aleyhindeki görüşlerin de gözetilmesi gerekmektedir.³⁸⁸

Maslahata uygunluk ilkesinin aleyhinde olan görüşlerle ilgili olarak ilk başta bu ilkenin uygulanması durumunda cezada bulunan kefarete esaslı zedelenmektedir. Aslıolan failin hukuk normunu ihlal etmesi nedeniyle eylemin karşılığı olan yaptırımın uygulanması olup cezanın infaz edilmesinin fail açısından ödeticilik, toplum açısından ise önleyicilik niteliği vardır. Bu ilkenin uygulanması durumunda ise cezanın fail ve toplum açısından caydırıcılık niteliği kalmayacak ve yine bu ilkenin uygulanması çerçevesinde fail hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi durumunda daha sonradan kamu davası açılacak olursa söz konusu duruşmada ispat vasıtalarının temini mümkün olmayabilecektir.

Aleyhteki görüşlerle ilgili olarak savcılık makamı hakimlik gibi tarafsız bir makam olmayıp etki altında bulunabilecek bir merciin elinde kurumdan beklenen fayda sağlanamaz. Çünkü maslahata uygunluk ilkesi çerçevesinde savcılık makamı da bir değerlendirme faaliyeti yapacaktır. Suçsuz olduğuna inanan bir kimse hakkında kamu davası açmamak ve tecil edilmekle beraat etmesi ihtimali ortadan kaldırılmakta, kişi suçsuzluğunu ispat imkanından mahrum bırakılmaktadır. Bu durumda kişi açısından hakkında isnat edilen eylemler için bağımsız mahkeme karşısında delillerin açıkça tartışılması ve sonucunda kişinin beraat etme imkanı mevcutken bu haktan mahrum kalarak belirli bir süre denetime tabi tutulmaktadır. Ayrıca bu ilkenin uygulanmasının ceza kanunlarının eşit uygulanmasını zedeleyeceği ileri sürülmüştür.³⁸⁹

387-**AYDIN**: “Cumhuriyet Savcısının Delilleri Değerlendirme Yetkisi ve Kamu Davası Açma Mecburiyeti”, s. 648-649; **UĞUR**, s. 258-259; **AYDIN**: “Kamu Davasının Açılması ve İddianame”, s. 48-49

388-**ÖNDER**: Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler, s. 102 vd; **ÇOLAK/TAŞKIN**, s. 841

389-**AYDIN**: “Cumhuriyet Savcısının Delilleri Değerlendirme Yetkisi ve Kamu Davası Açma Mecburiyeti”, s. 649-650; **AYDIN**: “Kamu Davasının Açılması ve İddianame”, s. 49-51; **ERDEM**: Avrupa Birliği Hukukunun Üye Devletlerin Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Etkileri, s. 198-199

1.3.4. İlkelerin Değerlendirilmesi

Yukarıda açıklanan görüşlerin hepsinde de az veya çok gerçeklik payı vardır. Kovuşturma mecburiyeti ilkesi ile hukuk devleti ilkesi arasındaki ilişki çok sıkı olup hukuk devleti ilkesi ister şekli ve maddi diye ikiye ayrılınsın, ister ayrılmasın bu durum değişmemelidir. Bu ilke her türlü keyfilığe engeldir. Bu çerçevede kovuşturma mecburiyeti ilkesi hukuk devleti ilkesi mozaiğinin önemli parçalarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Mecburilik ilkesinin geçerli olduğu durumlarda bile kanun hükümlerinin her olayda tam olarak uygulanmadığı bazen istenerek, bazen ise fiili bazı durumlar sebebiyle yerine getirilmediği ileri sürülerek *kovuşturma mecburiyeti* ilkesi terk edilerek *maslahata uygunluk* ilkesine geçilmesi önerilmemelidir. Aksi halde mecburilik ilkesinin uygulandığı durumlarda bile engellenemeyen bazı kabul edilmez keyfiliklerin istisna olmaktan çıkıp kural haline gelebilmesi tehlikesi ortaya çıkabilir ki bu tehlike kovuşturma mecburiyeti ilkesinin tamamen terk edilmesi görüşünde olan yazarlar tarafından da fark edilmiş ve suiistimal konusunun Cumhuriyet savcılarının kalitesiyle ilgili bir husus olduğu söylenmiştir. İşte kovuşturma mecburiyeti ilkesi esas olarak burada daha da önem kazanmaktadır. Zira her işlemin sıkı kayıtlara bağlanmak istenmesinin sebebi savcılarının subjektif durumuna bakılmaksızın objektif bir şekilde suiistimal tehlikesidir. Oysa maslahata uygunluk ilkesinin geçerli olması durumunda kovuşturma makamları hemen hemen her davranışı takdir yetkisi içinde mütalaa edebileceğinden kovuşturma makamlarının cezai sorumluluğu konusu pek gündeme gelmeyebilecek, bu da keyfilik olarak karşımıza çıkabilecektir. Öte yandan kovuşturma mecburiyeti ilkesinin geçerli olduğu durumlarda yeterli suç şüphesine rağmen Cumhuriyet savcısı kamu davasını açmıyorsa her türlü keyfi davranışın önüne geçebilmek için idari ve yargısal denetim öngörülmüştür. İdari denetim üst savcının (Başsavcının) denetimi, valinin denetimi ve nihayet Adalet Bakanının denetimi olmak üzere üç şekilde ortaya çıkmaktadır.³⁹⁰ Yargısal denetim ise C. savcısının kovuşturmaya yer olmadığına dair kararına karşı mensup olduğu ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesine itiraz edilmesidir. (1412 sayılı CMUK m. 165- 5271 sayılı CMK m. 173)

Toplumda her işlenen suçun takip edilmekte olduğu fikrinin yaygın bulunması

390-1412 Sayılı CMUK'un 148. maddesinin 2 ve 3. fıkralarında Adalet Bakanının kamu davası açmak için Cumhuriyet savcısına emir verebileceği ve valilerin de bunu vilayetlerindeki Cumhuriyet Savcılarında isteyebileceğine dair düzenlemeler 14.07.2004 gün ve 5219 sayılı kanunla madde metninden çıkarılmıştır

durumunda potansiyel failler suç işlemekten vazgeçebilecekleri gibi suç işledikleri için haklarında kovuşturma başlatılmış bulunan kişiler de devletin bu konudaki ciddiyetini görüp bir daha suç işlememe gibi bir tutum içine girebileceklerdir. Halkın hukuk kültürünün yetersiz bulunduğu ülkelerde C. savcısının maslahata uygunluk ilkesi gereğince verebileceği kovuşturamama kararları yanlış anlamalara ve bunun sonucunda da yanlış davranışlara neden olabilir. Bu tür ülkelerde kovuşturma mecburiyeti ilkesinin ihtiyaca daha uygun bulunduğunu söylemek yanlış olmamalıdır.

Maslahata uygunluk ilkesinin hakim tarafından mahkumiyet kararı verilebilecek durumlarda C. savcısına takipsizlik (kovuşturamama) kararı verebilme imkanı getirmesiyle olduğu kadar; suç mağdurlarının suç karşısında yaşadıkları şokun, kızgınlığın ve rahatsızlığın içinde yalnız bırakılması, suçla bozulan hukuki barışın yeniden tesisi her zaman sanığın cezalandırılması ile gerçekleşmese de, hiç olmazsa devletin suça karşı bir reaksiyon göstermesi gerektiği halde bunun gerçekleşmemesine sebep olabildiği; ve nihayet bazı durumlarda sanığın da olumsuz yönde etkilenmesi, üstüne atılan suçu işlemediğini bağımsız hakim huzurunda ispatlayıp kendini temize çıkarabilecekken maslahata uygunluk gerekçesiyle takipsizlik (kovuşturamama) kararı ile hakim önüne gitmesinin engellenmesi suretiyle 1982 Anayasası'nın 36/1. maddesinde "*Herkes meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir*" şeklinde ifade edilen hak arama hürriyetinin sanığın elinden alınması sonucunu vermesi eleştirilmelidir. Tüm bunlara rağmen ceza muhakemesi hukuku sadece *kovuşturma mecburiyeti* ilkesi ile yetinemez. Çünkü bu ilkenin zayıf kaldığı durumlar da vardır. Gerçekten cezaların kişiselleştirilmesi, mahkemelerin gün geçtikçe ağırlaşan iş yükü ve ceza kanunlarının metrukiyeti gibi konular kovuşturma mecburiyeti ilkesi ile kolay açıklanabilecek konular değildir. Bu nedenle kural kovuşturma mecburiyeti ilkesi olmakla birlikte, istisna olarak maslahata uygunluk ilkesine de yer verilebilir. Kovuşturma mecburiyeti ilkesi maslahata uygunluk ilkesi ile desteklenmelidir.³⁹¹

1.4.Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesinin Koşulları

Maslahata uygunluk ilkesinin bir sonucu olan erteleme bu şekilde belirli bir süre iyi hal göstermesi, getirilen bazı yükümlülöklere uyması koşuluyla kişisel durumu ve işlediği iddia olunan suçun önemi dikkate alınan fail hakkında kamu davasının

---

391-UĞUR, s. 268

açılmasından vazgeçilmektedir.³⁹²

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi için öncelikli şart şüpheliye isnat edilen suç uzlaşma kapsamında bulunmamalıdır. Uzlaşma kapsamına giren suçlar söz konusu olduğunda öncelikle uzlaşma usulü denenmek ve CMK'nın 253 üncü maddesine göre hareket etmek gerekmektedir.³⁹³ Uzlaşmaya tabi suçlar *CMK'nın 253 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde; soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlar ile şikayete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın TCK' da yer alan; kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, m.86; m. 88) taksirle yaralama (m. 89), konut dokunulmazlığının ihlali (m. 116), çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (m. 234), ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkrası hariç m. 239) suçları* şeklinde belirtilmiştir. CMK m. 253/19 hükmüne göre soruşturma safhasında tarafların uzlaşması halinde ne şekilde hareket edileceği ayrıca düzenlendiğinden 171. maddenin 2. ve 3. fıkralarının tatbiki açısından uzlaşmaya ilişkin hükümler ayrı tutulmuştur. Gerçekten uzlaşmaya ilişkin bu düzenleme uyarınca uzlaşma neticesi hasıl olan edimi defaten yerine getiren şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilecektir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde 171. maddede yazılı şartlar aranmaksızın şüpheli hakkında kamu davası açılmasının ertelenmesi kararı verilecektir. Erteleme süresi beş yıl olup bu dönem zarfında zamanaşımı işlemeyecektir.(CMK m. 171/4) Kamu davası açılmasının ertelenmesinden sonra uzlaşmaya ilişkin edimler yerine getirilmezse CMK'nın 171. maddesindeki erteleme süresi içerisinde kasıtlı bir suç işlenmesi koşulu aranmaksızın kamu davası açılacaktır.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi için şüpheliye isnat edilen suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olmalı ve cezasının üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektirmelidir.(CMK m. 171/2) Isnat edilen suçun işlendiği hususunda yeterli suç şüpheleri bulunmalıdır. Yeterli suç şüphesinin bulunmadığı hallerde kovuşturmaya yer olmadığı kararı vermek (CMK m. 172) yerine ertelemeye gitmek kanuna aykırı olacaktır. (CMK m. 171/2)

Kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesi için CMK m.171/3'de yazılı koşulların birlikte gerçekleşmesi arandığından şartlardan birisinin

---

392-**DEMİRBAŞ**: Ceza Hukuku (Genel Hükümler), s. 608; **ÖNDER**: Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler, s. 95

393-**PARLAR** Ali/**HATİPOĞLU** Muzaffer/**YÜKSEL** Erol Güngör: Açıklamalı-İçtihatlı Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller-Çapraz Sorgu ve İspat, Ankara 2008, s. 538

eksik olduğu durumda bu kurum uygulama alanı bulamayacaktır. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır.

1.4.1.Sabıka Koşulu

Cumhuriyet savcısının maslahata uygunluk ilkesinin bir uzantısı olarak kamu davası açılmasının belli bir süreyle ertelenmesine karar verebilmesi için şüphelinin geçmişte kasıtlı bir suçtan dolayı mahkumiyetinin bulunmaması gerekmektedir. Şüphelinin kasıtlı bir suçtan mahkum olup olmadığı hazırlık soruşturması sırasında dosyaya getirilecek şüpheliye ait sabıka kaydına göre belirlenecektir. Şüphelinin geçmişte işlemiş olduğu taksirli bir suçtan dolayı aldığı mahkumiyet hükmü şüpheli hakkında koşulları gerçekleştirmesi halinde Cumhuriyet savcısının kamu davasının ertelenmesine karar verebilmesini etkilemeyecektir.

Şüphelinin geçmişte işlediği kasıtlı suç nedeniyle yapılan yargılama sonucunda mahkum olduğu cezanın “*hapis*” veya “*adli para cezası*” olmasının bir önemi yoktur. Kanunun aradığı şart kasıtlı bir suçtan dolayı mahkumiyet hükmü almamış olmaktır.

Şüphelinin geçmişte işlediği bu suçtan dolayı aldığı mahkumiyet hükmünün infaz edilip edilmemesinin de kurumun uygulanırılığı yönünden bir önemi yoktur. Önemli olan şüphelinin kasten işlemiş olduğu bu suçtan dolayı aldığı mahkumiyet hükmünün kesinleşmesidir. Hükmün kesinleşmesi aranacak fakat infaz şartı aranmayacaktır.

Yine şüphelinin geçmişte işlemiş olduğu suçtan dolayı aldığı mahkumiyet hükmünün ertelenmiş olması halinde de esasen bir mahkumiyet hükmü hukuk dünyasında var olup infazın hüküm ve sonuç doğurmasının ertelendiği bu durum da kamu davasının açılmasının ertelenmesine engel teşkil edecektir.

Burada şüphelinin geçmişinde işlemiş olduğu kasıtlı suçtan aldığı mahkumiyet hükmü ile ilgili olarak mahkumiyetin sebebini oluşturan fiilin daha sonra yapılan bir düzenlemeyle suç olmaktan çıkarılması halinde ve yine önceki mahkumiyetin genel affa uğramış olması durumunda mahkumiyet hükmü bütün sonuçlarıyla hukuk dünyasında ortadan kalkacağından C. savcısı için kamu davasının açılmasının ertelenmesi için koşulun oluştuğu kabul edilecektir.³⁹⁴

1.4.2.Nedamet Koşulu

Cumhuriyet savcısının soruşturma yaptığı sırada şüphelinin kişiliğini, geçmişteki

---

394-YAŞAR Osman: Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu, C. 3, Ankara 2009, s. 1442-1443

halini özellikle soruşturma sırasındaki tutum ve davranışlarını göz önünde bulundurarak bir değerlendirme yapması ve yaptığı bu değerlendirme sonucunda da dava açmanın ertelenmesinin şüphelinin ileride suç işlemekten çekineceği kanaatini elde etmesi gerekmektedir.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin yeniden suç işlemeyeceğini yapılan “*soruşturma*” ortaya koymalıdır. Gerçekten de CMK m.171/3-b hükmünün lafzı “*Yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi*” ifadesini içermektedir. Bu nedenle soruşturma sırasında yapılan işlemlerde şüphelinin soruşturma aşamasına yansıyan kişilik özellikleri kümülatif olarak soruşturma bittikten sonra Cumhuriyet savcısında şüpheli açısından liyakat şartına uyulduğu konusunda olumlu bir izlenim bırakmalıdır.³⁹⁵

1.4.3. Kamu Yararı Koşulu

Maslahata uygunluk ilkesinin uzantısı olarak kamu davası açılmasının ertelenmesinin uygulanabilmesi için Cumhuriyet savcısının bu şartın gerçekleşip gerçekleşmediğini tespit için değerlendirme muhakemesi yapması gerekmektedir. Burada maddenin lafzında geçen “*yarar*” kavramı “*kamu yararı*” olarak değerlendirilmelidir. Cumhuriyet savcısı şüphelinin kasten işlemiş olduğu bir suç neticesinde yaptığı soruşturma kapsamında topladığı bütün deliller ile ve şüphelinin kişilik özelliklerini de dikkate alarak *şüpheli ve toplum* açısından bu suç nedeniyle kamu davasının açılarak şüphelinin cezalandırılması ile şüpheli ve toplum açısından ortaya çıkacak “*ıslah etkisi*” ile kamu davasının açılmasının ertelenmesi halinde meydana çıkacak cezanın “*özel önleme*” fonksiyonu arasında bir değerlendirme yapacaktır. Bu değerlendirmede de esas alınacak ölçüt “*kamu yararı*” olacaktır. Cumhuriyet savcısı burada klasik anlamda “*kamu yararı*” kriterinin tatmin edilip edilmediğini araştıracaktır. Ceza takibatında kamu yararı, ceza politikası mülahazalarına dayanmakta ve sadece özel önleme etkisini değil aynı zamanda genel önleme etkisini de nazara almaktadır.³⁹⁶

1.4.4. Zararın Giderilmesi Koşulu

Bu şart kurumun uygulanması için aranan maddi şartlardan birisidir. Bu nedenle hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesi için şüphelinin mağdurun veya kamunun uğradığı zararı gidermesi gerekmektedir. Zararın giderilmesi *aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin* şeklinde olabilir. Maddede zararın tamamen giderilmesi arandığı için kısmi giderme kurumun uygulanması için yeterli değildir.

395-ŞİMŞEK Cem: “Cumhuriyet Savcısının Kamu Davası Açması Zorunluluğuna Getirilen Bir İstisna Olarak Cumhuriyet Savcısı Tarafından Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi”, Manisa Barosu Dergisi, İzmir 2007, s.s. 59-68, s. 66

396-ÇOLAK /TAŞKIN, s. 841

Yine işlenen suç neticesinde mağdurun herhangi bir somut zararının bulunmadığını beyan etmesi veya basit bir edimle (örneğin özür dileme) ile zararın giderilmiş sayılacağını kabul ettiği durumlarda şüphelinin bu koşulu sağladığı kabul edilmelidir. Bu cümleden olmak üzere kamunun giderilmesi gereken somut bir zararının bulunmadığı durumlarda da bu durum şüpheli lehine değerlendirilerek koşulun gerçekleştiği kabul edilmelidir.

1.5.Sonuçları

Kamu davasının açılmasının ertelenmesinin sonuçları açısından TCK'da yer alan cezaların ertelenmesine benzer bir sistem kabul edilmiştir. Kamu davasının ertelenmesi kapsamındaki suçlar açısından erteleme süresi olarak öngörülen 5 yıllık süre kamu davasının ertelenmesi kararı ile başlayacak olup bu süre boyunca zamanaşımı süresi işlemeyecektir. (CMK m. 171/4)

Suçtan zarar gören erteleme kararına karşı CMK m. 173 hükmüne göre itiraz edebilecektir. Ancak belirtmek gerekir ki erteleme kararı açısından onayı aranmayan şüpheliye erteleme kararı açısından da bir başvuru olanağı tanınmamıştır. Olması gereken suçtan zarar görene, C. savcısının kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararına itiraz etmek hakkı olduğu gibi yeterli şüphenin varlığına rağmen kamu davası açma konusunda takdir hakkını kullanarak kamu davasının açılmasının ertelenmesine dair verilen kararlara da itiraz etme hakkının tanınmasıdır.³⁹⁷

Erteleme süresi yükümlülükler uygun olarak ve kasıtlı bir suç işlenmeden geçirildiği takdirde kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilecek, erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde ise kamu davası açılacaktır.³⁹⁸

Kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin kararların bunlara mahsus bir sisteme kaydedileceği ön görülmüştür.(CMK m. 171/5) Bu kayıtlar ise ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak C. savcısı, hakim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir. Şu halde erteleme kayıtlarının yalnızca maddede belirtilen amaçlarla kullanılabilirliği ifadesiyle yeni bir delil yasağı yaratılmış olmaktadır. Ancak madde de yer alan *bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak ve maddede belirtilen amaçlarla kullanılabilirliği* ifadeleri, etkin ve net bir delil yasağı yaratabilmekten uzaktır. Her şeyden önce *bir soruşturma ve kovuşturmayla* ifadesinden yalnızca ertelemeye konu suçun mu kastedildiği hususu açık kalmıştır. Akabinde yer alan *maddede yer alan amaç*

397-TURHAN: Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 327

398-TURHAN: "Anayasa ve Milletvekili Seçimi Kanununa Göre Seçilmeye Engel Suç ve Cezaların Yeni Ceza Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi", AÜEHFD, C. XI, S. 1-2, Erzincan 2007, s.s. 55-85, s. 61-62

için ifadesi ile de maddenin kapsamının kamu davasının ertelenmesi olması dışında başkaca bir amaç anlaşılammamaktadır. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının mevcudiyeti muhakeme şartı niteliğini almıştır.³⁹⁹

Esasen *kovuşturma mecburiyeti* ilkesinin hakim olduğu 5271 sayılı CMK'ya *maslahata uygunluk* ilkesinin etkisiyle Cumhuriyet savcısına yasada sayılan koşulların birlikte gerçekleşmesi halinde kamu davasının açılmasının ertelenebilmesine karar verme yetkisinin tanınmış olması ve bu kurumun bir usul hukuku olarak hukuk sistemimize girişi çağdaş ve insancıl bir ceza ve infaz adaleti açısından olumlu bir düzenlemedir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi müessesesi özellikle mağdur hakları ile ilgisi açısından ve sanığın damgalanmadan cezalandırılmasını sağlaması gerçeğinden dolayı modern bir görünüm sergilemektedir.

2.Önödeme

2.1.Genel Olarak

Günümüz toplum yaşamı içinde sanayileşmenin ve hızlı teknolojik gelişmenin getirdiği kalabalık nüfuslu şehirlerde suçların artış oranı dikkate alınarak C. savcılıklarının ve mahkemelerin iş yükünün azaltılması amacıyla⁴⁰⁰ ortak kamu menfaati mefhumuna nazaran önemsiz görülen bazı suçların ceza yargılaması hukukunun uygulama alanı dışına çıkarılması uygulamacılar ve teorisyenler tarafından savunulagelen bir düşüncedir. Mevcut ceza yargılamamızda bu amaca yönelik kabul edilen kurumlardan birisi de önödemedir.⁴⁰¹

Bilindiği üzere suç işlendikten sonra devletin, kişiyi cezalandırma subjektif hakkı doğmaktadır. Önödeme devletin bazı hafif suçlar için faile kendisi ile anlaşmayı empoze ederek yargılamadan vazgeçmesini bu yolla kamu davasının ortadan kaldırılmasını sağlayan bir kurumdur. Bunun amacı aynı zamanda suçlu kişiyi cezaevinin kötü neticelerinden korumak devletin masraflarını azaltmak, mahkemelerin

---

399-**ERTEM** Burcu: Kamu Davasının Açılması ve İddianamenin İadesi, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007, s. 216

400-5237 sayılı TCK'nın 75. maddesinde düzenlenen önödeme kurumu 765 sayılı TCK'da 119. maddede düzenlenmekteydi ve bu maddenin gerekçesinde “..Mahkemelere intikal eden işlerde önemli ölçüde azalma sağlayacağı ve mahkemelerin diğer işleriyle yeterli şekilde ilgilenmelerine imkan vereceği...” düşüncesiyle önödeme kurumunun kabul edildiği belirtilmiştir. Yine 5237 sayılı YTCK'nın kabulü sırasında meclis görüşmelerinde de bu hükmün mahkemelerin iş yükünü azaltacağı gerekçesine yer verilmiştir. **Tutanaklarla Türk Ceza Kanunu**, Ankara 2005, s. 272-273; İş yükünün gerçek adaleti gerçekleştirmeye konusunda sebebiyet verdiği olumsuzluklarına ilişkin Bkz; **SANCAR Mithat/AYDIN** Suavi: Biraz Adil Biraz Değil, Tesev Yayınları, İstanbul 2009, s. 50-51

401-**TURAN**, s.59; **KAYMAZ** Seydi/**GÖKCAN** Hasan Tahsin: Uzlaşma ve Önödeme, Ankara 2007, s. 351

daha ağır işlerle uğraşmasının önünü açmaktır.⁴⁰²

5237 sayılı TCK esas itibariyle uyuşmazlıkların uzlaşma yöntemiyle çözümlenmesine öncelik vermiş bu nedenle uzlaşma hükümlerinin etkin bir şekilde uygulanması adına özellikle suç faillerini uzlaşmaya zorlamak için uzlaşma kapsamına giren suçlar bakımından önödeme hükümlerinin uygulanmasını kabul etmemiştir. (5237 sayılı TCK m. 75)

765 sayılı TCK'nın 119. ve 5237 sayılı TCK'nın 75. maddesinde düzenlenen önödeme kurumu; yalnız adli para cezasını veya üç ayı aşmayan hapis cezasını gerektiren, suçun aşağı haddine karşılık gelen para cezasının ilgili merci tarafından verilecek 10 günlük süre⁴⁰³ içinde ödenmesi halinde kamu davasının açılmaması, eğer açılmış ise davanın ortadan kaldırılması sonucunu doğuran bir müessese olarak tanımlanabilir⁴⁰⁴ ve ilk olarak 765 sayılı TCK'nın 119. maddesinde düzenlenen bu kurum kaynak İtalyan Ceza Kanunu'ndan alınmıştır.⁴⁰⁵ Önödemenin soruşturma veya kovuşturma aşamalarının herhangi birinde sözkonusu olması mümkündür.

MALKOÇ/GÜLER önödeme kurumunun ceza hukuku ilkeleriyle bağdaşmadığını, önödeme ihtarıyla karşı karşıya kalan kişinin yargılandığı takdirde adli bir hataya maruz kalabileceği düşüncesiyle veya işlerini aksatacak bir zaman kaybına uğramamak isteği nedeniyle önödemede bulunabileceğini bu nedenle aslında suçun faili olmadığı halde, hakkında dava açılmasını önlemek amacıyla kişilerin başvurabilecekleri bir yol olan önödeme kurumunun sakıncaları bulunduğunu ancak bazı önemli işlere daha fazla zaman ayırabilmek amacıyla yasa koyucunun bu kurumu kabul etmiş olduğunu belirtmiştir.⁴⁰⁶

Önödeme kurumu suç niteliğindeki bir fiilin işlenmesi sonucu devlet ile fail

---

402-SOYASLAN: Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 592

403-Önödeme kurumunun uygulanırılığı açısından uygulanırlık sınırının kaldırılması gerektiği ileri sürülmüştür. SOYASLAN Doğan: "Türkiye'nin İnfaz Rejimi", Türkiye'nin İnfaz Rejimi Sorunlar ve Çözümler Sempozyumu (18 Ocak 1997) T. C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, s.s. 79-80, s. 79

404-Bu nedenle YCGK'nun 07.11.2000 tarihli kararında belirttiği gibi "...Önödeme, suç işlenmesiyle ortaya çıkan sanık ile devlet arasındaki cezai ilişkiyi sona erdiren düşme nedenlerinden birisini oluşturmaktadır. Düşme nedenlerinin bir özelliği bunların hakim tarafından diğer nedenlerden önce nazara alınmasıdır. Bir düşme nedeni bulunduğu hakim başka hiçbir hususu araştırmaksızın olayın sanıklarına bu düşme nedeninin uygulanmasına yasal açıdan olanak bulunup bulunmadığını araştırır. Uygulanabileceği sonucuna ulaştığında ise davanın ortadan kaldırılmasına karar verir. Somut olayda sanık önödeme önerisine uyduğundan mahkemece başka bir hususun araştırılmasına gerek bulunmamaktadır. DEMİRBAŞ: Ceza Hukuku (Genel Hükümler), s. 641-642

405-KAYA H.Ömer: TCK ile Özel Kanunlardaki Önödemeye Bağlı Suçlar, İzmir 1982, s. 83

406-MALKOÇ İsmail/GÜLER Mahmut: Türk Ceza Kanunu (Genel Hükümler-1), Ankara 1996, s. 773; KARAASLAN Erol/AKSAKAL Kemal/ÇETİN Ali: "Ceza Yasamızda Önödeme Kurumu", Mahmut Tevfik BİRSEL'e Armağan, İzmir 2001, s.s. 547-571, s. 549

arasında meydana gelen ceza ilişkisini sona erdiren nedenlerden birisidir.⁴⁰⁷ “Önödemenin amaçlarından birisi mahkemelerin işlerinin önemli oranda azaltılması ve çabuklaştırılması,⁴⁰⁸ ikincisi de sanığın mahkumiyet hükmü ile karşı karşıya kalmasının dolayısıyla sabıkalı duruma düşmesinin önlenmesi ve kişiye yeni bir fırsat sunulmasıdır.”⁴⁰⁹

Soruşturma aşamasında önödeme miktarının ödenmesi halinde sanık hakkında kamu davası açılması önlenmiş olmakta, kovuşturma aşamasında ödemenin yapılması halinde ise kamu davası ortadan kalkmaktadır. Böylece mahkemelerin işi azaltılmış olduğu gibi⁴¹⁰ sanığın da bir mahkumiyet hükmüyle karşılaşması önlenmiş olmaktadır.⁴¹¹

Şartları oluştuğunda Cumhuriyet savcılığı ve mahkemeler önödeme yoluna başvurmak zorundadırlar. Keza, CMK m.174/1-c’de kamu davasının açılması üzerine iddianamenin değerlendirilmesi aşamasında suçun önödömeyle bağlı olması ve önödeme usulünün uygulanmadan kamu davasının açılmış olması halinde iddianamenin iadesine karar verileceği öngörülmüştür. Cumhuriyet savcılıkları ile mahkemelerin önödeme bildiriminde bulunup bulunmama hususunda herhangi bir takdir hakları mevcut değildir. Önödeme ihtarı işlemine rağmen önödemenin yerine getirilmemesi halinde ise dava açılabilir. Böylece TCK m.75 kapsamındaki işlerde önödemenin yerine getirilmemiş olması dava açabilmek için öngörülmüş bir şart olmaktadır.⁴¹²

Önödeme kurumunun kamu davasının açılmasını önleme bakımından bir usul hukuku kurumu, açılmış bir kamu davasının ortadan kaldırılması bakımından ise ceza ilişkisinin düşmesi sonucunu doğurduğundan bir suç hukuku kurumu sayıldığı

407-ÖZBEK/BACAĞIZ/DOĞAN, s. 395

408-Dünyada sayısı kabarık olan ceza yasaları ceza yargılamasının sonlandırılmasını amaçlayan tedbirlere ve savcılıkça dava açılmasında da “uygunluk ilkesine” yer vermek suretiyle adli makamlara dava açıp açmama konusunda geniş bir takdir alanı sağlamış bulunmaktadır. Yargılama sistemindeki yükün azaltulmasını sağlayan bu tedbirlerin en önemlilerinden birisi olan önödemeyle 1985’de sonuçlandırılan iş sayısının 395161 olması yararlı bir uygulamaya işaret etmektedir. Nitekim bu unsurun da etkisiyle 1984’de itham yüzdesinin 44.60’a düşmesi ilginç bir göstergedir. YÜCEL: “Hürriyeti Bağlayıcı Cezaya Alternatifler Dünya’daki Görünüm”, s. 96; YÜCEL M. Tören: Kriminoloji, Ankara 1986, s. 319

409-YCGK ‘nun 05.02.1990, 2-367/6 sayılı kararından

410-KAYMAZ Seydi: “Uzlaşma ve Önödeme” (Ankara Barosunca 06.10.2005 Tarihinde Düzenlenen Konferans), Hukuk Merceği-7, Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2006, s.s. 758-767, s. 759; Her ne kadar bu kurumun adliyelerin iş yükünü azalttığı iddia edilmiş ise de adliye içinde mahkemeler yanı sıra savcılık da yer aldığından önödeme kurumunun kapsamının geniş tutulması halinde belki mahkemelerin iş yükünün bir derecesine azalacağı ama bu defa da savcılığın iş yükünün çok artacağı dile getirilmiştir. ERSOY, s. 185

411-ŞAFAK/BIÇAK, s. 352

412-ERCAN: Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 68; HAKERİ Hakan/ÜNVER Yener: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2008, s. 32-33

belirtilmiştir.⁴¹³

Bugün için yasal sistemimizde 765 sayılı TCK m. 119, 5237 sayılı TCK m.75’de düzenlenen önödeme, bir suç şüphesi üzerine başlayan soruşturmada ancak suçun işlendiği sonuçlarını gösteren delillerin elde edilmesi ile başvurulabilen bir yoldur. Fakat günümüz uygulamasında önödeme adeta otomatiğe bağlanmış gibi suçun sübutu yönünde gerekli araştırma yapılmadan, suçluluğu gösteren delillere ulaşılmadan takipsizlik kararı verilmesi gereken birçok dosyada uygulanmaktadır.⁴¹⁴

2.2.Tarihi Gelişimi

Önödeme kurumunun ilk uygulaması 1853 tarihli Saksonya ceza yargılaması yasasındadır. Bu düzenlemeden kaynak yasa olan İtalyan 1889 Zanardelli yasasına da 101. madde olarak girmiştir.⁴¹⁵

“Oblazione Volontaria” ismiyle Saksonya yasasında ve İtalyan ceza yasasında düzenlenen önödeme 765 sayılı TCK’nın 119. maddesinde ilk olarak düzenlenmiştir. Maddenin ilk halinde en çok 50 lira hafif para cezasını gerektiren kabahat eylemleri için önödemenin uygulanma olanağı kabul edilmişti. 1973’te kabul edilen 1696 sayılı yasa ile kurumun kapsamı genişletilerek Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’na aktarılmış ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ek 5 ile 9. maddelerinde düzenlenmiştir. 1696 sayılı yasadaki önce yalnız hafif para cezasını gerektiren suçlarda önödemenin uygulanması mümkün iken, bu değişiklikle *para* cezasını gerektiren cürümler de önödeme kapsamına alınmıştır.⁴¹⁶

07.01.1981 tarihinde kabul edilen 2370 sayılı yasa ile TCK 119. maddesinde yapılan değişiklikle üst sınırı bir ayı aşmayan kabahat nevindeki suçlar için de önödemenin uygulanma imkanı getirilmiş ve önödeme kurumu tekrar TCK’nın 119. maddesine aktarılmıştır. 1988’de kabul edilen 3506 sayılı yasanın TCK 119. maddesinde yaptığı değişiklikle madde 765 sayılı kanun döneminde uygulanan son halini almış ve üç ayı aşmayan hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlar da önödeme kapsamına dahil edilmiştir. Yapılan bu değişikliklerin hepsinde önödeme kurumunun kapsamını genişletme amacı etken olmuştur. 5237 sayılı TCK’nın 75. maddesindeki düzenlemede ise önödemenin uzlaşma kapsamındaki suçlar dışında uygulanabileceği

---

413-GÜNAY Erhan: Uygulamalı İçtihatlı Notlu Türk İnfaz Hukuku, Ankara 1996, s. 357

414-YURTCAN Erdener: “Önödeme Uyarısına Uymamak Nedeniyle Cezanın Arttırılması”, Yargıtay Dergisi, C.26, S. 3, Ankara 2000, s.s. 443-445, s. 443-444

415-KARAASLAN/AKSAKAL/ÇETİN, s. 549

416-GÜREL A. Bülent: “Önödeme ve 1696 Sayılı Yasanın Bu Konuda Getirdiği Yenilikler”, Adalet Dergisi, Ankara 1973, s.s. 969-986, s. 970-973

kabul edilerek önödömenin sınırı işlenen suç politikasının sonucu olarak bir miktar daraltılmıştır.⁴¹⁷

Şikayete tabi suçların öngöröldüğü kanun maddesinde ceza yalnız adli para cezası veya üst sınırı 3 ayı aşmayan hapis cezası olsa dahi, eğer suçun takibi şikayete tabi ise uzlaşma kapsamında bulunacağı için önödeme hükümlerinin uygulanma imkanı olmayacaktır. Böylece önödeme hükümlerinin uygulanma alanı daraltılmıştır. Bu düzenlemeden kanun koyucunun uzlaşma hükümlerinin uygulanmasına öncelik verdiği yazarlarca ifade edilmiştir.⁴¹⁸

Hürriyeti bağlayıcı cezalarda önödeme kurumuna yer veren dünya ceza yasalarına bakıldığında karşılaştırmalı hukukta Türk hukukundan başka hürriyeti bağlayıcı cezalarda önödeme kabul eden bir ceza yasası mevcut değildir. Arjantin Ceza Yasasında (m.64) bile kurumun yalnız para cezaları için uygulanabilirliğine yer verildiği görölmektedir. Bu hükme göre “*Para cezası öngörölen cürümlerde, cürümden meydana gelen zarar rıza ile ödendiği takdirde, kamu davası hangi safhada olursa olsun düşer*” hükmü mevcuttur. İtalyan ceza sisteminde bile hürriyeti bağlayıcı cezalar önemli bir yer tutmakta olup bu yaklaşım başta cezaların infazı olmak üzere diğer kurumlara da yansımıştır ve bunun sonucu olarak İtalyan Ceza Kanunu’na göre hürriyeti bağlayıcı ceza içeren suçlarda önödeme yapılamamaktadır.⁴¹⁹

2.3.Hukuksal Niteliği

Önödemenin niteliği hakkında öğretide değişik görüşler ileri sürölmüştür.

2.3.1. Önödemenin Sulh Antlaşması Olduğu Görüşü

Bu görüşe göre önödeme kurumu devletle fail arasında yapılan bir sulh anlaşmasıdır. Devlet belli bir paranın ödenmesi karşılığında cezalandırma ilişkisinden feragat etmekte birey de yargılama hukukunun güvencelerinden vazgeçmektedir.⁴²⁰

417-**KAYMAZ** Seydi: “Çeşitli Yönleriyle Önödeme Kurumu”, Yargıtay Dergisi, C. 25, S. 3, Ankara 1999, s.s. 271-312, s. 272-273; **PARLAR** Ali/**HATİPOĞLU** Muzaffer: 5237 Sayılı TCK’ya Göre Suçlarda Teşebbüs İştirak İçtima ve Yaptırımlar, İstanbul 2005, s. 603; **PARLAR/HATİPOĞLU**: Türk Ceza Kanunu Yorumu, C. 2, s. 1185; **KAYMAZ** Seydi/**GÖKCAN** Hasan Tahsin: Açıklamalı-İçtihatlı Türk Ceza Kanunu ve Özel Yasalardaki Önödemeyle Bağlı Suçlar, Adalet Matbaacılık Ankara (Basım Tarihi Belli Değil-Önsöz Tarihi 22.07.1998), s. 29

418-**KAYMAZ/GÖKCAN**: Uzlaşma ve Önödeme, s. 353-354

419-**KARAASLAN/AKSAKAL/ÇETİN**, s. 550; **KARAGÖLMEZ** Ali: Türk Hukukunda Ceza Kararnamesi ve Önödeme, Adalet Yayınevi, Ankara 1999, s. 219. *Önödeme teklifi (l’Oblazione) yalnız kabahatlere mahsus sukut ettirici bir sebeptir. Bu da kabahat suçu işleyen bir kimsenin duruşmadan evvel veya duruşmasız muhakemede ceza kararnamesinin isdarından evvel işlenmiş olan kabahat suçu için kanunun tayin ettiği azami, cezanın üçte birine muadil bir parayı muhakeme masraflarından başka ödemesi ile olur.* **DOMENİCO** Gian Pisapia: İtalyan Ceza Hukuku Müesseseleri (Çev: Atif AKGÜÇ), Ankara 1971, s. 188

420-**DÖNMEZER/ERMAN**, C. 3, s. 320-321; **KAYMAZ/GÖKCAN**: Uzlaşma ve Önödeme, s. 354;

Kamu hukuku ilişkilerinde barış anlaşması olamayacağı, esasen failin önerilen parayı ödemedeki amacının suçluluğu kabul etmek olmayıp açılacak davanın üzüntülerinden ve sabıkalı duruma düşmekten kurtulmak olduğu, keza sulh anlaşmasından söz etmek için her iki süjenin de eşit koşullar altında olması gerektiği oysa devletle ferdin eşit koşullar altında olmadıkları ileri sürülerek bu görüş eleştirilmiştir.⁴²¹

2.3.2.Önödemenin Yargılamasız Cezalandırma Olduğu Görüşü

Bu görüşe göre önödeme, esas itibariyle bir usul hukuku kurumu olup yargılamasız cezalandırmanın bir çeşididir. Önödeme önerisi üzerine ödeme gerçekleşirse sanığın da rızası ile yargılama yapılmaksızın hazırlık soruşturması aşamasından doğrudan doğruya infaz aşamasına geçilmektedir.⁴²²

Bu görüş de henüz bir yargılama ve hüküm olmadan cezanın infazından söz etmenin usul hukuku açısından mümkün olmayacağı ileri sürülerek eleştirilmiştir. Eleştiriler haklıdır, çünkü infazdan sözedebilmek için teknik olarak bütün aşamaları ile tamamlanmış bir yargılama sürecinin gerçekleşmesi gerekmektedir.⁴²³

2.3.3.Önödemenin Ceza Kararnamesi Olduğu Görüşü

Kunter tarafından savunulan bu görüşe göre önödeme C. savcısının ceza kararnamesi niteliğinde bir işlemidir. Yazara göre kanunlarımızda *C. savcısının ceza kararnamesi* diye bir terim yoktur. Fakat C. savcısının yaptığı ceza kararnamesi niteliğinde bir işlem vardır, önödeme kurumunda Cumhuriyet savcısı paranın ödenmesi için bir tebligat yapar. Bu tebligat bir önermeyi içermektedir. Fail önödemeyi kabul edip ödeme yaparsa kamu davası açılmaz, kabul etmezse yani ödeme olmazsa dava açılmaktadır. Bu ödemede C. savcısının hukuki nitelendirmesi esas alındığından ödeme de kabule bağlı tutulduğundan, C. savcısının ödeme hususunda yaptığı tebligat ceza kararnamesinin tebliği niteliğindedir.⁴²⁴

ÖZTÜRK/ ERDEM: Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 1079; **KAYMAZ/GÖKCAN:** Açıklamalı-İçtihatlı Türk Ceza Kanunu ve Özel Yasalardaki Önödemeye Bağlı Suçlar, s. 29

421-**KAYMAZ/GÖKCAN:** Uzlaşma ve Önödeme, s. 354; **DÖNMEZER/ERMAN,** s. 321

422-**KAYMAZ/GÖKCAN:** Açıklamalı-İçtihatlı Türk Ceza Kanunu ve Özel Yasalardaki Önödemeye Bağlı Suçlar, s. 29-30; **KARAASLAN/AKSAKAL/ÇETİN,** s. 551; **CENTEL Nur/ ZAFER Hamide:** Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 2008, Beta Yayınları, s. 440; **YURTCAN Erdener:** “İçtihatı Birleştirme Kararı Dolayısıyla Önödeme Üzerine Düşünceler”, Yargıtay Dergisi, C. 10, Ankara 1984, s.s. 230-234, s. 230; **YURTCAN Erdener:** Yeni Türk Ceza Kanunu ve Yorumu, Kazancı Yayınları, Ankara 2006, s. 147; **GÜNEY Niyazi/YILMAZ Zekeriya:** Ceza Hukukumuzda Dava ve Cezanın Düşürülmesi, Adalet Yayınları, Ankara 2008, s. 614; **METİNER Haydar/KOÇ E.Ahsen:** Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler, Ankara 2008, C. 2, s. 2183

423-**KARAASLAN/AKSAKAL/ÇETİN,** s. 551

424-**KAYMAZ/GÖKCAN:** Uzlaşma ve Önödeme, s. 355; **KUNTER** Nurullah: Muhakeme Hukuku Dalı

Ceza kararnamesinde yetkili makamların önce kişiye ceza verdikleri, ilgilinin itirazı halinde yargılama yapıldığı, önödemede ise Cumhuriyet savcısının yalnızca sanıkla uzlaşmaya giriştiği, uzlaşma girişimi başarısız olduğu takdirde kamu davası açıldığı belirtilerek bu görüş eleştirilmiştir.⁴²⁵

2.3.4.Önödemenin İdari Yaptırım Niteliğinde Olduğu Görüşü

Bu görüşe göre önödemede suç idari yaptırma dönüşmektedir. Önödeme önerisinde bulunulan kişi yargılama hukukunun teminatından vazgeçmekte, devlet de aslında suç teşkil eden eylemin artık bir suç değil idari yaptırımı gerektiren bir hareket saymayı önceden kabul etmektedir. Bu görüşün taraftarlarına göre önödeme önerisinin mahkemece yapılması da kurumun idari niteliğini ortadan kaldırmamaktadır. Çünkü mahkeme burada yargısal değil idari bir makam olarak karar vermektedir.⁴²⁶

Önödemenin idari bir işlem olduğu kabul edildiğinde aynı zamanda bu işlemin idari denetime tabi olduğunun da kabul edilmesi gerektiği, oysa önödeme önerisinin soruşturma aşamasında kabul edilmemesi halinde kamu davası açılacağı, yargılama aşamasında da uyuşmazlığın yargısal bir kararla sonuçlanacağı belirtilerek bu görüş eleştirilmiştir.⁴²⁷

Önödemenin niteliği konusunda Yargıtay ise önödeme kurumunun çifte karakterli bir kurum olduğunu belirtmektedir. Bilindiği üzere soruşturma aşamasında önödeme önerisine uyularak ödeme yapılması durumunda ilgili hakkında takipsizlik kararı verilerek uyuşmazlığın mahkeme önüne gitmesi önlenmiş olmakta, dava açılmasını önleme yönü nedeniyle önödeme kurumu bir yargılama hukuku kurumu olarak görünmektedir. Hukukumuzda dava açıldıktan sonra da önödeme söz konusu olabileceğinden ve dava açıldıktan sonra yapılan ödeme halinde ise davanın ortadan kaldırılması⁴²⁸ sonucunu doğurduğundan önödeme bu yönüyle de suç hukuku kurumu niteliğine sahiptir. Böylece önödemenin kamu davasının açılmasını önleme yönüyle

---

Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Baskı, 1989, s. 820; **KARAASLAN/AKSAKAL/ÇETİN**, s. 551; **KAYMAZ/GÖKCAN**: Açıklamalı-İçtihatlı Türk Ceza Kanunu ve Özel Yasalardaki Önödemeye Bağlı Suçlar, s. 30

425-**KAYMAZ/GÖKCAN**: Açıklamalı-İçtihatlı Türk Ceza Kanunu ve Özel Yasalardaki Önödemeye Bağlı Suçlar, s. 30

426-**KAYMAZ/GÖKCAN**: Uzlaşma ve Önödeme, s. 355; **KAYMAZ/GÖKCAN**: Açıklamalı-İçtihatlı Türk Ceza Kanunu ve Özel Yasalardaki Önödemeye Bağlı Suçlar, s. 30; **KARAASLAN/AKSAKAL/ÇETİN**, s. 552-553; **MOLLAMAHMUTOĞLU/SAVAŞ**, s. 1732-1733; **KAYMAZ**: “Çeşitli Yönleriyle Önödeme Kurumu”, s. 274-275; **KOCA/ÜZÜLMEZ**, s. 576

427-**KAYMAZ/GÖKCAN**: Uzlaşma ve Önödeme, s. 355

428-“...Sanığa yapılan önödeme ihtarında belirtilen miktar ödendiği takdirde kamu davasının ortadan kaldırılacağı hususunun belirtilmesi...” 3. C.D.’nin 26.02.2007, 6447/1656 sayılı kararı. **YALVAÇ** Gürsel : Karşılaştırmalı-Gerekçeli İçtihatlı Türk Ceza Kanunu, Adalet Yayınları, Ankara 2008, s. 571

ceza yargılama hukuku, açılmış bir davanın ortadan kaldırılması sonucunu doğurması nedeniyle ceza hukuku kurumu olma niteliğine sahip karma bir kurum olduğu anlaşılmaktadır.⁴²⁹

2.4.Önödemenin Koşulları

Soruşturma aşamasında suçun önödeme kapsamında kaldığının anlaşılması halinde Cumhuriyet savcılığınca şüpheliye önödeme önerisinde bulunulması gerekmektedir. Önödeme kurumunun amacı uyuşmazlığın mahkemeye intikal etmeden çözümlenmesidir ve uygulamada en çok rastlanan önödeme çeşidi de budur. Şüphelinin TCK 75. maddesine göre verilen 10 günlük süre içinde gerekli para cezasını soruşturma giderleri ile birlikte maliye veznesine yatırması halinde hakkında kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilir. Şüpheli hakkında dava açılmasını önlediği için soruşturma aşamasında sözkonusu olan önödemenin dava şartı olduğu da ileri sürülmüştür.⁴³⁰ Bu bakımdan önödeme bir muhakeme engeli niteliği göstermektedir.⁴³¹

Önödeme yolunun uygulanabilmesi için şüphelinin suçu işlediği konusunda yeterli delil bulunup bulunmadığı araştırılmalı ve yeterli delil bulunmayan hallerde bu yola başvurulmamalıdır. Önödeme kurumunu işletmek isnadın çok güçlenmesi şartına bağlı olup önödeme uygulanmadan önce soruşturmanın derinleştirilip suç isnadının çok güçlü bir hale getirilmesi gerekmektedir.⁴³²

Cezai sorumluluğu bulunan ve fiili işlediği iddia edilen tarihte 11-15 yaş arasında bulunan küçükler hakkında farik ve mümeyyiz oldukları tespit edildikten sonra önödeme önerilebilir.⁴³³ Fiili işlediği iddia edilen tarihte 15-18 yaşları arasında olan gençler hakkında yetişkinlerdeki usulle önödeme önerilebilmektedir. Çünkü karine olarak farik ve mümeyyiz oldukları kabul edildiğinden bu konuda bir inceleme yapılması gerekmemektedir.⁴³⁴

2.4.1.Suçun Uzlaşma Kapsamında Bulunmaması

5237 sayılı TCK'nın 75. maddesine göre ceza miktarı bakımından önödeme kapsamında kalsa bile suç uzlaşma kapsamında ise önödeme hükümleri uygulanamayacaktır. Uzlaşmaya tabi suçlar ise takibi şikayete bağlı olan suçlardır. Bu

---

429-11.04.1983, 2/2 sayılı İBK'dan, YKD, Ankara 1983, s. 945- 947

430-**ÖZBEK**: Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 130; **KAYMAZ/GÖKCAN**: Uzlaşma ve Önödeme, s. 356-357

431-**DOMENİCO**, s. 188

432-**CENTEL/ ZAFER/ ÇAKMUT**, s. 649

433-**ZAFER** Hamide: "Küçük/Genç Ceza Muhakemesinde Hazırlık Soruşturmasının Özellikleri", Ayferi GÖZE'ye Armağan, Çağın Matbaa, İstanbul 2004, s.s. 291-325, s. 322

434-YİBK 11.04.1983 – 2/2,11.06.1983/18074 sayılı resmi gazete

nedenle ilgili kanun maddesinde yalnız adli para cezası veya 3 aya kadar hapis cezası öngörülmüş olsa bile eğer suçun kovuşturulması şikayete tabi tutulmuşsa önödeme hükümlerinin uygulanması mümkün değildir.⁴³⁵

Kanun koyucu mağduru korumak düşüncesi ile ve sanığı uzlaşmaya zorlamak amacıyla uzlaşma kapsamındaki suçlar bakımından önödeme hükümlerinin uygulanmasını istememiştir. Kanun koyucu bu hükümle CMK 253. maddede düzenlenen ve ceza adalet sistemimizde reform sayılabilecek bir kurum olan “uzlaşma” kurumunun mağdurun zararının giderilmesi işlevini yerine getirmesini sağlamayı amaçlamıştır.⁴³⁶

Aynı cezayı gerektiren suçlardan şikayete tabi olanlar bakımından bu suçların uzlaşma kapsamında bulunması nedeniyle önödeme hükümlerinin uygulanamamasının Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen “Kanun Önünde Eşitlik” ve 5237 sayılı TCK'nun 3. maddesinde yer alan “Adalet ve Kanun Önünde Eşitlik” ilkelerine aykırı olduğu ve ilgili maddesinde öngörülen cezai müeyyide bakımından önödeme kapsamında kalan ve aynı zamanda uzlaşmaya tabi olan suçla ilgili olarak uzlaşmanın sağlanamaması durumunda şüpheli veya sanığın önödeme imkanından yararlandırılması gerektiği ileri sürülmüştür.⁴³⁷

2.4.2.İsnadın Ciddiliği

Önödeme yoluna gidilebilmesi için önödeme kapsamına giren ve uzlaşmaya da tabi olmayan bir suçun şüpheli veya sanık tarafından işlendiği hususunda yeterli şüphe sebeplerinin bulunması gerekmektedir. Bunun için suç önödemelik de olsa öncelikle deliller toplanacak ve değerlendirilecek ve bir kanaate ulaşılabilecektir. Şayet toplanan deliller kişiye suç isnat edilmesini gerektirecek derecede yeterli şüphe oluşturmuyorsa takipsizlik kararı verilecektir. Suçla ilgili toplanan delillerin dava açmaya yeterli olması halinde ise ilgiliye önödeme önerisinde bulunulması ve sonucuna göre işlem yapılması gerekmektedir. İsnadın ciddiliği koşulu gerek Cumhuriyet savcılığı gerekse de mahkeme tarafından yapılan önödeme için de geçerlidir. Yargılama aşamasında da eğer mevcut deliller sanığın beraatini gerektiriyorsa önödeme önerisi yapılmayarak sanığın beraatine karar verilmelidir. Çünkü beraat kararı düşme kararına göre sanığın daha

---

435-KAYMAZ/GÖKCAN: Uzlaşma ve Önödeme, s. 360; GÜNEY/YILMAZ, s. 617-618

436-PARLAR/HATİPOĞLU: Türk Ceza Kanunu Yorumu, C. 2, s. 1189; PARLAR/HATİPOĞLU: 5237 Sayılı TCK'ya Göre Suçlarda Teşebbüs İştirak İçtima ve Yaptırımlar, s. 607

437-KAYMAZ/GÖKCAN: Uzlaşma ve Önödeme, s. 361-362

lehine ve öncelikli bir karardır.⁴³⁸

2.4.3.Cezaya İlişkin Koşul

2.4.3.1.Genel Olarak

5237 Sayılı TCK'da ağır hapis, hapis, hafif hapis ayrımı kaldırılarak hapis cezası; ağır ve hafif para cezası ayrımı kaldırılarak adli para cezası sistemi kabul edilmiştir. 5237 sayılı TCK'nun 75. maddesine göre üç aya kadar hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar önödemeye tabi olacaktır. Önödeme miktarına soruşturma ve kovuşturma giderleri de dahil edilecektir. Önödeme, birden fazla suç varsa her bir suçla ilgili olarak ayrı ayrı yapılacaktır.⁴³⁹

2.4.3.2.Hapis Cezası

01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı yeni TCK 'da kabahat ve cürüm ayrımı kaldırıldığı gibi; ağır hapis, hapis ve hafif hapis cezası ayrımı kaldırılarak hapis cezası kabul edilmiştir. 5349 sayılı yasayla değişik 5252 sayılı yasanın 7/1 maddesinde; "Kanunlarda hafif hapis veya hafif para cezası olarak öngörülen yaptırımlar, idari para cezasına dönüştürülmüştür." denilmektedir. Bu nedenle hafif hapis veya hafif para cezasını gerektiren suçlar artık önödemenin konusunu teşkil etmeyecektir.⁴⁴⁰

5237 sayılı TCK' nın 75. maddesine göre önödeme kurumu ancak yukarı haddi üç aya kadar olan hapis cezasını gerektiren suçlar ile para cezasını gerektiren suçlarla ilgili olarak uygulanabilecektir. Burada somut hapis cezası değil suçla ilgili kanun maddesinde yazılı cezanın yukarı sınırı esas alınacaktır. Kanun maddesinde hapis cezasının aşağı veya yukarı sınırlarından biri gösterilmemişse bu durumda aşağı veya yukarı sınırlar genel hüküm olan TCK'nun 49/1 hükmüne göre belirlenecektir. 5237 sayılı TCK m. 49/1'de süreli hapis cezasının 1 aydan az 20 yıldan fazla olamayacağı öngörülmüştür. Bu hallerde önödemeye başvurulamayacaktır.⁴⁴¹

Hapis cezasının alt sınırının karşılığı olarak her gün için yirmi Türk Lirası üzerinden bulunacak miktarın soruşturma giderleriyle birlikte ödenmesi önerilir. Yasadaki koşullar bulunduğu anda Cumhuriyet savcısı önödeme önermek zorundadır. Mahkeme de suçun önödemeye tabi olduğunun soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde önödeme uygulamaksızın düzenlenen iddianamenin Cumhuriyet başsavcılığına

---

438-KAYMAZ GÖKCAN: Uzlaşma ve Önödeme, s. 362-366

439-EROL Haydar: Türk Ceza Kanunu, Yayın Matbaacılık, Ankara, Basım Tarihi Belli Değil, s. 875

440-YURTCAN: Yeni Türk Ceza Kanunu ve Yorumu, s. 148-149

441-2. C. D.'nin 02.03.2000-1565/2437 sayılı kararı, YKD, C. XXVI, Ankara 2000, s. 734-735; CENTEL/ZAFER, s. 443; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 651

iadesine karar verir.(CMK m. 174/1-c) Önödeme ihtarına uymayan sanığın yargılanması sırasında ise mahkeme önödeme önerisi ile bağlı olmaz. Savcılıkça yapılan önödeme önerisinde yasa hükmü gereği para cezası tercih edilir. Ancak, bu öneri kabul edilmediği için yargılama yapılması durumunda mahkeme, faile ve fiile ilişkin tüm hususları göz önüne alarak cezayı belirleyebilir ve seçenekli ceza öngörölmüş olan hallerde hapis cezasını tercih edebilir.⁴⁴²

Yasada suç karşılığı olarak üst sınırı 3 ayı geçmeyen hapis cezası veya adli para cezasından birinin seçilmesinin öngöröldüğü durumlarda önödemeye esas alınacak olan adli para cezasıdır, hapis cezası değildir. Hapis cezasının veya her ikisinin birden esas alınması yani özgürlüğü bağlayıcı cezayı para çevirerek, para cezasına eklemek ve bunun ödenmesini istemek yasaya aykırıdır. (5237 sayılı m. TCK 75/4)⁴⁴³

Yargıtay müstelzim olduğu ceza itibariyle 765 sayılı TCK 119.madde sınırları dışında kalan bir madde uygulanırken (yaş, takdiri indirim sebepleri gibi sebeplerle indirim yapılarak) belirlenen ceza bu defa 119. madde kapsamına giren miktara inse bile artık 119. maddenin uygulanmayacağına karar vermiştir. Bu içtihadın 5237 sayılı YTCK'nın 75. maddesinde düzenlenen önödeme kurumu bakımından da geçerli olduğu belirtilmiştir.⁴⁴⁴

Uygulamada, onsekiz yaşından küçük şahıslar hakkında önödeme ihtar sırasında yapılan hesaplamada yaş küçüklüğüne ilişkin hükümler uyarınca cezanın indirilmesi yoluna gidilmemektedir.⁴⁴⁵

Doktrinde önödeme kurumunun sadece para cezasını gerektiren eylemler için kabul edilmiş ve dava ekonomisine katkıda bulunmak amacıyla düzenlenmiş olduğu ve bu kurumun hapis cezasını gerektiren suçlar için de uygulanmasının veya giderek uygulama alanını genişletmenin cezanın önleyici etkisini azaltacağı belirtilmiştir.⁴⁴⁶

2.4.3.3.Adli Para Cezası

5237 sayılı TCK'da cürüm ve kabahat ayrımı ile birlikte ağır ve hafif para cezası ayrımı da kaldırılarak adli para cezası kabul edilmiştir. 5349 sayılı yasayla değişik 5252 sayılı yasanın 7/1 maddesinde; "*Kanunlarda hafif hapis veya hafif para*

442-2.C. D.'nin 05.02.1990-766/881 sayılı kararı, **CENTEL/ ZAFER**, s. 443

443-2. C. D.'nin 17.04.2000-3751/4094 sayılı kararı, YKD, Ankara 2000, s. 1295; **CENTEL/ZAFER**, s. 442

444-YCGK'nun 18.12.1989 tarih ve 3-317/400 sayılı kararı; **KAYMAZ/GÖKCAN**: Uzlaşma ve Önödeme, s. 367

445-10. C. D.'in 05.03.1996 tarih 1320/2051 sayılı kararı; **CENTEL/ZAFER**, s. 443

446-**CENTEL/ZAFER**, s. 443

cezası olarak öngörülen yaptırımlar, idari para cezasına dönüştürülmüştür” denilmektedir. Bu nedenle hafif hapis veya hafif para cezasını gerektiren suçlar önödemeye konu olmayacaktır.

Miktarı ne olursa olsun adli para cezaları önödemeye tabidir. İlgili kanun maddesinde gün para cezasının 3 ayın üzerinde, örneğin 6 ay karşılığı gün para cezası öngörülmesi halinde önödeme hükümlerinin uygulanıp uygulanamayacağı konusunda duraksama yaşanabilir. Gün para cezası esas olarak bir adli para cezasıdır. Gün itibariyle miktarı ne olursa olsun önödemeye tabi olduğu kabul edilmelidir. 5237 sayılı TCK 75. maddede üst sınırı 3 ayı aşmayan hapis cezasını gerektiren suçların önödemeye tabi olduğu belirtilmiş adli para cezaları için böyle bir sınırlama getirilmemiştir. Bu nedenle gün itibariyle miktarı ne olursa olsun adli para cezaları önödemeye tabi olacaktır. Tabi ki alt ve üst sınırlarının gösterilmemesi halinde gün para cezasının alt sınırı belli değilse 5237 sayılı TCK ’nun 52/1 maddesine göre 5 gün adli para cezasının beher gününün 20 TL ile çarpımı sonucu bulunacak miktar önödemeye esas alınacaktır. (5237 sayılı TCK m. 75/1-b)

İlgili kanun maddesinde adli para cezası yerine, gün para cezası da yer alabilir. 5237 sayılı TCK’nun 52/1 maddesine göre “*Adli para cezası beş günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde yediyüzotuz günden fazla olmamak üzere belirlenen tam gün sayısının bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın hükümlü tarafından devlet hazinesine ödenmesinden ibarettir.*” Buna göre kanun maddesinde suç karşılığı olarak adli para cezası gösterilebileceği gibi 1 ay veya 3 gün para cezası da gösterilebilecektir. TCK’nın 75. maddesinde “gün para cezası” tayin edilen hallerde de önödeme hükümlerinin uygulanacağı açıkça belirtilmemiş ise de 5237 sayılı TCK’da adli para cezası “gün para cezası” şeklinde düzenlenmiştir ve “gün para cezası” da esas olarak bir “para cezasıdır.” (TCK m. 52/1)

Ayrıca TCK 75. maddeye göre suç karşılığında öngörülen adli para cezası maktu ise bu miktar önödemeye esas alınacaktır.

2.4.3.4.Seçimlik Cezalar

Bazen kanun maddesinde suçun karşılığı olarak hürriyeti bağlayıcı ceza ile para cezası seçimlik olarak uygulanmak üzere öngörülmüş olabilir. Önödeme hükümlerinin uygulanabilmesi için kanun maddesinde seçimlik olarak öngörülen her iki cezanın da önödeme kapsamında olması gerekmektedir. Bu nedenle maddede adli para cezasıyla birlikte seçimlik ceza olarak üç ayı aşan hapis cezası öngörülmüş ise önödeme

hükümleri uygulanamayacaktır.⁴⁴⁷

TCK'nun 75/4 hükmünde de suçla ilgili kanun maddesinde yukarı sınırı 3 ayı aşmayan hapis cezası veya adli para cezasından yalnız birinin uygulanabileceği hallerde de önödeme hükümlerinin uygulanacağı, ancak ödenmesi gereken miktarın adli para cezası esas alınarak belirleneceği hükmüne bağlanmıştır.

2.5.Sonuçları

Bilindiği üzere 5237 sayılı TCK 75. madde uyarınca şüphelinin soruşturma aşamasında önödeme önerisine uyması halinde takipsizlik kararı, yargılama aşamasında ise sanığın önödeme önerisine uyması halinde ise düşme kararı verilecektir.

2.5.1.Önödemenin Önleme Etkisi

2.5.1.1.Takipsizlik Kararı

5237 sayılı TCK 'nun 75/1-c maddesine göre önödeme önerisine uyararak gerekli para cezasını süresinde yatıran fail hakkında kamu davası açılmaz ve takipsizlik kararı verilir. Bu yönüyle önödeme, kamu davasının açılmasını engelleyen bir kurum olarak gözükmektedir.⁴⁴⁸

Yargıtay'a göre "Cumhuriyet savcılarınca 765 sayılı TCK'nun 119. maddesine göre verilen takipsizlik kararları diğer takipsizlik kararlarından kamu davasının açılması veya yargılamanın önlenmesi bakımından farklı olup, önödemeye tabi suçlarda mahkemece tebligat yapıp ödeme yapılması üzerine verilen kamu davasının ortadan kaldırılmasına dair kararlarla aynı mahiyette olup aynı hukuksal sonucu doğuran bir karar olmakta ve 1412 sayılı CMUK'un 253/2 (5271 sayılı CMK m. 223) maddesinde sayılan ve hüküm niteliği taşıyan kararlar meyanında saymak zorunluluğu bulunmaktadır.⁴⁴⁹ Cumhuriyet savcısı tarafından önödeme önerisine uyulması üzerine verilen takipsizlik kararlarının diğer takipsizlik kararlarından farklı olduğu görüşünden hareket eden Yargıtay, önödemeye uyulması nedeniyle verilen takipsizlik kararı dayanak yapılarak davanın reddine karar verilmesinde bir usulsüzlük olmadığına karar vermiştir.⁴⁵⁰ Bu şekilde Yargıtay önödeme önerisine uyularak verilen takipsizlik

---

447-06.12.2006 tarihli 5560 sayılı yasayla 5237 sayılı TCK'nın 61. maddesine eklenen 9. fıkraya göre "Adli para cezasının seçimlik ceza olarak öngörüldüğü suçlarda bu cezaya ilişkin gün biriminin alt sınırı o suç tanımındaki hapis cezasının üst sınırından fazla olamaz" hükmü düzenlenmiştir.

448-Yargıtay uygulamasına göre eksik önödeme önerisinde bulunularak karar verilmesi bozma nedeni olarak belirtilmiştir. 3. C.D.'nin 28.03.2005 tarih ve 2004/8684-2005/2075 sayılı kararı. **NOYAN Erdal**: Ceza Davası, Ankara 2007, s. 243

449-10. C. D.'nin 03.03.1992 tarih ve 690/1776 sayılı kararı; **KAYMAZ/GÖKCAN**: Uzlaşma ve Önödeme, s. 428

450-10. C. D.'nin 03.03.1992 tarih ve 690/1776 sayılı kararı.

kararlarının önleme etkisini kabul etmiştir.

Ancak Yargıtay, Cumhuriyet savcısının aslında önödemeye tabi olmayan bir suçtan dolayı yaptığı önödeme önerisine uyulması üzerine verilen takipsizlik kararının önleme etkisini ise kabul etmemiştir. *“Önödemeye tabi olmayan bir suçtan dolayı Cumhuriyet savcısının yanılıp önödemede bulunarak verdiği takipsizlik kararının kesin nitelikte kabul edilmesi suçlunun cezasız kalması sonucunu doğurabilir. Bu nedenle aynı suçtan dolayı usulen açılan davaya devam edilerek belirlenecek sonuca göre sanığın mahkumiyetine veya beraatine karar verilmeli ve her iki halde de sanıktan usulsüz alınan paranın iadesine karar verilmelidir.”*⁴⁵¹

2.5.1.2.Kamu Davasının Düşmesi Kararı

5237 sayılı TCK'nun 75/2 maddesinde kovuşturma aşamasında önödeme hükümlerine uyulması halinde kamu davasının düşeceği belirtilmektedir.

Düşme kararı CMK m. 223'de düzenlenen şekliyle hüküm niteliğindedir. Dolayısıyla düşme kararı da diğer mahkeme kararları gibi aynı konuda bir daha dava açılmasını önleyici bir etkiye sahiptir. Aynı konuda açılacak yeni bir davada önceki hüküm nedeniyle davanın reddine karar verilmesi gerekmektedir. (CMK m. 223/7)

2.5.2.Önödemenin Tekerrür ve Adli Sicil Bakımından Etkisi

Önödemelik bir suç için önödeme önerisine uyulduğunda soruşturma aşamasında takipsizlik kararı, kovuşturma aşamasında düşme kararı verildiğinden verilen kararların adli sicile işlenmesi ve tekerrüre esas olması, ayrıca ileride işlenecek suç bakımından ertelemeye engel olması sözkonusu değildir.

2.5.3.Önödemenin Kişisel Haklar Bakımından Etkisi

5237 sayılı TCK'nun 75/5 hükmüne göre “Bu madde gereğince kamu davasının açılmaması veya ortadan kaldırılması, kişisel hakkın istenmesine, malın geri alınmasına ve müsadereye ilişkin hükümleri etkilemez” dediğinden failin önödeme önerisine uyması nedeniyle hakkında takipsizlik kararı verilmesi veya yargılama aşamasında hakkındaki davanın düşmesine karar verilmesi suçtan zarar görenlerin kişisel hakları olan maddi ve manevi tazminat istemelerine malın geri alınmasına engel teşkil etmeyecektir.

Fail hakkında önödeme nedeniyle takipsizlik kararı verilmiş veya düşme kararı verilmiş ise bu kararlarla birlikte tazminata hükmedilemeyecektir. Çünkü “Kişisel hakka

---

451-YCGK'nun 09.04.1984 tarih ve 345/129 sayılı kararı; **KAYMAZ/GÖKCAN**: Uzlaşma ve Önödeme, s. 428

ancak bir ceza mahkumiyetinin sonucu olarak hükmedilebilir.” Bununla birlikte ilgiliye hukuk mahkemesinde ise kişisel hak davası açılabilceği belirtilmiştir.⁴⁵²

YCGK “Önödeme nedeniyle sanıklar hakkında kamu davası açılmadığına göre 765 sayılı TCK ’nun 119. maddesinin 7. fıkrası ile aynı kanunun 110 ve 111. maddeleri birlikte gözetildiğinde ceza davasından ayrı olarak yukarıda açıklanan biçimdeki talep üzerine tazminata hükmedilemeyeceğinden hak sahibinin ilgili hukuk mahkemesine başvurmakta muhtariyetine karar verilmesi gerektiği” ne karar vermiştir.⁴⁵³

2.5.4.Önödemenin Müsadere Bakımından Etkisi

5237 sayılı TCK 75/5 hükmüne göre önödeme önerisine uyma nedeniyle kamu davası açılmamasının veya düşmesine karar verilmesinin müsadereye ilişkin hükümleri etkilemeyeceği belirtilmiştir.

5237 sayılı YTCK ’da müsadere (m.54) bir güvenlik tedbiri olarak düzenlenmiştir. Müsadere bir güvenlik tedbiri olarak kabul edildiğinden müsadereye hükmolunabilmesi için kişinin cezalandırılması gerekli değildir. TCK m. 54/1’de “... *Kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan...*” dediği için müsadereye hükmedilmesi için bir suçun işlenmiş olması zorunlu olmakla birlikte bu suçtan dolayı bir kimsenin cezaya mahkum edilmesi gerekmemektedir. Suç işlenmesinde kullanılan tehlikeli eşya bunu kullanan fail çocuk veya akıl hastası olması nedeniyle cezalandırılmasa dahi, müsaderesine hükmedilebilecektir.⁴⁵⁴ Çünkü artık müsadere mahkumiyet şartına bağlı değildir.

Taşınması ve bulundurulması suç teşkil etmese dahi, önödemeye esas olan suçta kullanılıp fail hakkında önödemeye uyması nedeniyle kamu davasının açılmadığı veya kamu davasının düşmesine karar verildiği hallerde de suçta kullanılan veya suçtan hasıl olan eşyanın müsaderesine karar verilebilecektir.

2.5.5.Önödemenin Meslek ve Sanatın Tatili Cezası Bakımından Etkisi

765 sayılı TCK ’nun 119/9 maddesine göre “Kanun maddesinde ayrıca bir meslek veya sanatın tatili cezasının bulunması bu madde hükmünün uygulanmasına engel olmaz.” Diğer bir deyişle, kanun maddesinde meslek ve sanatın tatili cezasının bulunması sanığa önödeme önerisinde bulunulmasını ve önödeme hükümlerinin uygulanmasını engellemeyecektir. Ancak ferî ceza niteliğindeki meslek veya sanatın

---

452-2 C. D.’nin 10.03.1993 tarih ve 2103/3125 sayılı kararı; **KAYMAZ/GÖKCAN**: Uzlaşma ve Önödeme, s. 429

453-YCGK’nun 01.05.1995 tarih ve 7-117/145 sayılı kararı

454-5237 sayılı TCK ’nun 54. madde gerekçesi

tatili cezasına hükmedilebilmesi için bir mahkumiyet hükmünün varlığı gerekmektedir.

5237 sayılı TCK 'da 765 sayılı TCK 'nın 119/9 maddesine benzer bir hüküm yer almamaktadır. 5237 sayılı TCK 'nın 53/6 maddesine göre meslek veya sanatın icrasının yasaklanması veya sürücü belgesinin geri alınabilmesi için bir mahkumiyet kararının bulunması şarttır. 5237 sayılı TCK 53/6 hükmünde "...Taksirli suçtan mahkumiyet halinde..." dendiği için önödeme hükümlerine uyulması nedeniyle fail hakkında takipsizlik veya düşme kararı verilen hallerde meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına ve sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilemeyecektir. Ayrıca 5237 sayılı TCK 'da meslek ve sanatın icrasının yasaklanması yalnızca taksirli suçlarla sınırlandırılmıştır.

3.Uzlaşma

3.1.Genel Olarak

Modern çağın ceza adalet sisteminde suç mağdurlarının yararı yönünde yeni bir duyarlılık ortaya çıkmaya başlamıştır. 21. yüzyıl ceza adalet sistemi mağdurun tatminini de suç işlendikten sonra failin ıslahı ve cezalandırma erkinin sınırları ve şekilleriyle ilgili mülahazalar yanında ön plana çıkarmıştır. Bugün artık bilinmektedir ki suça karşı salt klasik ceza yaptırımları yeterli değildir. Zararın giderilmesi ve onarım hiç şüphesiz adaletin temel amacını oluşturmaktadır. Fakat bu tek görünüm değildir.⁴⁵⁵ Bugüne kadar mağdurun ikinci plana itilmesinde ceza hukukunun, cezanın önleme amacını esas alan politikası etkili olmuştur. Çünkü ceza hukuku cezanın önleme amacına ağırlık vermekle mağduru gözardı etmiş ve faili iyileştirme, suçluyu ıslah amacına yönelmiştir. İlkel itham usullerinde suçluyu ceza mahkemesinde itham, takip, hak ve yetkisi mağdura ait iken daha sonraları ceza adaletinin kurumsallaşmasıyla yasal bir kurum olan savcılık müessesesi kurulmuş ve soruşturma-kovuşturma yetkisinin devlete geçmesinden sonra ceza muhakemesinde mağdurun yerini savcı alırken mağdur adeta unutulmuştur. Ceza muhakemesinin merkezine sanık/şüpheli oturmuş ve tüm düzenlemeler ve kurumlar sanığın suçluluğu ya da suçsuzluğu etrafında cereyan etmeye başlamıştır. Yargılama usulleri, tanınan haklar, cezaların etkisi, niteliği, sanığı tekrar topluma kazandırma adına projeler kısacası ceza yargılama organizasyonunda yer alan her şey sanık/şüpheli çerçevesinde ve sanık/şüpheli esas alınarak düzenlenmiştir. Merkezinde sanık olan böyle bir ceza adaleti sisteminde mağdur

---

455-ÇOLAK/ALTUN: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 693; ÇOLAK Haluk: "Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Cezai Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolu Olarak Uzlaşma (Mediation)", TBBD, S. 63, Ankara 2006, s.s. 127-145, s. 127

yalnızca bir tanık olarak görülmüştür. Failin yeniden topluma kazandırılması konusu üzerinde sürekli durulmaktayken ve bunun için ciddi kaynaklar aktarılırken mağdurun uğradığı zararın, mağduriyetin giderilmesi onun topluma yeniden kazandırılması sorunu üzerinde yeterince durulmamış ve ceza muhakemesinde mağdura yeterli bir koruma sağlanamamıştır. Böyle bir durumda mağdurun ikinci plana düşmesi sonucu devletle sanık karşı karşıya gelmiş sanığın devlet karşısında birey olarak bazı teminatlara ihtiyacı olduğundan ceza kanunlarında bu ihtiyaca yönelik hükümlere yer verilmiştir. Mağdurun mevcudiyetinin bu kadar göz ardı edilmesinin ve birey olarak hep sanığın ele alınmasının nedeni ise her suçun aslında toplumun düzenini bozduğu, cezalandırma yetkisinin devlete ait olması nedeniyle asıl mağdurun devlet olduğu düşüncesi olmuştur.⁴⁵⁶

Ceza hukukunda artık mağdurun tatmini ve mağduriyetinin giderilmesi hususundaki menfaatlerinin göz önüne alınması ve suç bilimi-suç politikası vasıtasıyla mağdurun yeniden keşfedilmesi gerekmektedir. Çünkü mağdurun ikinci plana itilip kendi kaderine terk edilmesi halinde ceza hukukunun insancıllaşması yönündeki çabalar önemli bir yara almış olacaktır. Bunun 1960’larda Amerika’dan İtalya’ya gelmiş ve oradan tüm dünyaya yayılmış faili merkeze alan bir ceza hukuku yaratan resosyalizasyon yani faili yeniden topluma kazandırma düşüncesinin tek taraflı yaklaşımına bir tepki olduğu da söylenebilir. Nitekim son yıllarda büyük ilerleme kaydetmiş olan ve sadece bir bilim dalı olmaktan çıkarak uluslararası bir reform hareketine de dönüşmüş bulunan Viktimolojinin (Mağdur Bilim) doğuşu ve gelişimi suç politikasını da etkileyerek bu etki kendini ülke mevzuatlarında da göstermiştir.⁴⁵⁷

Mağdurların maruz kaldıkları zararların giderilmesiyle ceza adaletinin daha iyi bir şekilde gerçekleşeceğine artık inanılmaktadır. Çünkü mağdurun zararının giderilmesi cezanın ve tretmanın amaçlarına çok uygun bir yaptırımdır ve diğer yaptırımlardan farklı olarak burada “suçluya bir şey yapılmamakta” aksine “suçlunun bir şey yapması gerekmektedir.” Burada suçlu-devlet ilişkisi değil suçlu-mağdur ilişkisi söz konusu olup suçlu zarar verdiği mağdurun bir “insan” olduğu bilincine varmalı ona

---

456-GÜNEY/YILMAZ, s. 707-708; SCHÖCH Heinz: “Mağdurun Korunması-Ceza Usul Hukuku Reformu Düşüncelerinin Sınanması” (Çev: Ayşe NUHOĞLU), Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No: 5, Seçkin Yayınları, Ankara 2006, s.s. 117-132, s. 117-122

457-ÖZBEK: Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 820-822; ÖZBEK: Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu’nun Anlamı, s. 996-998; ÇOLAK/TAŞKIN, s. 1128-1129; ÖZEN Atilla: “Yeni Düzenlemeler Işığında Uzlaşma”, İBD, C. 81, S. 1, İstanbul 2007, s.s. 21-33, s. 33

ne denli acı ve üzüntü yaşattığını görmelidir.⁴⁵⁸ Hukuka aykırı her fiil toplumsal bir huzursuzluğa sebep olur. Ancak söz konusu eylem ister haksız fiil teşkil etsin, isterse suç teşkil etsin asıl mağdur, fiile maruz kalan “kişi” dir. Gerek maddi ceza hukukunda gerekse ceza yargılama hukukunda mağdur esaslı bir süjüdedir ve her zaman suç ile uğramış olduğu mağduriyetin giderilmesine ihtiyacı vardır. Çoğu zaman sanığın mahkum olması mağduru tatmin etmekten uzaktır. Ayrıca günümüzde yargının artan iş yükü nedeniyle davaların geciktiği, zamanında bitirilemediği de bir gerçek olup mağdur gecikmeler dolayısıyla ümitsizliğe düşmekte bu da yargıya olan güvenin yok olmasına neden olmaktadır. Bu süreçte mağdurun maddi-manevi zararı katlanarak artmakta failin yaptığı da adeta yanına kar kalmaktadır.⁴⁵⁹ Gerçekten önceleri mağdur muhakemede bağımsız, sürece hiçbir etkisi bulunmayan muhakeme için sadece gerçeğin bulunmasında bir obje, muhbir ve şahit olarak kabul ediliyor iken bugün artık aynı zamanda suç ile maddi ve manevi zararlara uğramış bir kişidir de. Bu bağlamda devletin cezalandırma yetkisi ikincil konumda düşünülmesi de en azından mağdurun menfaatlerinin arkasına itilmeli ve ceza muhakemesinde mağdurun menfaatleri de dikkate alınmalıdır.⁴⁶⁰

Yeni ceza adalet sisteminde mağduru daha çok ön plana çıkaran onun mağduriyetini gidermeyi hedefleyen ve bunu ağır işleyen bir yargı mekanizması dışında çözen bu anlamda mağduru ayrıca geciken adaletin yarattığı mağduriyetten koruyan alternatif uyuşmazlık çözüm yolları ön plana çıkmaya başlamıştır.⁴⁶¹

Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları 1978 yılı başında (Ford firmasında) oluşturulan bir programla geliştirilmiştir. *Uyuşmazlık çözümünde yeni yaklaşımlar* adıyla yürütülen araştırma sonucunda özellikle karmaşık karakterli kamu düzenine ilişkin uyuşmazlıklarda şekli yargılama sisteminin dışında kalarak uyuşmazlıkları gidermek için çeşitli yollar aranması amaçlanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri’nde 1960 sonlarında ivme kazanan alternatif uyuşmazlık çözümü 1970’den itibaren hızlı bir

---

458-NURSAL Necati/ATAÇ Selcan: Türk Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi (Probation), Yetkin Yayınları, Ankara 2006, s. 79-80; AKINCI: “Adalet Reformu ve Alternatif Ceza Yaptırımları”, s. 334; SOYASLAN Doğan: Kriminoloji, Ankara 1998, s. 20-21

459-ÇOLAK/TAŞKIN, s. 1129

460-ÖZBEK: Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu’nun Anlamı, s. 1001-1002; ÖZBEK: Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 824-825; ÜNVER Yener: Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer, Ankara 2003, Seçkin Yayınları, s. 34

461-WALTOS Stanislaw: “Alman Ceza Muhakemesi Hukuku İle Karşılaştırmalı Olarak Yeni Polonya Ceza Muhakemesi Kanunu” (Çev: Ali Kemal YILDIZ), Adalet Yüksek Okulu 20. Yıl ARMAĞANI, İstanbul 2001, s.s. 351-367, s. 352; YÜCEL M. Tören: “Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu Karşısında Ceza Adaleti Sisteminin -De Facto- Görünümü ve Sosyolojik Çıkmazlar”, TBBD, S. 57, Ankara 2005, s.s. 29-61, s. 53-55

büyüme sürecine girmiştir. Alternatif uyuşmazlık çözümü (Alternative Dispute Resolution-ADR) geleneksel bir anlayış olan “İhtilafların mahkemelerde görülmesi” fikrini değiştirmiş ve dava yoluna adeta güçlü bir şekilde baskı yaparak uyuşmazlıkların yargı dışında çözülmesi düşüncesini yerleştirmiştir.⁴⁶²

Anglo-sakson menşeli bir kurum olan alternatif çözüm yolları (ADR) küreselleşmenin de etkisiyle Kıta Avrupası ülkelerinde de hızla işlerlik kazanmaya ve uygulama alanı bulmaya başlamıştır.⁴⁶³ Genel çerçevede alternatif uyuşmazlık çözümünden maksat tarafsız ve objektif konumda bulunan bir üçüncü kişinin uyuşmazlığın taraflarını ortaklaşa bir çözüme ulaşmaları için biraraya getirerek iletişim kurmalarını ve bu suretle sorunlarının çözümünü kendilerinin bulmalarını sağlamasını devlet mahkemelerinde cereyan eden yargılamaya nazaran seçimlik bir yol olarak öngören ve tümüyle gönüllülük esası üzerine kurulan uyuşmazlık çözüm yolları bütünüdür.⁴⁶⁴ Küçük uyuşmazlıkların büyüyerek birer adli sorun haline gelmeden önce çözülmesini amaçlayan⁴⁶⁵ ADR'nin (Alternatif Çözüm Yolları) en önemli özelliği devlet mahkemelerince icra edilen dava yoluna (kazai çözüme) alternatif olmasıdır.⁴⁶⁶ Kişiler arasındaki uyuşmazlıkların çözümünde kurumsallaşmış devlet yargısı dışında bu alternatiflerin tercih edilmesinin nedeni yargının ağır iş yükü nedeniyle⁴⁶⁷ yargılamanın makul sürede bitirilememesinin yanında, uyuşmazlığın taraflarına sorunu mahkemeye

---

462-**ÖZBEK** Mustafa: “Dünya Çapındaki Adalet Ulaşma Hareketiyle Ortaya Çıkan Gelişmeler ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü”, AÜHFD, C. 51, S. 2, Ankara 2002, s.s. 121-156, s. 135-136; **YILMAZ** Ejder: “Avukatın Uzlaşma Sağlama Yetkisi”, Baki KURU Armağanı, Ankara 2004, s.s. 843-856, s. 845

463-**BULUR** Alper: “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Arabuluculuk Yöntemi”, ABD, S. 4, Ankara 2007, s.s. 30-46, s. 31; **BİÇKİN** İnci: “Genel Olarak Alternatif Uyuşmazlık Çözümü”, Hukukî Perspektifler Dergisi, S. 7, s.s. 34-39, s. 34-39; **PEKCANİTEZ** Hakan: “Alternatif Uyuşmazlık Çözümleri”, Hukukî Perspektifler Dergisi, S. 5, 2005, s.s. 12-16, s. 12-16

464-**TANRIVER** Süha: “Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk”, TBBD, S. 64, Ankara 2006, s.s. 151-177, s. 151; **ÖZBAY** İbrahim: “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri” AÜEHFD, C.X, S. 3-4, Erzincan 2006, s.s. 459-475, s. 460

465-**SARISÖZEN** Serdar: “Uzlaştırma”, Terazi Hukuk Dergisi, S. 16, 2007, s.s. 147-159, s. 147

466-**ÖZBEK** Mustafa: “Avukatlık Kanunu'nun 35/A Maddesine Göre Arabuluculuk”, ABD, İlksan Matbaası, Ankara 2001, s.s. 113-136, s. 115

467-Alternatif çözüm yollarının (ADR) bir türü olan uzlaşma da hukuk sistemimize Avukatlık Kanunu'nun 35/A maddesiyle girmiş, uygulanmamasıyla ünlenmiş ve öğretilde satırlar arasına sıkışmış bir müessese olarak tanımlanmıştır. Bu düzenlemeyle madde gerekçesinde geçen ifadeyle “Mahkemelerin iş yükünün azalması” amaçlanmaktadır. 35/A maddesi Alternatif Çözüm Yolları (Alternative Dispute Resolution-ADR) içerisinde avukata en etkin rolün verildiği yol olarak hukukumuzda girmiştir. Kanun koyucu avukatlara mahkeme dışı yollarla uyuşmazlık çözümü ve sonuçta tatmin edici güce sahip ilam niteliğindeki uzlaşma tutanağını yazma olanağı tanımıştır. Ancak maddenin bugüne kadar işlerlik kazanmadığı yönündeki görüşler ağır basmaktadır. **DEMİR** Şamil: “Avukatlık Kanunu'nun 35/A Maddesinin Uygulanması ve Çözüm Önerileri”, Terazi Hukuk Dergisi, S. 18, 2008, s.s. 193-203, s. 193

intikal ettirmeksizin yüzyüze görüşme ve uzlaşma (sulh olma) imkanını tanıyan müesseselerin yetersizliği ve iyi ilişkilerin sürdürülebilmesine imkan tanıyan nitelikte çözümler üretilmemesidir. Uyuşmazlığın çözümüne tarafların etkin katılımı, iyi ilişkilerin sürdürülmesi isteği alternatif uyuşmazlık çözümü yöntemlerinin en önemli tercih nedenlerindedir. Amaç tarafların çözüm sürecine daha etkin katılımıdır.⁴⁶⁸ Alternatif uyuşmazlık çözümü taraflara kendi gereksinimlerine uygun uyuşmazlık çözüm yöntemlerini seçme imkanı sağlamaktadır.

Arabuluculuk, uzlaşma gibi alternatif çözüm yollarıyla halli mümkün uyuşmazlıklar hakkında dava yoluna başvurulması önlenemiyorsa ve derdest hale gelmiş uyuşmazlıklar da mahkeme dışı uyuşmazlık çözüm yollarına sevk edilemiyorsa yargı uyuşmazlığı kökünden temizleyecek çok değerli arabuluculuk yoluyla ulaşılabilecek faydalardan feragat etmek ya da uygun bir yargılama sunmak sorunuyla karşı karşıya kalacaktır.⁴⁶⁹

Dünya ekonomisinde oluşan globalleşme süreciyle ticari ilişkiler evrenselleşerek akıl almaz bir hızla artma göstermiştir. Mahalli ticari ilişkilere göre daha hacimli ve daha karmaşık olan ilişkilerde devlet yargısının aksaklıkları yüzünden alternatif çözüm yöntemlerine başvurulmaktadır. Sosyal, ticari ve ekonomik ilişkilerin gelişmesine paralel olarak tüm dünyada hukuk sistemleri de daha karmaşık bir yapıya bürünmüştür. Bu karmaşık yapı hukukun bir objesi olan sade bireylerin hak ve sorumluluklarını bilmesi ve ihtiyaç duyduğunda bu yolu kullanabilmesinin önünde bir engel oluşturmaktadır. Uyuşmazlık içindeki taraflar uzun yıllar sürececek yıpratıcı bir dava süreci yerine uyuşmazlıklarını müzakere ederek daha kısa bir sürede çözmeyi istemektedirler. Amerika Birleşik Devletleri'nde uyuşmazlıkların yaklaşık yüzde doksanı yargılama öncesinde çözülmektedir⁴⁷⁰ Anglo-Amerikan hukukunda ortaya çıkan alternatif uyuşmazlık çözüm hareketinin (Alternative Dispute Resolution-ADR)

468-**GÖYMEN** Ali: “Uzlaştırıcılık Müessesesi Tartışmaları ve Avukatlık Yasası'nın 35/A Maddesi Üzerine İnceleme”, ABD, S. 4, Ankara 2007, s.s. 47-51, s. 51; **YÜCEL** M. Tören: Türkiye 'de Yargının Etkinliği, Türkiye Barolar Birliği Yayını, Ankara 2008, s. 176-180; **YENİSEY** Feridun: “Ceza Adaleti Sisteminin Etkinliği ve Gecikme”, Nurullah KUNTER'e Armağan, İstanbul 1998, s.s. 477-518, s. 477-489

469-**ERLANGEN** Reinhard Greger: “Yargı ve Arabuluculuk Model Projesinin Tamamlanmasından Sonra Gelişim Çizgileri” (Çev: Cenk AKİL), AÜHFD, C. 57, S. 4, s.s. 369-380, s. 375; **ÖZEKES** Muhammet: “Uyuşmazlık Çözüm Yolları İçinde Arabuluculuk ve Bir Düzenleme Önerisi”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 7, s.s. 40-45, s. 40-44

470-**ÖZBEK** Mustafa: “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Temel Çözüm Türleri Nelerdir”, ABD, S. 1999/2-3, Ankara 1999, s.s. 187-203, s. 187; **ÖZBEK** Mustafa: “Alternatif Uyuşmazlık Çözümü ve Noterlerin Uyuşmazlık Çözümündeki Yeni İşlevi”, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, S. 132, Ankara 2006, s.s. 43-58, s. 43; **HEKİMOĞLU** M.Fahrettin: “Fransa'da Hukuki Danışmanlık ve Arabuluculuk Uygulaması”, ABD, S. 2002/2, Ankara 2002, s.s. 33-38, s. 33

bir parçası olarak gelişen mağdur-fail arabuluculuğu kıta Avrupa'sında da hızla yayılmaktadır. Bu gelişmelere paralel olarak Avrupa Konseyi bünyesinde ceza muhakemesi hukukunda arabuluculuk (uzlaştırma) hakkında önemli çalışmalar yapılmıştır. Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan çeşitli belgelerde ve Bakanlar Komitesinin muhtelif tavsiye kararlarında ceza yargılama hukukunda arabuluculuğun ve benzeri programların, uygulamaların geliştirilmesi gerekliliği açıkça vurgulanmaktadır.⁴⁷¹

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin ceza yargılamasında arabuluculukla ilgili asıl önemli açıklamaları Suçla İlgili Sorunlar Hakkında Avrupa Komitesi'nin (European Committee on Crime Problems) verdiği yetkiye dayanarak kurulan Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Hakkında Uzmanlar Komitesi (Committee of Experts on Mediation in Penal Matters) tarafından hazırlanan ve Bakanlar Komitesince 15 Eylül 1999 tarihinde kabul edilen R (99) 19 sayılı tavsiye kararında bulunmaktadır.⁴⁷²

Son dönemlerde adalet mekanizmasının yürüyüşü ve yargının yoğun iş yüküne çare olabilecek yöntemler arayışı ve paralel seyreden Avrupa Birliği eksenindeki

---

471-“Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Toplum Yaptırımları ve Tedbirleri Hakkında Avrupa Kuralları Üzerine (92) 16 Sayılı Tavsiyesi” (Çev: Selman DURSUN/Özen ATLIHAN), Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No:5, Seçkin Yayınları, Ankara 2006, s. 307-320

472-Bu tavsiye kararı şu şekildedir;

“Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi yasasının 15.b maddesi uyarınca

Üye ülkelerde ceza meselelerinde esnek, kapsamlı, sorun çözücü, katılım seçeneğinin geleneksel ceza muhakemesini tamamlayıcı ya da ceza muhakemesine alternatif olduğu arabuluculuğun kullanımındaki gelişmelere dikkat çekerek,

Mağdur ve failin ve ceza muhakemesine katılan topluluklar kadar ceza muhakemesinden taraf olarak etkilenebilecek olan diğer kişilerin ceza soruşturmasına aktif kişisel katılımının artırılmasının gerektiğini göz önüne alarak;

Mağdurların mağduriyetlerinin sonuçlarına değinmeleri, faille iletişim kurmaları ve kendilerinden özür dilenmesi ve kendilerine tazminat ödenmesiyle ilgili olarak daha çok söz hakkına sahip oldukları konusunda meşru menfaatlerini kabul ederek,

Faillerin sorumluluk duygularının teşvik edilmesinin ve onlara, topluma yeniden uyum sağlayıp ıslah olabilecekleri şekilde, hatalarını düzeltmeleri için pratik fırsatlar sunmanın önemini dikkate alarak,

Arabuluculuğun, suçun önlenmesinde, işlenmesinde ve suçun ortaya çıkardığı uyuşmazlığın çözülmesinde, bireyin ve toplumun önemli olan işlevinin değerini artırabileceğini, böylece daha yapıcı ve daha az baskıcı ceza adaleti sonuçlarını teşvik edeceğini kabul ederek, Arabuluculuğun özel hünerler gerektirdiğini ve uygulama kanunlarını ve güvenilir bir eğitimi zorunlu kıldığını kabul ederek,

Ceza meselelerinde arabuluculuk hakkında sivil toplum örgütleri ve mahallî topluluklarca yapılması mümkün olan önemli katkıyı ve kamusal ve özel kuruluşların çabalarının birleştirilmesi ve düzenlenmesinin gerektiğini göz önüne alarak,

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesinin gereklerine saygı duyarak,

Üye ülkelerin hükümetlerine, ceza meselelerinde arabuluculuğun geliştirilmesinde, bu tavsiye kararının ekinde açıklanan ilkeleri dikkate alması ve bu metne mümkün olan en kapsamlı uygulamayı kazandırması tavsiye olunur” **ÖZBEK** Mustafa: “Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Konulu Tavsiye Kararı”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 1, İzmir 2005, s.s. 127-163, s. 130-131

gelişmeler hukukumuzda olumlu bir düşünceye hizmet amacıyla uzlaşma kurumunu kazandırmıştır. Bazılarına göre önemli bir yenilik, bazılarına göre ceza işlerinde zengin olanın bu kurum sayesinde cezai sorumluluktan kurtulabilme zırhına sahip olması, bazılarına göre alt yapısız ve hazırlıksız olarak getirildiğine dair eleştirilerde bulunduğu bu müessese uygulamaya başlandığı günden sonra olumsuz bulunan hükümleri 2006 yılında 5560 sayılı kanunla yeniden düzenlenerek daha sağlıklı bir şekle dönüştürülmüş olmasına rağmen tartışma halen devam etmektedir.⁴⁷³

3.2.Kavram

Uzlaşma kelime anlamı olarak “uyuşma, anlaşma” hukuki terim olarak ise “sulh, ortaya çıkan uyuşmazlıkların barış içinde çözümlenmesi, tahkim” olarak tanımlanmıştır.⁴⁷⁴ Uzlaştırma (Conciliation) kavramının latince kökü “düşünce birleştirmek, bir araya getirmek” tir.⁴⁷⁵ Ancak uzlaşma kavramına paralel ve daha çok hukuk uyuşmazlıkları için kullanılan arabuluculuk (mediation) terimi de kullanılmaktadır.⁴⁷⁶

Uzlaştırma en geniş tanımıyla uyuşmazlıkların çözümlenmesi için uyuşmazlığın tarafları üzerinde herhangi bir güç kullanmadan tamamen tarafların iradesine dayalı uyuşmazlığı dostane bir çözüme kavuşturmak için tarafsız üçüncü bir kişi tarafından uyuşmazlığın taraflarını çözüm önerilerini geliştirmeye teşvik eden ve fail ile mağdurun bağımsız bir arabulucu tarafından anlaşdırılmaları halinde ceza soruşturması ve kovuşturmasının sona erdirilmesini ifade etmektedir.⁴⁷⁷

Bu çerçevede uzlaşma fail ile mağdurun yasal şartlar çerçevesinde anlaşması nedeniyle fail ile devlet arasındaki cezalandırma ilişkisinin askıya alınması veya tümüyle kaldırılmasını sağlayan bir kurumdur.⁴⁷⁸ Uzlaşmada amaç önemsiz suçlardan ötürü şartları oluştuğunda yargılamadan kaçınmak bu yolla dava-usul ekonomisini sağlamaktır.⁴⁷⁹

473-**ŞAHİN** Hüseyin Güngör: Arabuluculuk, Ankara 2008, Mentis Yayınları, s. 87

474-**YILMAZ** Ejder: Hukuk Sözlüğü, Ankara 1996, Yetkin Yayınları, s. 846

475-**ÖZBEK**: “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Temel Çözüm Türleri Nelerdir”, s. 199; **ÖZBAY**, s. 464

476-**DÖLLİNG** Dieter: “İşlenen Suç Nedeniyle Suç Failleri ve Mağdurları Arasında Arabuluculuk (Mediation)” (Çev: Sulhi DÖNMEZER), Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, İstanbul 2005, s.s. 17-21, s. 17

477-**ÖZBAY**, s. 464; **KAYMAZ/GÖKCAN**: Uzlaşma ve Önödeme, s. 45

478-**ERCAN**: Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 455

479-**ÖZBEK** Veli Özer: Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı(Genel Hükümler)-TCK İzmir Şerhi, Seçkin Yayınları, Ankara 2006, s. 707-709; **YURTCAN**: Yeni Türk Ceza Kanunu ve Yorumu, s. 142; **YURTCAN**: Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, s. 887, **THAMAN** Stephen C.: “Hızlandırılmış Uzlaşma ve Basitleştirilmiş Ceza Muhakemesi Modelinin Mantığı” (Çev. M. Ruhan ERDEM),

Uzlaştırmada uzlaştırmacı kişi uyuşmazlığın taraflarının kendi görüşmelerinin sonuçsuz kalmasından sonra taraflar arasında gerekli iletişimi sağlamak suretiyle uyuşmazlığın çözümü için ilk adımı atacak olan tarafsız üçüncü kişidir. Uzlaştırma kurumunda arabulucu rolündeki uzlaştırmacı kişi taraflara karşı bağımsız ve yansız bir rol oynamakta çözüm önerisi veya telkinde bulunmamakta, uyuşmazlıkla ilgili hususları taraflarla görüşmekte ve her iki tarafın mevcut görüşleriyle ilgili olarak önerilerini almaktadır.

Uzlaşma kurumu hukuk sistemimize Anglo-Amerikan sisteminden alınmış yeni bir kurumdur. Kurumun Amerika’da ki gelişim sürecine bakıldığında Tahkim (Hakemlik Kurumu) 1985’de Amerikan hukuk sistemine girmiş, o günden bugüne de dava ekonomisi ve kısa sürede sonuçlanma açısından başarılı sonuçlar elde etmiştir. Amerika’da davaların 3-5 yıl sürmesi tarafların (asil) dava sırasında konuşma sürelerinin sınırlı olması tepkiye neden olup şikayetler artınca çözüm amacıyla Amerikan Barolar Birliği ile hakimler bir araya gelmiş, yapılan toplantılardan sonra tarafların haklarını korumak için daha fazla konuşmaları gerektiği sonucuna varılarak bir yargının çok tartışılması, çok kapılı olması ve çeşitli anlaşma önerilerine açık olması gerektiğini açıklamışlardır. Bundan sonra ise bir adı da çok kapılı sistem olan tahkim kurumunun oluşturulmasına karar verilmiştir. Amerikan uzlaştırma kurumu bağımsız bir uzlaştırma direktörlüğü şeklinde örgütlenmiştir.⁴⁸⁰

Uzlaşma kurumu Birleşmiş Milletler’in tavsiyesi doğrultusunda mukayeseli hukuktaki onarıcı adalet kavramı ve mağdur haklarının korunması konusundaki gelişmelerin sonucu olarak batı hukukundan alınarak 5237 sayılı TCK, 5271 sayılı CMK ve 5395 sayılı ÇKK’da düzenlenerek hukukumuzda girmiştir. Kuruma ilk olarak 5237 sayılı TCK’nın 73/8 maddesi ve 5271 sayılı CMK’nın 253 ile 255 maddelerinde yer verilerek kabul edilmiştir. Kanunun ilk düzenlemesinin yeterli olmaması uygulamanın sınırlı bulunması nedenleriyle değişiklik yapılmış 5560 sayılı kanun ile TCK’nın 73/8 maddesindeki hüküm yürürlükten kaldırılarak uzlaşma kurumu tümüyle ceza muhakemesi kurumu haline getirilmiştir. Aynı kanunla CMK’nın 253 ve 254 maddelerinde değişiklik yapılmış uzlaşmaya bağlı suçların kapsamı genişletilirken uzlaştırma yöntemiyle ilgili hususlar daha ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir. Ayrıca 5560 sayılı kanun değişikliği ile 5395 sayılı ÇKK’nun 24. maddesinde yer alan çocuklara

---

Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 7, s.s. 122-129, s. 122-124
480-**ÇEPIK** Sabri: “Hukukumuzda Yeni Bir Kurum: Uzlaşma”, Şanlıurfa Barosu Dergisi, Şanlıurfa 2006, S. 12, s.s. 49-51, s. 50

özel uzlaşma uygulaması kaldırılmış çocuklar hakkında da tümüyle CMK'nın 253-255 maddelerinin uygulanması kuralı getirilmiştir.⁴⁸¹

Uzlaşma kurumuyla ceza uyuşmazlığı klasik yargılama hukukunun dışına taşınmakta uyuşmazlığın çözümü sürecine mağdur da katılmakta uyuşmazlığın tarafların ortak yararlarına uygun biçimde çözümlenmesi konusunda uzlaşmaya varmaları sağlanmaktadır. Uzlaşma muhakemesinde fail ve mağdur "taraf" haline gelmekte, karar sürecine katılmış olmakta ve uyuşmazlığın çözümü konusunda açıkladıkları irade esas alınarak ceza uyuşmazlığının sona erdirilmesi sağlanmaktadır. Bu suretle ceza hukukunun "genel önleme" ve "özel önleme" amacı gerçekleşmekte ve fiil ile ihlal edilmiş olan hukuk kurallarının gerekliliği vurgulanarak toplum düzeni korunmakta, yine buradan da adalete fail ile mağdur ve toplum arasında barış sağlamak suretiyle ulaşılmaktadır.⁴⁸²

Uzlaşmanın en önemli yararı sosyolojik yönüdür. Adalete olan güvenin sağlanması taraflar arasındaki uyuşmazlıkların ve gereksiz gerginliklerin önlenmesi, sosyal barışın temini, birbiriyle davalı bireyler yerine birbiriyle uzlaşan insanlardan oluşan bir toplum yaratmasıdır.⁴⁸³

3.3.Hukuki Niteliği

Uzlaşma kurumu alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden birisini oluşturmaktadır. Alternatif uyuşmazlık çözümleri (ADR=Alternative Dispute Resolution) aslında özel hukuk ve idare hukuku alanında geliştirilen ve geniş ölçüde uygulama alanı bulan yöntemler olup hatta belki de ceza hukukuna da özel hukuktan yansıdığı ileri sürülebilir.⁴⁸⁴

Fail-mağdur uzlaşması kanunda uzlaşmaya tabi olduğu belirtilen suçlarda tarafların, uyuşmazlıkla ilgisi olmayan üçüncü bir kişi önünde iradelerine uygun bir anlaşma yaparak söz konusu ceza uyuşmazlığını gidermeleridir. Fail-mağdur uzlaşmasında önödemedi farklı olarak şüpheli veya sanıkla mağdur uzlaşarak ceza muhakemesinin ilerlemesine engel olmaktadır. Bu yönüyle uzlaşma bir muhakeme engelidir. Nitekim kanunda kovuşturma aşamasında uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde

---

481-**SEZER** Ahmet: "5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Soruşturulması ve Kovuşturulması Şikayete Bağlı Suçlar ve Uzlaşma", Terazi Hukuk Dergisi, S. 2, Ankara 2006, s.s. 41-56, s. 50; **YAŞAR** s. 2566; **BALO**, s. 385

482-**KAYMAZ/ GÖKCAN**: Uzlaşma ve Önödeme, s. 46-47

483-**İNCE**: Türk Ceza Hukuku'nda Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımlar, s. 290;

ÖZEN Atilla: CMK'da Uzlaşma, İstanbul 2008, s. 11

484-**KAYMAZ/GÖKCAN**: Uzlaşma ve Önödeme, s. 49

davanın düşürülmesine karar verileceği belirtilmiştir.⁴⁸⁵

Uzlaşmada mağdurun zararının ödenmesi karşılığında şikayetinden vazgeçmesi söz konusudur. Ancak uzlaşmayla failin cezalandırılması olanağı ortadan kaldırıldığından bu kurumu ceza ilişkisini düşüren bir hal olarak da nitelendirmek mümkündür. Bu nedenle uzlaşma bir taraftan muhakemeyi engellemesi nedeniyle muhakeme hukuku kurumu, diğer yandan da fail ile devlet arasında ceza ilişkisini sona erdirdiğinden ceza hukuku kurumu olup ceza ilişkisi usuli bir işlem nedeniyle muhakemeye devam edilemediği için sona erdiğinden fail-mağdur uzlaşmasının muhakeme hukuku kurumu olma özelliğinin ağır basmakta olduğu ileri sürülmüştür.⁴⁸⁶ Uzlaştırmanın teknik anlamda “soruşturma işlemi” veya “yargılama işlemi “olmadığı da açıktır.⁴⁸⁷ Çünkü uzlaştırma işlemi muhakemenin yürümesi bakımından zorunlu veya gerekli bir işlem değildir. Hatta uzlaşma işlemi soruşturma ve kovuşturmanın sürdürülmesini de önlemekte, fakat soruşturma aşamasında iddianame düzenlenmesine, kovuşturma aşamasında ise hüküm kurulmasına engel olmaktadır. Bu nedenle uzlaşmanın *kovuşturma engeli* olduğu fakat diğer yandan uzlaşma ile cezai bir uyumsuzluğun teknik yargılama faaliyeti yapılmadan yargı makamları tarafından ve belirli ölçüde yargılama hukuku kuralları çerçevesinde çözümlenmesi amaçlanmaktadır. Bu bakımdan uzlaştırmanın bir soruşturma ve yargılama işlemi olmamakla birlikte *muhakeme hukuku işlemi* olduğu ileri sürülmüştür.⁴⁸⁸

5560 sayılı kanunla yapılan değişiklikler çerçevesinde uzlaşma kurumunun TCK'dan çıkarılmış olması; koşullarına, usulüne ve sonuçlarına yalnızca CMK'da yer verilmiş olması karşısında yasa koyucunun bu kurumu bir usul hukuku kurumu olarak kabul edip düzenlemek istediği sonucuna varılmaktadır. 5560 sayılı kanunun geçici 1. maddesinde de, “*Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibariyle hükme bağlanmış*

485-ÖZGENÇ İzzet: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, Ankara 2008, s. 576

486-ÇETİN Soner H.: “Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Uzlaşma”, TBBD, S. 82, Ankara 2009, s.s. 247-278, s. 255-256; ZAFER Hamide: “Türk Ceza Hukukunda Fail-Mağdur Uzlaşması”, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2006/2, İstanbul 2006, s.s. 117-140, s. 124

487-Yargıtay’ın da bir kararında uzlaşmanın soruşturma işlemi olmadığı belirtilmiştir. “... Uzlaşma teklifinin bir soruşturma işlemi olmaması ve uzlaşma kurumunun tarafların iradeleriyle gerçekleştirebilecekleri bir yasal barış yolu olması nedenleriyle kanun koyucunun uzlaşma hükümlerinin teklifi ya da uygulanabilmesi amacıyla kişilerin zorla getirilmesine izin vermediği anlaşılmaktadır...” 4. C. D.’nin 31.01.2007 tarih ve 2006/9889- 2007/970 sayılı kararı.

Uzlaşmanın maddi hukuk ve usul hukuku yönlerinin bulunduğuna ilişkin:

“...5271 sayılı CMK’nın 253-255 maddelerinde düzenlenen uzlaşma kurumu, uygulama yöntemini düzenlemesi ve anılan yasada yer alması nedeniyle usul hukuku kurumu olması dolayısıyla derhal yürürlük ilkesine tabi ise de fail ile devlet arasındaki ceza ilişkisini sona erdirmesi bakımından maddi hukuka da ilişkin bulunması nedeniyle ...” 4. C.D.’nin 13.06.2007 tarih ve 4984/5662 sayılı kararı

488-KAYMAZ/ GÖKCAN: Uzlaşma ve Önödeme, s. 50

olmakla beraber henüz kesinleşmemiş olan dosyalarda uzlaşma kapsamının genişlediğinden bahisle bozma kararı verilemez” şeklinde bir hükme yer verilmiş olması bu görüşü doğrular niteliktedir. Bu nedenle söz konusu geçici madde hükmüne uzlaşmanın bir usul hukuku kurumu olarak kabul edilmesi nedeniyle yer verilmiş olabileceği öğretide ileri sürülmüştür.⁴⁸⁹

Özetle uzlaştırma, usul ve esaslarının uygulanması yönüyle bir *ceza muhakemesi kurumu* olduğu gibi, ceza ilişkisinin sona erdirilmesi nedeniyle aynı zamanda *maddi ceza hukuku kurumu* sayılmalıdır.⁴⁹⁰ Bu nedenle uzlaşmanın karma nitelikte bir yapısı olduğu kabul edilmelidir. Ayrıca uzlaşma, kovuşturma açılmasını veya hüküm kurulmasını önleme etkisi dolayısıyla “kovuşturma engeli” teşkil etmektedir.

3.4.Tarihi Gelişimi ve Mukayeseli Hukukta Uzlaşma

Uyuşmazlıkların çözümünde doğal olan ve sık başvurulan yöntem tarafların yargı makamlarına başvurarak hakkını aramasıdır. Ancak tarihsel olarak dava aşamasından önce uygulanan ve uyuşmazlığı sona erdirmekte kullanılan çeşitli yöntemler zamanla kurumsallaşmış ve kısaca “ADR” olarak ifade edilen “Alternative Dispute Resolution–Alternatif Uyuşmazlık Çözümü” en genel tanımıyla mahkemelerdeki yargılamaya alternatif uyuşmazlık çözümlerini ifade etmektedir.⁴⁹¹ Örneğin medeni hukuk ve idare hukukumuzda uzun süredir uygulanan feragat, sulh, hakem ve tahkim yöntemleri, vergi hukukumuzda uzlaşma yöntemleri⁴⁹² hep bu şekildedir.

ADR yöntemlerinin ilk ortaya çıkışı Amerika Birleşik Devletleri’nde 1940 yılından itibaren toplu iş sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda arabulucuların rol almasıyla başlamıştır. 1950’li yıllarda bazı mahkemeler küçük cürümlerde ve aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda arabuluculuğu kullanmışlardır. 1960 sonlarında alternatif uyuşmazlık çözümü Amerika Birleşik Devletleri’nde kavram olarak şekillenmeye başlamış, 1980’den itibaren ise çok tercihli mahkeme teşkilatları kurulmuştur. 1990’da idari uyuşmazlık çözüm kanunu ile ADR kanunlaşmıştır. 1998’de ise ADR kanunu (Alternative Dispute Resolution Act) kabul edilmiş ve her bir federal

---

489-DEMİRAG, s. 486-487

490-KAYMAZ/ GÖKCAN: Uzlaşma ve Önödeme, s. 53

491-ÇOLAK/ TAŞKIN, s. 1127

492-ÖNCEL Mualla/KUMRULU Ahmet/ÇAĞAN Nami: Vergi Hukuku, Turhan Kitabevi, 8. Baskı, Ankara 2000, s. 220

bölge mahkemesine kendi ADR programlarını uygulama yetkisi verilmiştir.⁴⁹³ Kuzey Amerika’da ve Avrupa’da son çeyrek yüzyılda yapılan elliden fazla araştırmada mağdur-fail uzlaştırmalarının uyumsuzluğunun her iki tarafını da yüksek oranda memnun ettiği, adaletin gerçekleştiğine dair kanının oluştuğu, failin edimini ifa etme oranının yüksek olduğu, mağdurun tekrar mağdur edilme oranının çok düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Günümüzde mağdur-fail uzlaştırma ve arabuluculuk programları ABD’de 300’den fazla ve başta Avrupa olmak üzere Kanada, İsrail, Japonya, Rusya, Güney Kore, Güney Afrika, Güney Amerika ve Güney Pasifik’te 1200’den fazla programla binlerce ceza davasında uygulanmaktadır. Mağdur-fail uzlaştırmasının kamu kurumlarınca ne ölçüde desteklendiği konusunda Amerika Birleşik Devletleri’nde yapılan bir araştırmada, uzlaştırmanın sağlam bir yasal temele dayandığı görülmüştür. Buna göre 29 eyalette mağdur-fail uzlaştırmasına imkan veren düzenlemeler bulunmakta; bunlardan 14 eyalette mağdur-fail uzlaştırmasının işleyişi özel kanunlarla düzenlenmekte ve 15 eyalette ise daha kısa yasal düzenlemeler bulunmaktadır.⁴⁹⁴

Uzlaşma aslında ceza hukukunda yeni bir kurum olmayıp özellikle ilkel hukuk döneminden itibaren 19. yüzyıla kadar değişik şekillerde uygulanagelmıştır ve İslam hukukunda diyet kavramı da uzlaşma kurumunun bir sonucudur.⁴⁹⁵

Mukayeseli hukuka bakıldığında modern hukuk sistemlerinde uzlaştırma usulünün uygulanmasıyla ilgili olarak;

AMERİKA: Amerikan hukuk sistemine göre şüpheli veya sanığın sorumluluğu kabul-suçunu ikrar ederek muhakeme hukukuna ilişkin haklarından vazgeçmesi halinde tam bir ceza muhakemesi yapılması anlamsız bir israf olarak görülmektedir. Muhakemenin amacı gerçeğe ulaşmak değil sonuçta uyumsuzluğun çözülmesi ve böylece hukuki barışın yeniden tesisidir.⁴⁹⁶ Bu nedenle eğer davacı muhakemeden uzak durursa veya uyumsuzluk uzlaşma ile halledilirse ya da şüpheli suç iddiasını kabul ederse hakimin bu andan itibaren yapması gereken sadece sonucu belirlemek ve tasdik etmekten ibarettir.⁴⁹⁷ Amerikan hukuk sisteminde çok önemli bir konuma sahip olan iddia ve uzlaşma yöntemi bir yandan suçluların uzun bir yargılama sürecine

---

493-KAYMAZ/GÖKCAN: Uzlaşma ve Önödeme, s. 54-56

494-ÖZBEK Mustafa: “Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur-Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları”, AÜHFD, C. 56, S. 4, Ankara 2007, s.s. 123-199, s. 135-136

495-ÇOLAK/ TAŞKIN, s. 1128

496-MACUNCU Muhsin: “Amerikan Hukuk Sisteminde Anlaşmazlıkların Alternatif Çözümleri”, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul 2005, s.s. 61-71, s. 61-71

497-ŞAHİN: CMK Gazi Şerhi, s. 783-784

başvurmadan cezalandırılmasını sağlarken, diğer yandan Amerikan ceza yargılaması organlarını ağır bir yükten kurtarmaktadır. Kaliforniya eyaletindeki ceza davalarının %90'ı iddia uzlaşması yöntemiyle çözümlenmekte ve sadece %5'i mahkemede görülmektedir.⁴⁹⁸

KANADA: Uzlaşma konusunda Kanada, Amerika Birleşik Devletleri'nde ki sistemin bir benzerini fakat daha az ayrıntılı düzenlenmiş şekliyle benimsemiştir. Kanada'da uyuşmazlıkların %70'i uzlaşma ile çözümlenmektedir.⁴⁹⁹

İNGİLTERE: İngiltere'de Crown Court huzurunda gerçekleşen normal yargılama usulü yanında Magistrates Court tarafından yürütülen sade ve basit bir yargılama imkanı da mevcuttur. Ağır suçlarda Magistrates Court sadece iddianın sağlamlığını kontrol etmekte ve gerekiyorsa uyuşmazlığı Crown Court' a havale etmektedir. Buna karşılık çoğunluğunu trafik suçlarının oluşturduğu basit işlerde tamamen Magistrates Court yetkilidir. Orta büyüklükteki müessir fiil, hırsızlık, mala zarar verme, evrakta sahtecilik gibi suçlar her iki mahkemede de görülebilmektedir. Magistrates Court' un yetkili olduğu suçlarda % 93 Crown Court'un yetkili olduğu suçlarda ise % 75 oranında uyuşmazlıklar uzlaşma ile sonuçlanmaktadır.⁵⁰⁰

AVUSTRALYA: Şüpheli ve sanık açısından cezaların yüksekliği gibi nedenlerle Avustralya'da da uzlaşmaya yönelinmektedir. Ayrıca uzlaşma isnadın sınırlandırılması konusunda önemli bir rol oynadığı için muhbirler tarafından sıkça kullanılan bir yol olarak ortaya çıkmaktadır. İsnat Avustralya'da çoğunlukla polis tarafından yapılmaktadır. Gerek toplumsal, gerekse bireysel iddia makamı savunma makamı ile anlaşarak bir kısım isnatlardan vazgeçebilmektedir. Ancak birçok eyalette bunun için mahkeme makamının muvafakati gerekmektedir. Hakimin uzlaşmaya katılması ise kabul edilmemektedir.⁵⁰¹

İSPANYA: Kural olarak soruşturma ve kovuşturma mecburiyeti ilkesini benimsemiş olan İspanya'da 19. yüzyıldan beri bir şekilde uygulanan uzlaşma (Conformidad) maslahata uygunluk ilkesinin bir uygulama biçimi sayılmaktadır.

498-**ŞAHİN** Cumhur: "Ceza Muhakemesinde Uzlaşma", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Süleyman ARSLAN'a Armağan), C. 6, S. 1-2, Konya 1998, s.s. 221-291, s. 264-270; **ÇOLAK:** "Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Cezai Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolu Olarak Uzlaşma (Mediation)", s. 136; **BULUR,** s. 34

499-**ŞAHİN:** CMK Gazi Şerhi, s. 789; **ŞAHİN:** "Ceza Muhakemesinde Uzlaşma", s. 272-273; **YILDIRIM** Zeynep: "Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma", Legal Hukuk Dergisi, S. 50, İstanbul 2007, s.s. 459-491, s. 463

500-**ŞAHİN:** CMK Gazi Şerhi, s. 790-791; **YILDIRIM,** s. 463; **ŞAHİN:** "Ceza Muhakemesinde Uzlaşma", s. 274

501-**ŞAHİN:** CMK Gazi Şerhi, s. 793; **ŞAHİN:** "Ceza Muhakemesinde Uzlaşma", s. 277-278

Burada uzlaşma tek taraflı bir irade açıklaması olup sadece savunma makamı bu imkana sahiptir. Soruşturma ve kovuşturma mecburiyeti ilkesi gereğince savcının devletin cezalandırma yetkisi konusunda uzlaşma teklif etme imkanı bulunmamaktadır. Böylece uzlaşma bu haliyle İspanyol ceza muhakemesinde kısmi bir taraf özerkliğinin ifadesi görünümündedir.⁵⁰²

İTALYA: 1989 reformuyla Anglo-Amerikan taraf muhakemesi anlayışı kısmen İtalyan ceza muhakemesi bakımından da benimsenmiş bulunmaktadır. Buna göre normal mahkemede cereyan eden muhakeme sadece anlaşarak sonuçlandırılmayacak önemli ve karmaşık uyuşmazlıklarda söz konusu olmakta, diğer uyuşmazlıklar ise uzlaşma yoluyla çözülmektedir. Uzlaşma tarafların önceden görüşmeleri üzerine olabileceği gibi daha sonra diğer tarafın muvafakatı şartıyla savcı veya şüpheli tarafından yapılan bir talep biçiminde de gerçekleşebilmektedir.⁵⁰³

FRANSA: Maslahata uygunluk ilkesinin kısmen kabul edildiği Fransa gibi ülkelerde şüphelinin belli yükümlülükleri yerine getirmesi şartıyla soruşturmanın sona erdirilmesi mümkün olabilmektedir. Bu yükümlülükler kamuya yararlı bir işte çalışma, mağdurun zararının tazmini ya da belirli bir meblağın ödenmesi şeklinde olabilmektedir. Bu gibi durumlarda Fransa'da egemen anlayışa göre bir uzlaşmadan ziyade idarenin elinde basit suçlarda kolay ve etkili bir biçimde sonuca ulaşabilmenin bir aracı, bir çeşit ceza kararı imkânı bulunmaktadır.⁵⁰⁴ Cumhuriyet savcısı kamu davası açmadan önce tarafların da uygun görüşünü alarak uzlaşma yoluna başvurabilir. Ancak suç failinin veya şeriklerinin suçtan doğan zararın giderilmesini garanti etmeleri gerekmektedir.⁵⁰⁵

HOLLANDA: Hollanda hukuk sisteminde Fransa'dakine benzer bir durum özellikle trafik suçları bakımından söz konusudur. Hollanda ceza kanununa göre 16 yaşından büyük şüpheli, polisin belirlediği meblağı öderse soruşturma sona erdirilmektedir. C. savcısı da altı yıla kadar hürriyeti bağlayıcı ceza gerektiren bütün

---

502-**ŞAHİN:** CMK Gazi Şerhi, s. 794-795; **ŞAHİN:** "Ceza Muhakemesinde Uzlaşma", s. 278-284

503-**ŞAHİN:** CMK Gazi Şerhi, s. 799; **ÇOLAK:** "Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu 'nda Cezai Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolu Olarak Uzlaşma (Mediation)", s. 132-133; **ŞAHİN:** "Ceza Muhakemesinde Uzlaşma", s. 284-286; **YENİSEY Feridun:** "Mukayeseli Hukuk Açısından Ceza Sorumluluğu Yaşı, Ceza Sorumluluğu Olmayan Çocukların İşledikleri Suçlar ve Gençler İçin Ceza Hukukunda Uygulanan Alternatif Yaptırımlar", Sulhi DÖNMEZER'e Armağan, C. 2, Ankara 2008, s.s. 1443-1528, s. 1450-1452

504-**ŞAHİN:** CMK Gazi Şerhi, s. 800-801

505-**ÇOLAK:** "Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Cezai Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolu Olarak Uzlaşma (Mediation)", s. 139; **ŞAHİN:** "Ceza Muhakemesinde Uzlaşma", s. 256; **BULUR,** s. 38-39

suçlarda kovuşturma başlayıncaya kadar şüpheliye önödeme (uzlaşma) imkanı sunabilmektedir. Şüpheli, savcının önerisini kabul etmek zorunda değildir. Kabul etmemesi de savcayı dava açmaya zorlamamakta, savcı isterse kovuşturmaya yer olmadığı kararı verebilmektedir.⁵⁰⁶

AVUSTURYA: Avusturya’da hakimın taraflarla önceden görüşmeksizin karar verebildiği hallerde uzlaşma daha sınırlı bir şekilde uygulama alanı bulmaktadır.⁵⁰⁷

ALMANYA: Alman hukukunda ceza muhakemesi kanununda yer aldığı şekliyle uzlaşmaya ceza kanununun 46/A maddesinde yer verilmiştir. Buna göre failin, mağdurun fiilden doğan zararlarının tamamını veya büyük bir kısmını karşılaması veya bu konuda ciddi bir çaba göstermesi durumunda mahkeme cezayı hafifletebilecek, fiilin cezasının bir yıldan yukarı olmaması veya fiilin sadece para cezasını gerektirmesi durumlarında ise mahkemece cezadan tamamen vazgeçilebilecektir.⁵⁰⁸

POLONYA: Polonya ceza yargılamasında da uzlaşmaya, ön soruşturma safhasında “arabuluculuk muhakemesi” şeklinde rastlanmaktadır. Buna göre Cumhuriyet savcısı muhakeme taraflarının isteği ya da kabulü ile olayı, sanık ve suçtan zarar gören arasında arabuluculuk yapması için güvenilir bir kurum veya kişiye havale edebilmektedir.⁵⁰⁹

JAPONYA: Uzlaştırma Japonya’da en popüler ve etkin alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Uyuşmazlıklar genellikle uzlaşmaya gitmekte ve uzlaştırmaların % 55’i başarıyla, anlaşma ile sonuçlanmaktadır. Uzlaştırma komitesi üyeleri iki yıllığına seçilmekte ve yüksek mahkeme tarafından bir dönem daha görevlendirilebilmektedir. Yargıtay’ın elinde atanabilecek bu niteliklere sahip 12.000 kişilik bir liste mevcut bulunmaktadır. Japonya’da uzlaştırma teşvik edilmekte ve uzlaştırmacıların eğitimi desteklenmektedir.⁵¹⁰

3.5.Uzlaşmanın Koşulları

3.5.1.Suçun Uzlaşma Kapsamında Bulunması

5271 sayılı CMK’nın 253/1 maddesinde hangi suçların uzlaşmaya tabi olduğu belirtilmiş olup soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlar, hangi kanunda

---

506-**ŞAHİN:** CMK Gazi Şerhi, s. 801-802; **ŞAHİN:** “Ceza Muhakemesinde Uzlaşma”, s. 256-257

507-**ŞAHİN:** CMK Gazi Şerhi, s. 802; **ŞAHİN:** “Ceza Muhakemesinde Uzlaşma”, s. 258; **BULUR,** s. 38

508-**YILDIRIM,** s. 463-464; **BULUR,** s. 36-37; **ÇOLAK:** “Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Cezai Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolu Olarak Uzlaşma (Mediation)”, s. 128-129

509-**YILDIRIM,** s. 464

510-**ŞAHİN:** Arabuluculuk, s. 20

düzenlendiğine bakılmaksızın uzlaşmaya tabidir. Ancak CMK 253/3 maddesi gereği soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olsa bile etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar⁵¹¹ ile cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlarda⁵¹² uzlaşma yoluna gidilemeyeceği belirtilmiştir.

TCK'da yer alan ve şikayete bağlı olan suçlar cezanın miktarı veya suçun niteliğine bakılmaksızın uzlaşmaya tabi tutulmuştur. Ayrıca CMK'nın 253/1-b maddesinde TCK'da yer alan bazı suçların kovuşturulması şikayete tabi olmadığı halde bu suçlar uzlaşma kapsamına alınmıştır.⁵¹³

Re'sen soruşturmaya tabi bir suçun uzlaşmaya tabi kılınmış olması, o suçun şikayete de tabi olacağı anlamına gelmemektedir. Şikayet ve uzlaşma farklı kurumlar olup re'sen soruşturmaya tabi bir suçun uzlaşma kapsamında kabul edilmesi o suçu şikayete tabi suç haline getirmeyeceği gibi bu gibi suçlarda suçtan zarar görenin şikayetinden vazgeçmesi halinde de düşme kararı verilemeyecektir. Yargıtay da bir kararında bu hususa işaret etmiştir.⁵¹⁴ Ayrıca şikayete tabi olmayan suçlarda şikayetçi

---

511-TCK'da etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar:

- 1-Mal varlığına karşı işlenen suçlar (m.168)
- 2-Organ ve doku ticareti suçu (m.91-93)
- 3-Hırsızlık (m.141-147)
- 4-Yağma (m.148-149)
- 5-Mala zarar verme (m.151-152)
- 6-Güveni kötüye kullanma (m.155)
- 7-Dolandırıcılık (m.157-159)
- 8-Hileli iflas (m.161)
- 9-Taksirli iflas (m.162)
- 10-Karşılıksız yararlanma (m.163)
- 11-Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle ilgili suçlar (m.188-192)
- 12-Para ve Kıymetli Damgalarda Sahtecilik Suçları (m.197-201)
- 13-Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma (m.220-221)
- 14-Zimmet suçu (m.247-248)
- 15-Rüşvet Suçu (m.252-254)
- 16-İftira Suçu (m.267-269)
- 17-Yalan Tanıklık Suçu (m.272-274)
- 18-Hükümlü ve tutuklunun Kaçması Suçu (m.292-293)

512-TCK'da yer alan cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar 102, 103, 104 ve 105. maddelerde düzenlenmiştir. Bu maddelerdeki suçlar şikayete tabi olsalar dahi uzlaşma hükümleri uygulanamaz.

513- TCK'da yer alan ;

- 1-Üçüncü fıkra hariç kasten yaralama (m.86-88)
- 2-Taksirle Yaralama (m.89)
- 3-Konut Dokunulmazlığının İhlali (m.116)
- 4-Çocuğun Kaçırılması ve Alıkonulması (m.234)
- 5-Ticari sır ve bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç m. 239) suçları, şikayete tabi olup olmadıklarına bakılmaksızın uzlaşmaya tabidirler.

514-“...Sanığa atılı *silahla kasten yaralama suçu* soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlardan olmayıp, ancak 5395 sayılı ÇKK'nun 24. maddesi uyarınca çocukların işlediği bu suçun da çocukların yararı gözetilerek uzlaşma kapsamına alındığı, sanığın çocuk olması nedeniyle suçun uzlaşma kapsamına girmesinin eylemi şikayete tabi suç haline dönüştüremeyeceği...”

olunmasa dahi soruşturma ve kovuşturma re'sen sürdürülmektedir. Uzlaşma yönündeki irade beyanı şikayetten vazgeçme anlamına gelmemektedir. Aynı şekilde şikayetten vazgeçmiş olmak veya şikayetçi olmamak da *uzlaşma iradesi* anlamına gelmemektedir. Uzlaşma iki tarafın uyuşmazlık üzerinde anlaşmaları ve failin edimde bulunmasına bağlıdır. Bu nedenle soruşturma veya kovuşturma sırasında mağdurun şikayetçi olmadığına ilişkin açıklaması *uzlaşmayı kabul ettiği* biçimde yorumlanamaz.⁵¹⁵

Özel kanunlarda düzenlenen suçlarla ilgili olarak CMK'nun 253/1-a maddesinde TCK ve özel yasalar bakımından bir ayırım yapılmaksızın soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçların uzlaşmaya tabi olduğu belirtilmiştir. Ancak mülga 3167 sayılı kanunun 16. maddesinde düzenlenen “Karşılıksız Çek Keşide Etme” suçuyla ilgili olarak çek suçlarında uzlaşmanın mümkün olmadığı kabul edilmiştir.⁵¹⁶

Suçun uzlaşmaya bağlı bir suç olması durumunda Cumhuriyet savcısı ve hakimin uzlaşma girişiminde bulunması zorunludur. Bu nedenle uzlaşma “muhakeme engeli” durumundadır. Uzlaşma önerilmeden veya uzlaşma girişiminde bulunulmadan kamu davası açılmaz veya hüküm kurulamaz. Diğer taraftan uzlaşma soruşturma evresinde soruşturmayı sona erdiren, kovuşturma evresinde davayı düşüren bir “yargılama hukuku işlemi” dir.

3.5.2.Muhakeme ve Cezalandırma Koşullarının Bulunması

Bir suç nedeniyle CMK'nun 253-254 maddede düzenlenen uzlaşma hükümlerinin uygulanabilmesi için muhakeme şartlarının yani soruşturma ve kovuşturma şartlarının bulunması zorunludur. Bu şartlar ise ceza muhakemesinin başlangıcına esas teşkil eden; şikayet, izin, talep ve karardır.

Şikayete tabi suçlar bakımından süresinde ve usulüne uygun olarak yapılan şikayet beyanı kovuşturma için zorunludur. TCK 73/1 madde uyarınca yetkili kimsenin

---

5395 sayılı ÇKK'nun 24. maddesinin 5560 sayılı kanunla değiştirilmesinden önce işlenen bir suçla ilgili olarak; 2. C.D.'nin 25.01.2007 tarih ve 2006/6919 – 2007/899 sayılı kararı.

515-**KAYMAZ/GÖKCAN**: Uzlaşma ve Önödeme, s. 101

516-Adı geçen kararda özetle;

“..3167 sayılı kanun hükümleri uyarınca ödeme ile sonuç alınması için failin suçunu kabul etmesinin gerekmediği, sanığın hiç ödeme yapmaması halinde de şikayetten vazgeçmenin mümkün olduğu, sanığın mağdurdan bağımsız olarak ödeme yapabileceği gibi mağdurun da bağımsız olarak vazgeçebileceği, hüküm kesinleştikten sonra da vazgeçmenin veya anlaşmanın mümkün olduğu, uzlaşma veya anlaşmanın kamu tüzel kişisi bakımından da mümkün olduğu, 3167 sayılı kanunda ödeme halinde diğer sanıkların yararlanmasına karşın uzlaşmada ancak uzlaşma talep eden sanığın faydalanacağı, uzlaşmada zararın büyük bölümü dışında kalan için icra takibi yapılmayacağı gibi hukuk mahkemesinde dava açılmamasına karşın 3167 sayılı kanunda vazgeçen tarafın şahsi haklarından vazgeçtiğini açıklamadıkça icra takibi yapabileceği gibi hukuk mahkemesinde dava açılabilmesi belirtilmiştir...” YCGK'nun 05.07.2005 tarih ve 2005/10-84 esas, 2005/90 karar sayılı kararı.

6 ay içinde şikayette bulunmadığı takdirde soruşturma ve kovuşturma yapılamayacağı hüküm altına alınmıştır.

Muhakemenin başlaması için izin şartının arandığı suçlarda da izin şartının gerçekleşmesi zorunludur. Örneğin 4483 sayılı yasa gereği soruşturmaya başlanması için ilgili merciden izin alınmasının gerektiği bir suç işlenmişse, suçun kovuşturulabilir olabilmesi için öncelikle yetkili idari makamın soruşturma izni vermiş olması gerekmektedir. Yetkili makamca izin verilir ve soruşturma başlarsa uzlaşma hükümleri ancak bundan sonra uygulanabilecektir.

Talep şartı da bazı suçlar için öngörülmüş olup bir suçun kovuşturulabilmesi için resmi bir makamın talepte bulunması gerekli ise bu makamın talebi olmaksızın ceza kovuşturması başlatılamayacak, talep şartı gerçekleşmediği için soruşturma başlatılmadığı takdirde uzlaşma hükümleri de uygulanamayacaktır.

Muhakeme şartı olarak karar şartı kovuşturma şartı olarak milletvekilleri hakkında geçerlidir. Milletvekilliği süresince suç işlenmesi veya kişinin suç işledikten sonra milletvekili seçilmesi durumunda Anayasanın 83. maddesinde sayılan kısıtlamalar haricinde soruşturma işlemleri yapılabilen ve dava açılabilen ise de yargılama yapılamamaktadır. Bu aşamada durma kararı verilerek Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden yasama dokunulmazlığının kaldırılması istenmektedir. Dokunulmazlığın kaldırılması kararı verilmeden önce soruşturma yapılabildiğinden soruşturma evresinde uzlaşma hükümlerine de başvurulabilmektedir.⁵¹⁷

Ceza muhakemesinde bir fille ilgili olarak soruşturulabilme şartı uzlaşma hükümlerinin uygulanabilmesi için tek başına yeterli değildir. Ayrıca failin cezalandırılabilme şartlarının da olması gerekmektedir. Kusur yeteneğini ortadan kaldıran yaş küçüklüğü, sağır ve dilsizlik, akıl hastalığı gibi durumlarda fail hakkında güvenlik tedbiri uygulanabilir ise de ceza verilemeyeceğinden uzlaşma hükümlerinin uygulanması mümkün değildir. TCK'nun 31. maddesi uyarınca 12 yaşını tamamlamamış küçüklerin cezai sorumluluğu yoktur. Fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurup 15 yaşını tamamlamamış küçüklerden fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama veya davranışlarını yönlendirme yeteneği yeterince gelişmemiş küçüklerin de cezai sorumluluğu bulunmamaktadır. Bu kişiler hakkında da uzlaşma hükümleri uygulanamamaktadır. Bu grupta olanların işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin bulunmaları durumunda ise kendilerine ceza

---

517-KAYMAZ/GÖKCAN: Uzlaşma ve Önödeme, s. 104

verilmekte fakat indirim yapılmaktadır. Bu nedenle gerek 12-15 yaş gerekse 15-18 yaş grubunda olup ceza verilerek yaş küçüklüğü nedeniyle cezasından indirim yapılması gereken küçükler hakkında uzlaşma hükümleri uygulanabilmektedir.⁵¹⁸

Sağır ve dilsizlik de cezai sorumluluğu kaldıran veya azaltan nedenlerdendir. TCK'nun 33. maddesine göre 15 yaşını doldurmamış sağır ve dilsizlerin cezai sorumluluğu yoktur. 15-18 yaş aralığında bulunan sağır ve dilsizler ise 12-15 yaş aralığındaki küçüklerin cezai sorumluluğuna ilişkin hükümlere (m.31/2) tabidirler. Bu gruptakilerden ceza verilebilir nitelikte olanlar ile 18 yaşından büyük olan sağır ve dilsizler hakkında ise uzlaşma hükümleri uygulanabilir. Ceza verilemeyenler hakkında ise uzlaşma hükümlerinin uygulanması mümkün olmayacaktır.

Akıl hastalığı konusunda ise TCK'nun 32/1 madde uyarınca işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli ölçüde azalmış olan kişinin ceza sorumluluğu bulunmamaktadır. Ceza sorumluluğu bulunmayan akıl hastası failer hakkında da uzlaşma uygulanmamaktadır. Akıl hastalığının TCK'nun m. 32/1 kapsamında bulunması yani failin kusur yeteneğinin kısmen bulunması durumunda ise faile ceza verilebildiğinden uzlaşma hükümleri de uygulanabilecektir.⁵¹⁹

3.5.3.Şikayete Tabi Suçlarda Şikayet Koşulu

Kural olarak suçlar yetkili makamlarca re'sen soruşturulmaktadır. Ancak kamu yararı ile bireyin menfaati çatıştığında bireyin menfaatini çok yakından ilgilendiren suçlarda suçtan zarar görene şikayet hakkı tanınmıştır. O halde şikayet, suçtan zarar gören şahsın bu fiil hakkında kovuşturma yapılarak failin cezalandırılmasını yetkili mahkemelerden istemesidir.⁵²⁰

765 sayılı TCK ve 1412 sayılı CMUK döneminde şikayetin dava şartı olduğu kabul edilmekteydi. Şikayet sadece dava (kovuşturma) değil, soruşturma evresinin de bir şartıdır. CMK m. 223/8'de "Soruşturma veya kovuşturma şartı"ndan söz edilmektedir. Bu nedenle şikayetin "muhakeme şartı" olduğu kabul edilmektedir. Şikayetin bulunmaması halinde soruşturma evresine başlanması veya sürdürülmesi

---

518-"Fail konumuna düşen bir çocuk söz konusu olduğunda devletin görevi onunla pazarlık yapıp uzlaşmak değil onu topluma yeniden kazandırmaktır. Bu nedenle çocuklarda uzlaşmayı yasaklamak gerekmektedir." şeklinde çocuk suçluluğunda bu kurumun uygulanmaması gerektiğine dair eleştirel bir yaklaşım getirilmiştir. **ÖZTÜRK/ERDEM**: Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 1083

519-**KAYMAZ/GÖKCAN**: Uzlaşma ve Önödeme, s. 105

520-**BAKICI** Sedat: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınları, Ankara 2007, s. 1326; **ÖZTÜRK** Yavuz: "Uygulayıcı Gözüyle Uzlaşma", Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul 2005, s.s. 165-201, s. 168-169

veya kovuşturma evresinin sürdürülmesi mümkün değildir. Şikayet soruşturma ve kovuşturma şartı olduğundan mağdur açıkça şikayetçi olmadığını söylemişse artık ceza soruşturması yapılamayacağından uzlaşma da olanağını yitirmiş olacaktır. Kanunda açıkça uzlaşma şartları içinde gösterilmemiş olsa da uzlaşma kurumunun işleyebilmesi için soruşturmanın bulunması gerekmekte, soruşturmanın başlayabilmesi için de şikayete tabi suçlar için geçerli olmak üzere mağdurun şikayetçi olması gerekmektedir. Şikayete tabi bir suçla ilgili olarak, mağdurun şikayetçi olmadığını açıkladığı bir olayda Cumhuriyet savcısının derhal takipsizlik kararı vermesi zorunludur. Bu karar verilmeyerek uzlaşma teklifinde bulunulmasının imkanı yoktur.⁵²¹

5271 sayılı CMK'nun 158/6 hükmüne göre kovuşturmaya geçildikten sonra suçun şikayete tabi olduğunun anlaşılması durumunda mağdur açıkça şikayetten vazgeçtiğini bildirmemiş ise yargulamaya devam edilecektir. Bu hüküm başlangıçta suçun şikayete bağlı olmadığı kanısıyla soruşturulup dava açılması ve fakat yargılama sırasında suç niteliğinin değişerek şikayete tabi olduğunun anlaşılması durumunda uygulanabilecektir. Bu halde yasa koyucu şikayetin varlığına ilişkin olarak yasal bir karine kabul etmiş olup mağdur açıkça şikayetçi olmadığını açıklamadığı sürece uzlaşma hükümleri uygulanabilecektir.⁵²²

Yukarıda yapılan açıklamalar şikayete bağlı suçlara ilişkin olup kanunda şikayete bağlı olmadığı halde uzlaşmaya tabi kılınmış suçlar yönünden şikayet şartı aranmayacağından böyle bir suçta mağdurun şikayetçi olmaması veya şikayetten vazgeçmeye yönelik bir irade beyanı uzlaşma hükümlerinin uygulanmasına engel olamayacaktır.⁵²³

3.5.4.Zararın Giderilmesi

5271 sayılı CMK'nun 5560 sayılı kanunla değiştirilmeden önceki m. 253/2 hükmünde dolaylı olarak da olsa zararın maddi ya da manevi nitelikte olabileceğine işaret edilmekte ve ayrıca bu zararın ödeneceği veya giderileceğinden söz edilmekteydi. 5560 sayılı kanunla getirilen değişikliklerle zararın maddi ya da manevi yönüne yer verilmemiştir. Fakat 253. maddenin 17. ve 19. fıkralarında üzerinde uzlaşma sağlanan “edim” den söz edilmiştir. Yine 19. fıkrada edimin ifa biçimi olarak “def”aten yerine

---

521-YILDIZ Ali Kemal: “Uzlaşma-Şikayet İlişkisi”, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul 2005, s.s. 259-280, s. 270-275

522-KAYMAZ/GÖKCAN: Uzlaşma ve Önödeme, s. 109-110; NUHOĞLU Ayşe: “Uzlaşma Bakımından Şikayete Bağlı Suçlar”, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul 2005, s.s. 281-284, s. 281-284

523-HAKERİ/ÜNVER, s. 317-318

getirme”, “edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması”, “takside bağlanması” veya “süreklilik arzemesi” hallerinden söz edilmek suretiyle ve uzlaşmanın uygulanma usulüne dair çıkarılan yönetmeliğin 20. maddesinde “edimin başlığı” altında uzlaşmaya konu edimler açıklanmıştır.⁵²⁴

Uzlaşmanın ne üzerinde olacağı konusu ilk olarak kanunda yer alan “edim” kavramından hareketle açıklanabilir. Edim, borçlu ve alacaklı olan iki taraf arasında doğan borç ilişkisinde borçlunun yerine getirmek zorunda olduğu davranıştır. Başka bir ifadeyle kaynağı ne olursa olsun doğduğu kabul edilen bir borcun ifa edilmiş sayılabilmesi için, borçlu tarafından yerine getirilmek zorunda olunan davranış edim olarak tanımlanmaktadır. Edim; verme, yapma veya yapmama şeklindeki bir davranışla yerine getirilmektedir. Alacaklıya maddi veya manevi bir yarar sağlayacak her davranış edim teşkil edebilir.⁵²⁵ Nitekim CMK m. 253/19’ a ilişkin gerekçede edimin mahiyeti; “maddi veya manevi bir zararın karşılığı olabileceği gibi örneğin özür dileme şeklinde de olabilir” şeklinde sözcüklerle açıklanmıştır.

Kanunda her ne kadar mağdurun hangi zararının karşılanması gerektiği açıklanmamış ise de, maddenin genel düzenlemesi karşısında yine önceki düzenlemede olduğu gibi maddi veya manevi zararın uzlaşmanın konusunu oluşturacağı kabul edilmelidir. Zararın maddi ya da manevi olmasına bağlı kalınmaksızın maddi bir zarar için manevi edim ya da manevi bir zarar için maddi bir edimin kararlaştırılarak ifa edilmesi mümkün olabilir.⁵²⁶

Maddi zarar mağdurun mal varlığındaki azalmayı ifade etmektedir. Mal varlığındaki azalma mağdurun rızasına aykırı olarak meydana gelen zarardır. Maddi zarar, fiili zarar (menfi zarar) olabileceği gibi kardan mahrumiyet (müsbet zarar) şeklinde de olabilir. Manevi zarar suçun işlenmesi nedeniyle mağdurun çektiği acı ve üzüntüyü ve manevi sıkıntıyı gidermeye yardımcı olacak bir tatmin yoludur. Manevi tazminat Borçlar Kanunu’nun 49. maddesinde belirtildiği üzere, genelde bir miktar para olabileceği gibi bazen de bir miktar paranın yerine geçecek başka bir tazmin yolu da olabilir. Manevi zarar tüm şikayete tabi suçlarda sözkonusu olmayıp failin işlemiş olduğu suçun mağdurun kişilik haklarına yönelik olması, şeref ve haysiyetini ihlal

---

524-KAYMAZ/GÖKCAN: Uzlaşma ve Önödeme, s. 137

525-OĞUZMAN Kemal/ÖZ Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1998, s. 5

526-KAYMAZ/GÖKCAN: Uzlaşma ve Önödeme, s. 138; YURTCAN: Yeni Türk Ceza Kanunu ve Yorumu, s. 143

etmiş olması durumlarında mümkün olabilecektir.⁵²⁷ Manevi zararın ne şekilde karşılanacağı hususu her somut olaya göre değişebilir. Manevi zararın giderilebilmesi için failin ekonomik değerle ölçülmeyen bir edimde bulunması da sözkonusu olabilir. Yönetmeliğin 20/1-d maddesinde özür dilemenin de bir edim olduğu ifade edilmiş, 1. fıkrada ise hukuka uygun olan ve bu maddede sayılmayan başka edimlerin de karşılaştırılabileceği belirtilmiştir.

Suçtan zarar gören gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olanlar uzlaşma hükümlerinden yararlanabilecektir. Kamu tüzel kişilerine karşı işlenen suçların soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olmadığından kamu tüzel kişileri uzlaşma hükümlerinden yararlanamayacaktır. Uzlaşma kurumunun hüküm ifade edebilmesi için suçtan zarar görenin zararının ödenmesi en önemli koşul olmaktadır.⁵²⁸

3.5.5.Uzlaşmanın Özgür İradeye Dayanması

CMK m. 253/5'e göre "Uzlaşma teklifinde bulunulması halinde kişiye uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukuki sonuçları anlatılır" Böylece uzlaşma telifinde bulunulan kişiye uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukuki sonuçlarının anlatılması öngörülmektedir. Bu noktada şüpheliye, mağdur veya suçtan zarar görene yapılan açıklamalar farklı olacaktır.⁵²⁹ 5560 sayılı yasayla değişiklik öncesi CMK'nun 253/1 maddesinde düzenlenen "Failin suçu kabul etmesi" şartı artık aranmamaktadır. Bu nedenle uzlaşma teklifinde Cumhuriyet savcısı tarafından faile suçu kabul edip etmediği sorulmayacak, yalnızca suçtan doğan zararın giderilmesi veya tazmini konusunda karşı tarafla uzlaşmayı kabul edip etmediği sorulacaktır. Fail uzlaşma telifini ve sonrada uzlaşmayı hiçbir baskı veya tehdit altında kalmadan özgür iradesiyle kabul veya reddedecektir. Mağdur açısından da Cumhuriyet savcısı veya hakimin uzlaşma teklifi üzerine mağdur da, uzlaşma önerisini kabul etmekteyse uzlaşma görüşmeleri başlayabilecektir. Bunun için mağdurun da uzlaşma iradesini herhangi bir baskı veya tehdit altında olmaksızın özgür biçimde ortaya koyması gerekmektedir.⁵³⁰ Fail veya mağdurun özgür iradeleriyle uzlaşma teklifini veya uzlaşmayı kabul ettiklerinden bahsedilebilmesi için uzlaşmanın hüküm ve

---

527-ÇOLAK/TAŞKIN, s. 1157

528-ŞİRİN Osman/AŞANER Halim/GÜVEN Özcan/YALVAÇ Gürsel/ÖZDEMİR Muzaffer/EREL Kemalettin: Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları Kapsamında Yeni Ceza Mevzuatı Yorumu, Adalet Yayınları, Ankara 2008, s. 1015-1016

529-FEYZİOĞLU Metin: "Uzlaşma Teklifi ve Taraflara Bildirilmesi", Uğur ALACAKAPTAN'a Armağan, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, C. 1, İstanbul 2008, s.s. 331-337, s. 332

530-ÖZBEK Mustafa : "Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma", AÜHFHD, C. 54, S. 3, Ankara 2005, s.s. 289-321, s. 310

sonuçları konusunda aydınlatılmış olmaları gerekmektedir. Ayrıca bir kişinin uzlaştığından söz edilebilmesi için uzlaşma iradesini açık ve duraksamasız biçimde ortaya koyması zorunludur. Bu nedenle şikayetten vazgeçme veya bir zararı yahut talebi olmadığını söyleme biçimindeki açıklamalar uzlaşma iradesi yerine geçmeyecektir.⁵³¹ Uzlaştırmacı avukat hakem değildir. Bu nedenle çözüm öneremez. Uzlaşmanın gerçekleşebilmesi için uzlaştırmacı seçenek yaratma özelliğini kullanabilmelidir.⁵³² Taraflar da kendi özgür iradeleriyle edim üzerinde anlaşmalıdırlar.

3.6.Uzlaşmanın Sonuçları

3.6.1.Soruşturma Aşamasında

3.6.1.1.Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar

Cumhuriyet savcısı uzlaşmanın hukuka uygunluğunu onaylar ve edimin def'aten yerine getirildiğini tespit ederse uzlaşmanın gerçekleşmesi nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Bu kararın verilmesi için uzlaşma raporunun Cumhuriyet savcısına sunulduğu an edimin ifa edilmiş olması şart değildir. Cumhuriyet savcısınca henüz bir karar verilmeden önce edimin tümüyle ifa edilmiş olması halinde de kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmeli ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmemelidir.⁵³³ Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlar ilgili genel düzenleme olan CMK 172. maddesinde uzlaşmadan söz edilmediği için verilecek kararın yasal dayanağı doğrudan CMK 253/19 hükmü olacaktır.⁵³⁴

3.6.1.2.Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kararı

Edimin yerine getirilmesinin süreklilik arzetmesi, ileri tarihe bırakılması veya taksit bağlanması durumunda Cumhuriyet savcısı tarafından kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilecektir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı iddianame düzenlemenin bir alternatifi olduğu için yapılan soruşturma sonucunda elde edilen delillere göre fiilin ceza hukuku anlamında bir suç teşkil ettiğinin anlaşılması ve kişi hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphenin oluşması zorunludur. Bu nedenle uzlaşma girişimlerine başlanılmadan önce

---

531-“..Kendisine uzlaştırma işleminden hiç bahsedilmeyen müşteki Tayfun’un şikayetçi olmadığını, zarar ve ziyanının bulunmadığını bildirmesi üzerine sanığın uzlaşmayı kabul ettiği ve tarafların uzlaştığı gerekçesiyle salt sanığın uzlaşmayı kabul ettiğine ilişkin beyanı yeterli görülerek eksik ve usulüne uygun olmayan işleme dayalı olarak yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir...” 2. C.D.’nin 12.03.2007 tarih ve 1771/3681 sayılı kararı

532-ÇULHA Rıfat: “Uzlaşma”, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul 2005, s.s. 41-59, s. 55; AKÇO Seda/ÖZSOY Selma: Çocuk Adalet Sisteminde Uzlaşma, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2006, s. 100

533-CMK m. 253/19

534-SÖZÜER/ TEKDAĞ, s. 62

Cumhuriyet savcısının elde ettiği delilleri iyi değerlendirmesi ve kovuşturmaya yer olmadığı kararı verebileceği bir halde iken uzlaşma girişimi başlatmaması gerekmektedir.⁵³⁵ CMK 253/19 hükmü gereğince verilen erteleme kararı üzerine erteleme süresi içerisinde edimin uzlaşma raporunda kararlaştırıldığı üzere tümüyle yerine getirilmesi halinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Kovuşturmaya yer olmadığı kararına karşı CMK 173 maddesi uyarınca itiraz yolu açıktır. Erteleme süresi içerisinde edimin hiç ya da kısmen yerine getirilmemesi durumunda CMK 171/4 maddesindeki şart aranmaksızın kamu davası açılacaktır. Yani edimin uzlaşma metninde kararlaştırıldığı gibi yerine getirilmediğinin anlaşılması üzerine kalan erteleme süresi beklenmeden ve bu sürede kasıtlı bir suç işlenip işlenmediği aranmaksızın kamu davası açılacaktır. Bu karara karşı bir yasa yolu bulunmayıp düzenlenen iddianame CMK 174. madde uyarınca değerlendirilecektir.

3.6.2.Kovuşturma Aşamasında

3.6.2.1.Edimin Def’aten Yerine Getirilmesi Nedeniyle Düşme Kararı

Soruşturma aşamasında uzlaşmaya tabi olmadığı değerlendirilen bir fiil için açılan kamu davasında veya yargılama sırasında suçun nitelik değiştirerek uzlaşmaya tabi bir suça dönüşmesi nedeniyle uzlaşma hükümlerinin mahkemelerce uygulanması sonucunda uzlaşma sağlanmış ve edim def’aten (bir defada) yerine getirilmişse mahkemenin CMK m. 254/2 hükmü uyarınca *davanın düşmesine* karar vermesi gerekmektedir. Düşme kararına karşı temyiz-istinaf gibi kanun yolları açıktır.

3.6.2.2.Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı

Taraflar arasında uzlaşma sağlanmasına karşın kararlaştırılan edimin ifasının süreklilik arzemesi, ileriki bir tarihe bırakılması veya taksidde bağlanması halinde mahkemece CMK’nun m. 254/2 hükmü gereğince *hükmün açıklanmasının geri bırakılması* kararı verilir. Fakat uzlaşma nedeniyle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilebilmesi için CMK 231. maddedeki şartların aranması gerekmemektedir. Uzlaşma nedeniyle verilecek hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararında CMK 231. maddesinin 5. ve 6. fıkrasındaki şartlar aranmayacak 8. fıkradaki denetimli serbestlik tedbiriyle ilgili hükümlere ve denetim süresine bağlı kalınmaksızın 9. ile 14. fıkra hükümleri gözetilmeden edimin kararlaştırılan ifa yöntemi ve süresine göre karar verilecektir.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi için delillerin

---

535-KAYMAZ/GÖKCAN: Uzlaşma ve Önödeme, s. 190

değerlendirilerek yargılama yapılması, mahkemenin uyuşmazlık konusunda bir yargıya ulaşması ve suçluluğun tespiti gerektiğinden mahkemece uzlaşma hükümleri uygulanırken delillerin mahkumiyete yeterli olup olmaması gibi hususlar iyi değerlendirilmelidir. Çünkü hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu da uygulansa verilecek karar aslında *mahkumiyet* kararıdır. Mahkeme tüm unsurlarıyla bir mahkumiyet kararı kurmakta, ancak sonuç olarak bu kararın açıklanmasını geri bırakmaktadır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı üzerine edim ifa edilmezse mahkumiyet hükmü açıklanacaktır. Eğer yargılama sonucunda beraat kararı verilmesi gerekmekte ise mutlaka bu karar verilmeli, taraflar arasında uzlaşma sağlanmış olsa dahi uzlaştırma hükümleri uygulanmamalıdır. Çünkü beraat kararı sanık için en lehe olan karardır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararından sonra edimin uzlaşma metninde kararlaştırıldığı gibi ifa edilmemesi durumunda CMK 231. maddesinin 11. fıkrasındaki şartlar aranmaksızın hüküm açıklanacaktır. CMK 231. maddesinin 11. fıkrasında hükmün açıklanmasına karar verilmesi için denetim süresinde kasten yeni bir suç işlenmesi veya denetimli serbestlik tedbirine aykırı davranılması koşulları aranmaktadır. Ancak CMK 254/2 hükmündeki düzenleme nedeniyle uzlaşmaya bağlı olarak verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararında belirtilen bu koşullar yerine yalnızca edimin yerine getirilmemesi şartı aranacaktır. Bu nedenle geri bırakma süresinde kasıtlı olarak bir suç işlenmesi dahi edim ifa edilmediği takdirde hükmün açıklanmasına karar verilmelidir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra uzlaşma uyarınca edim tümüyle ifa edilmişse açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak davanın düşmesine karar verilecektir.⁵³⁶

3.6.3.Şahsi Hak ve Ceza İlişkisinin Sona Ermesi

CMK 253. ve 254. maddelerde düzenlenen uzlaşma hükümlerinin gerçekleştirilerek mağdurun zararının giderilmesi durumunda ceza davası açılmamakta veya açılan dava düşürülmektedir. Böylece fail ile devlet arasındaki ceza ilişkisi sona ermektedir. Uzlaşma devletin ceza verme hakkını ortadan kaldıran sebeplerdendir.⁵³⁷

CMK 253/19 hükmüne göre *uzlaşma sağlanması halinde soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi İcra ve*

536-CMK m. 231/10

537-YENİSEY Feridun: Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, Basım Yılı Belli Değil, s. 5

İflas Kanunu'nun 38. maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır hükmü yer almaktadır. Buna göre tarafların uzlaşması halinde suçtan kaynaklanan zarara ilişkin olarak tazminat davası açılmayacak, açılmış ise feragat edilmiş sayılacaktır. Uzlaşmanın hüküm ifade etmesi için soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısının, kovuşturma aşamasında ise hakimin m. 253/17 hükmü uyarınca uzlaşmanın hukuka uygun olduğunu belirleyerek raporu veya belgeyi mühürlemesi gerekmektedir.⁵³⁸ Uzlaşma kurumu uyuşmazlığı hukuki ve cezai tüm sonuçlarıyla ortadan kaldırmaktadır. Taraflar mağdurun zararının belli şekilde giderilmesi üzerinde anlaşma yapmaktadırlar. Zararın kısmen giderilmiş olması mağdurun sonradan hukuk mahkemesinde tazmin edilmeyen kısım için dava açmasına imkan vermemektedir.⁵³⁹

3.6.4. Uzlaşmanın Müsadereye Etkisi

5237 sayılı TCK'nun 54. maddesinde düzenlenen müsadere hükümlerinin uygulanması bakımından mahkumiyet hükmü kurulması şart değildir. TCK m. 54/1 uyarınca eşya müsadere; suçun işlenmesinde kullanılan veya tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşya ile suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşya biçiminde iki kategoride düzenlenmiştir. Birinci fıkranın her iki cümlesindeki eşyanın müsadere edilebilmesi için eşyanın suçun işlenmesinde kullanıldığı, tahsis edildiği veya suçtan meydana geldiğinin ya da suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlandığının sabit görülmesi zorunludur. Fakat TCK m.54/4 hükmüne göre eşyanın müsadere edilmesi için mahkumiyet şartı bulunmamaktadır. Uzlaşma durumunda “cezalandırma” ilişkisi sona erdiğinden bu sona ermenin kesinleşmesi durumunda, bu ilişkinin fail aleyhine sonuçlanması koşuluna bağlı bulunan müsadere davasının açılmasının da mümkün olmadığı kabul edilmelidir. Yani ceza soruşturmasının takipsizlik kararıyla veya düşme kararıyla sonuçlanması halinde TCK 54/1 maddedeki eşyanın da müsadere edilmesi mümkün değildir. Kovuşturmaya yer olmadığı veya düşme kararları ile birlikte eşyanın da sahibine verilmesine karar verilmelidir. Mahkemenin uzlaşmaya dayalı olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı vermesi gerektiğinde elbette ki müsadereye karar verilecektir. Ancak uzlaşma uyarınca edim ifa edildiği takdirde düşme kararı verileceğinden, müsadereye ilişkin hüküm de düşme kararıyla birlikte ortadan kalkacaktır. Buna karşılık TCK 54/4 hükmünde tanımlanan eşyaların müsadere edilebilmesi için bir suçla bağlantısının tespiti zorunlu değildir. Bu nedenle uzlaşma

---

538-YAŞAR, s. 2568

539-TAŞDEMİR/ÖZKEPİR, s. 1206

halinde TCK 54/4 hükmündeki eşyaların müsaderesi mümkün olacaktır.⁵⁴⁰

3.6.5.Uzlaşmanın Tekerrüre Etkisi

Uzlaşma halinde yargılama yapılmadan uyuşmazlık sona erdirildiğinden uzlaşmaya konu teşkil eden fiil de tekerrüre esas alınmayacaktır. TCK 58. maddesinden de tekerrür hükümlerinin uygulanması için bir mahkumiyet hükmünün bulunması gerektiği anlaşılmaktadır. Ayrıca uzlaşma hükümlerinin uygulanırılığı açısından da geçmiş hükümlülüklerin bulunması gibi bir şart aranmamaktadır.

Uzlaşmanın amacı fail ve mağdur arasındaki uyuşmazlığı bağımsız bir arabulucunun girişimiyle çözmek ve adaleti sağlamaktır. Falin neden olduğu zararın giderilmesi fail ve mağdur arasındaki barış uzlaşmanın asıl unsurunu oluşturmaktadır. Ancak uzlaşmada meydana getirilen zararın tazmininden çok moral bir unsur da vardır. Bu nedenle uzlaşma fail bakımından *özel önleme* fonksiyonuna yardım ettiği gibi mağdurun ve genel olarak kamunun da yararlarının korunmasını sağlamaktadır. Fail uzlaşma ile işlediği suçun sonuçlarını gidererek toplumla yeniden bütünleşme olanağını elde etmekte buna paralel olarak da mağdur bakımından da adalet yerine gelmiş olmaktadır.⁵⁴¹

540-KAYMAZ/GÖKCAN: Uzlaşma ve Önödeme, s. 208-209; GÜNEY/YILMAZ, s. 731

541-PARLAR/HATİPOĞLU: 5237 Sayılı TCK'ya Göre Suçlarda Teşebbüs İştirak İçtima ve Yaptırımlar, s. 580; KOYUNCU: 5237 Sayılı TCK Genel Hükümler, Adalet Yayınları, 2006, s. 388-389; SOYSAL Tamer: "Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma", Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul 2005, s.s. 203-246, s. 242

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOVUŞTURMA AŞAMASINDA TANINAN İMKANLAR (Önödeme-Uzlaşma-Erteleme-Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması)

1.Önödeme

Önödeme işlemi TCK 75. maddede düzenleme itibariyle hem soruşturma hem de kovuşturma aşamasında uygulanabilen imkanlardan birisidir. Fakat kovuşturma aşamasında uygulanma çeşidine göre önödeme usulünün ortaya çıkış şekilleri farklılık göstermektedir.

Bunlardan birincisi Cumhuriyet savcısının hataen kamu davası açmasında sözkonusu olan önödeme türüdür. Bu ihtimalde Cumhuriyet savcısı nitelendirmede yanılarak veya unutarak önödeme ihtarında bulunmadan kamu davası açmıştır. 765 sayılı TCK 'da bu durumda ne yapılması gerektiği konusunda kanunda açık bir düzenleme yoktu.11.04.1983 tarih ve 2/2 sayılı YİBK'dan⁵⁴² önce mahkemeler bu durumda CMUK 253. maddesine göre durma kararı vererek sanık veya sanıklar hakkında 765 sayılı TCK 119. madde hükümlerine göre işlem yapılmak üzere evrakı ilgili Cumhuriyet savcılıklarına göndermekteydiler. Söz konusu YİBK ile bu gibi hallerde ister sanığın sorgusu yapılmış olsun veya olmasın mahkemelerin sanığa önödeme ihtarında bulunarak sonucuna göre işlem yapılması kararlaştırılmıştır.⁵⁴³

5237 sayılı TCK'nun 75. maddesi 11.04.1983 tarih ve 2/2 sayılı YİBK'daki çözümü kanun hükmü haline getirmiştir. Cumhuriyet savcısının hataen önödeme hükümlerini uygulamadan dava açması ve mahkemenin de bunu fark etmeyerek yargılamaya başlaması mümkündür. 5237 sayılı TCK 75/3 hükmü gereğince Cumhuriyet savcılığınca madde kapsamına giren suç nedeniyle önödeme işlemi yapılmadan dava açılması halinde önödeme hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir,⁵⁴⁴

542-Kararın tam metni için Bkz; 11.06.1983 tarih ve 18074 sayılı resmi gazete

543-YURTCAN Erdener: "İçtihadı Birleştirme Kararı Dolayısıyla Önödeme Üzerine Düşünceler", s. 230-234

544- "...Sanığın üzerine atılı suçun kabul edilen niteliğine ve uygulanan kanun maddesine göre 5237 sayılı TCK'nun 75. maddesi kapsamına girip önödemeye tabi bulunduğu Cumhuriyet savcılığınca usulüne uygun önödeme ihtarı yapılmadan kamu davası açılmış olduğu cihetle Yargıtay İçtihadı Birleştirme Ceza Bölümü Genel Kurulu'nun 11.04.1983 tarihli ve 1983/2-2 sayılı kararı uyarınca, Sulh Ceza Mahkemesince sanığa usulüne uygun şekilde önödeme ihtarı yapıp sonucuna göre karar

böylece mahkeme yapılan önödeme ihtarı üzerine sanığın gerekli para cezasını yargılama gideriyle birlikte ödemesi halinde sanık hakkındaki kamu davasının düşürülmesine karar verecektir.⁵⁴⁵

Görüldüğü üzere burada aslında failin yararına olan bir müesseseden hata sonucu yararlanamaması durumunun ortaya çıkması halinde bu fark edildiği zaman yine önödeme müessesine başvurulacaktır. Bunun gibi dava konusu fiilin yanlış nitelendirilmesi sonucu fail önödemeden yararlanamıyorken suçun niteliği değişerek önödeme kapsamına girdiği anlaşılırsa bu durumda da önödeme müessesesine başvurulabilecektir.⁵⁴⁶

Cumhuriyet savcılığınca fail hakkında kamu davası açıldıktan sonra da yargılama aşamasında suç nitelik değiştirerek önödemelik suç niteliğini alabilir. Savcılık aşamasında fiilin önödeme kapsamında bulunmayan bir suç şeklinde nitelendirilerek kamu davası açılmasına rağmen yargılama aşamasında önödeme kapsamında kalan bir suçu oluşturduğu sonucuna ulaşılabilir. 765 sayılı TCK'da bu hallerde mahkemece sanığa önödeme ihtarında bulunulması gerektiğine dair bir hüküm yoktu. Bu durumlarda önödeme yoluna gitme imkanı 11.04.1983 tarih ve 2/2 sayılı YİBK ile kabul edilmiştir. Söz konusu kararda Yargıtay, CMUK 257. ve 258 maddelerinden hareketle mahkemenin nitelik değiştirerek önödeme kapsamına giren suçtan dolayı sanığa önödeme ihtarında bulunması ve sonucuna göre işlem yapması gerektiğine karar vermiştir. Yargıtay'a göre "... Aksi düşünce daha az incelemeyle dava açma durumunda olan merciye tanınan yetkiyi irat ve ikame edilen delilleri duruşmadan ve tahkikattan edineceği kanaate göre takdir edecek olan mahkemeye tanımamak olur ki, buna hukuken imkan yoktur..."⁵⁴⁷

5237 sayılı TCK'nın 75/3 hükmü ise karşılaşılabilecek muhtemel olan bu durumu yasal bir zemine oturtarak "...Dava konusu fiilin niteliğinin değişmesi suretiyle madde kapsamına giren bir suça dönüşmesi halinde de hakim tarafından sanığa önödeme bildiriminin yapılacağı ve önödeme hükümlerinin uygulanacağı..." hüküm altına alınmıştır.

---

verilmesi gerektiğinin gözetilmemesi..." 9. C. D.'nin 12.02.2007 tarih ve 8881-1421 sayılı kararı. ARTUÇ Mustafa/AKKAYA Çetin/GEDİKLİ Cemil: 2006-2007-2008 İçtihatları ile Türk Ceza Kanunu, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2008, s. 424

545-KAYMAZ/ GÖKCAN: Uzlaşma ve Önödeme, s.357-358; KARAASLAN/AKSAKAL/ÇETİN, s. 558; KAYMAZ/GÖKCAN: Açıklamalı-İçtihatlı Türk Ceza Kanunu ve Özel Yasalardaki Önödemeye Bağlı Suçlar, s. 31-32; KAYMAZ: "Çeşitli Yönleriyle Önödeme Kurumu", s. 276-277

546-ÖZBEK: Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı (Genel Hükümler)-TCK İzmir Şerhi, s. 721

547-YİBK 11.04.1983 – 2/2 sayılı kararı, YKD, Ankara 1983, s. 945-947

Kovuşturma safhasında önödeme kurumunun ortaya çıkış şekillerinden bir diğeri de bazı suçlarla ilgili olarak hazırlanan suç evraklarının Cumhuriyet savcılığına verilmeden doğrudan doğruya ilgili mahkemeye verilmesi halidir. Yani doğrudan kovuşturmaya geçilen hallerde önödeme. Örneğin 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'na muhalefet suçlarına ilişkin evrakların aynı yasanın 114/3 hükmüne göre 7 gün içinde doğrudan doğruya ilgili mahkemeye verilmesi gibi.⁵⁴⁸ İşte özel kanun hükümleri gereğince işin doğrudan doğruya mahkemeye intikal etmiş olması halinde de fail, hakim tarafından yapılacak bildirim üzerine birinci fıkraya hükümlerine göre saptanacak miktardaki parayı yargılama gideriyle birlikte ödediğinde kamu davası düşecektir.(5237 sayılı TCK m. 75)

765 sayılı TCK açısından m.119/5 hükmü gereğince işin doğrudan mahkemeye intikali durumunda, sorgusundan önce hakim tarafından verilecek on günlük mehil içinde parayı yargılama giderleriyle birlikte merciiine ödeyen sanık hakkında kamu davası ortadan kaldırılır. On günlük sürenin verilmesi zorunludur.⁵⁴⁹

Önödeme kurumuyla ilgili olarak geniş açıklamalar yukarıda ikinci bölümde yapılmış olup kurumun uygulanırılık şartları hüküm ve sonuçları soruşturma ve kovuşturma aşamaları için ayrıntılı ve karşılaştırmalı olarak belirtildiğinden bu bölümde ayrıntılara değinilmemiştir. Kovuşturma aşamasında geçerli olan önödeme işlemi için de uygulanma şartları ve sonuçlar açısından ikinci bölümde Önödeme başlıklı bölümdeki açıklamalara bakılabilir.

2.Uzlaşma

Uzlaşma işlemi de TCK 75. maddede düzenlenen önödeme kurumu gibi hem soruşturma hem de kovuşturma aşamasında uygulanabilen imkanlardan birisi olup kovuşturma aşamasında uzlaşma usulü 5271 sayılı CMK'nın 254. maddesine göre gerçekleştirilmektedir. Ceza yargılamasında uzlaşma usulünün nasıl gerçekleştirileceği kurumun uygulanırılık şartları hüküm ve sonuçları soruşturma ve kovuşturma aşamaları için ayrıntılı ve karşılaştırmalı olarak yukarıda ikinci bölümde belirtildiğinden bu bölümde ayrıntılara değinilmemiştir. Açıklamalar için ikinci bölüme bakılabilir.

548-5349 sayılı yasayla 5252 sayılı yasanın 7. maddesinde yapılan değişlikle hafif hapis ve hafif para cezasını gerektiren suçlar idari suça dönüştürülmüştür. O nedenle 2918 sayılı yasaya göre artık suç tutanaklarının doğrudan Sulh Ceza Mahkemesine gönderilmesi sözkonusu olmayacaktır.

549- "...Doğrudan doğruya mahkemeye gelen işte sanığa bu eylemden dolayı ödemesi gereken para cezası ile yargılama giderleri için hakim tarafından sorgudan önce on günlük süre verilmesi gerekir..." 7. C. D.'nin 23.02.1981 tarihli kararından. **EREM/DANIşMAN/ARTUK**, s. 1026

3. Erteleme

3.1. Kavram

Erteleme arapça “tecil” kelimesinin dilimizdeki karşılığıdır. Erteleme “tehir, başka zamana bırakmak” anlamında kullanılırken tecil de “sonraya bırakma, belli bir zaman kadar geciktirme”⁵⁵⁰ anlamında kullanılmaktadır. Erteleme ceza hukukunda ilk kez suç işleyenlerin işledikleri suç için öngörülen cezanın kanunda belirtilen türde olması halinde kanunun aradığı koşullar gerçekleşince yerine getirilmesinin ertelenmesidir.⁵⁵¹

Erteleme en genel kullanımıyla suçun faili hakkında, kamu davasının açılmasını, duruşmanın yapılmasını, suçluluğun tespitini veya mahkumiyet hükmünün verilmesini⁵⁵² veya böyle bir hüküm verilmiş ise infazının belirli bir süre içinde göstereceği iyi hale bağlı olarak ertelenmesini veya mahkumiyetin esasen meydana gelmemiş sayılması neticesini meydana getirmektedir.⁵⁵³

İşlediği suçtan dolayı mahkum edilen suçluya ait cezanın infazının belli bir süre ile geri bırakılması ve suçlunun bu deneme süresi içerisinde yeniden bir suç işlemediği takdirde, suçun işlenmemiş, hükümlülüğün gerçekleşmemiş ya da cezanın çekilmiş sayılması halini içeren geri bırakmalar en temel haliyle basit ertelemeyi (Sursis Simple)⁵⁵⁴ oluşturmaktadır.

Erteleme ve benzeri kurumların (kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının ertelenmesi) temelinde olan hakim fikir fail hakkında belirli süreler içinde göstereceği iyi hal karşılığında cezanın infazından feragat edilmesi, onun cezaevine konulmasına yine kendi gayretleriyle engel olunmasıdır. İlk defa suç işleyenlere karşı daha merhametli davranılıp, mutlak bir zorunluluk olmadıkça cezaevine konulmaması⁵⁵⁵ toplum yaşamında tekrar denenerak yüklenen

---

550-**DEVELLİOĞLU**, s. 1051

551-**YILMAZ**, s. 795; **ÇINAR**: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 56

552-Türk uygulamasında belirli dönemlerde işlenen belirli suçlarda özel yasalarla davanın görülmesinin veya hükmün verilmesinin ertelenmesinin kabul edildiği de olmuştur. Bkz; 28.8.1999 gün ve 4454 sayılı “Basın ve Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun” 03.09.1999 tarihli 23805 nolu resmi gazete, 21.12.2000 gün 4616 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun” 22.12.2000 tarihli ve 24268 nolu resmi gazete

553-**ÖNDER**: Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler, s. 6; **AKTAŞ**, s. 218

554-**ERBAŞ COŞKUN**: “Tarihi Gelişim İçinde Gözetimle Erteleme Denetimli Serbestlik ve Fransa’daki Uygulaması İle Konuya İlişkin Türk Ceza Kanunu ve Öntasarı Metinleri”, Yargıtay Dergisi, C. 22, S. 1-2, Ankara 1996, s.s. 12-51, s. 13

555-Zürich Üniversitesi sosyal-pedagojik kurumlar araştırması, eğitim amaçlı kurumlara yerleştirilen gençlerin önlemlerin infazı sürecinde kişiliklerinde ve gelişimlerinde diğer eğitim kurumlarında bulunan küçük yaşta çocuklara nazaran esaslı bir ayrılığın bulunmadığını göstermiştir.

sorumlulukların da tesiri altında ceza yerine getirilmeden dahi iyileştirilmelerine (ıslahına) yardımcı olunması fikri, kurumun esasını oluşturmaktadır.⁵⁵⁶

Erteleme açısından olan ortak unsur faili kısmen veya tamamen işlediği suçun hukuki sonuçlarından kurtarmak ve belirli bir süre içinde kendisi için öngörülen şartları yerine getirdiği takdirde cezanın infaz edilmeyeceği konusunda ona güvence vermek olup hükümlü eğer belirli bir zaman içinde iyi hal gösterirse cezanın infazından tamamen ve kesin olarak kurtulabilmektedir. Bu kapsamda deneme süresini iyi halle geçirenin işlediği suçtan pişmanlık duyduğu, nefisini ıslah ettiği kanısına dayanılmakta ve cezanın infazına gitmeden de düzenli bir yaşam sürmeye alışmış olduğu karinesi kabul edilmektedir.⁵⁵⁷

3.2.Hukuki Niteliği

Ceza infaz kurumlarının ıslah yönünden elverişsiz olmaları fiziki olumsuzlukları, yani hürriyeti bağlayıcı cezalardan beklenen faydanın sağlanmaması belirli bir süreyi aşmayan cezaya mahkum olanların cezaevlerine konulmaları yerine cezalarının infazının belirli bir süre geri bırakılması düşüncesini doğurmuştur.⁵⁵⁸ Bu şekilde hem hükümlü cezaevine girmemekle beraber bundan sonraki yaşamına daha da dikkat edecek hem de hükümlünün cezaevinde tamamen suçluluğa bulaşması ve yeni suç tekniklerini öğrenmesi engellenecek ve bu arada tasarruf da edilmiş olacaktır.⁵⁵⁹ Bu kapsamda erteleme iyi bir ceza siyaseti enstrumanı olarak ortaya çıkmaktadır.

Öğretide ertelemenin cezanın yerini alan bir tedbir, tekerrürü önleyici bir suç siyaseti aracı, cezayı bireyselleştiren bir kurum, şartlı bir af, ceza hukukunun faydacı

NUHOĞLU: “Çocuk Ceza Hukukunda Erteleme ve Yargı Dışı Önlemler”, s. 313-314; **ALBRECHT** Hans Jörg: “Gençlik Ceza Hukukunun Yaptırımlarının Uygulanması ve Evrimine İlişkin Araştırmalar”(Çev: Yener ÜNVER), Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No: 4, Seçkin Yayınları, Ankara 2005, s.s. 177-193, s. 177-192; **HOTTER** İmke/**ALBRECHT** Hans Jörg: “Gençlik Ceza Hukuku Alanındaki Reformlara İlişkin Önerilerin Dökümü” (Çev: Yener ÜNVER), Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No: 4, Seçkin Yayınları, Ankara 2005, s.s. 159-175, s. 159-175; **TEKİN** Uğur: “Çocuk Yargılamasında Avrupa’daki Yeni Uygulamalar”, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No: 4, Seçkin Yayınları, Ankara 2005, s.s. 487-492, s. 491

556-**ÇOLAK/ALTUN:** “Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Cezaların Ertelenmesi”, s. 1; **EREM/DANIŞMAN /ARTUK**, s. 796; **METE**, s. 119

557-**ERDEM:** “Ceza Hukukunda Cezaların Ertelenmesine İlişkin Düzenlemelere Anayasal Bakış”, s. 17

558-**YÜCEL** M. Tören: “Ceza İnfaz Kurumlarında Tehlikeli Suçluların Tedavisi”, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu, Öz Özen Matbaacılık, Ankara 2001, s.s. 214-236, s. 215-221; **YENİSEY** Feridun: “İnfaz Hukukunun İnsan Hakları Yönü”, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu, Öz Özen Matbaacılık, Ankara 2001, s.s. 237-252, s. 237-240; **ERTOSUN**, s. 264-270; **JORNBERG/RİCHMOND**, s. 235-236; **ROXİN** H. C. Mult Claus: “Ceza Hukukunun Bir Geleceği Var mıdır?” (Çev: Yener ÜNVER), Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No:5, Seçkin Yayınları, Ankara 2006, s.s. 55-70, s. 55-70

559-**TORAMAN** Cüneyt: “Yargı Özelleştirilebilir mi?”, Hukuk Dünyası Dergisi, 2005, s.s. 119-132, s. 125; **DEMİRBAŞ:** Ceza Hukuku (Genel Hükümler), s. 614; **DURSUN**, s. 731

karakterinden kaynaklanan kendine özgü (sui generis) bir kurum olduğu bir hak olmayıp lütuf olduğu yönünde görüşler ileri sürülmüştür.⁵⁶⁰ Bir grup yazar ertelemeyi “ceza” olarak görmekte, bazıları yeni bir müeyyide türü olduğunu, bazıları ise kendine özgü bir müeyyide türünü teşkil ettiğini, bir grup yazar ise ceza infazının değişik bir şekli olduğunu beyan etmektedirler.⁵⁶¹ Buna karşılık erteleme bir ıslah tedbiri, çeşitli amaçları gerçekleştiren etkilere sahip bir kurum olduğu da vurgulanmaktadır. Erteleme iyi hal gösteren hükümlüye karşı bir ödül (mükafat), af⁵⁶² veya beraat olduğunu belirten yazarlar da olmuştur.⁵⁶³

Türk Hukuku’nda erteleme hukuki niteliği konusunda değişik görüşler ileri sürülmüştür.

DÖNMEZER/ERMAN’a göre erteleme bir yönden cezanın infazının geri bırakılmasını gerektiren bir neden, diğer yönden koşullu bir adli af niteliğinde olan ve cezalar sistemini tamamlayan ve başlı başına varlığı olan bir kurumdur.⁵⁶⁴

ÖNDER’e göre erteleme cezalar sistemini tamamlayan cezanın bireyselleştirilmesini amaçlayan, deneme süresi olaysız geçirildiği takdirde devletin ceza verme ve bu cezayı infaz etme hakkından vazgeçtiğini gösteren bir kurumdur.⁵⁶⁵

ÇINAR’a göre erteleme; bir yönden koşullu bir af, bir yönden koşullu hükümlülük, diğer yönden cezanın infazını geri bıraktıran yasal bir kurumdur. Bu nedenle erteleme, cezalar sistemini tamamlayan kendine özgü (sui generis) bir kurum olarak kabul edilmektedir.⁵⁶⁶

Erteleme, cezanın failin kişiliğine uydurulmasını, yani bireyselleştirilmesini

---

560-DEMİRBAŞ: İnfaz Hukuku, s. 464; DÖNMEZER/ERMAN, C. 3, s. 13; KOCA/ÜZÜLMEZ, s. 455; GÖZÜBÜYÜK A.Pulat: “Erteleme Dileğini Yargıcın Reddedemeyeceği Hal”, Adalet Dergisi, S. 6, Ankara 1945, s.s. 556-560, s. 556

561-Alman öğretisinde savunulan görüş, erteleme kendine özgü bir yaptırım türü olmayıp, cezanın bir infaz biçimi olduğu doğrultusundadır. ERDEM: “Ceza Hukukunda Cezaların Erteleme İlişkin Düzenlemelere Anayasal Bakış”, s. 20; “Alman Hukukunda yaptırımlar sisteminin özünü oluşturan parçalardan biri, suç siyasetinin cezalar ve tedbirlerin yanı sıra, üçüncü ana direğini teşkil eden cezanın tecili müessesesidir.” JESCHECK: Alman Ceza Hukukuna Giriş, s. 66

562-Affin sonuçları ve af ile erteleme kurumunun farklılıklarıyla ilgili olarak Bkz: DEMİRBAŞ Timur: “Af Tartışmaları”, Mahmut Tevfik BİRSEL’e Armağan, İzmir 2001, s.s. 531-545, s. 531-545; AVCI Mustafa: “Kim Kimi Affedebilir?” (Mukayeseli Hukuk Kaynaklarında Adli Af), Kamu Hukuku Araştırmaları Dergisi, S. 3, 1999, s.s. 226-238, s. 236-237

563-ÖNDER: Ceza Hukuku Genel Hükümleri, s. 694

564-DÖNMEZER/ ERMAN, C. 3, s. 14

565-ÖNDER: Ceza Hukuku Genel Hükümleri, s. 694; ÖNDER: Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler, s. 73-74; BAKICI: Olaydan Kesin Hükme Kadar Ceza Yargılaması ve Ceza Kanunu Genel Hükümler, s. 915

566-ÇINAR: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 58; YENİDÜNYA A.Caner: “5237 sayılı TCK’da Hapis Cezasının Erteleme”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 7, 2006, s.s. 62-69, s. 63

sağlayan en önemli yollardan birisidir.⁵⁶⁷ Ertelemedeki amaç, cezanın infazını hakimlerin keyfi takdirine bırakmak değil objektif ölçütlere göre ceza süreleri ve kişisel durumları yasal açıdan elverişli olan sanıklar hakkında belirlenen cezaların çektirilmesinde kamu yararı görülmemesidir.⁵⁶⁸

Cezanın ertelenmesi kanunda aranan koşulların varlığı durumunda hükmedilmiş olan cezanın infazının belirli bir süre geri bırakılması imkanını hakime tanımaktadır. Erteleme yetkisinin kanun koyucuya veya idari organlara değil de yargılama öznesi olan hakime tanınması erteleme bir af olduğu görüşünü çürütmektedir.⁵⁶⁹ 765 sayılı TCK düzenlemesinde cezanın ertelenmesi bir çeşit “koşullu af” niteliğindedir. Çünkü 765 sayılı TCK’da denetim süresince herhangi bir yükümlülük söz konusu olmadığı gibi erteleme süresi olaysız geçirildiği takdirde esasen *mahkumiyet gerçekleşmemiş* sayılmaktaydı. 5237 sayılı TCK ile erteleme bir çeşit koşullu af olmaktan çıkarılarak cezanın özel bir infazı haline getirilmiştir.⁵⁷⁰ Çünkü 5237 sayılı TCK’ya göre hapis cezaları ertelenebilmekte ve erteleme süresi içinde hükümlüye bir takım yükümlülükler yüklenmektedir. Denetim süresi, belirlenen bir takım yükümlülükler uygun geçirildiği takdirde ise sadece ceza infaz edilmiş sayılmakta, buna karşın mahkumiyet hukuki varlığını devam ettirmektedir. Cezası ertelenen kişinin deneme süresini olaysız geçirmesi veya yükümlülüklerin gereklerini yerine getirmesi durumunda *cezanın infaz edilmiş sayılması* gerekçeleriyle 5237 sayılı TCK açısından cezanın ertelenmesinin bir infaz kurumu olduğu söylenebilir.⁵⁷¹ YTCK’nın düzenlemesiyle erteleme artık bir çeşit

---

567-Yargıtay 07.06.1976 tarih ve 7/3 sayılı içtihadı birleştirme kararında “ Türk Ceza Kanunu’nun 59. maddesinde yazılı takdiri indirim koşullarıyla Türk Ceza Kanunu’nun 89 ve 647 sayılı yasanın 6. maddesindeki cezanın ertelenmesini gerektiren koşulların birbirinden bağımsız, yargısal şahsileştirme müesseseleri olduğunu, Anayasanın 135. maddesinin son fıkrası ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nun 32. maddesinde yer alan bağlayıcı açık hükümleri karşısında Türk Ceza Kanunu’nun 89 ve 647 sayılı yasanın 6. maddelerinde yazılı erteleme isteğinin reddi halinde de mahkemenin yasal bir gerekçe göstermeye zorunlu bulunduğunu...” şeklinde erteleme cezanın failin kişiliğine uydurulmasını öngören yargısal şahsileştirme müessesesi olduğunu belirtmiştir. **YKD**, Ankara 1976, s. 1197 vd

568-Ayrıntıları 07.06.1976 gün ve 7/3 sayılı içtihadları birleştirme kararında açıklandığı gibi erteleme cezanın sanığın kişiliğine uydurulmasını öngören bireyselleştirme kurumu olup, bu konuda karar verilirken sanığın kişiliği ile ilgili bilgi ve belgelerinin değerlendirilmesi ve olay öncesi ve sonrası davranışların da göz önünde bulundurulması gerekirken “olayın oluş tarzı” gibi yasal olmayan gerekçe ile ertelemeye yer olmadığına karar verilmesi. YCGK’nun 12.11.1979 tarih ve 8-441/485 sayılı kararı, **YKD**, Ankara 1980, s. 114

569-**ÇOLAK/ALTUN**: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 110; **ERDEM**: “Ceza Hukukunda Cezaların Ertelenmesine İlişkin Düzenlemelere Anayasal Bakış”, s. 20; **ÖNDER K. Orhan**: “Tatbikatta Cezaların İctimai Karşısında Tecil Müessesesi”, Adalet Dergisi, Ankara 1963, s.s. 276-285, s. 277; **GÜNAY**: Uygulamalı İctihatlı Notlu Türk İnfaz Hukuku, s. 65

570-**ÖZGENÇ** İzzet: “Anahatlarıyla Türk Ceza Kanunu Tasarısı”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 2, 2004, s.s. 102-113, s. 106

571-**ÇOLAK/ALTUN**: “Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Cezaların Ertelenmesi”, s. 7-8; **TURHAN**: “Yeni

koşullu af⁵⁷² olmaktan çıkarılarak cezanın özel bir infazı haline getirilmiştir.⁵⁷³ Ertelemenin bir infaz kurumu olmasına rağmen cezanın ertelenip ertelenmeyeceğine, failin yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlığa bakılarak mahkeme tarafından hükümle birlikte karar verilmesi gerektiği için erteleme kurumu, infaz kanununda değil ceza kanununda düzenlenmiştir.⁵⁷⁴

Adli para cezası verilen veya kısa süreli hapis cezası paraya çevrilen failin cezasının ertelenmesi yeni TCK sisteminde mümkün değildir. Yeni sistemde cezalar ve güvenlik tedbirlerinden oluşan yaptırım sistemine mağduriyetin giderilmesi koşulu, erteleme kurumu bakımından da mümkün hale getirilmiştir. Yeni sistemde erteleme sadece mağdurun değil, kamunun uğradığı zararın da tamamen tazmini koşuluna bağlanabilecektir.⁵⁷⁵

3.3.Amacı

Erteleme kurumunun amaçları üç ana başlıkta toplanabilir. Bunlar ertelemenin iyi bir ceza siyaseti aracı olması, cezanın ferdileştirilmesi (bireyselleştirilmesi) aracı olması ve kısa süreli hapis cezalarının sakıncalarını ortadan kaldıran ve dolayısıyla mükerrir suçluluğa mani olan bir kurum olmasıdır.⁵⁷⁶ Erteleme takip ve tecziyeden birini veya her ikisini geçici olarak durdurmak olup ertelemeyen amaç cezalandırma hakkından feragat etmek değildir.⁵⁷⁷

Cezanın ertelenmesi kurumu her şeyden önce iyi bir ceza siyaseti aracıdır. Deneme süresi içinde fail iyi hal göstermekle hakkında yapılan soruşturmanın yönünü değiştirebilmekte veya mahkumiyet hükmü verilmişse bunun infazına engel olabildiği

---

Türk Ceza Kanunu'na Göre Cezaların Ertenilmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar", AÜEHFD, C. X, S. 3-4, Erzincan 2006, s.s. 27-54, s. 28; **KOCA/ÜZÜLMEZ**, s. 456

572-Cezaların ertelenmesi ile af arasında ertelemenin yargılama işlemi niteliğinde affın ise yasama veya yürütme organı işlemi niteliğinde olması, affedilenler hakkında affedilen suçla ilgili tekrar kovuşturmayla gidilememesi, ertelemeye ise deneme süresi içinde suç işlendiği takdirde faile hem ertelenen suçun hem de yeni suçun cezasının çektirilmesi, ertelemeye hangi koşullarda karar verileceğinin yasada belirtilmesi ve hakim bu koşulları araştırma zorunluluğunun bulunması, af yetkisinin ise hangi koşullarda kullanılacağı bakımından herhangi bir belirleme olmayıp yetkili organın takdirinde olması hususları yönünden farklar bulunmaktadır. **SANCAR**, s. 151-158; **SÖZÜER**, s. 227-228

573-YTCK m. 51'in gerekçesinden. Ayrıca YKCK'da ertelemenin niteliği hakkında Bkz; **ÖZGENÇ**: Türk Ceza Kanunu (Gazi Şerhi), 2006, s. 642 vd.

574-**TURHAN**: "Yeni Türk Ceza Kanunu'na Göre Cezaların Ertenilmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar", s. 28; **KOCA/ÜZÜLMEZ**, s. 456; **KALYONCU M.Celal**: "Ceza Kanunumuzdaki Tecil Müessesesi ve Yüksek Yargıtay'ın Bu Husustaki Bir Kararı", Adalet Dergisi, S. 7-8, Ankara 1962, s.s. 770-783, s. 772; **EREM/DANIŞMAN/ARTUK**, s. 797

575-**PARLAR/HATİPOĞLU**:Türk Ceza Kanunu Yorumu, C. 1, s. 858-859; **PARLAR/HATİPOĞLU**: 5237 sayılı TCK'ya Göre Suçlarda Teşebbüs İştirak İçtima ve Yaptırımlar, s. 359

576-**ÖNDER**: Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler, s. 6-10

577-**SONEL** Hikmet : "Af ve Erteleme", Adalet Dergisi, S. 2, Ankara 1952, s.s. 185-212, s. 205

gibi bazı hukuk sistemlerinde olduğu gibi önceden hiç mahkum olmamış şeklindeki dahi değerlendirilmesi mümkün olabilmektedir. Etkin bir denetim mekanizmasının kurulması durumunda erteleme cezanın infazından çok daha fazla önleyici ve yeniden toplumla bütünleştirici etki göstermektedir. Kaldı ki sosyal devlet ilkesinin bir sonucu, çağdaş ceza ve ceza infaz hukukundaki gelişmeler ve hakim anlayış sonucu bugün artık ödetici ceza anlayışından hükümlüyü topluma yeniden kazandırma anlayışına dönülmüş bulunmaktadır. Ertelemede yeniden topluma kazandırma düşüncesinin ağırlık taşıdığı bugün artık çok açık bir gerçektir. Ayrıca bilinmektedir ki hürriyeti bağlayıcı cezaların genel önleme etkisi cezaevinde geçirilen günlerin sayısından çok cezanın hükümlü üzerinde göstereceği etkiye bağlıdır.⁵⁷⁸

Meşhur cezacıardan Romagnosi'nin "*Cezanın amacı yalnız bu güne mahsus değildir, geleceğe de şamildir.*" Saleilles'in "*En iyi adalet, insanları kurtaran adalettir*" ve Pessina'nın "*Ceza hukukunun istikameti suçludaki insanlığı değil insandaki suçluyu yok etmektir*" dediği üzere erteleme kurumunun ceza siyaseti açısından topluma sağladığı faydalar suçlulara bağışladığı bir daha suç işlememe imkanları ve ıslah gayesi gibi faydalar inkar kabul etmeyecek derecede açıktır.⁵⁷⁹

Cezanın ertelenmesi cezanın bireyselleştirilmesi için de uygun bir araç olup erteleme cezaların bireyselleştirilmesini failin şahsına uydurulmasını da temin etmektedir. Çağdaş ceza infaz hukuku anlayışına göre fail hakkında verilmesi gerekli cezanın güvenlik ve ıslah tedbirlerinin uygulanabilmesinde failin kişiliğinin ve işlenen fiilin tamamen tetkik edilmiş olması gerekmektedir. Failin kişilik özellikleri, içinde yaşadığı fiziki ve sosyal çevre, ahlaki eğilim ve özellikleri, faili suça teşvik eden saikler tetkik edilmeli ve tesadüfi suçlu ile itiyadi suçlu kimseler birbirinden ayrılıp çeşitli şekilde işlemlere tabi tutulmalıdır. Cezanın suçluya uydurulması zorunluluğu, onun şu veya bu şekilde veya müddetle infazını gerektirebileceği gibi, infazının geri bırakılmasını da gerektirebilir. Bu geri bıraktırmanın sorunsuz sağlanması için de

---

578-**ÖNDER**: Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler, s. 6; **ÇOLAK/ALTUN**: "Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Cezaların Ertelenmesi", s. 8; **ÇOLAK/ALTUN**: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 111-112; **ERDEM**: "Ceza Hukukunda Cezaların Ertelenmesine İlişkin Düzenlemelere Anayasal Bakış", s. 21; **DEMİRBAŞ**: Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 614; **EREM/DANIŞMAN/ARTUK**, s. 797; **DENİZHAN** Hüseyin: "Yeni Türk Ceza Kanununda Erteleme Kurumu Üzerine Bir İnceleme", TBB, S. 65, Ankara 2006, s.s. 214-245, s. 217; **ŞAHBAZ** İbrahim: "Cezanın Ertelenmesinde İctima Sorunu", Yargıtay Dergisi, C. 27, S. 1-2, Ankara 2001, s.s. 115-136, s. 118; **ARTUK/YENİDÜNYA/GÖKÇEN**: "Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Erteleme Müessesesi", s. 178

579-**KALYONCU**, s. 771

erteleme hükümleri getirilmiştir.⁵⁸⁰

Tecilden (ertelemeden) beklenen temel amaç failin mükerrirliğine engel olmaktır. İlk defa suç işleyen kimsenin işlediği suçun kanunda aranan şartlar dairesinde olması halinde infazını belirli bir süre geri bırakmak ve bu süre zarfında başka bir suç işlemediği takdirde hükmolunan cezanın verilmemiş addedilmiş olması ve başka bir suç işlemesi halinde her iki suçun cezasının ayrı ayrı infaz edileceği kabul edilmek suretiyle ilk defa suç işleyen kimsenin bir taraftan cezaevine girmesine ve cezaevi muhitiyle temas etmesine engel olunmuş, diğer taraftan da suç işlemesi halinde iki cezayı, fakat bu defa şartlar mevcut olduğu takdirde tekerrür durumu da uygulanarak ağırlaştırılmış olarak infaz edeceği tehdidiyle toplum içinde dikkatli ve tedbirli hareket etmesi sağlanmış olmaktadır.⁵⁸¹

Nihayet erteleme, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların sakıncalarını ortadan kaldırmaya elverişlidir. Çağdaş infaz anlayışında suç ve suçlu ile mücadelede⁵⁸² kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların yeterli seviyede etkili olmadığı sonucuna varıldığından erteleme ve benzeri kurumlar oluşturulmuştur.⁵⁸³ Erteleme kurumu kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların sakıncalarının giderilmesi amacıyla öngörülen düzenlemelerin en gelişmiş ve en çok uygulananıdır.⁵⁸⁴

3.4.Tarihi Gelişimi

19. yüzyılda hürriyeti bağlayıcı cezaların ceza hukukunda temel yaptırım olarak kabul edilmesi nedeniyle bu cezaların ortaya çıkardığı sorunlar basit suçluluk

580-**ÖNDER**: Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler, s. 6-9; **ÇOLAK/ALTUN**: “Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Cezaların Ertenilmesi”, s. 8-9; **ÇOLAK/ALTUN**: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 112; **ŞAHBAZ**, s. 118; **DENİZHAN**: “Yeni Türk Ceza Kanununda Erteleme Kurumu Üzerine Bir İnceleme”, s. 217; **EREM /DANIŞMAN/ARTUK**, s. 797; **DEMİRBAŞ**: Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 614; **ERDEM**: “Ceza Hukukunda Cezaların Ertenilmesine İlişkin Düzenlemelere Anayasal Bakış”, s. 22; **ARTUK/YENİDÜNYA/GÖKÇEN**: “Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Erteleme Müessesesi”, s. 178; **KALYONCU**, s. 770; **ÖZGENÇ** İzzet: “Bir Ceza İnfaz Rejimi Olarak Erteleme”, Anayasa Mahkemesi’nin 39. Kuruluş Yılı Dönümü Sempozyumu, Ankara 2001, s.s. 99-147, s. 104-105; **TURHAN**: “Yeni Türk Ceza Kanunu’na Göre Cezaların Ertenilmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar”, s. 27-28

581-**KAZUK** Kemalettin: “Tecil ve Probasyon”, Adliye Dergisi, S. 2, Ankara 1959, s.s. 153-175, s. 153-154

582-Suçla mücadelede CMK’nın fonksiyonu için Bkz: **ERYILMAZ** Bedri: “Suçla Mücadele Politikası Açısından Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu”, Ceza Hukuku Dergisi, S. 1, 2006, s.s. 207-229, s. 207-226

583-**ÖNDER**: Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler, s. 9-10; **ÇOLAK/ALTUN**: “Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Cezaların Ertenilmesi”, s. 9; **ÇOLAK/ALTUN**: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 112-113; **ERDEM**: “Ceza Hukukunda Cezaların Ertenilmesine İlişkin Düzenlemelere Anayasal Bakış”, s. 22; **EREM/DANIŞMAN/ARTUK**, s. 797; **DENİZHAN**: “Yeni Türk Ceza Kanununda Erteleme Kurumu Üzerine Bir İnceleme”, s. 217; **ŞAHBAZ**: “Cezanın Ertenilmesinde İçtima Sorunu”, s. 118; **ARTUK/YENİDÜNYA/GÖKÇEN**: “Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Erteleme Müessesesi”, s. 179

584-**ÖZGEN**, s. 91

alanlarında yaptırım alternatiflerinin ne olması gerektiği konusunda yeni arayışlara neden olmuştur. Bu yüzyılda sanayileşmiş batılı ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde olağanüstü artan suçluluğun tehdit edici boyutlara varması⁵⁸⁵ tekerrür oranının artması suçluluğun artışıyla birlikte yargının katlanılmaz iş yükü artışı şeklinde ortaya bir kısır döngü olarak çıkan suç politikasının içine girdiği kriz o güne kadar hürriyeti bağlayıcı cezaların ve bunların infazının yeniden topluma kazandırıcı gücüne güvenen bir çok ülkede söz konusu cezalar ve bunların infazı bakımından yeni arayışlara neden olmuştur.⁵⁸⁶

Hürriyeti bağlayıcı cezaların infazının yeniden topluma kazandırmaktan çok, toplumdan uzaklaştırmaya yönelik bir etki ortaya çıkarması bu cezalara son çare (ultima ratio) olarak başvurulması gerektiğini bir sonuç olarak ortaya koymuştur. İşte erteleme kurumunun kabul edilmesinin altında da bir yandan ilk defa suç işleyen kişiyi, hürriyeti bağlayıcı cezanın infazının demoralize edici etkisinden kurtarmak, diğer yandan hükümlünün iyi halli olması koşuluna bağlı olarak cezadan kurtulmasının hükümlüyü kanuna uygun hareket etmeye teşvik edeceği düşüncesi yatmaktadır. Erteleme kurumu dayanağını önleme ve adalet düşüncesinde bulmaktadır. Ertelemede özel önleme, yani hükümlünün topluma yeniden kazandırılması düşüncesi ön plandadır.⁵⁸⁷

Hükümlülerin uslandırılarak topluma kazandırılmaları XVI. yüzyılın sonlarından itibaren Batı Avrupa'da önemle üzerinde durulan bir konudur. XIX. yüzyılın ikinci yarısından beridir de ceza kavramında ve güvenlik tedbirlerinde önemli gelişmeler görülmüş cezanın amaç ve nitelikleri konusunda yeni görüşlerin ortaya çıkması ve çağdaş ceza hukukunun faydacı yönünün benimsenmiş bulunması yepyeni düşünce ve kurumların ortaya çıkmasına vesile olmuştur.⁵⁸⁸

Kişinin hapsedilmeden toplum gözetimine şartlı olarak bırakılması anlamına gelen erteleme hapisine alternatif bir model olarak ilk defa 1841'de John Augustus adlı Bostonlu bir ayakkabı yapımcısı tarafından ortaya atılmıştır.⁵⁸⁹

Erteleme kurumu ilk ve orta çağda bulunmayıp son çağlarda ortaya çıkan bir

---

585-**UTKU** Eray: "Kentleşme ve Suç", Adalet Dergisi, S. 5, Ankara 2000, s.s. 28-41, s. 28-39; **YÜCEL** M. Tören: "Suç Korkusu ve Etkisinin Nötrleştirilmesi", TBB, S. 83, Ankara 2009, s.s. 278-300, s. 278-297, **EREM** Faruk: "Suçlu-İnsan Psikolojisi", AÜHFD, C. 1, S. 4, Ankara 1944, s.s. 506-524, s. 507-520

586-**ERDEM**: "Kısa Süreli Özgürlüğü Bağlayıcı Cezaların İnfazı ve Yeni Seçenekler", s. 197-198

587-**ERDEM**: "Ceza Hukukunda Cezaların Ertelenmesine İlişkin Düzenlemelere Anayasal Bakış", s. 18; **ERDOĞAN**, s. 656

588-**DENİZHAN**: "Yeni Türk Ceza Kanununda Erteleme Kurumu Üzerine Bir İnceleme", s. 215

589-**DURSUN**, s. 731

kurumdur. Ayrıca orta çağda modern anlamında olmasa bile erteleme benzeri uygulamalara rastlanmıştır. Avrupa ülkelerinde XIX. yüzyılın sonlarında kanunlarda düzenleme konusu olmaya başlayan erteleme kurumunun yaygınlaşarak uygulanması XX. yüzyılda olmuştur. 1491 yılında Augsburg Mahkemeleri failin ileride iyi hal göstermesi şartıyla cezanın infazından vazgeçmişlerdir. 19.07.1825 tarihli Prusya Bakanlar Kurulu kararı ile Berlin’de ikamet eden çocukların işledikleri hırsızlık suçunun cezasının 1 ile 2 yıl arasında olması, ileride ıslahlarının mümkün olması ve bir daha suç işlemeyecekleri kanaatinin hasıl olması halinde mahkemelere cezanın ertelenmesine yetki tanınmıştı. XV. yüzyılda İsviçre’de de bu kurum uygulanmış Zürih mahkemesi, ileride suç işlediği takdirde iki suçun cezasını birlikte çekeceği ihtarını yapmak suretiyle bazı failerin ilk suçunun cezasını ertelemiştir. Macaristan serbest şehri Kassa’da da kurum uygulanmış iyi hal göstermek şartıyla cezanın infazından vazgeçilmiş fakat hükümlünün ileride tekrar suç işlemesi halinde bu suçun cezasının ağırlatılmış şekli verilmiştir.⁵⁹⁰

Eski Fransız hukukunda günümüzdeki modern anlamında erteleme kurumundan farklı olsa da admonition (dikkat çekme, uyarma, ihtar) kurumu hakimın suçluya ileride daha dikkatli olması, aksi halde daha ağır cezalandırılacağını belirten bir ihtarından ibarettir. Bu uygulama ertelemenin ilk izlerinden sayılmaktadır. Ayrıca Rusya’da da erteleme benzeri uygulamaların uygulandığı görülmüştür.⁵⁹¹

Bugünkü anlamında modern erteleme kurumunun kaynağı Fransız hukukudur. Senatör Berenger 1884 yılında bir kanun projesinde mükerrirliği önlemeyi planlamış, 1885 Roma Cezaevleri Kongresinde konu ele alınmış, Fransız Paramentosunda uzun süre tartışılırken 31 Mayıs 1888’de Belçika’da, 26 Mart 1891’de de Fransa’da kabul edilmiştir.⁵⁹² Hatta bu kanun projesini hazırlayan zatın ismine izafeten *Berenger Kanunu* diye dahi anılmaktadır.⁵⁹³

İsviçre Federal Ceza Kanunu 1937’de kabul edilmiş 1942’de yürürlüğe girmiştir. Ancak kantonlarda erteleme 1892 yılından itibaren uygulanmaya başlanmış, 1928’de de tamamlanmıştır. Norveç’te 22 Mayıs 1902, İsveç’te, Norveç Kanunu esas alınarak 22 Ocak 1906’da erteleme kurumu kabul edilmiş deneme süresi üç yıl olarak düzenlenmiştir. Portekiz’de 1893, Japonya’da 1905, Mısır’da 1904, Lüksemburg’da

---

590-ÖNDER: Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler, s. 19-20

591-ÇOLAK/ALTUN: “Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Cezaların Ertelenmesi”, s. 3; ÇOLAK/ALTUN: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 106

592-KAMER: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı, s.355; KALYONCU, s. 771; SEVİNER, s.243-244
593-KAZUK, s. 153

1892’de kabul edilmiştir.⁵⁹⁴ Ayrıca Danimarka 1905, Macaristan 1908, Avusturya 1920, Finlandiya 1918, Çin 1928, Arjantin 1921, Brezilya 1922, Yugoslavya 1929, Polonya 1932, Mısır 1937’de ilk defa müesseseyi kabul etmiştir.⁵⁹⁵

Erteleme kurumu değişik biçimde de olsa 1830’da Amerika Birleşik Devletleri’nde ve 19. yüzyılın ikinci yarısında da Avrupa’da ortaya çıkmıştır. Bu alanda ortaya çıkan gelişmeler ikili bir yön izlemiş Anglo-Sakson hukukunda “probasyon” modeli, Fransız-Belçika hukukunda ise “sursis” modeli egemen olmuştur. Her iki modelin arasındaki temel farklılıklardan ilki özellikle deneme amacıyla hükümlü açısından getirilen yükümlülüklerin ihlal edilmesi ve özellikle de suç işlenmesi bakımından kendini göstermektedir. Sursis modelinde ertelenen cezanın yeniden infazı gündeme geldiği halde, probasyonda hakime yeni yaptırımlar belirleme konusunda geniş bir hareket alanı tanınmaktadır. Anglo-Sakson sisteminde deneme süresi içinde hükümlü kendi başına bırakılmamakta, gözetim ve denetim altında bulundurulmasına karşılık diğer sistem başlangıçta gözetimsiz uygulanmıştır. Probasyonun temel özelliği deneme yardımı ile bağlantılı olarak kusurun tespitinden sonra hükmedilen cezanın ertelenmesidir. Kıta Avrupası hukukunda ise Anglo-Sakson modelinden farklı olarak ilk kez Belçika (1888) ve Fransa (1891) “Sursis” adı verilen bu kuruma ,koşullu mahkumiyete yer vermiştir.⁵⁹⁶

1889 İtalyan ceza kanununda erteleme kurumu bulunmamaktaydı. 1904 yılında kabul edilen özel kanunla bu konuda düzenleme yapılmıştır. Ayrıca 07.06.1974 tarih ve 220 sayılı kanunla yapılan reformda cezanın ertelenmesi iki yıllık hürriyeti bağlayıcı ceza sınırı aşılmamak kaydıyla failin ikinci mahkumiyeti halinde de mümkün kılınmıştır.⁵⁹⁷

Erteleme kurumu uluslararası insan haklarına dair sözleşmelerde de hapis dışı tedbirler ve hapis cezasının alternatifleri olarak imzacı ülkelere tavsiye edilmiştir.⁵⁹⁸

594-**KAMER** :Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı, s. 355-356

595-**BARDAK** Cengiz: “Ertelemenin Şartları ve Düşmesi Üzerine Bir İnceleme”, Adalet Dergi, S. 1, Ankara 1987, s.s. 67-84, s.70; **ROXİN** H. C. Mult Claus: “Yeni Türk Ceza Kanunu ile Türkiye Avrupa’ya Dahil Oluyor”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 2, 2004, s.s. 21-34, s. 25-37

596-**DROOGHENBROECK** Pierre Van: “Belçika’da Tecil-Le Sursis” (Çev: Salim ÖZDEMİR), Adalet Dergisi, S. 3, Ankara 1971, s.s. 148-157, s.149-155; **SIVACIOĞLU** Musa: “Fransız Sisteminde Deneme Süreli Tecil ve Kamu Yararına Çalışma”, Türkiye’nin İnfaz Rejimi Sorunlar ve Çözümler Sempozyumu (18 Ocak 1997) T. C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, s.s. 112-123, s. 112-120; **ERDEM**: “Ceza Hukukunda Cezaların Ertelenmesine İlişkin Düzenlemelere Anayasal Bakış”, s. 18-19; **ARTUK/YENİDÜNYA/GÖKÇEN**: “Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Erteleme Müessesesi”, s. 176-179

597-**KAMER**: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı, s. 355

598-**ALİNK** Marnix: Savcılar İçin İnsan Hakları El Kitabı, Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2006, s. 187

Örneğin Bakan Delegeleri Komitesince 22.01.1965’de kabul edilen Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Cezanın Ertelenmesi, Denetimli Serbestlik ve Hapis Cezalarına Alternatifler Hakkında R (65) 1⁵⁹⁹ sayılı tavsiye kararında; “...Suçlular hakkında özgürlüğü bağlayıcı cezalara sadece, cezanın amaçlarına ulaşılması için gerekli görüldüğünde, özellikle suçun tekrarlanmaması ve suçlunun kendi gidişatını düzenlemesini sağlayacak şekilde hükmedilmesi gerektiğini düşünerek; özellikle ilk defa suç işleyenler bakımından, hapsedilmenin yol açabileceği dezavantajları göz önünde tutarak; diğer taraftan içerisinde denetimli serbestlik ve diğer benzer tedbirler de yer alan ve hapsedilmeyi gereksiz kılan belirli tedbirlerin değerini göz önüne alarak...” ifadeleri ile ilk kez suç işleyenler hakkında mümkün olduğunca hapis dışı önlemlere başvurulması tavsiye edilmektedir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun A/Res/45/110 sayı ve 02.04.1991 sayılı tavsiye kararında (Tokyo Kuralları)⁶⁰⁰ “Hapsin alternatiflerinin suçluların iyileştirilmesi bakımından hem kendileri hem de içerisinde buldukları toplum için en üst seviyede yarar sağlayacak etkili bir metod olabileceğine inanıldığı ifade olunmuştur.” Tokyo Kurallarına ek tavsiye kararının 8/2 maddesinde de “*İnfazda durdurulmuş veya ertelenmiş ceza ile denetimli gözetim ve yargısal denetim*” tavsiye edilmiştir.

Osmanlı Ceza Hukuku’nda da erteleme kurumu bulunmamaktaydı. Her ne kadar padişahlar tarafından özel ve genel nitelikte aflar çıkarılmış ise de bunların modern anlamda bir erteleme olmadığı açıktır.⁶⁰¹ Ertelemenin ceza hukuku sistemimize girişi 1926 yılında İtalyan Ceza Kanunu’nun iktibasıyla olmuştur.⁶⁰²

765 sayılı TCK ertelemeyi müstakil bir fasıl olarak 89-95 maddeleri arasında düzenlemiştir. Erteleme konusundaki ikinci düzenleme 13.07.1965 tarih ve 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun’un (CİHK) 6. maddesi ile yapılmıştır. Cezaların İnfazı Hakkındaki Kanun 5275 sayılı CGTİHK’nun 122. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

Bugün yürürlükteki erteleme ile ilgili genel hüküm 5237 sayılı TCK’nın “Hapis

---

599-NURSAL: Uluslararası Cezaevi Standartları ve Denetimli Serbestlik Kuralları, s. 235

600-NURSAL: Uluslararası Cezaevi Standartları ve Denetimli Serbestlik Kuralları, s. 348-351

601-ÖNDER: Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler, s. 19

602-1926 tarihli kanun hakkında adalet komisyonu raporunda kurum hakkında aynen şunlar söylenmektedir: “... Başka memleketlerde bu hususta edinilen tecrübeden kemaliyle istifade edilmek üzere medeni usulü mücazatın kabulü encümenimizce elzem görülerek o yolda ahkam vaz’edilmiştir. Bu usule müteferri olmak ve mahkumlara nefsinin ıslah ederse tekrar bir cürüm ve kabahat işlemekten çekinirse Türk cemaatinin kendileri hakkında rıfk ile muamele edeceğini göstermek üzere mücazattaki şiddetin tahfifi, meşruten tahliye, tecili mücazat, tevbihi adli ile iktifa gibi usuller de kabul edilmiştir...”

Cezasının Ertelenmesi” başlıklı 51. maddesidir. Ayrıca CMK 171. maddede “Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi” ve CMK 231. maddede “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması” başlıklı kamu davasının ve dava sonucu verilecek karar hükmünün ertelenmesi niteliğinde genel düzenlemeler bulunmaktadır.

Erteleme konusunda bu genel hükümler dışında bazı özel kanunlarda düzenlemeler bulunmaktadır.⁶⁰³ Bunlar:

-1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu’nun 47/A maddesi

-3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu’nun 16 ve 20. maddesi

-3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 13/1 maddesi

-4422 sayılı (Mülga) Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu’nun 12.maddesi

-1072 sayılı Rulet, Tilt, Langirt ve Benzeri Oyun Aletleri ve Makineleri Hakkındaki Kanun’un (Mülga) 2/3 maddesi

Ayrıca, ertelemeyle ilgili olarak çıkarılan özel kanunlar da bulunmaktadır.

Bunlar:

-21.12.2000 tarihli ve 4616 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıvermeye Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun”⁶⁰⁴

-28.08.1999 tarihli ve 4454 sayılı “Basın ve Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun”

5237 sayılı TCK’nın “özel kanunlarla ilişkin” başlıklı 5. maddesine göre, 5237

603-MOLLAMAHMUTOĞLU/SAVAŞ, s. 1541

604-4616 sayılı yasa hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz; **DEMİRBAŞ** Timur: “Af Tartışmaları ve 4616 sayılı 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun”, Anayasa Mahkemesi’nin 39. Kuruluş Yılı Dönümü Sempozyumu, Ankara 2001, s.s. 78-97, s. 78-97; **AKIN** Halit: “4616 sayılı Yasanın Getirdikleri”, ABD, S.2001/1, İlksan Matbaası, s.s. 147-152, s. 147-152; **HEKİMOĞLU** M.Fahrettin: “4616 sayılı 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartlı Salıvermeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun’un Uygulanması”, ABD, S.2001/1, İlksan Matbaası, Ankara 2001, s.s. 153-168, s. 153-168; **ÖZSOY** Nevzat: “4616 Sayılı Yasa Üzerine Düşünceler”, ABD, S.2001/1, İlksan Matbaası, Ankara 2001, s.s. 169-189, s. 169-189; **SANCAR** Türkan Yalçın: “Anayasa Mahkemesinin 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıvermeye Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun Hakkında Verdiği İptal Kararına İlişkin Bir Değerlendirme”, ABD, S. 2002/2, İlksan Matbaası, Ankara, s.s. 155-173, s. 155-173; **ALACAKAPTAN** Uğur: “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıvermeye Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun’a Genel Bir Bakış”, Anayasa Mahkemesi’nin 39. Kuruluş Yılı Dönümü Sempozyumu, Ankara 2001, s.s. 379-400, s. 379-400; **İNCEOĞLU** Sibel: “Türk Anayasa Mahkemesi ve İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Eşitlik ve Ayrımcılık Yasağı Çerçevesinde Af, Şartla Salıverme, Dava ve Cezaların Ertelenmesi”, Anayasa Mahkemesi’nin 39. Kuruluş Yılı Dönümü Sempozyumu, Ankara 2001, s.s. 41-70, s. 41-70; **ŞEN** Ersan: “Türk Ceza İnfaz Sistemi ve 4616 sayılı Kanun”, Pertev BİLGİN’e Armağan, İstanbul 2003, s.s. 387-398, s. 387-398

sayılı TCK'nın genel hükümleri özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında da uygulanacaktır.

3.5. Erteleme Hakkında Öğretideki Görüşler

3.5.1. Lehteki Görüşler

Erteleme kurumunun gerekliliğini savunanlar hürriyeti bağlayıcı cezaların sakıncaları üzerinde ısrarla durmuşlardır. İlk ileri sürülen sakınca olarak da cezaevinde birkaç gün bile geçirmenin psikolojik ve pedagojik olarak cezanın ıslah etme amacını ortadan kaldırmasını göstermişlerdir. Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların ıslah edici olmadığı, sakıncalı olduğu ve bu sakıncaların da erteleme kurumu ile ortadan kaldırılmaya çalışıldığı savunulmuştur.⁶⁰⁵

Hürriyeti bağlayıcı cezaların korkutuculuğu daha çok manevidir. Suç işlemeyi alışkanlık haline getirmiş olanların cezaevine girme korkusu az olmakta ya da hiç bulunmamakta iken dürüst bir kişi için sırf cezaevine girmiş olma lekesi bile cezaevinde kapalı kalmaktan daha korkutucu olabilmektedir. Dürüst kişiler için cezanın genel önleme özelliği bu korkudan kaynaklanıp cezası ertelenen dürüst kişilerin cezaevine girerek suç işlemeyi önleyen korkularının yok olması engellenmiş olmaktadır.⁶⁰⁶ İlk kez suç işleyen hükümlülere verilen bu şans onların bir daha suç işlemelerini ve birer suç makinesine dönüşmelerini önlemiş olacaktır.⁶⁰⁷

Erteleme kurumu özellikle kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların hükümlüler üzerindeki olumsuz etkilerini önlemekte, bir yandan da cezaevinin kalabalıklaşmasını önleyerek hem cezaevinde farklı türdeki suçluların bir araya gelmelerine engel olunmakta diğer yandan da devletin gereksiz masraf yapmasına engel olunmaktadır.⁶⁰⁸

Hürriyeti bağlayıcı cezaların infazı, hükümlüyü zorunlu olarak ailesinden ve sosyal çevresinden uzaklaştıracağından zorunluluk olmadıkça kapalı yerde infaz yoluna başvurulmamalıdır. Erteleme kurumu ile hükümlü cezaevine konulmadan, ceza yaptırımının korkutucu etkisi sürdürülebilecektir.⁶⁰⁹

Ayrıca erteleme iyi bir ceza politikası aracı olduğu, bu kurumun uygulanmasıyla failin mükerrirliğinin önüne geçildiği, iyi halinin teşvik edildiği ve cezanın bireyselleştirilebilmesini⁶¹⁰ sağladığı belirtilmiştir.⁶¹¹

605-ÖNDER: Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler, s. 79

606-DENİZHAN: "Yeni Türk Ceza Kanununda Erteleme Kurumu Üzerine Bir İnceleme", s. 221

607-AKBULUT İlhan: "Cezaların Tecili", Yargıtay Dergisi, C.21, S.1-2, Ankara 1995, s.s. 81-94, s. 86

608-DENİZHAN: "Yeni Türk Ceza Kanununda Erteleme Kurumu Üzerine Bir İnceleme", s. 221

609-ÖNDER: Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler, s. 75-76

610-Erteleme kurumunun cezanın bireyselleştirilebilmesi amacıyla etkin şekilde uygulanabilmesi için

3.5.2. Aleyhteki Görüşler

Erteleme kurumunun aleyhinde ileri sürülen görüşler bu kurumun ceza hukuku ilkelerini zedeleyeceği ve hatta ortadan kaldıracığı esastan hareket etmektedir.⁶¹²

Hürriyeti bağlayıcı cezalar kısa süreli de olsa kişiler üzerinde caydırıcılık etkisini göstererek, ceza yaptırımında bulunması gereken “genel önleme” niteliğini sağlamaktadır. Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar iddia edildiği gibi korkutuculuk özelliğini sağlamıyorsa bu durum onların ortadan kaldırılmasını değil daha iyi ve etkin bir biçimde uygulanmalarının çarelerinin aranmasını gerektirmektedir. Erteleme bir kurum olarak kabul edildiğinde genel önleme niteliğini ortadan kaldırmakta ve ilk defa suç işleyen kişiye ceza verilmez anlayışının yerleşmesine yol açmaktadır. Böylece suçlu cezasını çekmeyecek ve cezanın infaz edilmemesi sonucunda da cezanın toplum nazarındaki korkutuculuk özelliği kalmayacak; cezada bulunması gereken “genel önleme” niteliği tamamen ortadan kalkacaktır.⁶¹³

Erteleme kurumu faile göre ceza kanununun farklı uygulanması sonucunda, kanun önünde eşitlik ilkesinin bozulmasına neden olmaktadır. Korkutucu-caydırıcı niteliğiyle tehdit eden ancak infaz edilmeyen cezalar devlet otoritesini zaafa uğratacağı gibi, pedagojik olarak cezanın ıslah etme amacını da ortadan kaldıracak, ayrıca infaz edilmeyen cezalar kanunlara karşı saygısızlık ve kanun tanımazlığı da teşvik edecektir.⁶¹⁴

Ertelemeye;

“Suçlunun serbest bırakılmasını anlayamayan halk adaletin güçsüz olduğuna inanır. Bu durum ceza yaptırımının kesinliğini zayıflatır.

Kanunun çeşitli suçlulara farklı uygulanması sonucunu doğurduğundan keyfi tedbirlerin kaynağını oluşturur.

---

sanık hakkında hazırlanmış sosyal bir rapora müracaat etmeleri bir ihtiyaç olarak belirlemektedir. YÜCEL M. Tören: “Suçluluğun Önlenmesi ve Suçluların İyileştirilmesi”, Adalet Dergisi, S. 4-5, Ankara 1972, s.s. 332-342, s. 339

611-ÇOLAK/ALTUN: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 113; ÇOLAK/ALTUN: “Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Cezaların Ertelenmesi”, s. 10; EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 797 vd; ÇALKIN Fahri: “Ertelemenin Muhtelif Şekilleri ve Bunların Fayda ve Mahzurları”, Adalet Dergisi, S. 5, Ankara 1946, s.s. 487-498, s. 492-493; SOYASLAN: Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 554

612-ÖNDER: Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler, s. 76

613-ÖNDER: Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler, s.76; DENİZHAN: “Yeni Türk Ceza Kanununda Erteleme Kurumu Üzerine Bir İnceleme”, s. 221; ÇOLAK/ALTUN: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 113 vd; ÇOLAK/ALTUN: “Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Cezaların Ertelenmesi”, s.10-11; ERDEM: “Ceza Hukukunda Cezaların Ertelenmesine İlişkin Düzenlemelere Anayasal Bakış”, s. 22; EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 798-799

614-ÖNDER: Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 691

Kamu hukuku bakımından özel af etkisi meydana getirdiğinden, yasama organının yetkisi yargıca devredilmiş ve erteleme halinde cezanın suçluya azap ve ıstırap verici niteliği tamamıyla ortadan kalkmış olur.

Suçlunun cezasız kalmasını ve suç ile bozulan ahlak düzeninin yeniden sağlanmasını amaç edinen mutlak adalet prensibi zarar görür.

Suçlu ıslah olmuş olmaz. Hükümlü ertelemeyi müteakip her türlü kötü harekette bulunabileceğinden kurum “nedamet” in (pişmanlık) değil kurnazlığın, cesaretin ödülü haline gelir.

Yargıcın bir taraftan mahkumiyet hükmü verirken diğer taraftan da cezanın infazının ertelenmesine karar vermesi ceza uygulamasının ciddiyeti ile bağdaşmaz” şeklinde kurumun aleyhinde görüşler ileri sürülmüş ise de bu düşünceler erteleme düşüncesinin ilk olarak ortaya atıldığı dönemlerde söz konusu edildiğinden bugün için erteleme kurumuna yönelik bu tartışmaların fazla pratik bir anlamı kalmamıştır.⁶¹⁵

3.6.Ertelemenin Koşulları

Türk Hukuku’na cezaların ertelenmesi kurumu ilk olarak 1926’da 765 sayılı eski TCK ile birlikte girmiştir. Ancak eski yasanın ertelemenin koşullarını düzenleyen hükümlerinden bazıları 1965’de 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun ile düzenlendiğinden yürürlükten kalkmıştır. 2005 yılı itibariyle erteleme kurumuna sadece yeni 5237 sayılı TCK’da yer verilmiştir (5237 sayılı TCK m.51) 5237 sayılı kanun uygulamasıyla koşullu af olmaktan çıkarılıp ceza infaz kurumu haline getirilen erteleme kurumu 765 sayılı TCK ve 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun’dan oldukça farklı şekilde düzenlenmiştir.

5237 sayılı TCK’da yalnızca hapis cezasının ertelenmesi kabul edilmiştir. Para cezasının ertelenmesi imkanı yoktur. Oysa 647 sayılı kanun ise her iki cezanın da ertelenebilmesini kabul etmişti.⁶¹⁶

Erteleme gerekçeleri değişmiştir. 647 sayılı kanunun 6. ve 2253 sayılı kanunun 38. maddeleri “Failin geçmişteki hali ve suç işleme hususundaki eğilimine göre cezanın ertelenebileceğini” belirtmişken 5237 sayılı TCK’da erteleme gerekçesi “Failin suçu

---

615-ÇOLAK/ALTUN:“Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Cezaların Ertelenmesi”,s. 10-11; ÇOLAK/ALTUN:

Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 113-114; DÖNMEZER/ERMAN, s. 14-15

616-765 sayılı TCK dönemindeki uygulamada ağır veya hafif para veya bir yıla kadar (bir yıl dahil) ağır hapis veya iki yıla kadar (iki yıl dahil) hapis veya hafif hapis cezalarının ertelenmesi mümkündür. Ancak tazminat kabilinden para cezaları, emniyet tedbirleri, mahkeme masrafları şahsi haklar, müsaderesi kanunen mecburi olan eşyanın müsaderesi kararının ertelenmesinin mümkün olmadığı kabul ediliyordu. 765 sayılı kanun dönemindeki erteleme uygulamalarına dair daha geniş açıklamalar için Bkz; DÖNMEZER/ERMAN, s. 20 vd.

işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlıktır”

-647 sayılı kanunun 6. maddesi ve 2253 sayılı kanunun 38. maddesi ile 11-15 yaş arası ve 15-18 yaş arası için ayrı ayrı olan düzenlemeler 5237 sayılı TCK ile teke indirilmiştir. (5237 sayılı TCK m.51)

-5237 sayılı TCK’da tıpkı 2253 sayılı kanun 38. maddesindeki gibi denetim süresi belirlenmesi uygulamasında hakime takdir yetkisi tanınırken 647 sayılı kanun uygulamasında böyle bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. 765 sayılı TCK 94. maddesindeki sürelerle göre de 5237 sayılı TCK’daki süreler farklıdır.

-5237 sayılı yeni TCK ile denetim süresi içinde denetimli serbestlik sistemi getirilmiştir.⁶¹⁷ Ayrıca denetim süresi içinde hükümlüyle ilgili olarak uzman bir kişinin görevlendirilmesi yeniliği de getirilmiştir.

-765 sayılı TCK sisteminde deneme süresi içinde fail suç işlemezse ertelenen mahkumiyet esasen hiç vaki olmamış sayılırken; 5237 sayılı yeni TCK ’da fail denetim süresi içinde suç işlemezse ceza infaz edilmiş sayılmaktadır.⁶¹⁸

-765 sayılı TCK’da ertelenen ceza tekerrüre esas sayılmazken, 5237 sayılı yeni TCK’da erteleme tekerrüre esas sayılır hale getirilmiştir.

-765 sayılı TCK açısından da 5237 sayılı TCK açısından da askeri suç ve cezalara TCK’nun ertelemeye ilişkin hükümleri uygulanamamaktadır.

Erteleme ceza kanununda düzenlenmiş olmakla birlikte bir maddi ceza hukuku kurumu değil, bir ceza infaz kurumudur.⁶¹⁹ Ancak infaz hukuku kuralları için söz konusu olan derhal uygulanma ilkesi ertelemeye ilişkin hükümler açısından geçerli değildir. (5237 sayılı TCK m. 7/3)

617-**GANDİNİ** Luisa: “Avrupa’da Diğer Yargı Sistemleri İçinde Denetimli Serbestlik Ve Yardım Servisinin Rolüne İlişkin Örnekler” (25-28.01.2005 tarihli seminerden) (Çev: Erhan POLAT), Türkiye’de Denetimli Serbestlik Hizmetlerinin Geliştirilmesi Semineri, Ankara 2005, s.s. 43-55, s. 43-53

618- “...647 sayılı yasanın 6. maddesi ile 5237 sayılı TCK’nun 51. maddesinde düzenlenen “erteleme” kurumu farklı hukuki sonuçlara tabi olup; 5237 sayılı TCK m. 51/7’de “Cezası ertelenen hükümlünün denetim süresi içinde kasıtlı bir suç işlemesi veya kendisine yüklenen yükümlülüklerle hakim uyarısına rağmen uymamakta ısrar etmesi halinde; ertelenen cezanın kısmen veya tamamen infazı kurumunda çektirilmesine karar verileceği” öngörüldüğünden yeni düzenlemenin 647 sayılı yasanın 6. maddesindeki düzenlemeye göre sanık aleyhine olduğu gözetilmeden önceki ve sonraki ceza kanunlarının karşılaştırılmasında lehe yasanın belirlenmesi hususunda yerinde olmayan gerekçe ile yazılı şekilde uygulama yapılması...”⁶ C. D.’nin 12.11.2007 tarih ve 2005/18103 esas -2007/12171 karar sayılı kararı. **ARTUÇ** Mustafa/**HIRSLI** Tahir: Hüküm Kurma Esasları, AdaletYayımları, 2008, s. 240’da 145 nolu dipnottan naklen

619-5237 sayılı TCK m.51 gerekçesi

3.6.1.Hapis Cezası Koşulu

5237 sayılı YTCK erteleme kurumu açısından işlenen suçtu değil mahkum olunan cezanın türü ve miktarını göz önünde tutmuştur. YTCK sadece hapis cezalarının ertelenmesini kabul etmiş olup adli para cezaları ve güvenlik tedbirlerinin ertelenebilmesi mümkün değildir. 647 sayılı kanuna göre ise para cezaları da ertelenebiliyordu.(Mülga 647 sayılı kanun m.6/1)⁶²⁰ Hapis cezaları dışında adli para cezalarının ve güvenlik tedbirlerinin ertelenememesi açısından 647 sayılı Ceza İnfaz Kanunu'nun düzenlenmesi YTCK düzenlemesine göre failin lehinedir.

Para cezalarında erteleme kabul edilip edilmemesi noktasında öğretide farklı görüşler ileri sürülmekte ve ceza kanunlarında farklı düzenlemeler yer almaktadır. Para cezasının ertelenmesini savunanlar hürriyeti bağlayıcı cezaların ertelenmesini kabul edip para cezasının ertelenmesinin kabul edilmemesini bir çelişki olarak görmektedirler. Para cezalarında ertelemeye muhalif görüşte olanlar ise erteleme ceza infaz kurumlarından gelebilecek sakıncaları ortadan kaldırma amacıyla kabul edildiğini bu sakıncaların para cezalarının infazında söz konusu olmadığını ayrıca ertelenen para cezasının hükümlüyü ıslah etmekten uzak olduğunu belirtmektedirler.⁶²¹

Hapis cezalarının ertelenebilmesine karşın adli para cezalarının ertelenememesi YTCK açısından bir çelişki teşkil etmemektedir. Çünkü YTCK'nın kabul ettiği sistemde ertelenen hapis cezasının infazı erteleme süresince devam etmektedir. Cezası ertelenen hükümlü hakkında denetimli serbestlik tedbirleri uygulanarak denetim süresinde cezanın infazı infaz kurumu dışında gerçekleştirilmektedir.⁶²²

YTCK sisteminde adli para cezasının ertelenmesi kabul edilmediği için bir suç nedeniyle kanunda hem hapis hem de adli para cezası öngörülen hallerde sadece hapis cezası ile ilgili olarak erteleme kararı verilebilecektir. Adli para cezasının ertelenemiyor olması hapis cezasının ertelenmesine engel teşkil etmeyecektir. YTCK açısından erteleme bölünmezliği ilkesi bu açıdan geçerli değildir.⁶²³ Fakat hapis cezası ile adli para cezasının kanunda seçimlik ceza olarak kabul edilmesi halinde ise⁶²⁴ mahkeme

---

620-DENİZHAN: "Yeni Türk Ceza Kanununda Erteleme Kurumu Üzerine Bir İnceleme", s. 223

621-DÖNMEZER/ERMAN, s. 22 vd.

622-TURHAN: "Yeni Türk Ceza Kanunu'na Göre Cezaların Ertelenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar", s. 29

623-ÖZGENÇ: Türk Ceza Kanunu Şerhi, 2006, s. 645-646; KOCA/ÜZÜLMEZ, s. 457

624-Örneğin; TCK 151. maddesinde düzenlenen mala zarar verme suçu "*Başkasının taşınır veya taşınmaz malını kısmen veya tamamen yıkan, tahrip eden yok eden, bazen kullanılamaz hale getiren veya kirlen kişi, mağdurun şikayeti üzerine, dört aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.*"

hapis cezasına hükmettiği takdirde hapis cezası ertelenebilecek, adli para cezasına hükmettiği takdirde ise ertelenemeyecektir. Hapis cezasının ertelenmesi durumunda cezanın infazının devam ettiği kabul edildiği için para cezasının ertelenemiyor olması çelişki oluşturmayıp Anayasa'da yer alan eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmeyecektir. Ancak hakim adli para cezasının miktarını tayin ederken failin ekonomik durumunu dikkate alarak ödeyebileceği miktarda cezaya hükmetmelidir. Ödeme gücünü aşacak şekilde adli para cezasına hükmedip ödenmediği için de para cezasının hapse çevrilerek infazına gidilmesi adil olmayacaktır. Hapis cezası ile adli para cezasının seçimlik ceza olarak kanunda öngörüldüğü hallerde, ödeme zorluğu yaşayabilecek hükümlü hakkında adli para cezası yerine koşulları gerçekleşmişse hapis cezasına hükmedip ertelenmesi daha uygun olabilir. Ancak böyle durumlarda ertelemeye karar verilmesi her zaman hükümlü lehine bir sonuç olarak kabul edilemez. Çünkü kasıtlı bir suç nedeniyle üç aydan fazla hapse mahkumiyet daha sonra işlenen suçun cezasının ertelenmesine engel teşkil ederken aynı suç nedeniyle para cezasına mahkumiyet ise daha sonra işlenen suçun cezasının ertelenmesine engel teşkil etmemektedir. YTCK sadece hapis cezalarının ertelenmesini kabul ettiği için güvenlik tedbirlerinin ertelenmesi de söz konusu değildir. YTCK 53. maddede düzenlenen güvenlik tedbirlerinin çoğu 765 sayılı TCK'da hapis cezasına mahkumiyete ek (fer-i) ceza olarak kabul edilmişti (765 sayılı TCK 20, 25, 31, 33, 34, 35, 41. maddeleri). Bu ek cezaların da 765 sayılı TCK 91. maddeye göre ertelenmesi mümkündür. 765 sayılı TCK madde 91'e göre mahkeme kararında açıkça belirtilmediği sürece asıl cezanın ertelenmesi halinde fer'i ceza da ertelenmiş sayılıyordu. Mahkemenin fer'i cezanın ertelenmesini uygun bulmuyorsa kararında bu cezayı erteleme kapsamı dışında bıraktığını açıkça belirtmesi gerekiyordu. 5237 sayılı YTCK'da (m.51) erteleme kurumu sadece hapis cezaları açısından kabul edildiği için YTCK madde 53'de yer alan belli hakları kullanmaktan yoksun bırakma şeklindeki güvenlik tedbirlerinin ertelenmesi söz konusu değildir. Buradaki yoksunluklara hapis cezasına mahkumiyetin kanuni sonucu olarak hükmedilmektedir. Ancak bu hak yoksunlukları bir ceza olmadığı için erteleme bölünmezliği ilkesi de söz konusu olmamaktadır. 765 sayılı TCK'nın düzenlenmesi bu açıdan failin lehinedir.

Mahkum olunan hapis cezası süre olarak erteleme kapsamında olmakla birlikte kısa süreli olduğu için YTCK 50. madde uyarınca seçenek yaptırım olarak adli para cezasına veya diğer bir tedbire çevrilmişse çevrilen bu adli para cezasının veya tedbirin ertelenmesi söz konusu değildir. Çünkü YTCK m. 50/5 uyarınca uygulamada asıl

mahkumiyet bu madde hükümlerine göre çevrilen adli para cezası veya tedbirdir. Bu nedenle mahkeme kısa süreli hapis cezası hakkında seçenek tedbirlere çevirirken cezanın ertelenmesini de göz önünde tutarak hangi sonucun failin lehine ve cezadan beklenen amaca uygun olacağını değerlendirmelidir. Ancak ertelenmesi mümkün bir cezanın ertelenmeyerek 50. madde uyarınca seçenek tedbirlere çevrilmesi failin aleyhine de olsa tek başına kararın Yargıtay tarafından bozulması nedeni olmamalıdır. Çünkü hakim somut olayda cezanın ertelenmesinin mi yoksa, seçenek yaptırımlara çevrilmesinin mi ceza yaptırımından beklenen uyarı fonksiyonunu ve kişinin etkin pişmanlık duymasını sağlayacağını göz önünde bulundurmalıdır.⁶²⁵

3.6.2. Hapis Cezasının Süresi Koşulu

5237 sayılı YTCK'ya göre hapis cezasının ertelenebilmesi için hükmolunan hapis cezasının iki yıldan fazla olmaması gerekmektedir. Suçun kasıtlı veya taksirli olmasının bir önemi yoktur. Ancak fiili işlediği sırada 18 yaşını doldurmamış veya 65 yaşını bitirmiş olan kişilerin mahkum oldukları üç yıla kadar (üç yıl dahil) olan hapis cezaları ertelenebilecektir. (5237 sayılı TCK m. 51/1) 647 sayılı kanunda ise ertelenebilecek cezaların süresi daha farklı olarak düzenlenmişti. 647 sayılı kanunun m. 6'ya göre 1 yıla kadar ağır hapis veya iki yıla kadar hapis veya hafif hapis cezaları ertelenebiliyordu. Diğer taraftan 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'a göre on beş yaşını doldurmamış küçüklerin üç yıla kadar hürriyeti bağlayıcı cezaları ertelenebilmekteydi. (2253 sayılı kanun m. 38)

5252 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanun ile ağır hapis cezaları aynı süreli hapis cezasına dönüştürüldüğü için (5252 sayılı kanun m. 6) artık eski TCK'ya göre verilmiş olan 2 yıla kadar (2 yıl dahil) ağır hapse mahkumiyetler de erteleme kapsamına girmiştir. Bu açıdan YTCK'nın 51. maddesi eski düzenlemeye göre daha lehedir.

Birden fazla suçtan dolayı mahkumiyet halinde hapis cezasının ertelenmesi açısından cezaların toplam süresinin mi? yoksa her bir suçun cezasının mı? göz önünde bulundurulması gerektiği konusunda; örneğin fail hakkında birinci suçtan 1 yıl 3 ay, ikinci suçtan dolayı da 1 yıl 6 ay hapis cezası verilmiştir. Bu durumda her bir hapis cezası ayrı ayrı dikkate alındığında (süre yönünden) erteleme kapsamına girmekte buna karşın toplam ceza göz önünde bulundurulduğunda ise (iki yıllık süreyi aştığı için)

625-TURHAN: "Yeni Türk Ceza Kanunu'na Göre Cezaların Ertelenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar", s. 29-31

erteleme kapsamı dışında kalmaktadır. Eski TCK ve Ceza İnfaz Kanunu açısından Yargıtay'ın uygulaması erteleme toplam ceza miktarı üzerinden yapılacağı, mahkumiyet hükümlerinin tek tek erteleme kapsamında olmakla birlikte bu cezalar toplandığı zaman erteleme için kabul edilen sınırı aşması halinde ertelemeye karar verilemeyeceği yönündeydi.⁶²⁶ Ancak 5237 sayılı YTCK cezaların içtimainı kabul etmemiştir. 5275 sayılı CGTİHK'un 99. maddesine göre *“Bir kişi hakkında hükmolunan her bir ceza diğerinden bağımsızdır, varlıklarını ayrı ayrı korurlar. Ancak bir kişi hakkında başka başka kesinleşmiş hükümler bulunur ise 107. maddenin uygulanabilmesi yönünden mahkemedden bir toplama kararı istenir.”* Buna göre bir kimsenin işlediği her bir suç için hükmolunan cezalar bağımsızlıklarını korumaktadırlar. Bu cezalar hüküm belirlenirken toplanmayacak sadece 107. maddede düzenlenmiş olan koşullu salıvermenin uygulanması açısından bir toplama yapılacaktır. Bu nedenle artık YTCK açısından erteleme süresi belirlenirken her bir suç için verilen cezanın 2 yıllık süreyi aşıp aşmadığı göz önünde bulundurulacaktır. Erteleme süresi açısından ve diğer koşulların da varlığı halinde her bir suç açısından ayrı ayrı erteleme kararı verilecektir.

Ertelenebilecek cezanın süresi belirlenirken infazı gereken süre değil hükmolunan süre esas alınacaktır. Bu nedenle tutuklulukta veya gözaltında geçen süreler ile diğer özgürlük kısıtlamaları bu sürenin hesaplanmasında dikkate alınmayacaktır. Bunun sonucu olarak mahkum olunan ceza miktarı erteleme kapsamı dışında kalmakla birlikte tutuklulukta geçen sürenin mahsup edilmesi sonucu arta kalan ceza erteleme kapsamına girse bile artık erteleme mümkün olmayacaktır.

Eski kanun sistemine göre hükümlü mahkum olduğu hapis cezasının tamamını tutuklulukta geçirmiş olsa bile erteleme kararı verilmesinde menfaati vardır. Çünkü erteleme halinde deneme süresi iyi halli olarak geçirildiği takdirde mahkumiyet gerçekleşmemiş sayılıyordu. YTCK açısından ise bu durumda erteleme kararı vermeye gerek yoktur. Çünkü erteleme süresince cezanın infazının devam ettiği kabul edilmektedir. Tutukluluk süresince de ceza infaz edilmiş olduğu ve artık infazı gereken bir ceza bulunmadığı için hükümlü hakkında cezanın ertelenmesinin pratik bir anlamı bulunmamaktadır.⁶²⁷

626-Bu konudaki Yargıtay kararları ve eleştirisi için Bkz; **DÖNMEZER/ERMAN**, s. 29 vd.

627-**TURHAN**: “Yeni Türk Ceza Kanunu’na Göre Cezaların Ertelenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar”, s. 31-33; **GÜNAY** Erhan: Uygulamalı Ceza Davalarında Hüküm Kurma Esasları ve Hükümün Bozdurulması, Seçkin Yayınları, Ankara 2006, s. 73-74; **KOCA/ÜZÜLMEZ**, s. 457-458; **ÖZTÜRK** Bahri/**ERDEM** M.Ruhan: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara 2008, s. 368-369; **CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT**, s. 666; **AKKAYA**, s. 106-

3.6.3.Sabıka Koşulu

Erteleme kararının verilebilmesi için hükümlünün daha önceden kasıtlı bir suç nedeniyle 3 aydan fazla hapis cezasıyla mahkum edilmemiş olması gerekmektedir. Hükümlünün daha önceden kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapse mahkum edilip edilmediği adli sicil bilgilerinden hareketle tespit edilecektir. Adli Sicil Kanunu'nun 9. maddesi çerçevesinde adli sicil bilgilerine ilişkin kaydın silinme şartları gerçekleşmiş ve adli sicil bilgilerine ilişkin kayıtlar silinerek arşive kaldırılmış olsa dahi yine aynı kanunun 10. maddesi çerçevesinde erteleme konusunda karar verilirken yine mahkeme tarafından arşivden bu bilgilerin istenmesi ve erteleme konusunda dikkate alınması mümkündür. TCK sisteminde önceki mahkumiyetin erteleme bakımından dikkate alınması hususu adli sicildeki bilgilerin silinmesiyle sınırlı değildir.⁶²⁸

Kanun önceki mahkumiyet açısından kasıtlı bir suçtan dolayı 3 aydan fazla hapse mahkum olmamış olma şartını aradığından önceki mahkumiyetin taksirli suçla ilişkin olması halinde cezanın süresi ne olursa olsun daha sonra işlenen suçtan dolayı verilen hapis cezası şartları varsa ertelenebilecektir.

Fail hakkında daha önceden birden fazla hapis cezasına mahkumiyet kararı verilmişse, erteleme açısından bunların toplam süresi değil her birinin ayrı ayrı üç aylık süreyi geçip geçmediği araştırılmalıdır.

Önceki mahkumiyetin ertelemeye engel olucu etkisinin herhangi bir süreyle sınırlı olup olmadığı konusunda ise tekerrür uygulamasına esas olmayacak derecede eski olan bir mahkumiyetin ikinci suçun ertelenmesine engel teşkil etmemesi gerektiği öğretide savunulmuştur.⁶²⁹

Ertelemenin mümkün olması için kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkum edilmemiş olmak şartı arandığından daha önce verilmiş olan para cezası veya güvenlik tedbiri de ertelemeye engel oluşturmaz. Daha önce hükmedilmiş olan kısa

---

107; **ÇINAR**: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 63-69; **ÇOLAK/ALTUN**: “Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Cezaların Ertelenmesi”, s. 25; **ŞAHBAZ**, s. 115 vd; **DENİZHAN**: “Yeni Türk Ceza Kanununda Erteleme Kurumu Üzerine Bir İnceleme”, s. 223-225; **ÇOLAK/ALTUN**: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 173-175; **İÇEL** Kayıhan/ **AKINCI** Füsun/**ÖZGENÇ** İzzet/**SÖZÜER** Adem/**MAHMUTOĞLU** Fatih/**ÜNVER** Yener: Yaptırım Teorisi, 1. Baskı, İstanbul 2000, s. 390-397; **PARLAR/ HATİPOĞLU**: 5237 Sayılı TCK’ya Göre Suçlarda Teşebbüs İştirak İçtima ve Yaptırımlar, s. 359-360; **PARLAR/ HATİPOĞLU**: Türk Ceza Kanunu Yorumu, C. 1, s. 859; **ÖZBEK**: Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı(Genel Hükümler)-TCK İzmir Şerhi, s. 563-564; **ARTUÇ/HIRSLI**, s. 241-243; **ÖZGENÇ**: Türk Ceza Kanunu Şerhi (Genel Hükümler), 2006, s. 644-646

628-**KESKİNSOY** Ömer: “Hapis Cezalarının Ertelenmesi”, ABD, S. 2006/2, Ankara 2006, s.s. 45-53, s. 48-51

629-**ARTUÇ/HIRSLI**, s. 246-247

sürelî hapis cezasının adli para cezasına ya da seçenek tedbirlerden birine çevrilmiş olması durumunda da çevrilen adli para cezası ya da tedbir sonradan hükmedilen hapis cezasının ertelenmesine engel değildir. Çünkü TCK m. 50/5’de düzenlenen “*Uygulamada asıl mahkumiyet bu madde hükümlerine göre çevrilen adli para cezası veya tedbirdir.*” hükmü gereği ertelemenin şartları araştırılırken önceden vaki olan mahkumiyet para cezası veya tedbir olarak görünecektir. Öte yandan hükümlü önceden adli para cezasına mahkum edilmiş ve bunun ödenmemesi nedeniyle adli para cezası yerine hapis cezası çektirilmişse asıl mahkumiyetin çevrilen adli para cezası veya tedbir olduğuna ilişkin düzenleme (TCK m. 50/5) uygulama alanı bulmayacağı için (TCK m. 50/6-2. cümle gereğince) hapis cezasına mahkum edilmiş sayılacak ve bu yüzden de yeniden işlenen suçtan dolayı hükmedilen hapis cezasının ertelenmesi yoluna gidilemeyecektir.⁶³⁰

647 sayılı mülga infaz kanunu m. 6’da “Kesin olarak mahkum edilmiş olmak”tan söz edildiği halde TCK m. 51’in uygulanması bakımından da önceki mahkumiyetin “kesinleşmiş” olması gerekmektedir. Kasıtlı bir suç nedeniyle 3 aydan fazla mahkumiyet yeterli olup bu cezanın infaz edilmiş olmasının bir önemi yoktur. Ayrıca önceki mahkumiyetin ilişkili olduğu suçun ertelemeye konu hapis cezasının ilişkili olduğu suçtan önce işlenmiş olması gibi bir zorunluluk da aranmamıştır. Önemli olan suç daha önce veya sonra işlenmiş olsun mahkumiyetin önce olmasıdır.

Önceden bir “mahkumiyet” bulunması arandığı için önceki suçtan dolayı verilecek cezanın önödeme veya uzlaşmaya konu yapılmış olması, dava zamanaşımına uğraması, şikayete tabi olup da şikayetin geri alınması veya önceki mahkumiyete dayanak olan fiilin sonradan suç olmaktan çıkarılması durumlarında ortada bir “mahkumiyet” bulunmadığı için yeni suçtan dolayı verilen hapis cezasının ertelenmesini engelleyen bir durum yoktur. Buna karşılık önceki hapis cezası ertelenmişse yeni suç ister denetim süresi içinde, isterse denetim süresi dolduktan sonra işlensin yeni suçtan dolayı verilen hapis cezası ertelenemez. Çünkü YTCK sisteminde 647 sayılı kanundan farklı olarak denetim süresinin olaysız geçirilmesi durumunda ceza yalnızca “*infaz edilmiş ayılmakta*” buna karşılık mahkumiyet varlığını korumaktadır. Yine önceki mahkumiyetin ceza zamanaşımına veya özel affa uğraması durumunda önceki mahkumiyet varlığını koruyacağı için yeniden işlenen suçtan dolayı hükmedilen

---

630-Buna karşılık mahkum olunan adli para cezasının ödenmemesi nedeniyle hükümlü hakkında 5275 sayılı CGTİHK’un 106. maddesine göre uygulanan tazyik hapsi ertelemeye engel değildir.

hapis cezasının ertelenmesi söz konusu olmayacaktır.

Bunun gibi koşullu salıvermede yeni suç ister koşullu salıvermenin denetim süresi içinde isterse denetim süresi dolduktan sonra işlenmiş olsun mahkumiyet hükmü var olmaya devam ettiğinden (5275 sayılı CGTİHK m.107/14) erteleme mümkün değildir.

5237 sayılı TCK m. 51’de adliye mahkemeleri dışındaki mahkemelerin verdiği mahkumiyet hükümlerinin ertelemeye engel olması yönünde bir ayırım yapılmamıştır. Yine kanunda yabancı mahkemelerden verilen hangi mahkumiyetlerin tekerrüre esas olacağı gösterilmişken erteleme açısından böyle bir düzenleme bulunmamaktadır.⁶³¹

3.6.4.Liyakat Koşulu

Yukarıda açıklanan şartlar erteleme kurumunun objektif şartlarını oluştururken sanığın liyakat koşulu erteleme kurumunun subjektif şartını oluşturmaktadır. TCK 51. maddede “ertelenebilir” şeklinde düzenleme yapıldığından diğer koşullar gerçekleşse bile erteleme hakim tarafından takdirine bağlı bir kurum olarak ortaya çıkmaktadır. Hakim yargılama sürecinden edindiği izlenime göre sanığın ileride tekrar suç işlemeyeceğine kanaat getirirse ertelemeye karar verecek, kanaat getirmezse cezayı ertelemeyecektir. Hakim bu kanaate sanığın yargılama sürecinde gösterdiği “pişmanlıkla” ulaşacaktır.⁶³²

647 sayılı kanun m. 6/1’de bu husus “*Geçmişteki hali ve suç işleme hususunda eğilimine göre cezanın ertelenmesi halinde ileride suç işlemekten çekinmesine sebep olacağı hakkında mahkemece kanaat edinilirse*” şeklinde formüle edilmişken 5237 sayılı TCK’nın m. 51/1-b maddesinde ise falin “*Suçtu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkemede bir kanaatin oluşması*” şeklinde ifade edilmiştir. Kanun koyucu “geçmişteki hal” ve “suç işleme hususundaki eğilim” unsurlarının yerine “sanığın

---

631-TURHAN: “Yeni Türk Ceza Kanunu’na Göre Cezaların Ertelenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar”, s. 33-35; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 664-665; AKKAYA, s. 107-108; ÇINAR: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 61-63; ÇOLAK/ALTUN: “Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Cezaların Ertelenmesi”, s. 20-23; ÇOLAK/ALTUN: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 165-170; PARLAR/HATİPOĞLU: 5237 Sayılı TCK’ya Göre Suçlarda Teşebbüs İştirak İçtima ve Yaptırımlar, s. 360; ARTUÇ/HIRSLI, s. 244-247; KOCA/ÜZÜLMEZ, s. 458-460; ÖZBEK: Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı(Genel Hükümler)-TCK İzmir Şerhi, s. 564-565; ÖZTÜRK/ERDEM: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 369-371; DENİZHAN: “Yeni Türk Ceza Kanununda Erteleme Kurumu Üzerine Bir İnceleme”, s. 227-228; PARLAR/HATİPOĞLU: Türk Ceza Kanunu Yorumu, C. 1, s. 859-860; KAMER: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı, s. 359-360; DEMİRBAŞ: Ceza Hukuku (Genel Hükümler), s. 615-616; ÖZGENÇ: “Bir Ceza İnfaz Rejimi Olarak Erteleme”, s. 114-117

632-ÖZBEK/BACAĞSIZ/DOĞAN: Ceza Hukuku Bilgisi(Genel Hükümler), Ankara 2006, s. 355-356

yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık” formülünü getirmiştir.⁶³³

Ertelemede aranan ve hakim tarafından bizzat tespiti istenilen subjektif koşul, erteleme koşulları arasında en önemlisi ve kurumun başarılı olmasında en etkin olanıdır. Bu kadar önemli olan koşulun tespiti de son derece zordur. Ertelemenin uygulanabilmesi için hakim yargılama sürecinde sanıktaki pişmanlığı gözleyerek sanığın davranış ve sözlerini izleyerek gerçek bir pişmanlık duyup duymadığı ve pişmanlığı nedeniyle bir daha suç işleyip işlemeyeceği yönünde bir kanaate ulaşacaktır. Elbette ki subjektif bir değerlendirme olan bu gözlem ve değerlendirme için sanığın duruşmalarda hazır bulunması ve hakimin sanığı yüz yüze görmesi önemlidir. Burada istinabe yoluyla savunması alınan yani hakimin yargıladığı sanığı hiç görmemiş olması halinde bu kurumun nasıl uygulanacağı konusunda ise önemli olan dosya kapsamındaki bilgi ve belgelerden, duruşmada gözlemlenemeyen sanığın pişmanlığına dair kanaat edinebilmektir. Hakim dosyaya giren bilgi ve belgelerden sanığın pişmanlığını gözlemliyorsa erteleme kararı verebilecek, ancak görmediği sanık hakkında erteleme kararı vermemesi durumunda kararda sanığın pişmanlık göstermediğine ilişkin olumsuz kanaatin gerekçelerini açık ve dosyayla uyumlu bir biçimde gösterecektir.⁶³⁴

Sanığın işlediği suçtan duyduğu pişmanlığı gösterecek olan söz ve davranışın ne olduğu konusunda esas alınabilecek kalıplar öngörülmemiş olup hakim bu konuda çok geniş bir takdir yetkisiyle donatılmıştır. Ancak sanığın hangi söz ve davranışının pişmanlık göstergesi olarak kabul edildiğinin veya tersine sanığın hangi söz ve davranışlarının onun gerçek bir pişmanlık duymadığına delil olarak kabul edildiğinin gerekçeli kararda gösterilmesi gerekmektedir. Bu gerekçenin de dosya kapsamına uygun olması gerektiği de Yargıtay kararlarıyla istikrar kazanmış bir uygulamadır.⁶³⁵

633-Bu koşulun uygulanırılığına ilişkin eleştirel bir yaklaşım için Bkz; **YURTCAN** Erdener: “CMK’nın Üç Yıllık Değerlendirilmesi”, Cumartesi Forumları-2, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2008, s.s. 235-267, s. 245

634-**PARLAR/HATİPOĞLU**: Türk Ceza Kanunu Yorumu, C. 1, s. 860-861; **ÖZBEK**: Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı(Genel Hükümler)-TCK İzmir Şerhi, s. 565-566; **ÖZTÜRK/ERDEM**: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 371-372; **KOCA/ÜZÜLMEZ**, s. 460; **DENİZHAN**: “Yeni Türk Ceza Kanununda Erteleme Kurumu Üzerine Bir İnceleme”, s. 230-233; **TURHAN**: “Yeni Türk Ceza Kanunu’na Göre Cezaların Ertelenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar”, s. 36-37; **CENTEL/ ZAFER/ÇAKMUT**, s. 667; **AKKAYA**, s. 108-110; **ÇINAR**: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 69-70; **ÇOLAK/ALTUN**: “Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Cezaların Ertelenmesi”, s. 23-25; **PARLAR/HATİPOĞLU**: 5237 Sayılı TCK’ya Göre Suçlarda Teşebbüs İştirak İçtima ve Yaptırımlar, s. 360-361; **ÇOLAK/ALTUN**: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 170-172; **ARTUÇ/HIRSLI**, s. 247-248; **ÖZGENÇ**: “Bir Ceza İnfaz Rejimi Olarak Erteleme”, s. 117-118; **DEMİRBAŞ**: Ceza Hukuku (Genel Hükümler), s. 617

635-**GÜNAY**: Ceza Davalarında Usul ve Esaslar, s. 701-705; **KOYUNCU**: 5237 Sayılı TCK Genel Hükümler, s. 279-282

Yargıtay, yasada yazılı ifadelerin hükümde tekrar edilmesiyle⁶³⁶ ya da “*takdire*”, “*fayda görülmediğinden*”, “*kanaat gelmediğinden*”, “*dosya ve delillere göre*”, “*hadisenin mahiyeti*”, “*çevrenin durum ve özelliği*”, “*benzer kavgaların sürüp gitmesinden ötürü*”, “*yörede bu tür suçların çok yaygın olduğu*”, “*suçluların yörede artış göstermekte olduğu*” gibi soyut değerlendirmelerle yetinilmesini gerekçe olarak kabul etmemekte⁶³⁷ somut olayda erteleme şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğine dair bir araştırma yapılmamasını ya da ertelemenin reddi kararına gerekçe olarak gösterilen somut olayların kararda yer almamasını bozma nedeni olarak kabul etmektedir. Ayrıca Yargıtay’ın bazı kararlarında erteleme isteminin reddine ilişkin gerekçenin sanığın kişiliğini tahkir sonucunu doğurmayacak biçimde kaleme alınması gerektiği de kabul edilmiştir.⁶³⁸

5237 sayılı YTCK’da belli suçlar için ayrı ayrı düzenlenmiş olan etkin pişmanlık kurumunun hem bir indirim sebebi, hem de erteleme sebebi olarak kabul edilip edilemeyeceği konusunda ise YTCK’nın etkin pişmanlığı düzenleyen hükümlerine bakıldığında etkin pişmanlığın en geç kovuşturma başlamadan önce gösterilmesi arandığından ve fakat 5237 sayılı TCK m. 51’de yargılama sürecindeki pişmanlık arandığından ve buradaki yargılama süreci de kamu davası açıldıktan sonraki yani kovuşturma dönemine tekabül ettiğinden etkin pişmanlığın aynı anda hem indirim, hem de erteleme sebebi olarak kullanılabilmesi mümkün görünmemektedir.⁶³⁹

Erteleme kurumu genel önleme değil özel önleme görevini yerine getirdiğinden hakimin failin yargılama sürecinde suçu işlemekten dolayı gösterdiği pişmanlığın onu

---

636-“...Erteleme cezanın doğrudan doğruya sanığın kişiliğine uydurulmasını sağlayan yargısal kişileştirme kurumudur. Yasal ve yeterli bir gerekçeye dayanılmadan yasadaki sözcüklerin tekrarıyla yetinilerek erteleme isteminin reddine karar verilmesi uygun değildir...” YCGK’nun 19.03.1990 tarih ve 2/54-75 sayılı kararından; “...647 sayılı kanunun 6. maddesinde yazılı terimlerin tekrarı olaya uygun ve inandırıcı gerekçe olamaz. Erteleme veya ertelenmeme konusundaki takdirin mutlaka yasal olması yani sanığın kişiliğine dayanması ve olayla uyumlu bulunması şarttır...” 1. C. D.’nin 13.02.1990 tarih ve 299/255 sayılı kararından **ERSOY**, s. 177’de 154 nolu dipnottan naklen

637-4. C.D.’nin 19.11.1976 tarih ve 7019/7289 sayılı kararı; 2. C.D.’nin 13.09.1990 tarih ve 8427/9016 sayılı kararı; 1. C.D.’nin 23.02.1977 tarih ve 303/428 sayılı kararı; YCGK’nun 25.10.1976 tarih ve 5832/5431 sayılı kararı, 8. C. D.’nin 11.11.1977 tarih ve 4230/8140 sayılı kararı, YCGK’nun 17.12.1976 tarih ve 221/236 sayılı kararı, 8 C. D.’nin 02.02.1978 tarih ve 6410/944 sayılı kararı, YCGK’nun 03.10.1987 tarihli kararı. **ERSOY**, s. 177’de 155 nolu dipnottan naklen

638-“...Yokluğunda yargılanan sanığın olumsuz niteliklerinin nasıl gözlemlendiği açıklanmadan ertelemeye hakime ölçü olması gereken yasal sözcükleri kişiliğini incitecek biçimde yansıtmak sureti ile hüküm kurulması yasaya aykırıdır...” 4. C.D.’nin 28.09.1990 tarih ve 1990/4096 esas 1990/4487 karar sayılı kararı. **ERSOY**, s. 177’de 156 nolu dipnottan naklen

639-**ÖZBEK**: Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı(Genel Hükümler)-TCK İzmir Şerhi, s. 566. **ARTUÇ/HIRSLI** ise her iki kurumun birlikte uygulanmasına bir engel olmadığını eğer şartlar oluşmuşsa; örneğin bir defa hırsızlık yapan birisinin hem malı iade etmesi, hem de yaptığından pişman olması nedeniyle hem m. 168’in, hem de m. 51’in uygulanabileceğini savunmuştur. **ARTUÇ/HIRSLI**, s. 248

bir daha suç işlemekten alıkoymayacak derecede az olduğuna veya yeniden sosyalleşme amacının ancak cezanın infaz edilmesiyle sağlanabileceğine kanaat getirdiği durumda cezayı ertelememe hak ve yetkisi her zaman mümkündür.⁶⁴⁰

3.6.5.Zararın Giderilmesi

5237 sayılı TCK 51/2 maddesine göre “*Cezanın ertelenmesi mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi koşuluna bağlı tutulabilir.*” Bu husus hakimın takdirine bağlı olup hakim failin ekonomik durumu ve ödeme yeteneğini göz önünde tutarak karar verecektir. Kanun zararın kısmen değil tamamen giderilmesini aramaktadır. Öğretide failin karşılaması gereken zarar kavramının içine maddi zarar ve manevi zararın da girdiği savunulmaktadır.⁶⁴¹ Bu düzenleme aynen kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlarda olduğu gibi (TCK 50/1-b bendi) ceza hukukunun cezalar ve güvenlik tedbirlerinden oluşan iki şeritli yaptırım sistemini benimseyen yasa koyucunun hapis cezasının ertelenmesi bakımından da mağduriyetin giderilmesini koşul olarak kabul ederek mağduriyetin giderilmesi kurumunu üçüncü bir şerit olarak bu sistemin içine dahil ettiğini göstermektedir.⁶⁴²

Mahkemenin erteleme yönünde karar verebilmesi için sanığın veya mağdurun talebi veya rızasına gerek olmayıp mahkeme bu konuda re’sen karar verebilecektir. Ertelemenin koşula tabi tutulduğu hallerde koşul gerçekleşinceye kadar cezanın infaz kurumunda çektirilmesine devam edilir. Koşulun yerine getirilmesi halinde hakim kararıyla hükümlü infaz kurumundan derhal salıverilir. Ayrıca koşulun yerine getirilmesinde zararın sanık tarafından giderilmesi mutlak bir zorunluluk olmayıp sanığın nam ve hesabına başkası tarafından giderilmiş olması da yeterlidir.⁶⁴³

640-DENİZHAN: “Yeni Türk Ceza Kanununda Erteleme Kurumu Üzerine Bir İnceleme”, s. 233; KOCA /ÜZÜLMEZ, s. 460

641-ARTUÇ/HIRSLI, s. 251; HAKERİ Hakan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, Ankara 2007, s. 459; YENİDÜNYA: “5237 Sayılı TCK’da Hapis Cezasının Erteleenmesi”, s. 67; KOCA/ÜZÜLMEZ, s. 460-461; ÇOLAK/ALTUN: “Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Cezaların Erteleenmesi”, s. 26-27; ÇINAR: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 71

642-PARLAR/HATİPOĞLU: 5237 Sayılı TCK’ya Göre Suçlarda Teşebbüs İştirak İçtima ve Yaptırımlar, s. 362;

643-ARTUÇ/HIRSLI, s. 251; ÖNDER: Ceza Hukuku Genel Hükümleri, s. 708-709; AKKAYA, s. 110; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s. 669; TURHAN: “Yeni Türk Ceza Kanunu’na Göre Cezaların Erteleenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar”, s. 37-39; ÖZTÜRK/ERDEM: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 372; ÖZBEK: Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı(Genel Hükümler)-TCK İzmir Şerhi, s. 567

3.7. Ertelemenin Sonuçları

3.7.1. Erteleme Kararının Verilmesi

Mahkemece erteleme kararının verilmesiyle hükümlünün hapis cezasının infazına geçilmez ve cezanın infazı denetim süresinin sonuna kadar geri bırakılır. Bunun için hükmün kesinleşmesini beklemeye gerek yoktur. Şayet hükümlü tutukluysa ertelemeyle birlikte hemen serbest kalır. Erteleme kararının verilebilmesi için bu konuda bir talebin bulunması gerekli değildir. Sanığın ertelemeyi kabul etmeme hakkı bulunmamaktadır. Hakimin erteleme kararını doğrudan vermesi mümkündür. Ancak her ne şekilde verilirse verilsin ertelemenin gerekçesinin ve ayrıca hükümlünün cezası ertelenmeyecekse ertelememe kararının gerekçesinin kararda gösterilmesi zorunludur.⁶⁴⁴ Cezası ertelenmiş hükümlü denetim süresi içinde kasıtlı bir suç işlemezse ve kendisine yüklenen yükümlülükler varsa bunlara da uyması durumunda cezası infaz edilmiş sayılır.⁶⁴⁵ 5237 sayılı YTCK'nın 765 sayılı yasada olduğu gibi deneme süresinin sonunda hükümlülüğü ortadan kaldırmadığı yalnızca ertelenen hürriyeti bağlayıcı cezanın çekilmiş (infaz edilmiş) sayılacağı⁶⁴⁶ bu nedenle de mahkumiyet hükmünün varlığını devam ettireceği gibi nedenlerle YTCK'daki bu durumun da erteleme kurumuyla bağdaşmadığı ileri sürülmüştür.⁶⁴⁷

5237 sayılı TCK'da erteleme kurumu bir infaz rejimi olarak düzenlendiği için hapis cezasının ertelenmesine rağmen hükümlü hapis cezasına bağlı hak yoksunlukları hükümlü açısından etkisini gösterecek, yani hükümlü tarafından bu haklar kullanılamayacaktır.⁶⁴⁸ 5237 sayılı YTCK'da kamu görevinin üstlenilmesinden yasaklama, hapis cezasına ek bir ceza değil bir güvenlik tedbiri olarak düzenlenmiştir (m. 53). YTCK sadece hapis cezalarının ertelenmesini kabul ettiği için hapis cezasının ertelenmesi *-hapis cezasına mahkumiyet sonucu hükmedilmiş olsa bile-* aynı mahkumiyet nedeniyle güvenlik tedbirlerine hükmetmeye engel değildir.

5237 sayılı YTCK m. 53/4 uyarınca kısa süreli hapis cezasının ertelenmiş veya fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış kişiler hakkında m. 53/1'de yer alan belli hakları kullanmaktan ve bunlar arasında yer alan kamu görevini üstlenmekten

---

644-ÇOLAK/ALTUN: “Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Cezaların Ertelenmesi”, s. 27-28; KOCA /ÜZÜLMEZ, s. 461; ÖZTÜRK/ERDEM: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 373; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT: Türk Ceza Hukukuna Giriş, s. 670

645-5237 sayılı TCK m. 51/8

646-ERDEM: “Ceza Hukukunda Cezaların Ertelenmesine İlişkin Düzenlemelere Anayasal Bakış”, s. 35

647-ÇINAR: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 74

648-TURHAN: “Yeni Türk Ceza Kanunu’na Göre Cezaların Ertelenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar”, s. 41

yoksun bırakma tedbirleri uygulanmayacaktır. Ancak bu konuda m. 53/5'deki sınırlama göz önünde bulundurulmalıdır.⁶⁴⁹ Çünkü m. 53/5'te aynı maddenin birinci fıkrasında sayılan hak ve yetkilerin kötüye kullanılması suretiyle kasten işlenen suçlar nedeniyle hapis cezasına mahkûmiyet halinde bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanması zorunluluğu kabul edilmiştir. Bu nedenlerle bir kamu görevlisi görevin sağladığı hak ve yetkiyi kötüye kullanarak bir suç işlerse hapis cezası ertelenmiş olsa bile kamu görevini üstlenmekten yasaklanacaktır. Görüldüğü üzere 5237 sayılı YTCK kamu görevlilerinin göreviyle ilgili işledikleri suçlarda çok önemli sonuçlar, hükümler kabul etmiş olup bir taraftan kamu görevinden sürekli yasaklamayı kaldırırken, diğer taraftan da görevin sağladığı hak ve yetkinin kötüye kullanılması durumunda cezanın infazı süresince ve ayrıca infazdan sonra hükmolunan cezanın yarısından bir katına kadar bir süreyle kamu görevinden yasaklamayı kabul etmiştir. Yasaklama kararının verilmesinde mahkemeye takdir hakkı tanınmamış olup cezanın ertelenmesi bu yasaklamaya engel değildir. 765 sayılı TCK'da ise cezanın ertelenmesi ile birlikte kamu görevinden yasaklama da ertelenmiş sayılıyordu. Asıl cezayı erteleyen mahkemenin yeterli gerekçe göstermeden fer'i ceza olan kamu görevinden yoksun bırakma cezasını ertelemesi halinde karar Yargıtay'ca bozulmaktaydı.⁶⁵⁰

649-YTCK m. 53/1: Kişi, kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak;

- a) Sürekli, süreli veya geçici bir kamu görevinin üstlenilmesinden; bu kapsamda, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden veya Devlet, il, belediye, köy veya bunların denetim ve gözetimi altında bulunan kurum ve kuruluşlarca verilen, atamaya veya seçime tabi bütün memuriyet ve hizmetlerde istihdam edilmekten,
- b) Seçme ve seçilme ehliyetinden ve diğer siyasi hakları kullanmaktan,
- c) Velayet hakkından; vesayet veya kayıymlığa ait bir hizmette bulunmaktan,
- d) Vakıf, dernek, sendika, şirket, kooperatif ve siyasi parti tüzel kişiliklerinin yöneticisi veya denetçisi olmaktan,
- e) Bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten, yoksun bırakılır.

.....

(5) Birinci fıkrada sayılan hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar dolayısıyla hapis cezasına mahkûmiyet halinde, ayrıca, cezanın infazından sonra işlemek üzere, hükmolunan cezanın yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir. Bu hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar dolayısıyla sadece adli para cezasına mahkûmiyet halinde, hükümde belirtilen gün sayısının yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir. Hükümün kesinleşmesiyle icraya konan yasaklama ile ilgili süre, adli para cezasının tamamen infazından itibaren işlemeye başlar.

650-İÇEL Kayhan: "Anayasa Hükümleri ve Yüksek Mahkemelerin Kararları Çerçevesinde Af, Şartla Salıverme ve Ertelemeye İlişkin Yasal Düzenlemelerin Yasaklanmış Haklar Üzerindeki Etkileri", Anayasa Mahkemesi'nin 39. Kuruluş Yılı Dönümü Sempozyumu, Ankara 2001, s.s. 209-217, s. 209-217; **TURHAN**: "Anayasa ve Milletvekili Seçimi Kanununa Göre Seçilmeye Engel Suç ve Cezaların Yeni Ceza Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi", s. 69-76; **ALBAYRAK** Mustafa: "Yeni Türk

3.7.2.Denetim Süresi

Toplum içinde de olsa infaz ilelebet süremeyeceğinden buna bir sınırlama getirilmesi gerekmektedir. Ertelemede cezanın infazını sınırlayan süreye *deneme süresi* denmektedir.⁶⁵¹ Türk hukukunda deneme süresi *denetim süresi* olarak adlandırılmıştır. (5237 sayılı TCK m. 51/3-4)⁶⁵²

5237 sayılı TCK m. 51/3’de hürriyeti bağlayıcı cezası ertelenen hükümlü hakkında bir yıldan az, üç yıldan fazla olmamak üzere denetim süresi öngörülmektedir. Ancak denetim süresinin alt sınırı hükmedilen ceza süresinden az olamamaktadır.(m. 51/3)

Cezası ertelenen hükümlüler için mahkemece kanunda öngörülen sürelerle bağlı kalınmak koşuluyla denetim süresi belirlenmesi zorunludur. Ertelemenin bir deneme süresine bağlı olması onu özel aştan ayırmaktadır.⁶⁵³ Deneme süresi konusunda çeşitli sistemler vardır.

-Kesin süre sistemi: Bu sistemde deneme süresi yasada sabit olarak belirlenmektedir.⁶⁵⁴

-Takdiri Süre Sistemi: Bu sistemde süreyi yasada belirlenen sınırlar arasında olmak koşuluyla hakim belirlemektedir.⁶⁵⁵

5237 sayılı YTCK, 647 sayılı yasadaki farklı bir sistem kabul etmiştir. İlk olarak eski yasadaki kesin süre sistemi terk edilerek takdiri süre sistemi kabul edilmiştir. 647 sayılı yasa m. 4’te cürümler için 5 yıl ve kabahatler için de 1 yıllık deneme süresi kabul edilmişken YTCK cezası ertelenen hükümlü hakkında bir yıldan az üç yıldan fazla

---

Ceza Kanununda Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma Tedbirinin Uygulanması ve Sorunlar”, Terazi Hukuk Dergisi, S. 13, 2007, s.s. 105-112, s. 105-110; **PINAR** İbrahim: “Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma, Cezaların Ertelenmesi ve Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararlarının Memuriyete /Kamu Görevine Alınmaya ve Memuriyetin /Kamu Görevinin Devamına Etkileri”, Terazi Hukuk Dergisi, S. 26, 2008, s.s. 69-88, s. 81-83; **ARTUÇ/HIRSLI**, s. 356; **TOROSLU** Nevzat: “Ertelenmiş Mahkumiyetin Memuriyete Etkisi”, Jale AKİPEK’e Armağan, Konya 1991, s.s. 93-104, s. 93-104; **YILMAZ** Zekeriya: “Ceza Kanunumuzda Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları”, ABD, S. 2006/2, s.s. 21-44, s. 21-42

651-**KOCA/ÜZÜLMEZ**, s. 461; **YENİDÜNYA**: “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Hapis Cezasının Ertelenmesi”, s. 68

652-Cezası ertelenen fail için belirlenecek süre yeni yasada “denetim süresi” olarak nitelendirilmekle birlikte bu süreye aslında “deneme süresi” denilmesi gerekirdi. Çünkü bu sürede denetim yapıp yapılmaması hakim takdirine bırakılmıştır. Süre eski sistemde olduğu gibi denetimsiz geçirilebilecektir. **CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT**: Türk Ceza Hukukuna Giriş, s. 670’de 37 nolu dipnottan naklen

653-**DÖNMEZER**: Ceza Hukuku Dersleri, s. 331

654-Fransız kanunu bu usulü kabul etmiştir. Fransa’da deneme süresi 5 yıldır. Aynı şekilde İsveç ve Norveç’te ise 3 yıldır. **EREM/DANIŞMAN/ARTUK**, s. 842

655-Belçika kanunu bu usulü kabul etmiştir. Azami süre 5 yıldır. Hollanda’da da aynı sistem geçerli olup azami süre 3 yıldır. **EREM/DANIŞMAN/ARTUK**, s. 842; **CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT**: Türk Ceza Hukukuna Giriş, s. 670; **ÇINAR**: Türk Ceza Hukukunda Cezalar, s. 71-72

olmamak üzere bir denetim süresinin belirlenmesini öngörmüştür.⁶⁵⁶ 765 sayılı TCK m. 95'te yer alan "hüküm tarihinden itibaren" ibaresinden hareketle Yargıtay ertelemeye deneme süresinin hükmün kesinleşmesinden itibaren değil hükmün verilmesinden itibaren işlemeye başlayacağı görüşündeydi. YTCK'da cezanın ertelenmesi bir infaz rejimi olarak düzenlendiği için artık denetim süresinin de hükmün kesinleşmesinden itibaren başlayacağını kabul etmek gerekmektedir. Çünkü kesinleşmeden önce hükmün infazına başlanamayacağı için denetim süresinin de hükmün kesinleşmesinden önce başlaması söz konusu olamayacaktır.⁶⁵⁷

Denetim süresi yükümlülükler için uygun ve kasıtlı herhangi bir suç işlenmeden geçirilmiş ise "ceza infaz edilmiş sayılır." 647 sayılı yasa da böyle bir durumda "mahkumiyet vaki olmamış" sayıldığı için suçun işlenmesinden önceki duruma yeniden dönmekte ve ertelemeye konu olan cezanın ilişkili olduğu suç sanki hiç işlenmemiş gibi bir durum ortaya çıkmaktaydı.⁶⁵⁸ YTCK yalnızca cezanın "infaz edilmiş sayılacağı" öngördüğünden denetim süresi olaysız geçirilmiş olsa dahi mahkumiyet tüm sonuçları ile varlığını sürdürecektir; bunun sonucu olarak mesela daha sonra işlenen suçtan dolayı tekrür (TCK m. 58) hükümleri uygulanabileceği gibi, ertelemeye konu mahkumiyet sonradan işlenen suçtan dolayı verilecek hapis cezasının ertelenmesine de engel oluşturacaktır.⁶⁵⁹

5237 sayılı TCK m. 51/8'e göre denetim süresinde yükümlülükler için uygun hareket edilmesi veya bu süreyi iyi halle geçirme halinde⁶⁶⁰ "cezanın infaz edilmiş sayılacağı" hususu mahkumiyetin varolmasının devamı anlamına geleceği için aleyhe bir düzenlemedir. Çünkü mahkumiyetten kaynaklanan yasaklar devam ettiğinden düzenleme ertelemenin amacıyla bağdaşmamaktadır.⁶⁶¹

656-**ÖZBEK**: Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı(Genel Hükümler)-TCK İzmir Şerhi, s. 568; **AKKAYA**, s. 111; **PARLAR/HATİPOĞLU**: 5237 Sayılı TCK'ya Göre Suçlarda Teşebbüs İştirak İçtima ve Yaptırımlar, s. 362

657-**ÖZGENÇ**: Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler), 2006, s. 655; **TURHAN**: "Yeni Türk Ceza Kanunu'na Göre Cezaların Ertelenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar", s. 40; **ÖZTÜRK/ERDEM**: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 373; **ÖNDER**: Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 710

658-765 sayılı TCK m.95 gereğince mahkumiyet kararı da adli sicilden silinmekteydi. 22.11.1990 gün ve 3682 sayılı eski Adli Sicil Kanunu m. 8/2

659-**ÖZTÜRK/ERDEM**: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s.374; **ÇOLAK/ALTUN**: "Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Cezaların Ertelenmesi", s. 39

660-Bu fıkra da geçen "iyi hal" kararının hangi ölçütlere göre saptanacağı konusunda açıklamalar için Bkz; **YÜCEL**: "TCK Tasarısı Üzerine Notlar", s. 128

661-**YURTCAN**:Yeni Türk Ceza Kanunu ve Yorumu, s. 106; **TOROSLU Nevzat/ERSOY Yüksel**: "Kanunlaşmaması Gereken Bir Tasarı" Türk Ceza Kanunu Reformu (2. Kitap), Türkiye Barolar Birliği Yayını, Ankara 2004, s.s. 1-20, s. 13-14

Denetim süresinin hakim tarafından kararda belirtilmesi zorunludur.⁶⁶² Ayrıca denetim süresinin alt sınırı mahkum olunan ceza süresinden az olamaz.⁶⁶³ Kararda denetim süresinin gösterilmediği durumlarda denetim süresinin verilen ceza miktarından az olmamak üzere 1 yıl olacağı yazarlarca görüş olarak kabul edilmiştir.⁶⁶⁴

Denetimin ve denetim süresinin hakim tarafından takdir hakkı içinde olması ve denetim süresi içerisinde hükümlüye yükümlülükler yüklenmesi yerinde ve çağdaş bir düzenleme mahiyetindedir.⁶⁶⁵

3.7.3. Denetimli Serbestlik Tedbirleri

5237 sayılı YTCK erteleme kurumunda deneme süresini pasif geçirilmesi gereken bir süre olarak belirlememiş ve bir denetime tabi tutmuştur.⁶⁶⁶ Bu kuruma da denetimli serbestlik denmektedir.⁶⁶⁷

Buna göre cezası ertelenen hükümlüye bir denetim süresi tayin edilerek bu süre içinde bazı yükümlülükleri yerine getirmesi istenebilir⁶⁶⁸ ve denetim süresi içinde hükümlüye rehberlik edecek bir uzman kişiyi görevlendirilebilir. Böylece erteleme kurumu bir af olmaktan çıkmakta, suçlunun yeniden sosyalleşmesini sağlaması amacının gerçekleşmesi mümkün hale gelmektedir. Ancak düzenleme sadece denetim süresi belirlenmesi bakımından zorunluluk getirmiş fakat yükümlülük tayini ve özellikle

---

662-“...Sanıkların hapis cezaları 5237 sayılı TCK'nun 51/1 madde uyarınca ertelenmesine rağmen aynı maddenin 3. fıkrasında öngörülen denetim süresi konusunda bir karar verilmemesi...” 4. C.D.'nin 11.12.2007 tarih ve 2006/6899 – 2007/10665 sayılı kararı. **ARTUÇ/HIRSLI**, s. 252'de 182 nolu dipnottan naklen

663- “...5237 sayılı TCK'nun 51/3 madde ve fıkrasına göre cezası ertelenen hükümlü hakkındaki denetim süresinin bir yıldan az 3 yıldan fazla olmamak üzere belirlenmesi gerektiği gözetilmeyerek beş ay olarak eksik tayini...” 8. C.D.'nin 02.04.2007 tarih ve 2180-2674 sayılı kararı;

“...5237 sayılı TCK'nun 51/3 maddesinde yer alan deneme süresinin hükmedilen ceza süresinden az olamayacağına nazara alınmaması...” 5. C.D.'nin 01.02.2007 tarih ve 12853-553 sayılı kararı...” ; **ARTUÇ/HIRSLI**, s. 252'de 183 ve 184 nolu dipnotlardan naklen. Benzer şekilde 2. C.D.'nin 01.12.2006 tarih, 2006/3157 Esas, 2006/17359 karar sayılı kararı. **PARLAR Ali/HATİPOĞLU** Muzaffer: Asliye Ceza Davaları, Adalet Yayınevi, Ankara 2007, s. 1317; Yine denetim süresinin alt sınırının hükümlüye verilen cezadan az olamayacağıyla ilgili 2. Ceza Dairesinin 31.10.2006 tarih ve 2006/7739 esas, 2006/17327 karar sayılı kararı. **KAMER** Vehbi Kadri: Denetimli Serbestlik Kararlarının İnfazı, Adalet Yayınları, Ankara 2007, s. 296

664-**ARTUÇ/HIRSLI**, s. 252; **BAKICI**: Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 956

665-**HACIOĞLU** Burhan Caner: “Yeni Türk Ceza Kanunu Tasarısının Çocuk ve Küçük Ceza Hukukuna İlişkin Hükümleri”, AÜEHFD, C. 2, S. 1, Erzincan 1998, s.s. 1-20, s. 16-17; **DURSUN**, s. 731

666-**ÖZBEK**: Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı(Genel Hükümler)-TCK İzmir Şerhi, s. 568

667-Ceza yargılamasında denetimli serbestliğin geçmişi ve fonksiyonuyla ilgili Bkz: **KAMER** Vehbi Kadri /**ALTUN** Duygu: “Denetimli Serbestlik Hizmetlerinde Sivil Toplum Desteği”, TBBD, Ankara 2009, s.s. 324-336, s. 324-336; **SCHÖCH** Heinz: “Denetimli Serbestlik Yardımı ve İnsancıl Ceza Yargısı”, (Çev: Pinar BACAĞSIZ), Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No: 5, Seçkin Yayınları, Ankara 2006, s.s. 375-384, s. 375-384

668-Denetim süresi içinde hükmedilecek tedbirlerin nasıl yerine getirileceğine dair esaslar 03.07.2005 tarih ve 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Kuruma Kurulları Kanunu ile düzenlenmiştir.

uzman kişi görevlendirilmesi hususunu hakimın takdirine bırakmıştır.⁶⁶⁹ Denetim süresi içinde herhangi bir yükümlülük belirlenmeyebileceği gibi bu süre içinde hükümlünün bazı yükümlülükleri yerine getirilmesine de karar verilebilir. Buna göre hapis cezası ertelenen hükümlünün denetim süresi içinde;

a) Bir meslek veya sanat sahibi olmayan hükümlünün bu amaçla bir eğitim programına devam etmesine,

b) Bir meslek veya sanat sahibi hükümlünün bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına,⁶⁷⁰

c) Onsekiz yaşından küçük olan hükümlülerin, bir meslek veya sanat edinmelerini sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkanı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmesine karar verilebilir.

Denetim süresi içerisinde hükümlünün tabi tutulacağı denetim türü maddede sınırlı bir şekilde belirlenmiş olup “*Suçta ve Cezada Kanunilik*” ilkesi gereğince TCK m. 51/4 maddesinde belirtilmeyen bir denetim türüne hükmedilmesi mümkün değildir⁶⁷¹ Mahkeme denetim süresi içinde hükümlüye rehberlik edecek bir uzman kişi görevlendirilmesine de karar verebilir. Kanun bu kişiye bazı görevler yüklemiştir. Buna göre uzman;

a) Kötü alışkanlıklardan kurtulmasını ve sorumluluk bilinciyle iyi bir hayat sürmesini temin hususunda hükümlüye öğütte bulunur,

b) Eğitim gördüğü kurum yetkilileri veya nezdinde çalıştığı kişilerle görüşerek istişarelerde bulunur,

c) Hükümlünün davranışları, sosyal uyumu ve sorumluluk bilincindeki gelişme hakkında üçer aylık rapor düzenleyerek hakime verir.

669-YTCK m.51/6 “Mahkeme hükümlünün kişiliğini ve sosyal durumunu göz önünde bulundurarak denetim süresinin herhangi bir yükümlülük belirlemeden veya uzman kişi görevlendirmeden geçirilmesine de karar verebilir.”

670-**SEVÜK** Handan Yokuş: “Yeni Ceza Mevzuatında Çocuğa İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 7, 2006, s.s. 91-98, s. 93

671-2. C.D.’nin 07.05.2007 tarih ve 6390/6303 sayılı kararı. **KOCA/ÜZÜLMEZ**, s. 462’de 122 nolu dipnottan naklen

“...Aynı şekilde sanık hakkında anılan maddede yer almayan 5 ay süre ile ikametene en yakın karakola giderek imza atması şeklinde tedbir kararı verilmesinde isabet görülmediğine...” dair 3. C. D.’nin 18.09.2006 tarih ve 6553 sayılı kararı. **HAKERİ**: Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 460

Yine yasada sayılmayan bir yükümlülüğe hükmedilemeyeceğine dair YCGK’nun 14.11.2006 tarih ve 2006/3-214, 2006/243 sayılı kararı. **ARTUÇ/HIRSLI**, s. 254’de 188 nolu dipnottan naklen.

3.8. Ertelemenin Geri Alınması

3.8.1. Ertelemenin Geri Alınmasının Koşulları

Erteleme kararı 5237 sayılı TCK'nun 51/7 maddesine göre hükümlünün denetim süresinde kasıtlı bir suç işlemesi veya hükümlünün yükümlülüklerine uymamakta ısrar etmesi hallerinde düşmektedir.

3.8.1.1. Denetim Süresinde Kasıtlı Bir Suç İşlenmesi

Denetim süresi içerisinde sanık tarafından kasıtlı bir suç işlenirse erteleme kararı geri alınmaktadır. Bu suçun denetim süresi içinde işlenmesi gerekmekte olup hükmün denetim süresinde verilip kesinleşmesi aranmamaktadır. Ancak her hal ve şartta ertelemenin geri alınabilmesi için ikinci hükmün kesinleşmiş olması gerekmektedir.

Denetim süresi içinde işlenen suçun kasıtlı suç olması gerekmekte olup suçun doğrudan kasıtlı veya olası kasıtlı işlenmesi arasında bir fark bulunmamaktadır. Yine adi taksir veya bilinçli taksir şeklinde olsun işlenen suç taksirliyse erteleme kararı düşmeyecektir.⁶⁷²

Kasıtlı suçtan dolayı alınan cezanın niteliği ve miktarı önemli değildir. Yalnızca para cezasını gerektiren bir suç olsa bile yine de erteleme düşecektir. Ayrıca kasıtlı suç nedeniyle verilen ceza para cezası olabileceği gibi 5237 sayılı YTCK'nun 50. maddesine göre çevrilen seçenek yaptırımlardan birisi de olabilir. Ayrıca ikinci suç için verilen ceza ertelenmiş olsa bile birinci suçtan verilen erteleme kararı geri alınacaktır.⁶⁷³

3.8.1.2. Denetim Süresinde Yükümlülükler Uymamakta İsrar Hali

Mahkemece hükümlü için denetim süresinde bir yükümlülük belirlenmiş ancak hükümlü bu yükümlülüğe uymamışsa infaz hakimi hükümlüyü yükümlülüğe uyması konusunda uyarır. Hakimin uyarısına rağmen belirlenen yükümlülüğe uymamakta ısrar edilirse erteleme kararı düşecektir.⁶⁷⁴

672-765 sayılı TCK m. 95'te ertelemeye konu olan suçun kabahat veya cürüm olmasına göre ikili bir ayrıma gidilmiştir.

673-**HAFIZOĞULLARI** Zeki: "5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri", Ankara Barosu Dergisi, S.1, Ankara 2007, s.s. 78-109, s. 87-88

674- "...TCK'nın 51/7 maddesinde *Hükümlünün denetim süresi içinde kasıtlı bir suç işlemesi veya kendisine yüklenen yükümlülükler hakim uyarısına rağmen uymamakta ısrar etmesi halinde; ertelenen cezanın kısmen veya tamamen infaz kurumunda çektirilmesine karar verilir.* hükmü öngörülmektedir. Ancak bu hüküm 5237 sayılı TCK'nun yürürlüğe girdiği 01.06.2005 tarihinden sonra işlenmiş ve ertelenmiş olan cezaya ilişkin 51. maddede öngörülen ve koşulları belirtilen denetim süresi içindeki yükümlülükler uymamayı yaptırıma bağlamakta 5237 sayılı TCK'nun yürürlüğünden önce işlenmiş ve kesinleşmiş cezaları kapsamına almamış bulunmaktadır. Bunun yanında 51. madde yalnızca hapis cezalarına ilişkin erteleme olanağı öngörmüş ve para cezasının ertelenmesini kapsama almamış olduğundan söz konusu 14.09.2004 tarihinde kesinleşmiş erteli para cezasının denetim süresi içindeki yükümlülükler uymadığı gerekçesiyle aynen infazına karar verilmesi de olanaklı değildir. Açıklanan nedenlerle Kırkkale 2. Asliye Ceza Mahkemesinin 28.11.2006 tarih ve 230/602 sayılı

3.8.2. Ertelemenin Geri Alınmasının Sonuçları

Ertelemenin düşmesi kararını her iki halde de erteleme kararını veren mahkeme verecektir. Ancak ikinci halde hükümlünün denetime bizzat uymamakta ısrar ettiğini gördüğü için Cumhuriyet savcısının talebi üzerine karar verilecek; kasıtlı bir suçtan dolayı düşme kararını ise ikinci suçla ilgili kararı veren mahkemenin ihbar etmesi üzerine erteleme kararını veren mahkeme verecektir. Ancak Yargıtay'ın düşme kararını yeni suçun işlendiği davaya bakan mahkemece verileceğine ilişkin kararları da vardır.⁶⁷⁵

Hakim ertelenen cezanın tamamının infazına değil takdirine göre kısmen veya tamamen infazını takdir ederek karar verecektir.⁶⁷⁶

Ertelemeyi hapis cezasının infazına seçen bir kurum ya da hapis cezasının bir infaz rejimi olarak düzenleyen TCK denetim süresinin yükümlülükler uygun veya iyi halli olarak geçirilmesi halinde “cezanın infaz edilmiş sayılacağını” hüküm altına almıştır.⁶⁷⁷

4. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması

4.1. Genel Olarak

Günümüz çağdaş ceza hukukunda ceza yaptırımının amaçları genel önleme, özel önleme ve tasfiye olarak ortaya çıkmaktadır. Ceza yaptırımının gerek kanunlarda yer alması, gerekse uygulanmasının gösterdiği korkutucu niteliği ile suç işlemeye meyilli olan kişiler bakımından genel önleme fonksiyonu mevcut olup bu şekilde toplumsal barışın temini için suç işleyenlerin cezalandırılacakları inancının yerleşmesi amaçlanmak suretiyle suçun işlenmesini engellemek bakımından bireylere mesaj verilmektedir. Ceza yaptırımının failin ileride tekrar suç işlemesini önlemeyi amaçlayan özel önleme (korkutma-uslandırma) fonksiyonu suçlunun kişiliği üzerinde etkili olmak suretiyle gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle fail infaz kurumlarında bir takım yoksunluklara tabi tutulurken aynı zamanda onun iyileştirilmesi suretiyle yeniden

---

kararının 5271 sayılı CMK'nun 309. maddesi uyarınca kanun yararına bozulmasına sanığın TCK'nın 51/7 maddesi uyarınca önceki cezanın aynen infazına ilişkin bölümün hükümden çıkarılmasına...” 4. C.D.'nin 25.09.2007 tarih ve 2007/8666, 2007/7261 sayılı kararı. **ARTUÇ/HIRSLI**, s. 257-258'de 194 nolu dipnottan naklen

675-“...Erteli hapis cezası hükümlü bulunan ve denetim süresi içinde kasıtlı hırsızlık suçunu işleyen sanık hakkında 5237 sayılı TCK'nun 51/7 maddesi uyarınca ertelenen cezanın kısmen veya tamamen infaz kurumunda çektirilmesine karar verilmesi görevinin yeni suçun işlendiği davaya bakan mahkemeye ait olduğu gözetilmeyerek yazılı biçimde karar verilmesi...” 6. C.D.'nin 04.12.2007 tarih ve 2007/4304-2007/13422 sayılı kararı. **ARTUÇ/HIRSLI**, s. 258'de 196 nolu dipnottan naklen

676-Burada dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan birisi de; erteli cezanın tür ve süresi itibarıyla 4616 sayılı yasa kapsamında olduğu takdirde erteli cezanın aynen infazına karar verilmesinin mümkün olmamasıdır. Bu durum Yargıtay uygulamalarıyla da köklemiştir. **AKKAYA**, s. 113

677-**CENTEL** Nur: “Yeni Türk Ceza Yasası'nın Yaptırımlar Sistemine Eleştirel Yaklaşım”, Yavuz ALANGOYA için Armağan, Alkım Yayınları, İstanbul 2007, s.s. 791-818, s. 807

topluma kazandırılması hedeflenmektedir. Ceza yaptırımının bu iki amacının yanında suçluyu tasfiye etmek amacı var ise de çağdaş ceza mevzuatlarında genellikle ölüm cezasına yer verilmediğinden cezanın bu fonksiyonu gittikçe önemini kaybetmektedir.⁶⁷⁸ 19. yüzyılın ikinci yarısından bu yana ceza kavramında ve güvenlik tedbirlerinde meydana gelen büyük değişme ve gelişme, cezanın amacı ve nitelikleri konusunda yeni görüşlerin ortaya çıkması ve çağdaş ceza hukukunun faydacı yönünün benimsenmiş bulunması yepyeni düşünce ve kurumları ortaya çıkarmış, bu kurumlara çeşitli felsefi görüşler ve etmenler kaynaklık etmiş, ayrıca ceza yaptırımı hakkındaki faydacı görüş ve özellikle hürriyeti bağlayıcı cezanın uygulamada doğurduğu hayal kırıklığı güç vermiştir. Bunun yanında ceza hukukunun insancillaşması da başta gelen sebeplerden birisi olmuştur.⁶⁷⁹

Ceza mevzuatında hürriyeti bağlayıcı cezanın sakıncalarını dikkate alarak cezanın infazını belli koşulların varlığına bağlı olarak bir süre geri bırakan bu nitelikteki kurumlardan birisi de *Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması*'dir.⁶⁸⁰ Kurum hukuk sistemimize 03.07.2005 tarihinde 5395 sayılı ÇKK ile girmiş 08.02.2008 tarih ve 5728 sayılı yasa ile 5271 sayılı CMK madde 231'de düzenlenen bu kurumun uygulama alanı genişletilmiş ve ilk defa suç işleyen ve bir daha suç işlemeyeceği yönünde mahkemede bir kanaatin oluşumunu sağlayan sanığa alınan cezanın infaz edilmemesi, adli sicile kaydedilmemesi gibi yönleriyle son bir fırsat daha sağlanmış bulunmaktadır.

765 sayılı TCK ile 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkındaki Kanunda düzenleme itibariyle erteleme kurumu, bir koşullu af niteliği taşımakta, deneme süresi içinde yeni bir suçun işlenmemesi halinde "*mahkumiyet vaki olmamış*" sayılmaktaydı. 5237 sayılı TCK sisteminde ise erteleme sadece hapis cezasına özgü bir infaz rejimi olarak düzenlenmiş, bu sistemde ertelemeye hükümle denetim süresi içinde kasıtlı yeni bir suç işlemediği ve kendisine yüklenen yükümlülöklere uygun davrandığı takdirde hakkında hükmolunan hapis cezası *infaz edilmiş* sayılacaktır. Şayet hapis cezasının yanı sıra ya da sadece adli para cezasına veya güvenlik tedbirine hükmedilmişse, adli para cezası ve güvenlik tedbirleri açısından erteleme söz konusu olmayacaktır. Bu durum ertelemeyi hükümlü açısından 765 sayılı TCK sistemindeki düzenlemeye nazaran daha ağır sonuçlar doğuran bir kurum haline getirmiştir. Bu nedenle kurumlar arasındaki dengeli geçişi sağlamak amacıyla ilk kez 5395 sayılı ÇKK'da düzenlenen bu kurum 19/12/2006

678-İNCE: Türk Ceza Hukuku'nda Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımlar, s. 23

679-DÖNMEZER/ ERMAN, s. 1 vd.

680-SÖZÜER/TEKDAĞ, s. 60; ŞAHİN/ÖZGENÇ, s. 225

yürürlük tarihli 5560 sayılı kanunun 23. maddesine 4. fıkradan sonra eklenen fıkralar ile sadece çocuk suçlular için değil yetişkin suçlular bakımından da belirli koşulların varlığı halinde uygulanabilir hale getirilmiştir.⁶⁸¹

Adalet komisyonunun kabul ettiği gerekçe metninde bu yeni düzenlemeyle ilgili olarak “*Cezaya mahkumiyete bağlı yoksunlukların doğması için kişi açısından, denetim süresi zarfında yeni bir suç işlememesi ve özellikle mağdurun mağduriyetini gidermek amacıyla yönelik olarak kendisine yüklenen belirli yükümlülüklerle uygun davranması koşuluyla hakkında cezaya hükmedilmemesi, toplum barışının sağlanması bakımından cezaya mahkumiyete nazaran daha etkili olabilecektir. Bu amaca hizmet eden hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının müessesese olarak hukuk sistemimize kazandırılmasında bir gereklilik bulunmaktadır. Ancak söz konusu kurumun sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi için kapsamına giren suçların sınırlı tutulması düşünülmüştür*”.⁶⁸² tespitine yer verilmiştir.

Hukuki bir kurum olarak erteleme yukarıda da belirtildiği üzere bir suç politikası (ceza siyaseti) aracıdır. Ertelemenin diğer bir gayesi de kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların sakıncalarını ortadan kaldırma ve dolayısıyla mükerrirliğe engel olmasıdır. Ertelemenin bir çeşidi olan bu müessesede de kurumun esas yargılanması tamamlanmış olan sanığı belli bir süre denetim altında tutmaktır.⁶⁸³ Hükmün ertelenmesi sanık hakkında duruşma yapıp bitirildikten sonra verilecek hükmün belli bir süreyle ve bu süre içinde iyi hal göstermesi şartına bağlanarak ertelenmesidir.⁶⁸⁴

Hükmün ertelenmesinin iki şekli mevcuttur; Birincisi failin suçluluğunun tespit edilmesi, hükmün verilmeyerek verilecek hükmün ertelenmesidir. İkincisi ise failin suçluluğunun tespit edilmemesi, bu tespitin yani suçluluğun tespitinin ertelenmesidir. Bu hallerde hakim bir tecil süresi ve sanığın bu süre içinde uymak zorunda olduğu hususları belirlemektedir. Bu süre iyi halle geçirilirse veya öngörülen koşullara uyulursa hükmün tespitinden tamamıyla vazgeçilmekte aksi halde hüküm tespit edilerek infazına

---

681-**PARLAR/HATİPOĞLU/YÜKSEL**, s. 807; **ŞAHİN** Hüseyin: “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması”, Ali Naim İNAN’Armağan, Seçkin Yayınları, Ankara 2009, s.s. 1283-1303, s. 1283
682-22. Dönem, 5. Yasama Yılı, TBMM Adalet Komisyonu Raporu, 06.11.2006 tarih, 2/870 esas, 111 karar

683-**ERBAŞ**, s. 13

684-**ÖZBEK** Veli Özer: “Çocuk Hakkında Verilebilecek Kararlar: Erteleme Kararları ve Yargı Dışı Çözüm Yolları”, Manisa Barosu Dergisi, Yıl. 18, S. 71, Manisa, s.s. 7-28, s. 21; **ÖZBEK**: Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 881; **ÖNDER**: Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler, s. 109-110, **ÇOLAK/TAŞKIN**, s. 1033

geçilmektedir. Bizim hukukumuzda hükmün ertelenmesinin ilk şekli düzenlenmiştir.⁶⁸⁵

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmeden önce ispat faaliyeti bitirilerek deliller ve ispat konusunda ve fiilin hukuki nitelendirmesi bakımından mahkumiyet hükmü kurulmakta ve fakat hükmün tefhimi (açıklanması) ertelenmektedir.⁶⁸⁶ Böylece denetimli serbestlik süresinin başarılı geçmemesi yani sanığın yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde hakime yeni bir yargılamaya gerek olmadan açıklanması geri bırakılan hükmü açıklama yetkisi verilmektedir. Denetim süresinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve yükümlülüklerle uygun davranıldığı takdirde açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak davanın düşmesi kararı verilmektedir. Bu nedenle kurum çağdaş ceza hukukunun amaçlarından biri olan kişiyi mümkün olduğunca damgalamamayı ve toplum ile uyum sağlamasını gerçekleştirici bir uygulama niteliğindedir.

Her ne kadar tesadüfi olarak ilk defa suça karışmış ve bir daha suç işlemeyeceği yönünde mahkemede bir kanaatin oluşmasını sağladığı durumlarda failin lehine olarak yararlanabileceği bu kurum hakkında da eleştiriler yapılmıştır. Her şeyden önce cezanın ertelenmesi kurumu ve kavramı modern ceza hukukunda yerini almış bütün çağdaş ceza yasalarında düzenlenen bir kurumken cezanın ertelenmesinin öngörüldüğü bir sistemde buna ek olarak hükmün açıklanmasının ertelenmesi adı altında bir kavrama ve kuruma gerek olmadığı ileri sürülmüştür. Bu görüşe göre bu iki kavramın temelleri küçük ayrıntılar dışında aynıdır denilse de kurumların sonuçları farklıdır. Erteleme kurumunda fail hakkında verilen mahkumiyet kararı onun suçluluğunu açık olarak sonuca bağlamakta yalnızca ceza infaz edilmemektedir. Oysa hükmün açıklanmasının ertelenmesinde yapılan yargılama sonunda suçluluğu sabit olan bir fail için mahkumiyet kararı verilmemekte, bu kararın açıklanması ertelenmektedir. Bunun anlamı da yasada istediği kadar koşul belirlensin bu hükmün uygulandığı kişi ile hiç yargılanmamış bir kişi arasında fazla bir fark yoktur. Yine kurumun “dolaylı af” niteliğinde olduğu iddia edilmiş ve böyle bir düzenlemenin suç patlamasına yol açacağı ileri sürülmüştür. Kuruma bu yönde eleştiriler getirilse de hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu şartları itibari ile sanık bakımından bir hak değildir. Bu konuda hakimin tam bir takdir yetkisi olup CMK madde 231/5’de “...karar verilebilir...” şeklindeki düzenleme, şartları oluşsa bile kurumun uygulanmasının zorunlu olmadığını göstermektedir. Bu

---

685-SANCAR, s. 167

686-İNCE: Türk Ceza Hukukunda Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımlar, s. 276

nedenle kurumun *dolaylı af* olduğunu iddia etmek kuruma yapılan bir haksızlık olacaktır. Yine bu kurumun suç patlamasına yol açacağını iddia etmek de mantıklı bir eleştiri değildir. Zira hiçbir kimse kanunda böyle bir kurum olduğunu düşünerek mahkemenin kendisi hakkında ceza verse bile hükmün açıklanmayacağını cezadan kurtulacağını düşünerek suç işlemeyecektir. Kaldı ki bu kurumdan önce zaten eski bir kurum olan cezanın ertelenmesi kurumu vardı ve bu güne kadar da ne de olsa cezam ertelenir diye düşünerek kişinin suç işlediği olmamıştır. Kurum özü itibarıyla hürriyeti bağlayıcı cezanın menfi etkisinden sakınmak damgalanmanın önüne geçmek amacıyla ilk defa suça bulaşmış kriminal bir yapıya sahip olmayan ve bir daha suç işlemeyeceği izlenimi uyandıran kişiler için getirilen büyük bir olanaktır.⁶⁸⁷

4.2.Tarihi Gelişimi

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu dünyada ilk defa çocuk suçlular bakımından uygulanmaya başlamış ve daha sonra yetişkin ceza hukuklarına da aktarılmıştır. Avusturya Çocuk Mahkemesi Kanunu madde 12-13'te, Alman Çocuk Mahkemeleri Kanunu madde 27'de, İsviçre Ceza Kanunu madde 97'de, İngiliz-Amerikan sistemini örnek alan Macaristan Ceza Kanunu'nun 17. maddesinde değişik şekillerde düzenlenmiştir.⁶⁸⁸ Gerek Amerikan gerekse İngiliz hukukunda hükmün ertelenmesi mahkemenin bir hoşgörüsüne ya da lütfuna bağlı olmayıp aksine suçlunun rehabilitasyonuna ve işbirliği yapma konusundaki isteğine bağlıdır.⁶⁸⁹

Batılı ülkelerde 1950'li yıllardan beri uygulanan kurum ülkemizde ilk defa çocuk suçlular bakımından 2005 yılında 5560 sayılı kanun ile uygulanmaya başlayarak hukuk sistemimize girmiş ve bir yıl sonra 2006 yılında CMK'ya aktarılarak yetişkin suçlular hakkında da uygulanmaya başlamıştır.

4.3.Hukuki Niteliği

Cezanın Bireyselleştirilmesi ve Etkin Islah ilkeleri çerçevesinde hukuk sistemimize yeni giren bir kavram olan *Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması*

687-**ŞAHİN**: "Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması", s. 1288; **YURTCAN**: Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, s. 799

688-**ÇOLAK/ALTUN**: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 124-127, **ÖNDER**: Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler, s. 110-117; **EVİK**: "Çocuk Koruma Kanunu Hakkında Düşünceler", s. 205-206, **NUHOĞLU**: "Çocuk Ceza Hukukunda Erteleme ve Yargı Dışı Önlemler", s. 323-324; **ERDEM**: "Kısa Süreli Özgürlüğü Bağlayıcı Cezaların İnfazı ve Yeni Seçenekler", s. 205-207, **YENİSEY**: "Mukayeseli Hukuk Açısından Ceza Sorumluluğu Yaşı, Ceza Sorumluluğu Olmayan Çocukların İşledikleri Suçlar ve Gençler İçin Ceza Hukukunda Uygulanan Alternatif Yaptırımlar", s. 1474-1475

689-**YENİDÜNYA**: Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Şartla Salıverme, s. 38-40, **SEVİNER**, s. 244, **ÖNDER**: "Tatbikatta Cezaların İctimai Karşısında Tecil Müessesesi", s. 278; **ÇALKIN**, s. 487-492

kurumu ilk defa suç işleyen faile (koşulların uygun olması durumunda) suçluluğu yapılan yargılama sonunda sabit bulunduğu takdirde klasik yaptırımların (hapis cezası, adli para cezası, seçenek yaptırımlar vs.) yerine bir seçenek öngörmektedir. Failin belli bir süre denetime tabi tutulması, denetim süresini suç işlemeden geçirdiği takdirde hiç suç işlememiş gibi sayılması ayrıca bu mahkumiyetin adli sicile kaydedilmeyip özel bir sicile kaydedilmesi gibi yönleriyle sanığın lehine düzenlemeler içerdiği dikkate alındığında bu kurumun cezaların infazından beklenen en yüksek faydayı gerçekleştirmeye katkısı anlaşılacaktır.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu kişi hakkında duruşma yapıldıktan sonra verilecek hükmün, belirli bir süre içinde failin iyi hal göstermesi koşuluyla ertelenmesidir. Verilen sürenin iyi halle geçirilmesi, bir suç işlenmemesi veya getirilen yükümlüklere uygun davranılması durumunda hükmün verilmesinden tamamen feragat olunmakta aksi halde suçun cezası tespit olunup infazına geçilmektedir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması bir erteleme çeşidi olmasına rağmen cezanın ertelenmesi ile hükmün açıklanmasının ertelenmesi arasında bazı farklılıklar söz konusudur. Cezanın ertelenmesi, bir ceza infaz kurumu iken hükmün açıklanmasının geri bırakılması bir ceza muhakemesi kurumudur. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasında koşullar yerine getirildiği takdirde mahkeme tarafından hüküm kaldırılarak davanın düşmesine karar verilirken, cezanın infazının ertelenmesinde ise erteleme süresinin koşullara uygun olarak geçirilmesi halinde ceza infaz kurumu dışında infaz edilmiş olmakta ve mahkumiyet bütün sonuçları ile varlığını devam ettirmektedir. Bu nedenle hükmün açıklanmasının geri bırakılması sanık açısından daha lehe bir kurum olarak ortaya çıkmaktadır.⁶⁹⁰ Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, cezanın ertelenmesi yerine kamu davası sonucunda verilecek hükmün açıklanmasının belirli koşullarla ve süreyle ertelenmesini sağlayan bir kurum olup bu yönüyle bir muhakeme hukuku kurumudur. Ancak suçu sabit görülen sanık hakkında uygulanması nedeniyle sanık ile ceza arasındaki bağlantıyı belirli koşullarla kesmesi ve sonucunda davanın düşmesine karar verilmesi nedeniyle aynı zamanda maddi ve ceza hukukuna ilişkin sonuçlar da doğuran bir müessesedir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı durma kararı niteliğindedir. Kurumun koşullarının oluşması

690-TURHAN: Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 388, ÇOLAK/ALTUN: “Yeni Türk Ceza Kanununda Cezaların Ertelenmesi”, s. 14, ÇOLAK/ALTUN: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, s. 123

muhakeme engeli oluşturmaktadır.⁶⁹¹

CMK m. 231/5’de düzenlenen hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının hukuki niteliği kurulan hükmün sanık açısından hiçbir hukuki sonuç doğurmamasıdır.⁶⁹² Sanık hakkında kesinleşen bir hüküm olmadığından sanık hükümlü olmayacak mahkumiyet hükümlerinin sonuçları, haklarında kurulan hüküm açıklanmayan sanıklar açısından geçerli olmayacaktır.⁶⁹³ Sanık açısından öngörülen tek sonuç sanığın denetim süresine tabi kılınması ve bu denetim süresi içinde mahkemece belirlenmişse yükümlülüklerine uygun davranması olacaktır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması halinde sanık hakkında kesinleşmiş bir mahkumiyetten bahsedilemeyeceğinden sanığın daha sonra yeni bir suç işlemesi halinde açıklanması geri bırakılan mahkumiyet hükmü tekerrüre esas alınamayacaktır. Sanık hakkında kurulan bir hükmün TCK m. 51 gereğince ertelenebilmesi için sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla bir süreyle hapis cezasına mahkum edilmemiş olması gerekmektedir. Açıklanmayan mahkumiyet hükümleri kesinleşmemiş olduklarından erteleme açısından da sanık aleyhine sonuç doğurmayacaktır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı yargılamayı sona erdiren bir karar olmadığından hüküm değildir. Bu kararla mahkeme dosyadan el çekmemektedir. Sanık hakkında verilen bir mahkumiyet hükmü belli şartlarla sanık hakkında herhangi bir hukuki sonuç doğurmamakta ve fakat sanık belli süreyle denetime tabi tutulmaktadır.⁶⁹⁴

4.4.Koşulları

4.4.1.Hapis Cezasının Süresi Koşulu

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması için iki ön şartın gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlardan birisi suç uzlaşma kapsamındaki suçlardan ise uzlaşma hükümlerinin (CMK m. 253-254) öncelikle uygulanması; diğeri ise sanığın suçunun sabit olması ve sanık hakkında mahkumiyet hükmü kuruluyor olmasıdır. Bu iki şart gerçekleşmeden HAGB kararı verilemez.⁶⁹⁵ Mahkemece yargılama faaliyeti bittikten

---

691-**CENTEL/ ZAFER**: Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 679

692-**ÇAKMUT** Özlem Yenerer: “Ceza Muhakemesi Hukukunda Esas Mahkemesinin Verdiği Hüküm”, AÜEHFD, C. XI, S. 3-4, Erzincan 2007, s.s. 29-61, s. 44; **ERCAN**: Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 338

693-Kurulan hükmün sanık hakkında sonuç doğurmamasıyla ilgili olarak özellikle bu hükmün sanığın icra ettiği kamu görevine etkisiyle ilgili olarak ayrıntılı bilgi için Bkz; **PINAR**, s. 69-87; **SEZER** Yasin: “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasının Kamu Personel Hukukuna Etkileri”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S.3, 2010, s.s. 43-74, s. 43-74

694-**AKSOY** Ramazan: “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması”, Adalet Dergisi, S.31, Ankara 2008, s.s. 225-251, s. 228-229, **KOCA/ÜZÜLMEZ**, s. 465

695-**DEMİRAG**, s. 428; **OLGUN** Sevinç: “Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Hükmün Açıklanmasının

sonra sanık hakkında mahkumiyet hükmü kurulacaksa ve kurulan hüküm tüm ceza artırımı ve indirimi yapıldıktan sonra 2 yıl veya daha az süreli hapis cezası veya adli para cezası ise⁶⁹⁶ HAGB kararı verilebilecektir. Burada kanun koyucu adli para cezası yönünden herhangi bir sınırlama yapmamıştır. Miktarı ne olursa olsun HAGB kararı verilebilecektir. Buradaki 2 yıllık süre 19.12.2006 tarihinden önce 18 yaşından küçük çocuklar tarafından işlenen suçlarda 5395 sayılı ÇKK 'nun 23. maddesi uyarınca 3 yıl olarak uygulanacaktır.⁶⁹⁷

Burada sanığın işlediği suçun kasıtlı veya taksirli olmasının bir önemi yoktur. İstisnalar dışında her suçla ilgili verilen mahkumiyet kararında HAGB uygulanabilecektir. Ayrıca sanığın üzerine atılı suçun kanunda öngörülen cezasının bir önemi bulunmayıp önemli olan hükmedilen sonuç cezadır. Yargılama sonucunda mahkemece sanığın üzerine atılı suçu işlediği sonuç ve kanaatine varıldığında sanık hakkında uygulanması gereken maddeler belirlenip tüm hafifletici veya ağırlaştırıcı nedenlerin de somut olaya uygulanmasıyla ceza hesaplanmalı ve sonuç ceza bulunmalıdır. Yapılan yargılama sonunda mahkemece verilecek bu sonuç cezanın “2 yıl veya daha az süreli hapis cezası veya adli para cezası” olması gerekmektedir. Bu nedenle TCK’ da düzenlenen bir çok suç açısından hüküm aşamasında özellikle TCK 61. maddesi uyarınca cezanın belirlenmesi yapılırken somut olayda, Yaş Küçüklüğü (m. 31), Akıl Hastalığı (m. 32/2), Teşebbüs (m. 35), Gönüllü Vazgeçme (m. 36), Takdiri İndirim Nedenleri (m. 62), Sınırın Aşılması (m. 27), Haksız Tahrik (m. 29) gibi cezada indirim öngören durumların bulunması hatta bunlardan bir kaçının somut olayda birlikte bulunması durumunda da ağır cezalı türden bir çok suç açısından bile bu hükmün uygulanması imkan dahilinde olacaktır.⁶⁹⁸

Burada ceza süresiyle ilgili bazı özel durumlara değinmek gerekmektedir:

Geri Bırakılması”, Terazi Hukuk Dergisi, S.22, 2008, s.s. 63-69, s. 64

696-TBB tarafından hazırlanan *Ceza Muhakemeleri Usulü Kanun Taslağına* göre (m. 233) “...Yalnız veya birlikte para cezası veya en çok 3 yıla kadar (üç yıl dahil) hapis ...” olarak belirlenmiştir. TBB Ceza Muhakemeleri Usulü Kanun Tasarısı Komisyonu Tarafından Hazırlanan *Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarı Taslağı*, Ankara 2004, s. 114

697- “...Suç tarihinde 15-18 yaş grubunda olan sanık hakkında belirlenen cezanın 3 yıldan az olmasına ve üzerine atılı suçun alt sınırının 2 yılı aşmamasına göre 19.12.2006 tarihli 5560 sayılı yasa değişikliğinden önceki mevcut haliyle 15.07.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 23 ve 24. maddelerinin uygulanıp uygulanmayacağına karar yerinde tartışmasız bırakılması ...” 8. C. D.'nin 24.10.2007 tarih ve 2006/9505-2007/7499 sayılı kararı; **ARTUÇ** Mustafa: “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması”, Terazi Hukuk Dergisi, S.21, 2008, s.s. 107-126, s. 117”de 15 nolu dipnottan naklen

698-**ARTUÇ**: “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması”(Makale), s.117; **AKSOY**, s. 230; **GÜNDÜZ** Bilal: “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması”, ABD, S. 1, Ankara 2008, s.s. 155-170, s. 159-160; **ÇOLAK/TAŞKIN**, s. 1033

Suç vafında yanılma ya da kanunun yanlış uygulanması suretiyle eksik cezaya hükmedilmişse aleyhe bozma yasağı nedeniyle ceza miktarı yönünden kazanılmış hak oluşturan bu gibi durumların varlığı halinde de bu hükmün uygulanması (5271 sayılı kanun m. 307/4; 1412 sayılı kanun m. 326/son) mümkün olabilecek midir? Kazanılmış hak sadece ceza miktarı yönünden olup suç vafından dolayı kabul edilmediğinden velev ki vafında yanılınan suç madde 231/14'de belirtilen suçlardan biri olmasın denilebilirse de, Yargıtay 5. Ceza Dairesi 25.03.2008 tarih ve 2008/756-2778 esas-karar sayılı kararında bu soruyu olumsuz olarak karara bağlamıştır. Söz konusu kararda YCGK'nun kısa süreli hapis cezasının para veya tedbirlere çevrilmesi ve ertelenmesi sınırlarının tespitinde ceza miktarı yönünden kazanılmış hakkın etkisinin olamayacağı yönündeki 23.03.2004 gün ve 2004/6-41 esas, 2004/70 karar sayılı kararına da atıfta bulunulmak suretiyle *"...1412 sayılı CMUK'un 326/4 maddesindeki amacın sonuç cezayı değil infaz edilebilecek cezanın tür ve miktarını belirlemek olduğu tayin edilen asıl cezanın 5 yıl hapis olduğu lehe kanun yolu davası üzerine aleyhe değiştirmeme kuralı gereğince hakkında bu ceza uygulanmayan sanığın hükümden sonra 08.02.2008'de yürürlüğe giren 5728 sayılı kanununun 562 maddesinin 1. fıkrası ile değişik CMK'nun 231. maddesinin uygulanmasının önceki yanlış uygulamaya nedeniyle ortaya çıkan hafif cezadan ötürü ikinci kez ve başka bir biçimde yararlandırılması anlamına geleceğinden olayda bu düzenlemenin uygulama yerinin de olmadığı ..."* denilmek suretiyle HAGB kararının verilmesinin mümkün olmadığını karar altına almıştır.

Bir diğer husus da sanığın aynı anda birden çok suç işlemiş olup da bu suçlardan aldığı toplam ceza miktarı iki yıllık süreyi aşıyorsa iki yıl veya daha az ceza aldığı suç yönünden bu hükümden faydalanmasının mümkün olmasıdır. Zira YCGK'nun 10.04.2007 tarih ve 2007/3-63 esas, 2007/87 karar sayılı kararında ayrıntıları ile açıklandığı üzere; *"...5237 sayılı TCK'da cezaların içtimainına ilişkin bir hüküm bulunmayıp 5275 sayılı CGTİHK'nun 99. maddesine göre suçların ayrı ayrı bağımsızlıklarını koruduğu ve infaz aşamasında cezaların toplanması gerektiği ..."*⁶⁹⁹ denilmek suretiyle bu hususa işaret edilmiştir. 5237 sayılı TCK'da ise durumun daha farklı olduğu öncelikle cezaların içtimainının bu yasada bir müessese olarak düzenlenmeyip sadece 5275 sayılı yasada münhasıran koşullu salıverme ile ilgili bir müessese olarak yer aldığı bunun dışında yeni sistemde ceza uygulaması yapılırken her suçun bağımsız olarak tek başına ele alınmasının gerekli olduğu belirtilmiştir. Şu halde

---

699-Yargıtay 11 C. D.'nin 2006/5506 esas, 2006/7886 karar sayılı kararından

aynı anda işlenmiş iki suçtan birinin diğeri için böyle bir kanaatin oluşumunda etkili olmaması gerektiği, bunun gibi aynı anda işlenmiş iki suçtan birisinin ceza, cins ve süresi itibariyle erteleme kapsamı dışında kalmasının bağımsız olarak ertelemeye konu olabilecek diğ er suçun cezasının ertelenmesine engel teşkil etmeyeceği⁷⁰⁰ işaret olunarak her bir suç için değerlendirmenin ayrı ayrı yapılması gerektiği verilen cezaların toplam süresinin önemi olmadığı belirtilmiştir.⁷⁰¹

4.4.2.Sabıka Koşulu

5271 sayılı CMK m. 231/6-a hükmüne göre sanığın HAGB kurumundan yararlanması için daha önceden kasıtlı bir suçtan mahkum olmamış bulunması gerekmektedir.⁷⁰² Sanığın kasıtlı suçtan mahkum olup olmadığı dosyaya getirtilecek sabıka kaydına göre belirlenecektir.

CMK m. 231/6-a hükmü “*Daha önceden kasıtlı bir suçtan mahkum olmama*” şartını aradığından sanığın geçmişte işlediği taksirli suçtan dolayı (adi taksir veya bilinçli taksir olması fark etmez) aldığı mahkumiyet hükmü daha sonra işlediği bir suçtan ötürü hakkında HAGB kurumunun uygulanmasına engel değildir. Yasanın kurumun uygulanmaması yönünde aradığı koşul sanığın geçmişte “*kasten*” işlediği bir suçtan dolayı mahkum olmasıdır.⁷⁰³

Sanığın daha önceden işlediği suç neticesinde yapılan yargılama sonucunda mahkum olduğu cezanın “*hapis*” veya “*adli para cezası*” olmasının bir önemi yoktur. Kanunun aradığı koşul mahkumiyet hükmü almamış olmaktır. Eğer sanığın geçmişte işlediği bir suçtan dolayı hapis veya adli para cezasına mahkumiyeti varsa bu hüküm uygulanamayacaktır. Doğaldır ki sanığın işlediği kasıtlı bir suçtan dolayı aldığı

700-Yargıtay 6 C. D.’nin 19.09.2006 tarih ve 2005/17850 esas – 2005/82-81 kararı; 3. C. D.’nin 17.01.2007 tarih ve 2007/481 esas-2007/1709 karar sayılı kararı

701-**GÜNDÜZ**, s. 161; Fakat Yargıtay’ın aksi yönde kararları da mevcuttur. Nitekim 1. C. D.’nin 22.09.2006 gün 3691/3693 sayılı kararında “...Hüküm tarihinden sonra yürürlüğe giren 5395 sayılı ÇKK’nun 23/1 maddesindeki *yargılama sonunda belirlenen ceza en çok 3 yıl kadar (üç yıl dahil) hapis.....cezası ise mahkemece HAGB’na karar verilebilir* şeklindeki düzenleme karşısında sanığa ayrıca bir suçun işlenmesini kolaylaştırmak için öldürme suçundan da 17 yıl hapis cezası verilmiş olduğundan 5395 sayılı ÇKK’nun 23. maddesinin sanık lehine uygulanma imkanı bulunmadığından tebliğnamedeki bozma düşüncesine iştirak edilmemiştir...” denilmektedir. **TEKDEMİR/ÖZKEPİR**: Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, C. 1, s. 1046

702- CMK m. 231/6’da kasıtlı bir suçtan mahkum olmuş olması ifadesi kullanılmış olduğundan önceki suç nedeniyle sanık hakkında CMK m. 223/5 gereğince cezaya hükmedilmiş olması gerekmektedir. CMK m. 223/5 dışındaki fıkralardan biriyle hüküm kurulması halinde bu husus HAGB’na engel teşkil etmeyecektir. **NOYAN**, s. 930

703-“...Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkum olduğu anlaşıldığından HAGB’ya karar verilebilmesi için aranan 5271 sayılı CMK ’nun 231/6 maddesinin (a) bendinde yazılı *kasıtlı bir suçtan mahkum olmama* koşulunun bulunmaması nedeniyle sanık hakkında HAGB’ya karar verilemeyeceği...” 2. C. D.’nin 01.04.2008 tarih ve 2007/16858-2008/6081 sayılı kararı. **ARTUÇ**: “Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması” (Makale), s. 117’de 16 nolu dipnottan naklen

mahkumiyet kararının bu kurumun uygulanmasına engel olması için ikinci suçun işlenmesinden önce birinci suçun mahkumiyet kararının kesinleşmiş olması gerekmektedir. Ancak infaz edilmiş olması şart değildir.⁷⁰⁴ Sanığın işlemiş olduğu birinci kasıtlı suçun HAGB'na engel olması için failin suçu çocukken veya 18 yaşını tamamladıktan sonra işlemiş olmasının da önemi bulunmamaktadır. 18 yaşını tamamlamadan işlenmiş suçlar her ne kadar tekerrüre ve hak yoksunluğunun uygulanmasına engel olmamakta ise de bu suç kasıtlı ise HAGB'na engel olacaktır. Sanığın geçmişte işlediği kasıtlı suç açısından hakkında hükmedilen mahkumiyet hükmünün ertelenmiş olması da sanık hakkında sonradan işlediği suç açısından HAGB'na engel teşkil edecektir. Çünkü geçmişte işlenen suç açısından sanık hakkında ertelenmiş de olsa bir mahkumiyet hükmü vardır.⁷⁰⁵

Burada sanığın geçmişte işlediği ve sabıkasına işlenen mahkumiyet hükümleri yönünden değişik durumlar söz konusudur:

Failin daha önce mahkum olduğu cezanın tüm hukuki sonuçları ile ortadan kalkmış olması halinde sanık sonradan işlediği suç yönünden HAGB kurumunun uygulanması açısından geçmişi açısından “temiz” kabul edilecek ve hakkında diğer koşulların da uygun olması durumunda bu hüküm uygulanabilecektir. Örneğin 5237 sayılı TCK m.184'te düzenlenen “İmar Kirliliğine Neden Olma” suçundan dolayı mahkum olduktan sonra etkin pişmanlıkta bulunabilecek ve bu etkin pişmanlık mahkum olunan cezayı bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılacaktır.(TCK m. 184/5)

Yine şikayete bağlı bazı suçlarla bağlantılı olarak kanunda failin belli bir cezaya mahkum olmasından sonra da mağdurun şikayetten vazgeçebileceği kabul edilmiştir. Mahkumiyetin kesinleşmesinden sonra şikayetten vazgeçilmesi durumunda ceza infaz edilmeyecek; cezanın infazına başlamışsa derhal infaza son verilecektir. Örneğin “Karşılıksız Çek Keşide Etmek Suçu”ndan verilen mahkumiyet hükmünde şikayetten vazgeçilmesi halinde mahkum olunan ve hatta infazı devam etmekte olan cezanın “ortadan kaldırılmasına” karar verilecektir. Bu durumlarda da sanığın geçmişte işlediği kasıtlı suçtan dolayı hakkında hükmedilen mahkumiyet hükmü tüm sonuçlarıyla ortadan kalktığından sanığın sonradan işlediği suç yönünden HAGB kurumunun uygulanması

704- İNCE: Türk Ceza Hukukunda Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımlar, s. 279

705-ARTUÇ: “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması” (Makale), s. 117-118; AKSOY, s. 235-237; GÜNDÜZ, s. 161-162; ÇOLAK/TAŞKIN, s. 1034; MERAN Necati: “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Konusunda Bazı Çözüm Önerileri”, Terazi Hukuk Dergisi, S. 23, 2008, s.s. 61-73, s. 62-66; PARLAR/HATİPOĞLU/YÜKSEL, s. 809; DEMİRBAŞ: Ceza Hukuku (Genel Hükümler), s. 612

açısından CMK m. 231/6-a'da ki şartı yerine getirdiği kabul edilmektedir.

Yine aynı durum önceki mahkumiyetin sebebini oluşturan fiilin bilahare suç olmaktan çıkarılması halinde de geçerli olmalıdır. Keza önceki mahkumiyetin sebebini oluşturan fiilin daha sonra suç olmaktan çıkarılmasının da ertelemeye engel teşkil etmeyeceği⁷⁰⁶ HAGB kurumunun da erteleme kurumuna göre (Erteleme kurumunda; esasen bir mahkumiyetin bulunması, hükmün infazının ertelenmesi, mahkumiyetin adli sicile işlenmesi, HAGB kurumunda ise mahkumiyetin askıya alınması ve mahkumiyetin ayrı bir sicile kaydedilmesi) yönleriyle daha lehe olduğu değerlendirildiğinde evleviyetle önceki mahkumiyet hükmüne sebep oluşturan fiilin suç olmaktan çıkarılması durumunda HAGB kurumunun uygulanması açısından CMK madde 231/6-a anlamında koşulun gerçekleştiği⁷⁰⁷ kabul edilmelidir.

Önceki mahkumiyetin genel affa uğramış olması durumunda mahkumiyet hükmü bütün sonuçlarıyla ortadan kalkmaktadır. Buna karşılık daha önce mahkum olunan cezanın özel affa uğramış olması ya da ceza zamanaşımına uğramış olması durumlarında mahkumiyet hükmü varlığını devam ettirdiği için HAGB kurumu açısından maddede sayılan koşulun gerçekleşmediği kabul edilmelidir.

Sanığın sabikasına konu olan hükmün infaz edilmiş olması nedeniyle bu sabıka kaydının Adli Sicil Kanununa göre silinip arşiv kaydına alınması (silinme şartlarının gerçekleşmesi) sanık hakkında HAGB'na engel oluşturacak mıdır? CMK 231. madde hükmüne göre sanığın kasıtlı suçtan dolayı cezayı ne zaman aldığı ve Adli Sicil Kanunu yönünden sabıkanın silinme şartlarının gerçekleşmesi durumunda ne olacağına ilişkin sınırlayıcı bir düzenleme getirilmediğinden sabıkanın silinme şartları gerçekleşmişse sanık lehine değerlendirilerek HAGB kurumu açısından koşulun gerçekleştiği kabul edilmelidir. Yargıtay da önceki mahkumiyetin adli sicilden silinme koşullarının oluşup oluşmamasını araştırmakta sanığın daha önceden işlediği suçun adli sicilden silinme koşulları oluşmuşsa bu suçun HAGB'ye engel olmayacağı yönünde kararlar vermektedir.⁷⁰⁸

706-10. C. D.'nin 27.10.1993 tarih ve 4970/11332 sayılı kararı, YKD, Ankara 1993, s. 1900

707-5352 sayılı Adli Sicil Kanunu m. 12/2

708-“...Sanığın sabikasına esas ilamın silinme şartlarının oluştuğu gözetilerek hükümden sonra 08.02.2008 tarihli resmi gazetede yayımlanarak aynı gün yürürlüğe giren 5728 sayılı yasanın 562. maddesi ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 231. maddesi uyarınca hükmolunan cezanın tür ve süresine göre hükmün açıklanmasının geri bırakılıp bırakılmayacağı konusunun değerlendirilmesinde zorunluluk bulunması...” 2. C. D.'nin 31.03.2008 tarih ve 2007/19739-2008/5949 sayılı kararı

“...Sanığın adli sicil kaydında bulunan ve deneme süresi suç tarihi itibarıyla dolan hükümlünün 5395 sayılı ÇKK'nun 23. maddesinin uygulanmasına engel oluşturmayacağı gözetilmeden yazılı

Burada bir ayırık durum daha sanık hakkında önceden işlediği suç nedeniyle verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen kişi yeni bir suç işlediğinde sonradan işlediği suç yönünden HAGB kurumunun uygulanması için CMK m. 231/6-a anlamında daha önceden “kasıtlı suçtan mahkum olan kişi” durumunda değildir. Ancak sanığın ikinci suçu hakkında da HAGB kararı vermek takdirde hata olarak nitelendirilebilecek bir uygulama olacaktır.

4.4.3.Zararın Giderilmesi

Sanık hakkında hükmedilen mahkumiyetin açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için CMK'nın 231/6-c maddesi uyarınca sanığın suçun işlenmesiyle *mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen gidermesi* gerekmektedir.⁷⁰⁹ Koşulun gerçekleşmesi için zararı giderilmesi gereken 2 ayrı suç mağduru sayılmıştır: Birey ve kamu. TCK' da düzenlenen ve mağduru birey olan suçlar açısından giderilmesi gereken zararın tespiti kolaydır. Özellikle işlenen suç neticesinde maddi zararın ortaya çıktığı suçlar açısından uygulamada sorun yoktur. Örneğin; şahsa karşı işlenen *Kasten Yaralama (TCK m. 86,87)*, *Hırsızlık (TCK m. 141,142)*, *Mala Zarar Verme (TCK m. 151)* gibi suçlarda zarar çok belirgindir ve bu suçlar zarar suçlarıdır ve sanığın CMK 231/6-c'de sayılan “*aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle*” bu suçlardan doğan zararları gidermesi kolaydır. Örneğin; kasten yaralama suçları açısından tedavi giderlerinin karşılanması, mala zarar verme ve hırsızlık suçları açısından aynen iade veya tazmin suretiyle zararın giderilmesi sanığın CMK 231 madde hükmünden yararlanabilmesi için yeterli kabul edilmektedir.

Fakat bireye karşı işlenen ve somut bir zararın söz konusu olmadığı suçlarda ise örneğin; *Hakaret (TCK m. 125)*, *Tehdit (TCK m. 106)*, *Cinsel Taciz (TCK m. 105)* gibi suçlarda somut anlamda zararın bulunmadığı görülmektedir. Yine de bu suçların mağdurun ruh dünyasında onun şeref varlığını sarsması (hakaret suçu), ruh dünyasına ve düşüncesine ciddi bir korku salması (tehdit suçu) veya namusuna yönelik alçaltıcı, küçük düşürücü (cinsel taciz suçu) olma şeklinde manevi soyut zararlar söz konusudur. Fakat kurumun uygulanabilmesi için suçun meydana getirdiği soyut manevi zararların CMK 231 maddesi kapsamında karşılanması gereken zararlardan olmadığı kabul

---

şekilde uygulama yapılması...” 6. C. D.'nin 04.12.2007 tarih ve 2006/21319-2007/13239 sayılı kararı. **ARTUÇ**: “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması” (Makale), s. 118'de 19 nolu dipnotta naklen 709-**NOYAN**, s. 930; **HAKERİ/ÜNVER**, s. 302; **AKINCI**: “Adalet Reformu ve Alternatif Ceza Yaptırımları”, s. 334-335

edilmektedir.

Yine maddede sayılan ve mağdurun *kamu* olduğu somut bir zararın bulunmadığı suçlarda zarar kavramının neye göre tespit edileceği bir sorundur. Örneğin;

-TCK m. 170/1-c'de düzenlenen ve sanığın toplumda korku, kaygı, panik yaratacak şekilde silahla ateş etme suçunda ,

-TCK m. 179/3'de düzenlenen alkollü bir şekilde araç kullanarak kara yolunda trafik güvenliğini kasten tehlikeye sokma suçunda ,

-TCK m. 230/1'de düzenlenen evli olmasına rağmen başkalarıyla evlenme işlemi yaptırma suçunda ,

-6136 sayılı yasanın 13/1 hükmüne muhalefet ederek ruhsatsız tabanca taşıma suçunda,

sanığın işlediği suçta mağdurun kim olduğu? burada CMK 231 madde anlamında giderilmesi gereken zararın bulunup bulunmadığı? Eğer zarar varsa miktarının neye göre tespit edileceği? sorunları ortaya çıkmaktadır.

Her ne kadar CMK 231/6-c de sanığın gidermesi gerekli zararın niteliğinden bahsedilmemişse de 5728 sayılı yasa ile CMK 231'de yapılan değişiklik ile bu hükmün uygulama kapsamının genişletilmek istenmesinden yasa koyucunun sanığın lehine olan çözümü benimsediği söylenebilir. Yani sanık lehine değerlendirilerek sanığın CMK 231 hükmünden yararlanabilmesi için giderilmesi gereken somut bir zarar var ise sanığın bunu karşılaması gerekmektedir. Sanığa bu zararı karşılaması sorumluluğu yüklenmiştir. Ancak somut maddi zarardan bahsetmek mümkün değil ise zarar manevi nitelikte ise artık bu koşulun gereğinin yerine getirilmesi şartı aranmamalıdır. Çünkü fiili imkansızlık söz konusudur. O halde maddi zararın gerçekleşmesinin söz konusu olmadığı suç türlerinde diğer yasal koşullara bakılarak uygulama koşulları mevcut ise sanık bu haktan yararlanmalıdır. Aksi düşünce ile somut bir zararın bulunmadığı suçlarda da sanıktan bu hükümden yararlanabilmesi için bir zararı karşılamasını beklemek ilk defa suç işleyen bir sanığa bir şans olanağı tanıyan kurum olan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun temel felsefesi ile çelişki arz edecektir.⁷¹⁰

Sanık lehine düşülerek somut anlamda bir zararın bulunmadığı suçlarda da (örneğin hakaret ve tehdit suçları) mağdurun bir özür dileme beyanıyla zararının

---

710-Öğretide ARTUÇ da CMK m. 231'de geçen zararın maddi zarar olarak algılanması gerektiğini manevi zararın bu kapsamda düşünülmemeyeceğini tazmini gereken bir zararın bulunmaması durumunda kurumun diğer şartları varsa bu hükmün uygulanabileceğine işaret etmiştir. Aynı yönde Yargıtay kararı için de Bkz; 4. C. D.'nin 13.03.2008 tarih ve 2007/31 sayılı kararı. **ARTUÇ**: "Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması", (Makale), s. 120'de 23 nolu dipnottan naklen.

giderilmiş sayılacağını beyan ettiği durumlarda veya mağdurun suç nedeniyle herhangi bir zararının bulunmadığını beyan ettiği durumda da sanığın bu koşulu yerine getirdiği var sayılmalıdır.

Kanunda zararın giderimini bizzat sanığın yapması gerektiğine ilişkin bir düzenleme olmadığı için sanık yerine bir yakınının zararı gidermesi halinde de koşulun gerçekleştiği kabul edilecektir.⁷¹¹ Yine kanunda iştirak halinde işlenen suçlarda suç faillerinden birisinin zararı gidermesi halinde diğer failler hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin kararın verilip verilemeyeceğine ilişkin bir hüküm bulunmadığından ve düzenleme ile mağdurun zararının giderilmesi amaçlandığından bu durumda da şartın gerçekleştiği kabul edilmelidir.

Sanığın meydana gelen zararı gidermeyi istemesine rağmen mağdurun bu giderimi kabul etmemesi halinde de sanık lehine yorum yapılarak şartın gerçekleştiği kabul edilmelidir. Sanık ile mağdur giderilmesi gereken zarar miktarı konusunda uyuşmazlığa düşerler ise ve sanık kendisinden karşılanması istenen zarar miktarının yerinde olmadığını daha az bir miktarı ödemeye hazır olduğunu beyan ettiğinde ceza davasında şahsi hakka ilişkin yargılama yapmak mümkün olmadığından zararın giderilmediğinin yani hükmün açıklanmasının geriye bırakılmasına ilişkin karar vermek için şartın gerçekleşmediği kabul edilmelidir. Yine mahkemelerin kurumun uygulanması açısından zararın tespiti için dosya üzerinden bilirkişi yardımıyla zararın tespitini yaptırabileceği bulunacak zarar miktarı üzerinden de sanığın bunu gidermeyi kabul edip etmemesine göre işlem yapabileceği belirtilmiştir.

Burada zararın giderilmesi başlığı altında *karşılıksız çek keşide etme* suçuna değinmek gerekmektedir. Bilindiği gibi *karşılıksız çek keşide etme suçunda* yapılan yargılama sonucunda sanık çek bedeli kadar adli para cezasına mahkum edilmektedir. Bu suçun takibi şikayete bağlıdır. Şikayet kurumunun bu suça ilişkin olarak özel bir niteliği de bu suç için hükmün kesinleşmesinden sonra infaz aşamasında bile şikayetten vazgeçme mümkündür. Eğer sanık çek bedeli kadar adli para cezasına çarptırılrsa ve bu adli para cezasını ödemediği için adli para cezası hapse çevrilerek sanık hapse girse bile müştekinin şikayetinden vazgeçmesi halinde hükmedilen ceza ve kamu davası tüm sonuçlarıyla ortadan kalkmaktadır. Bu nedenle hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kurumu *karşılıksız çek keşide etme* suçunda bu suç nedeniyle hakkında

---

711-**ARAS** Bahattin: “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumu ve Uygulamadaki Sorunlar”, Terazi Hukuk Dergisi, S.22, 2008, s.s. 71-88, s. 75-76

hükmedilen adli para cezasını ödemediği için cezası hapse çevrilen sanığın lehine midir? Burada karşılıksız çek keşide etmek suçuyla ilgili olarak zarar miktarı müştekinin yoksun kaldığı çek bedelidir. Sanığın çek bedelinin tamamını müştekiye vermesi durumunda zarar giderilmiş olacağından müştekinin şikayeti kalmayacaktır. Şikayetten vazgeçme ile kamu davası ve neticesinde hükmedilen cezalar tüm neticeleriyle ortadan kalkacaktır. Oysa hükmün açıklanmasının geriye bırakılmasının uygulanması durumunda kamu davası derdest olmaya devam edecek ve fail denetime tabi tutulacaktır. Bu nedenle hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kurumu karşılıksız çek keşide etme suçunda uygulanması pratik olarak mümkün olmayan bir kurumdur.

Bazı suç türleri açısından da tespit edilen zararın giderilme şekli sorun teşkil etmektedir. Örneğin; Terörle Mücadele Kanunu'na muhalefet eden 15 yaşından küçük sanığa verilen cezanın sonuç itibarıyla HAGB kurumuna tabi olması halinde mahkemece tespit edilen zararın nereye ödeneceği de ayrı bir sorundur. Burada zarar gören belirli bir mağdur olmayıp terör suçlarında kamunun zararı söz konusu olacaktır. Bu zararın maliyeye yatırılması düşünülse de bu ödemenin hangi ad altında yapılacağı ayrı bir sorundur. Zira sanığın ödemiş olduğu para tazmini nitelikte olup herhangi bir ceza niteliği yoktur Ancak bu durumda zararın tamamen giderilmesi ve mağdurun ikinci defa mağdur edilmemesi şeklinde yasa koyucunun amacına aykırılık teşkil etmektedir.⁷¹²

CMK'nun 231/9 hükmüne göre suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi koşulu derhal yerine getirilmediği takdirde sanık hakkında mağdura veya kamuya verdiği zararı, denetim süresince aylık taksitler halinde ödemek suretiyle tamamen gidermesi koşuluyla da HAGB kararı verilebilecektir.⁷¹³

4.4.4.Liyakat Koşulu

Yukarıda belirtilen maddi koşulların varlığı sanık hakkında verilecek hükmün açıklanmasının geri bırakılacağı anlamına gelmemektedir. Tüm koşulların varlığı tespit edildikten sonra mahkemece bir değerlendirme daha yapmak gerekmektedir.

712-AKSOY, s. 239-240

713-“...Kızılcahamam Sulh Ceza Mahkemesi'nin, bakım yaptığı arılarına tütsü hazırlarken taksirli hareketiyle yangına sebep olan sanığın müdahil orman idaresinin çıkan yangını söndürmek için yaptığı masraf kabilinden 660 YTL zararı bir yıl içinde taksitler halinde ödeme şartıyla HAGB'ye dair kararında isabet vardır...” Yargıtay'ın 21.03.2008 tarih 2007/12 esas, 2007 karar sayılı kararı. GÜNDÜZ, s. 162; MERMUT, s. 108; ÖZBEK: Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 687

Mahkemece sanığın kişilik özellikleri duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması gerekmektedir.⁷¹⁴ Uygulamada sanığın duruşmalar sırasındaki tutumu, pişmanlığı ve mahkemeye gerçeklerin aydınlatılması yönündeki samimi yardımları mahkemede bu yönde kanaatin oluşmasında büyük etki göstermektedir. Söz konusu şart kurumun takdiriliğini de ortaya koyan bir düzenlemedir.

Yapılacak değerlendirmede sanığın tespit edilen kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önüne alınmalı ve burada tespit edilecek olgulara göre sanığın ileride suç işleyip işlemeyeceği konusunda bir değerlendirme yapılmalıdır. Yargılama sonunda HAGB kararının uygulanırılığı açısından talebin gerekli olup olmadığı konusunda 5271 sayılı CMK’da değişiklik getiren 6008 sayılı yasanın 7. maddesiyle eklenen bir cümleyle sanığın kabul etmemesi halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılamayacağı düzenlenmiştir. Bu nedenle kurumun uygulanması için sanıktan bu husus sorulmalıdır. Koşulların oluşup oluşmadığı ve bu hükmün uygulanıp uygulanmayacağı hakim tarafından her olayda kendiliğinden değerlendirilip takdir edilmeli ve yargısal denetime olanak sağlayacak şekilde kararda gösterilmelidir.⁷¹⁵ Mahkeme yaptığı değerlendirme sonucunda sanığın ileride suç işlemekten çekinmeyeceği kanaatine varıyor ise hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar veremeyecektir.⁷¹⁶

Yapılan yargılama sonucunda sanık hakkında verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına gerek olmadığı sonucuna varılmakla birlikte verilen hapis cezasının ertelenmesine (TCK m. 51) karar verilebilir. Bu şekilde erteleme kararı verildiğinde erteleme gerekçesinin hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığına ilişkin kararın gerekçesi ile çelişmemesi bir zorunluluktur. Çünkü bu kurumların dayandığı ilke olan takdir hakkı da yargısal denetime tabi olup sanığın kişiliğini irdelemeyen, duruşmadaki olumlu ve olumsuz davranışlarının somut olarak nelerden ibaret olduğunu açıklayıp belirlemeyen, sırf yasa maddelerinin tekrarı niteliğindeki ifadeler yasal ve yeterli gerekçe sayılmamaktadır.⁷¹⁷ Özellikle HAGB’na yer olmadığına karar verilirken

---

714-**ÇOLAK/TAŞKIN**, s. 1034; **MERAN**: “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Konusunda Bazı Çözüm Önerileri”, s. 67; **PARLAR/HATİPOĞLU/YÜKSEL**, s. 809; **DEMİRBAŞ**: Ceza Hukuku (Genel Hükümler), s. 612

715-YCGK’nun 13.11.2007 tarih ve 2007/8-171 esas, 2007/235 karar sayılı kararı. **ARTUÇ**: “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması”, (Makale), s. 120; **ARTUÇ** Mustafa: Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması, Adalet Yayınları, Ankara 2009, s. 91

716-**AKSOY**, s. 240-241

717-YCGK’nun 08.02.2000 tarih ve 2000/4-16 esas, 2000/19 karar sayılı kararı; YCGK’nun 13.05.2003

kanundaki ifadelerin tekrarının gerekçe olmadığı gibi “*takdire*” denmesinin yeterli olmadığı da içtihatlarda da yerini almıştır.⁷¹⁸

4.5.Sonuçları

4.5.1.Genel Olarak

Mahkeme HAGB’ ye karar verdiği ve bu karar kesinleştiği takdirde esasını kapatır ve oluşturacağı bir kartona işin takibi açısından karar örneğini koyar. Ayrıca kararı *Adli Sicil Kanununun* 6. maddesi uyarınca *Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü’nde* tutulan bunlara mahsus sisteme kaydedilmesi ve *Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Yönetmeliği’nin* 56/2 maddesi gereğince denetimli serbestlik defterinde kayıt altına alınması için Cumhuriyet başsavcılığına gönderir. Mahkemenin belirlediği 5 yıllık deneme süresince yargılanan şahsın sanık sıfatı devam eder. Daha önce de ifade edildiği gibi tüm şartları oluşmuş olsa dahi hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi zorunlu değildir. Bu konuda mahkemenin takdir yetkisi mevcuttur. Hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen sanık 5 yıl süreyle denetim altına alınır.(CMK m. 231/8) Denetim süresi konusunda mahkemenin takdir yetkisi yoktur. 5395 sayılı ÇKK uygulamasında ise çocuk suçlular açısından denetim süresi 3 yıldır.(5395 sayılı kanun m.23)⁷¹⁹ Denetim süresi içinde dava zamanaşımı durur.(CMK m. 231/8)

Açıklanması geri bırakılan hükümde hükmedilen hapis cezası ertelenemez ve kısa süreli olması halinde seçenek yaptırımlara çevrilemez (CMK m. 231/7)⁷²⁰

4.5.2.Denetimli Serbestlik

Ceza muhakemesi kanunu madde 231/8’de denetimli serbestlik⁷²¹ süresi içerisinde uygulanabilecek tedbirlere yer verilmiştir. Sanık hakkında denetimli serbestlik süresi içerisinde uygulanabilecek bu tedbirler, sanığın ;

-Bir meslek veya sanat sahibi olmaması halinde, meslek veya sanat sahibi

---

tarikh ve 2003/2-129 esas, 2003/154 karar sayılı kararı; YCGK’nun 25.05.2003 tarih ve 2003/2 esas, 2003/167 karar sayılı kararı. **GÜNDÜZ**, s. 163

718- “...*Yasal ve yeterli gerekçe gösterilmeden sadece takdire dayanılarak hükümlü hakkında 5395 sayılı ÇKK’nun 23. maddesinin uygulanmasına yer olmadığına karar verilmesi...*” 5. C. D.’nin 20.09.2006 tarih ve 2006/7756 esas, 2006/7073 karar sayılı kararı. **ARTUÇ**: “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması”, (Makale), s. 119

719-**AKÇO** Seda: “Çocuklar Bakımından Özgürlüğü Kısıtlayıcı Cezaların İnfazı”, Hukuk ve Adalet Dergisi, S. 9, İstanbul 2007, s.s. 127-139, s. 130-131

720-**YAŞAR**, s. 2219

721-Kavramın hukukumuzdaki yeri ve önemi için Bkz; **ÇOLAK** Haluk/**ALTUN** Uğurtan: “Denetimli Serbestlik Kavramının Yaptırım Teorisi ve Penolojik Bakımdan Tahlili İle Pozitif Hukukumuzdaki Düzenlemeler”, Adalet Dergisi, S. 25, Ankara 2006, s.s. 1-52, s.1-50, **KAMER** Vehbi Kadri: “Ceza Adalet ve İnfaz Sistemi İçinde Denetimli Serbestlik Sisteminin Önemi”, Adalet Dergisi, S. 31, Ankara 2008, s.s. 69-86, s. 69-85

olmasını sağlamak için bir eğitim programına devam etmesi (CMK m.231/8-a)

-Bir meslek veya sanat sahibi olması halinde, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılması (CMK m.231/8-b)

-Belli yerlere gitmekten yasaklanması, belli yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınması ya da takdir edilecek başka bir yükümlülüğü yerine getirmesidir (CMK m. 231/8-c)

Ancak CMK madde 231/8'de denetimli serbestlik süresi *beş* yıl olmakla birlikte yükümlülük süresi en fazla *bir* yıl olabilecektir. Mahkeme yükümlülük süresini bir yıldan daha az olarak da belirleyebilir.⁷²²

Sanığın denetim süresi olan beş yıl süreyle (*çocuk sanıklar bakımından üç yıl süreyle*) kasıtlı bir suç işlemeyip mahkeme tarafından öngörülen yükümlülüğe de uyması halinde açıklanması geri bırakılan hüküm tüm hukuki sonuçlarıyla beraber ortadan kalkacaktır.⁷²³ CMK denetimli serbestlik süresi içinde kasıtlı bir suç işlemekten bahsetmektedir. Bir kimsenin suç işleyip işlemediğini değerlendirmek için hakkında soruşturma ve gerekirse yargılama yapılmalıdır. Kişinin gerçekten suç işleyip işlemediği ancak bu şekilde anlaşılabilir. O halde her ne kadar kanun kasıtlı suç işlemekten bahsetse de, bu suçtan sanığın ayrıca mahkum olması da gerekmektedir. Ancak CMK'nın lafzı gereğince mahkumiyet tarihi beş yıllık denetimli serbestlik süresinin bitmesinden sonra verilmişse geriye dönük olarak suç tarihi beş yıllık süre içinde gerçekleşmiş olacağı için açıklanması geri bırakılan hüküm açıklanacaktır. Oysa 5560 sayılı kanunla getirilen değişiklik öncesi ÇKK'da durum daha farklı idi. 5395 sayılı kanun madde 23'e göre (*5560 sayılı kanunla getirilen değişiklik öncesi*) beş yıllık denetimli serbestlik süresi içinde çocuk sanığın başkaca kasıtlı bir suçtan *mahkum olması* aranmaktaydı. Bu ifade de şu anlama gelmekteydi. Çocuk sanık beş yıl içinde başkaca kasıtlı bir suç işlemesinin yanında aynı süre içerisinde ayrıca bu suçtan mahkum da olmalıdır ki açıklanması geri bırakılan hüküm açıklansın. Beş yılın geçmesinden sonra alınan ikinci mahkumiyet kararı açıklanması geri bırakılan ilk hükmün açıklanmasını sağlamaz. Kısacası CMK bu konuda da ÇKK aleyhine düzenleme getirmiştir. CMK beş yıllık denetimli serbestlik süresi içinde ikinci kasıtlı suçun işlenmesini yeterli görürken; ÇKK (*5560 sayılı kanunla getirilen değişiklikten*

722-KAMER: Denetimli Serbestlik Kararlarının İnfazı, s. 593-616

723-HACIOĞLU: "Yeni Türk Ceza Kanunu Tasarısının Çocuk ve Küçük Ceza Hukukuna İlişkin Hükümleri", s. 15

önceki halinde) bu ikinci suçtan aynı beş yıllık süre içerisinde ayrıca mahkum olmak şartını da aramaktaydı.⁷²⁴

Sanığın öngörülen denetimli serbestlik süresi içerisinde başkaca kasıtlı bir suç işlememesi ve mahkeme tarafından belirlenen yükümlülöklere de uygun davranması halinde açıklanması geri bırakılan hüküm tüm hukuki sonuçlarıyla birlikte ortadan kalkacak ve sanık başından hiçbir yargılama geçmemiş gibi kabul edilecektir. Diğer taraftan sanığın denetimli serbestlik süresi içinde kasıtlı başkaca bir suç işlemesi ve/veya mahkeme tarafından öngörülen yükümlölöklere aykırı davranması halinde açıklanması geri bırakılan hüküm açıklanacaktır. Ancak mahkeme kendisine yüklenen yükümlölöklere yerine getirmeyen sanığın durumunu değerlendirerek; cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir kısmının infaz edilmemesine ya da koşulların varlığı halinde hükümdeki hapis cezasının ertelenmesine veya seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar vererek yeni bir mahkumiyet hükmü de kurabilecektir (CMK m.231/11)⁷²⁵

4.5.3. Kararların Denetimi ve Gizliliği

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin kararlara itiraz edilebilir (CMK m. 231/12). İtiraz CMK m. 267 ve 268 'te belirlenen genel esaslar çerçevesinde yapılacaktır. Söz konusu itiraz üzerine sadece kurumun uygulanırılık koşulları yönünden inceleme yapılması gerekmektedir.⁷²⁶ Yani itiraz sonucu yapılacak inceleme usulü olup esasa ilişkin değildir. Ceza verilmesine ilişkin olarak yapılan itirazın kabulüne karar verilemez. Kuruma karşı kanunda istinaf veya temyiz kanun yolları da öngörölmüş değildir.⁷²⁷ Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ve temyize ilişkin CMK' da yer alan düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde bu kararların temyizi mümkün gözükmemektedir. Zira CMK m. 291/1 temyiz hükmün açıklanmasından itibaren yedi gün içerisinde yapılması gerektiğini öngörmektedir. Oysa hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin kararlarda her ne kadar mahkeme tarafından bir cezaya hükmedilmişse de bu hüküm açıklanmamış aksine açıklanması belirli bir süreyle geri bırakılmıştır. Bu düzenleme karşısında açıklanmayan hükmün temyizi de mümkün olamayacaktır.

724-**ŞAHİN**: "Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması", s. 1300

725-**AKSOY**, s. 244-245

726-11. C. D.'nin 27.02.2007 tarih ve 2006/4004 esas, 2007/1210 karar sayılı kararı. **ŞAHİN**: "Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması", s. 1300'de 14 nolu dipnottan naklen

727-8. C. D.'nin 2006/8157-7354 esas-karar sayılı 06.10.2006 tarihli kararında yargılama sonucunda verilen kararda hukuka aykırılık söz konusu ise yani suçun sübutuna, nitelendirilmesine, kanuni ve takdiri indirim nedenlerinin varlığına ilişkin yanlışlık yapılmışsa bu hususların itiraz kanun yolu incelemesi sırasında değerlendirilemeyeceğine hükmetmiştir. **AKSOY**, s. 247

Aynı şekilde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen dosyalar açısından esasa ilişkin nedenlerle kanun yararına bozma(yazılı emir) kanun yoluna başvurulması da mümkün değildir. Çünkü mahkeme kararına göre bu hükmün uygulandığı kovuşturma dosyaları için henüz açıklanmış bir ceza hükmü bulunmamaktadır. Başka bir deyişle sanık hakkında bir mahkumiyete hükmedilmişse de bu hüküm sanık açısından bir sonuç doğurmamaktadır. Ancak belirlenen denetim süresi içinde sanığın bir suç işlemesi veya belirlenen yükümlülüklere aykırı davranması halinde sanık hakkında hükmedilen mahkumiyet sonuç doğuracak yani hüküm açıklanmış olacak bu aşamadan sonra da açıklanan hükmün kanun yolu incelemesinden geçip geçmemesine göre temyiz veya istisnai kanun yolu olan kanun yararına bozma sözkonusu olabilecektir. Ayrıca istisnai bir kanun yolu olan kanun yararına bozma yoluyla esastan denetim amaçlanarak kanun koyucunun iradesine aykırı olarak inceleme yapmak mümkün değildir. Kaldı ki Yargıtay Ceza Genel Kurulu da 2007/1-183, 2007/190 sayılı kararıyla yerel mahkemenin izinsiz silah taşımak suçundan kurduğu hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının itiraza tabi olması nedeniyle temyiz yoluyla incelenemeyeceğine karar vermiş bu kararın temyizen incelemesini yaparak karar hakkında düzelterek onama kararı veren özel daire kararının kaldırılmasına karar vererek dosyanın *itiraz* yasa yolu ile incelenmesinin temini için mahkemesine iadesine karar vermiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere olağan bir kanun yolu olan temyiz ile içerik denetimine izin vermeyen Yargıtay'ın istisnai bir kanun yolu olan yazılı emir yolu ile bu denetime izin vermesi mümkün değildir.

Sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesinin ardından öngörülen denetimli serbestlik süresi içerisinde sanığın kasıtlı başka bir suç işlemesi veya yüklenen yükümlülüklere aykırı davranması halinde geri bırakılan hüküm açıklanacak, bu açıklama tarihinden itibaren sanığın söz konusu hüküm bakımından temyiz hakkı doğmakla yedi günlük temyiz süresi işlemeye başlayacaktır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz edilmiş olsun veya olmasın, geri bırakılan hükmün daha sonra açıklanması halinde sanığın temyiz hakkı yine doğacaktır. Zira itiraz yapılması veya yapılmaması sanığın temyiz hakkını engellemeyecektir.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları bunlara mahsus bir sisteme kaydedilmekte ve bu kayıtlar ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hakim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir. Getirilen bu düzenlemenin kişisel verilerin

korunmasına yönelik TCK ve CMK sistemine de uygun olduğu göz önüne alındığında gayet yerinde bir düzenleme olduğu anlaşılmaktadır.

4.5.4.Kararların Uygulanması

18.04.2007 tarihli 26497 sayılı resmi gazetede yayımlanan *Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Yönetmeliği'nin* 79 ve devamı maddelerinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının kayıt işlemleri, yerine getirilmesi, kararın ihlali durumunda kaydın kapatılması hususları ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Ancak adı geçen yönetmeliğin 112.maddesinin 2. fıkrasına göre; hükmün açıklanmasının geri bırakılması halinde yükümlülük belirlenmemesi halinde ilam şube müdürlüğü veya büroya gönderilmeyerek Cumhuriyet başsavcılığınca takip edilerek gerekli işlemler yapılacaktır.

4.5.4.1.Kararların Kayıt ve İşlemleri

18.04.2007 tarihli ve 26497 sayılı resmi gazetede yayımlanan *Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Yönetmeliğinin* 79. maddesine göre; 5271 sayılı kanunun 231. maddesi gereğince hükmün açıklanmasının geri bırakılması halinde mahkemece verilen karar Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Sanık hakkında yükümlülük belirlenmesi halinde, karar Cumhuriyet başsavcılığınca denetimli serbestlik genel defterine kaydedildikten sonra şube müdürlüğü veya büroya iletilir. Şube müdürlüğü veya büro tarafından; yetişkinler için verilen kararlar denetimli serbestlik defterine, çocuklar için verilen kararlar çocukların denetimine ilişkin deftere kaydedilerek gerekli işlemler yapılacaktır.

4.5.4.2.Kararların Yerine Getirilmesi

18.04.2007 tarihli ve 26497 sayılı resmi gazetede yayımlanan *Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Yönetmeliğinin* 80.maddesine göre; 5271 sayılı kanunun 231. maddesinin sekizinci fıkrasının;

a. (a) bendi gereğince verilen, sanığın bir meslek veya sanat sahibi olmaması halinde meslek veya sanat sahibi olmasını sağlamak amacıyla bir eğitim programına devam etmesi kararı yönetmeliğin 34, 35, 36 ve 37. maddesine,

b. (b) bendi gereğince verilen sanığın bir meslek veya sanat sahibi olması halinde bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılması kararı yönetmeliğin 50, 51, 52 ve 53. maddesine,

c. (c) bendi gereğince verilen sanığın belli yerlere gitmekten yasaklanması, belli

yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınması kararı yönetmeliğin 38, 39, 40 ve 41. maddesine göre infaz edilecektir.⁷²⁸

4.5.4.3.Kararların İhlali ve Kaydın Kapatılması

18.04.2007 tarihli ve 26497 sayılı resmi gazetede yayımlanan *Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Yönetmeliğinin* 81. maddesine göre; denetim süresi içinde sanığın kasten yeni bir suç işlemesi durumunda şube müdürlüğü veya büroca ilgili defterdeki kayıt kapatılarak evrak mahkemeye iletmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.

Denetleme planına uyulmadığının bildirilmesi yada şube müdürlüğü veya büro tarafından tespit edilmesi halinde sanık denetleme planına uyması yönünde uyarılır. Uyarıya rağmen denetleme planına uyulmaması halinde kayıt kapatılarak evrak mahkemeye iletmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.⁷²⁹

728-Denetimli Serbestlik Yardım Hizmetleri El Kitabı, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Yayın No:13, Ankara 2007, s. 41

729-İNCE: Türk Ceza Hukukunda Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımlar, s. 284-285

SONUÇ

Hukuk düzeninde var olan yaptırımların amacı hukuki düzeni korumaktır. Öncelik hukuki düzenin ihlalini önlemeye yönelik olup bu mümkün olmadığı zaman ihlalin yol açtığı zararlar giderilmeye ve hukuki düzen yeniden tesis edilmeye çalışılmaktadır. Hukuki düzeni sağlama amacını güden *ceza*, da işlenen suç karşılığında devlet otoritesi tarafından uygulanan yaptırım olup ceza yaptırımının gerekliliği ve zorunluluğu da bugün hukuk düzeninde tartışmasız kabul edilen bir gerçektir.

Ceza yaptırımının kaynak ve tarihçesini tam bir bilimsel kesinlik ve belirlilik içinde ortaya koyma imkanı bulunmasa da cezanın ilkel insan toplumlarında zarar verici hareket ve fiillere karşı gösterilen doğal içgüdüsel bir tepki şeklinden çağdaş normatif düzende sistemli kamu hizmeti aracı haline geldiğinden söz edilebilir. Esasen insanlık tarihinin her döneminde ceza yaptırımı mevcut olmuştur. Cezanın zorunluluğu insanların toplum halinde yaşama ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Sosyal düzeni ceza yaptırımına başvurmadan korumanın ve devam ettirmenin mümkün olmadığına herkes hemfikirdir. Ancak sözkonusu yaptırımın nitelik ve esası üzerinde çok tartışmalar olmuş, uyuşmazlıklar çıkmış ve günümüzde bile ceza yaptırımının niteliği üzerine tam bir görüş birliği sağlanamamıştır

Tarihsel süreç içerisinde evrim geçiren cezadan beklenen amaçların gerçekleşmesi, adaleti ve sosyal yararı mümkün olduğu kadar kuvvetle sağlayabilmesi için de cezanın belirli bazı niteliklere sahip olması gerekmiştir. Özellikle ceza korkusunun suçla elde edilecek faydadan daha fazla olması, cezanın hükmedilebilmesi kesin olmayan şüpheli hallerde şiddetli bulunması, suçun neticesinin ağırlığına göre cezanın da ağırlık göstermesi, cezaların olayda suçlunun hal ve durumuna göre şiddet itibariyle değişmesinin gerekli olduğu belirtilmiştir.

Tarihte geniş yer tutmuş olan bedeni cezalar zamanla ortadan kalkmış ve hürriyeti bağlayıcı cezalar haline dönüşmüştür. Cezanın evrimindeki en önemli aşama özgürlüğü bağlayıcı nitelikte hapis cezasının ortaya çıkışı olmuştur. Hürriyeti bağlayıcı ceza toplumun kendisi için tehlike teşkil eden suçludan kurtulma fikrinden doğmuş olup bu fikrin gerçekleşebilmesi için suçlunun, toplumun ayrı bir kesiminde muhafaza edilmesi mecburiyeti yeni bir infaz şeklinin oluşmasını sağlamıştır. Hürriyeti bağlayıcı cezalar toplumun hukuka güveninin tekrar oluşmasını sağladığı ve uygun eğitim programları uygulanması yoluyla suçlunun ıslahına imkan tanıdığı düşünülen cezalar

olmuştur. Cezanın amaçları gözönüne alındığında hürriyeti bağlayıcı cezanın bu amaçların gerçekleşmesine teorik açıdan bakıldığında en elverişli yaptırım türü olduğu ileri sürülmüştür. Hürriyetin kısıtlanmasının içerdiği yoksunluklar nedeniyle failin kefareti ödemesi anlamına gelebileceği gibi, potansiyel suçlular açısından da ibret oluşturacağı ve failin ıslahı çalışmalarına fırsat tanıyacak nitelikte olduğu bu nedenle de hürriyeti bağlayıcı cezanın ceza yaptırımından beklenen her türlü amacı gerçekleştirmede çok değerli bir vasıta olduğu iddia edilmiştir. Hürriyeti bağlayıcı ceza suçludan kötüye kullanmış olduğu hürriyeti alarak onu uzun veya kısa bir süre için infazın etkisi altında tutmaktadır, bunun da suçlunun terbiyesinde, ıslahında uygun bir fırsat olduğu ve infazın görevinin de bu fırsattan faydalanmak olduğu belirtilmiştir. Fakat hürriyeti bağlayıcı cezanın yani hapis cezasının, cezanın amaçlarını gerçekleştirdiği düşüncesi doğruluğu tam olarak kanıtlanamayan bir varsayımdır. Belli bir süreyle hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum olmak, cezanın uyarı fonksiyonunu ve kişinin etkin pişmanlık duymasını sağlayabilir ise de kişinin sahip olduğu eğitim düzeyi, yaşadığı sosyal çevre, psikik ve ahlaki eğilimleri itibariyle tesadüfi suçlu özelliği taşınması mümkündür. Bu kişilerin mahkum oldukları hürriyeti bağlayıcı cezanın infaz kurumunda çektirilmesi, toplum barışı açısından bir zorunluluk değildir.

Çağdaş ceza infaz hukuku ise hürriyeti bağlayıcı cezaların sadece kapatma-hapsetme suretiyle infazının beklenen amacı gerçekleştirmemesi üzerine günümüzde kısa süreli cezalarda failin ıslahına yönelik olarak onun hürriyetini kısıtlayıcı nitelikteki cezalar yerine alternatif çözüm arayışlarına girmiştir. Ceza hukukunda cezanın *uyarı* fonksiyonunun gerçekleşmesi sadece kişinin hürriyetinin kısıtlanması şeklinde mi olacaktır? Eğer bu soruya cevabımız evet olursa infaz politikası açısından siyasi otoritenin yeni cezaevleri inşa etmesinden başka yapacak birşey yoktur. Eğer bu soruya cevabımız hayır olursa hürriyeti bağlayıcı cezalara alternatif yaptırımlar, cezalandırma aşamasından önce ceza soruşturmasının belli bir edim karşılığında sonlandırılması veya belli koşullar altında kişi hakkında kamu davasının açılmasının veya açılmış olan davada verilecek hükmün ertelenebilmesi gibi durumlar söz konusu olacaktır. Unutulmamalıdır ki cezanın bireyselleştirilmesi açısından cezanın önleyici-ibretlik etkisi, korkutuculuğu bazı failer için son safha olarak sadece hürriyeti bağlayıcı cezanın cezaevinde infazı ile gerçekleşebilirken bazı failer için kamu davasının açılması ile hatta bazıları için ise ilk soruşturmanın başlatılmasıyla bile gerçekleşebilmektedir.

Cezaların infazı sorunu günümüzde eskisinden çok daha değişik şartlar ve beklentilerle karşı karşıya olup, paradoksal bir durum içindedir. Geleneksel olarak infaz kurumlarının daha özeldede cezaevlerinin işlevi, bir yandan misilleme ve caydırma aracılığıyla toplumun korunması, öte yandan ise hükümlülerin dürüst birer vatandaş olarak eğitilerek yeniden topluma kazandırılması olarak değerlendirilmektedir. Fakat cezaevi sosyolojisi alanında yapılan araştırmalar, kırk yılı aşkın bir süredir cezaevlerini hükümlülerin ve ailelerinin kişisel ve toplumsal konumlarına zararlı bir etki yapan ve topluma yeniden uyum sağlamayı kolaylaştıracağı yerde daha da zorlaştıran, azaltan mutlak kurumlar olarak tanımlamaktadır. Bu çeşit infazda cezaevinde birlikte bulunan öteki mahkumlar ve infaz personeli aracılığıyla cezaevi şartlarına alıştıran hükümlüler, serbest kalmalarından sonra gerekli olacak olan, sorunlarını tek başına çözme becerilerini yitirmekte, bu nedenle de suçluların oluşturduğu alt kültürlerle katılım ve benzeri durumlar ortaya çıkmaktadır.

Çağdaş ve insan onuruna yakışır ceza infazı, adil yargılama sonunda suçlunun cezalandırılması kadar önemli olup kamuoyu beklentisi ile ceza infazı arasındaki denge hukuk ve insan hakları içinde kalınarak çözümlenmelidir. Suçlu hangi olumsuz ve kötü koşulda olursa olsun, doğanın en değerli varlığı olan insandır ve bizden birisidir. Bir anlamda toplum denilen ortaklığın ürünüdür, eseridir. Aykırı da olsa bu eseri, ürünü yeniden sağlıklı bir biçimde kazanmak ve yeniden toplumsal yaşama sokmak toplumun hoşgörüsü ile olanaklı olacaktır. Bu bağlamda ceza ve infaz hukukunda temel ilke ölç alma, yok etme olmamalı, ıslah ve yeniden kazanma olmalıdır. Bizim de kabul ettiğimiz infaz anlayışının amacı, hükümlüyü eğitim ve iyileştirme yöntemleri ile topluma yeniden kazandırmak, tekrar suç işlemesini önlemek, sorumluluk taşıyan bir birey olmasını sağlamaktır. Her ne kadar hükümlü denilen şahıs en değerli varlığı olan özgürlüğünden mahrum bırakılsa da onun herşeyden önce bir insan ve dolayısıyla temel hak öznesi hatırlanmalı ve mahpusun onuru devlet tarafından korunmalıdır. Hükümlü mahpus olmanın zorunlu olarak içinde barındırdığı eza düzeyini aşan ölçüde ızdırap ve sıkıntıya maruz kalmasına yol açacak şekilde infaz koşullarına tabi tutulmamalıdır.

Çağımızda artık cezalar, sadece suç işleyenden intikam olmak ya da ona acı çektirmek gibi düşüncelere dayanmamaktadır. Bu düşünceler artık ceza infaz hukukunun çok eski dönemlerinde kalmış olup her şeyden önce bugün de cezada amaç, toplumu suçtan ve suçlunun işleyebileceği yeni fiillerden korumaktır. Bu amaç ceza hukuku ile ceza infaz hukukunun ortak amacıdır. Her suçun niteliğinde, toplum için

arzettiği tehlikeye ve ahlaki kötülüğüne uygun olarak cezalar belirlenecek ve buna uygun bir infaz gerçekleştirilecektir. Suçlunun cezasını çekmesi, özellikle hükmedilen hürriyeti bağlayıcı cezaların infazı bir intikam aracı ya da suçluya bir acı çektirme yöntemi değildir. Şüphesiz, suçluya toplum kurallarını ihlal ederek suç işlemekle yaptığından nedamet duyma fırsatı ve hatalarını görme imkanı sağlanacaktır. Bunun sonucunda da suçlu, cezasını çekerek ceza infaz kurumundan ayrıldığı zaman topluma uyumlu bir insan olarak, onurlu, üretken bir birey olarak katılma fırsatını bulacaktır Bu bakımdan infaz hukukunun amacı, suçluları dört duvar arkasına kapatmak, tecrit etmek değildir. Şüphesiz, tehlikeli suçlular için özel infaz yöntemleri vardır; ama her durumda cezanın infazının amacı, suçluyu yeniden toplumun uyumlu bireyi haline getirmek, onu yeniden topluma kazandırmaktır.

En temel ceza olan hürriyeti bağlayıcı cezaların infaz edildiği cezaevlerinde sistem içerisinde bazen amaçsal, yöntemsel tıkanmalar yaşanmaktadır. Suçlu kişinin yaşı ve cinsiyeti gözönünde bulundurulduğunda almış olduğu hürriyeti bağlayıcı ceza ve bu hürriyeti bağlayıcı cezanın ceza infaz kurumunda çektirilmesi çoğu zaman cezalandırmakla güdülen amaçla bağdaşmayan sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Hatta cezanın infazıyla gerçekleşmesi beklenen resosyalizasyon amacının ileri yaştaki hükümlülerle ilgili olarak gerçekleşmesini beklemek, çoğu zaman gerçeklikle bile bağdaşmamaktadır.

Ayrıca hapis cezasının yani hürriyeti bağlayıcı cezaların insanlarda çöküntüye, bedensel ve ruhsal yorgunluğa neden olduğu, umutsuzluğa yol açtığı ve ileride toplumsal yaşama tekrar uyum sağlamayı zorlaştırdığı araştırmaların bir sonucudur. Öte yandan hapse konulan suçlunun suçunu düşünerek pişmanlık duymasının sözkonusu olmadığı ve tam tersine suçlunun genellikle kendisine haksızlık yapıldığına inandığı belirtilmektedir. Hürriyeti bağlayıcı cezadan umulan fayda elde edilememiştir. Özellikle bu ceza suçluyu topluma yeniden kazandırma fonksiyonunu yerine getirememektedir. Çünkü cezaevlerinde bulunan hükümlülerin büyük çoğunluğu kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkum olup özellikle koğuş sisteminin uygulandığı Türk cezaevleri 1970'lerden sonra giderek ıslah kurumu olmaktan çıkarak ideolojik ve profesyonel suçluların cezaevine girmesi ile ayaklanma, adam öldürme, firar, kumar, uyuşturucu ve silah ticareti gibi suçların işlendiği “suç okulu” haline gelmiştir. Öyle ki devlet cezaevlerinde kontrolünü kaybetmiştir. Sonuçta da devletin kendi kurumları olan bu yerlerde hükümlülelere kaptırdığı bu iktidarı geri alma ve otoriteyi yeniden tesis

amacıyla “Hayata Dönüş Operasyonu” adını verdiği cezaevlerine müdahale, verilen ismin aksine birçok hükümlü, tutuklu veya görevlinin hayatına malolmuştur. Bu suç okullarının(!) şartları da dikkate alındığında örneğin mevcudu kalabalık bir koğuş sistemi, bazı cezaevlerinde her tür saldırının yanında yaşanan cinsel saldırı olayları, yalnızlığa ve toplumdaki soyutlanmaya itilme sonucu yönelinen intiharlar, cezaevinden çıktıktan sonraki uyum sorunları, toplumun cezaevinde yatmış biri şeklinde nitelendirdiği damgalama olgusu cezaevlerinin en başta gelen olumsuzluklarıdır. Hapis cezasının tümüyle kaldırılmasına olanak bulunmadığı halde hükümlünün ıslah ve resasyolizasyon yoluyla topluma yeniden kazandırılması için hapis cezası zorunludur. Ancak failin mağdur veya toplum açısından tehlike göstermediği durumlarda cezaevine konulmasında pratik hiç bir yarar bulunmayıp cezaevine gönderilen bu fail işlediği bir suç nedeniyle pişmanlık duyması sağlanarak geri kazanılan biri değil aksine tüm olumsuzlukları bilinen cezaevlerine gönderilmekle kazandığı menfi tesirlerin etkisiyle mükerrirliğinin önü açılan, bir başka suçu işlerken daha da cüretkar davranabilme yetisi kazanan ve siyasal sisteme, topluma, mağdura daha da öfkeli-kinli kısacası kaybedilmiş bir birey olmaktadır.

Hürriyeti bağlayıcı cezaların özel önleme fonksiyonunu gerçekleştirmek için infaz alanında gösterilen bütün çabalarla tam bir başarı sağlanabileceği söylenemez. Çünkü en iyi koşullarda olsa dahi cezaevindeki infazın kendine özgü özel sosyolojik ve psikolojik yasalara tabi olduğu ve bu yasaların mahkumların resosyalizasyonunu güçleştirdiği bir gerçektir. Özellikle kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara çarptırılanlar bakımından cezaevi yaşantısının olumsuz etkileri konusunda görüş birliği mevcuttur. Bu nedenden dolayı ki sadece cezaevlerine yönelik reformlarla hürriyeti bağlayıcı cezaların zararlı etkileri önlenemez. Günümüzün ıslah anlayışı mahkumiyeti, mahkumu yeni bir yaşam tarzına sokma ve onu doğru yola götürmenin bir aracı olarak ele almıştır. Artık modern ceza sisteminde infaz hukukunun karakteri en başta terbiye edici olması ile ifade edilmektedir. Hatta İtalyan kaynaklı düşüncelere göre cezanın tek amacı ve tek varlık sebebi terbiye olup cezada fenalık unsuru olmamalıdır. Modern infaz, doğuştan ve çevreden gelen kötü faktörlerin tesiriyle toplum kurallarına uymakta zorluk çeken ve bu sebeple suç işleyen insanın davranışlarını düzeltmek, onu uslandırmak ve kanunlara uygun yaşayabilen bir vatandaş olarak topluma iade etmek amacına yönelmiş bir faaliyettir. Temel ceza olan hürriyeti bağlayıcı cezanın çağdaş ceza hukukunda suçluyu topluma yeniden kazandırma amacına yönelik olması gerekmekte olup bu amaç ise

infaz sürecinde gerçekleşmektedir. Caydırıcı nitelikli de olsa insani olması gereken koşullarda olması gereken bir muhafaza altında tutma dönemi sonrasında, yeniden topluma kazandırma fikri uluslararası düzeyde yeniden önem kazanmakta özellikle 19. yüzyıldan itibaren milletlerin üzerinde önemle durdukları bir konu olup bu konu günümüzde uygar toplum olmanın bir ölçüsü gibi düşünülmekte ve uluslararası önem arz etmektedir.

Hürriyeti kısıtlayan bir cezanın esas amacı hükümlüyü iyileşmiş olarak topluma iade etmektir. Bu nedenle hükümlünün yeniden suç işlememesi yani mükerrerliğe düşmemesi için gerekli araçlarla cezanın infazının tamamlanması, amaca varması bakımından zorunlu sayılmalıdır. Bu nedenle iyi bir hürriyeti bağlayıcı ceza rejiminin “sosyal yardım” faaliyeti ile tamamlanması şarttır. Çağımızdaki eğilim çeşitli ruhsal bunalımlara sebep olan, hiçbir zaman iyileştirme olanağını sağlamadığı gibi cezaevinden ıslah olunarak çıkmanın bir istisna oluşturduğu kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaları zorunlu olmadıkça infazın çağdaş amaçları doğrultusunda ve hükümlünün maksimum düzeyde ıslahı çerçevesiyle seçenек tedbirlere çevirmektir. 1960’lı yılların sonlarına doğru, hapis cezalarının infazı ve bunların infazından elde edilen sonuçlar bakımından suç politikasının “kriz içine” girdiği görülmektedir. Bunun en önemli nedenleri, sanayileşmiş batılı ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde olağanüstü artan suçluluğun tehdit edici boyutlara ulaşması ve tekrür oranının giderek artışıdır. Suçluluk oranındaki artış, birçok ülkede yargı organlarının iş yükünün giderek artmasına yol açmış ceza yaptırımının etkisiz kaldığı uluslararası terörizm ve organize suçluluk gibi yeni suçluluk biçimleriyle karşılaşmıştır. Suç politikasının içine düştüğü bu krizin bir sonucu olarak o güne kadar hapis cezalarının ve bunların infazının yeniden topluma kazandırıcı gücüne güvenen birçok ülkede söz konusu cezalar ve bunların infazı bakımından yeni seçenек arayışları görülmüştür. Bu nedenlerle hapis cezaları, bu bakımdan ultima ratio (son çare) olarak göze çarpmakta, birinci derecede bir yaptırım olarak yalnızca önemli suçlarda, tekrürde ve tehlikeli şiddet suçluluğunda gündeme gelmektedir. Bu nedenle, hürriyeti bağlayıcı cezaların tümü ile ilga edilebilmesinin mümkün olmadığı herkesçe kabul edilmekle beraber, özellikle kısa süreli hapis cezalarının fiilen çektirilmesinden sakınılması ve davanın, hükmün, cezanın ertelenmesi, denetimli serbesti, para cezasına veya diğer seçenек tedbirlere çevrilme yolunun tutulması önerilmektedir. Bu nedenle hapis cezalarının yerini almak üzere çeşitli seçenек yaptırımlar ortaya konulmaktadır.

Günümüz anlayışında; suç işlemiş olsun veya olmasın, insan kişiliğinin gelişiminin, ancak serbest iradeye dayalı olduğu, davranışların serbestçe belirlenebilme hürriyetinin, insan kişiliğinin olmazsa olmazını oluşturduğu, suç işlemiş olan bir insanın dahi kişiliğini geliştirebilmesi için belirli ölçüde davranışlarını yönlendirme hürriyetine sahip olması gerektiği açıkça vurgulanmaktadır. Hürriyeti bağlayıcı cezanın yani hapsedmenin kişi üzerindeki olumsuz etkisi yanında ceza adaletinde ekonomi sağlama düşüncesi sonucunda gelişmeye başlayan alternatif tedbir ve uygulamalar dünyada yoğunluk kazanmaya başlamış, suçluların kapalı kurumlar yerine hürriyet veya yarı hürriyet rejimi içerisinde toplumsal intibakını sağlama eğilimi ağırlık kazanmaktadır.

Tüm burada zikredilenlerden anlaşılacağı üzere tüm suçluları cezaevine koyarak infazı gerçekleştirmek ve ıslahı sağlamaya çalışmanın sakıncaları açıkça ortadadır. Bazı suçlular için hürriyeti bağlayıcı ceza sonuçta cezaevi tek seçenek olmakla beraber, diğerleri için farklı alternatiflerin artık mümkün olması gerekmektedir. Bir kimsenin hürriyetinin elinden alınması en son başvurulacak (ultima ratio) çare, ceza ya da işlem olarak düşünülmeli ve dolayısıyla ancak başka bütün ceza ve işlemleri yetersiz kılacak bir suç işlendiğinde bu yola başvurulmalıdır. Kendisi ve toplum açısından tehlikelilik göstermeyen suçlulara uygulanabilecek alternatiflerin hapis cezasına oranla etkin bir şekilde uygulanırılığı sağlanmalıdır.

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların sakıncalarını ortadan kaldırmak için bu cezaların yerine uygulanmak üzere ve hürriyeti bağlayıcı cezalara en son çare olarak başvurmak kaydıyla çeşitli seçenekler önerilmiş ve bunlardan bir kısmı çağdaş ceza kanunları tarafından da kabul edilmiştir. Kamu davasının, muhakemenin, hükmün ve infazın ertelenmesi, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine para cezasının veya diğer müeyyidelerin uygulanması olanağının sağlanması, adli tevbih, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların infazında özel bir rejimin uygulanması gibi. Mevzuatımızda halen bulunan erteleme (tecil), şartla salıverme, ve önödeme gibi faile son bir şans tanınmasını onu cezanın şedidliğinden kurtarıp hapsolunmadan infazın amaçlarına ulaşılmasını sağlayan kurumlar yanında 2005 yılından itibaren yürürlüğe giren 5237 sayılı yeni TCK ve 5271 sayılı yeni CMK düzenlemelerinde uygulamaya giren kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, uzlaşma gibi kurumlar da failin ıslahı ilkesi çerçevesinde hem soruşturma aşamasında hem de kovuşturma aşamasında uygulanabilirlik kabiliyetleri ile yaptırıma hükmedilmeden veya hükmettikten sonra infaza geçmeden önce failin bir daha suç

işlemeyeceği subjektif algısının karar verici konumundakilerde oluşturulmak suretiyle çağdaş ceza ve infaz anlayışının olması gereken amaçlarına hizmet etmektedirler.

Mevzuatımızda daha önce sadece hükmedilen cezanın ertelenmesi anlamına gelen ertelemeğin “Kamu Davasının Ertelenmesi” şeklinde görünen şekli çağdaş ceza muhakemelerinde kabul edilen ilke olan maslahata uygunluk esasının mülahazalarına denk gelmektedir. Buna göre Cumhuriyet savcısı genel ve özel önleme amaçları doğrultusunda kamu yararı mülahazaları ile ve belli tip suçlar açısından ki genellikle bu tip suçlar fiil ile kamu arasında kısıtlı bir ilginin bulunduğu hafif nitelikteki suçlardır, belli bir deneme süresi zarfında birtakım şartların yerine getirilmesi kaydı ile öncelikle kamu davasının açılmasının ertelenmesine daha sonra da neticenin pozitif olması durumunda kamu davasının açılmamasına karar vermektedir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu ceza yargılama sistemimize hakim olan kamu davasının mecburiliğinin yumuşatılması amacıyla getirilen uygun bir düzenleme olmakla birlikte yine ceza hukuku sistemimizde hakime verilen delil değerlendirme yetkisini kısmi olarak savcıya devretmekte ayrıca savcının, şüphelinin kasten işlemiş olduğu bir suç neticesinde yaptığı soruşturma kapsamında topladığı bütün deliller ve şüphelinin kişilik özelliklerini de dikkate alarak “şüpheli ve toplum” açısından bu suç nedeniyle kamu davasının açılarak şüphelinin cezalandırılması ile şüpheli ve toplum açısından ortaya çıkacak “ıslah etkisi” ile kamu davasının açılmasının ertelenmesi halinde meydana çıkacak cezanın “özel önleme” fonksiyonu arasında yapacağı kamu yararı temellerindeki değerlendirmeyle de sanığın lekelenmeme hakkı korunmuş olmakta ve savcılık ile mahkeme teşkilatı da iş yükü açısından rahatlamaktadır. Maslahata uygunluk ilkesinin bir sonucu olan ertelemeğin bu şekilde belirli bir süre iyi hal göstermesi, getirilen bazı yükümlülöklere uyması koşuluyla kişisel durumu ve işlediği iddia olunan suçun önemi dikkate alınan fail hakkında kamu davasının açılmasından vazgeçilmektedir.

Fakat kamu davasının ertelenmesi kurumu uygulanırken failin suçluluğunun tespiti aşamasında hassas davranılmalıdır. Çünkü kurumun uygulanması durumunda failin durumu askıda olup mahkemeye giderek aklanma beraat etme imkanı olabileceksen savcılığın tasarrufuyla bu durum retlenmektedir. Failin suçu işlediğine dair kamu davası açmaya yeterli deliller yoksa kamu davası açılmasının ertelenmesi değil fail hakkında kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmesi gerekmektedir.

Yine günümüz toplum yaşamı içinde sanayileşmenin ve hızlı teknolojik

gelişmenin getirdiği kalabalık nüfuslu şehirlerde suçların artış oranı dikkate alınarak C. savcılıklarının ve mahkemelerin iş yükünün azaltılması amacıyla ortak kamu menfaati mefhumuna nazaran önemsiz görülen bazı suçların ceza yargılaması hukukunun uygulama alanı dışına çıkarılması şeklinde uygulamacılar ve teorisyenlerce savunulagelen düşünceler çerçevesinde mevcut ceza yargılamamızda bu amaca yönelik kabul edilen kurumlardan birisi de önödemedir.Önödeme kurumu suç niteliğindeki bir fiilin işlenmesi sonucu devlet ile fail arasında meydana gelen ceza ilişkisini sona erdiren nedenlerden birisidir. Önödemenin amaçlarından birisi mahkemelerin işlerinin önemli oranda azaltılması ve çabuklaştırılması, ikincisi de sanığın mahkumiyet hükmü ile karşı karşıya kalmasının dolayısıyla sabıkalı duruma düşmesinin önlenmesi ve kişiye yeni bir fırsat sunulmasıdır.

Soruşturma aşamasında önödeme miktarının ödenmesi halinde sanık hakkında kamu davası açılması önlenmiş olmakta, kovuşturma aşamasında ödemenin yapılması halinde ise kamu davası ortadan kalkmaktadır. Böylece mahkemelerin işi azaltılmış olduğu gibi sanığın da bir mahkumiyet hükmüyle karşılaşması önlenmiş olmaktadır. Kanunda önödeme kurumunun düzenlenme şartları itibariyle amaca uygun olduğu görülse de basit suçluluk alanlarında kurumun kapsamının genişletilmesi gerekmektedir. Bu şekilde hem mahkemelerin asli ve nitelikli işleriyle uğraşmasına zaman oluşturulacak hemde basit suçluluk türlerinde, failin işlediği suçun kamu menfaati açısından birinci derecede önem arzetmediği suçlarda fail itham sürecinin ve olası bir durumda infaz kurumlarının olumsuzluklarından kornumuş olacaktır. Fakat böyle bir düzenleme yapılırken savcılık makamının da mevcut iş yükü dengesini dikkate alır bir düzenleme yapılmalıdır. Böyle bir düzenleme ile her ne kadar soruşturma aşamasında ceza ilişkisinin sonlandırılması ve işin mahkeme önüne gelmeden bitirilmesi amaçlanıyorsa da soruşturma aşamasında kurumu işletecek olan savcılık makamının uygulanma şartları daha esnek ve kapsadığı suç türleri daha fazla olan bir önödeme uygulamasında bu işlerle uğraşmaktan önödemelik olmayan nitelikli birçok suç soruşturmalarına vakit bulamayacak ve etkili bir soruşturma yapamama tehlikesi ortaya çıkacaktır.

Kamu davasının ertelenmesi ve önödeme gibi şüpheli/sanığı esas alan düzenlemeler yanında yeni yüzyıl ceza adalet sistemi mağdurun tatminini de suç işlendikten sonra failin ıslahı ve cezalandırma erkinin sınırları ve şekilleriyle ilgili mülahazalar yanında ön plana çıkarmıştır. Ceza hukukunda artık mağdurun tatmini ve

mağduriyetinin giderilmesi hususundaki menfaatlerinin göz önüne alınması ve suç bilimi-suç politikası vasıtasıyla mağdurun yeniden keşfedilmesi gerekmektedir. Çünkü mağdurun ikinci plana itilip kendi kaderine terk edilmesi halinde ceza hukukunun insancıllaşması yönündeki çabalar önemli bir yara almış olacaktır. Nitekim son yıllarda büyük ilerleme kaydetmiş olan ve sadece bir bilim dalı olmaktan çıkarak uluslararası bir reform hareketine de dönüşmüş bulunan Viktimolojinin (Mağdur Bilim) doğuşu ve gelişimi suç politikasını da etkileyerek bu etki kendini ülke mevzuatlarında da göstermiştir. Yeni ceza adalet sisteminde mağduru daha çok ön plana çıkaran onun mağduriyetini gidermeyi hedefleyen ve bunu ağır işleyen bir yargı mekanizması dışında çözen bu anlamda mağduru ayrıca geciken adaletin yarattığı mağduriyetten koruyan alternatif uyuşmazlık çözüm yolları ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu kapsamda son dönemlerde adalet mekanizmasının yürüyüşü ve yargının yoğun iş yüküne çare olabilecek yöntemler arayışı ve paralel seyreden Avrupa Birliği eksenindeki gelişmeler hukukumuza olumlu bir düşünceye hizmet amacıyla uzlaşma kurumunu kazandırmıştır. Bazılarına göre önemli bir yenilik, bazılarına göre ceza işlerinde zengin olanın bu kurum sayesinde cezai sorumluluktan kurtulabilme zırhına sahip olması, bazılarına göre alt yapısız ve hazırlıksız olarak getirildiğine dair eleştirilerde bulunduğu bu müessese uygulamaya başlandığı günden sonra olumsuz bulunan hükümleri 2006 yılında 5560 sayılı kanunla yeniden düzenlenerek daha sağlıklı bir şekilde dönüştürülmüş olmasına rağmen tartışma halen devam etmektedir.

Uzlaştırma en geniş tanımıyla uyuşmazlıkların çözümlenmesi için uyuşmazlığın tarafları üzerinde herhangi bir güç kullanmadan tamamen tarafların iradesine dayalı uyuşmazlığı dostane bir çözüme kavuşturmak için tarafsız üçüncü bir kişi tarafından uyuşmazlığın taraflarını çözüm önerilerini geliştirmeye teşvik eden ve fail ile mağdurun bağımsız bir arabulucu tarafından anlaşdırılmaları halinde ceza soruşturması ve kovuşturmasının sona erdirilmesini ifade etmektedir.

Bu çerçevede uzlaşma fail ile mağdurun yasal şartlar çerçevesinde anlaşması nedeniyle fail ile devlet arasındaki cezalandırma ilişkisinin askıya alınması veya tümüyle kaldırılmasını sağlayan bir kurumdur. Uzlaşmada amaç önemsiz suçlardan ötürü şartları oluştuğunda yargılama hakkından vazgeçmektir. Fail-mağdur uzlaşmasında, önödemedi farklı olarak şüpheli veya sanıkla mağdur uzlaşarak ceza muhakemesinin ilerlemesine engel olmaktadır. Bu yönüyle uzlaşma bir muhakeme engelidir. Nitekim kanunda kovuşturma aşamasında uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde

davanın düşürülmesine karar verileceği belirtilmiştir.

Uzlaşma kurumu her ne kadar kendisinden esinlenen ülkelerde yukarıda da bahsedildiği üzere çok etkin olarak uygulansa da ülkemizde ne yazıkki uzlaşma kurumu ironik bir deyimle “uzlaşma !!” şeklinde uygulanmaktadır. Kurumun etkin bir şekilde işletilememesinin nedenleri de ülkemizde henüz ceza yargılamasında uzlaşma-barışma kültürünün yerleşmemesi, olayın ilk yansıdığı kolluk makamlarında kurumun şartlarının tam olarak anlatılmaması, gibi nedenlerdir. Olması gereken açısından bu kurumun uygulanırılığı ile ilgili bir devlet kurumunun kurulması ve kapsam dahilinde işlenen bir suçla ilgili olarak dosyanın buraya gönderilmesi ve bu kurum bünyesinde bulunacak alanında uzman hukukçu, psikolog ve sosyolog gibi uzmanlar eliyle tarafları bir araya getirerek uyuşmazlığı barışçıl yollardan ve kendi özgür iradeleriyle istedikleri edim kaydıyla çözmelerinin önünü açmaktır.

Buraya kadar bahsedilen ve yaptırımın uygulanması öncesi imkanlar olan kamu davasının ertelenmesi, önödeme ve uzlaşma dışında yaptırımın uygulandığı yani suçluluğun tespitinin yapıldığı ve hükmün verildiği durumlarda ise erteleme kurumu yani cezanın uygulanmasının tehiri yaptırımın infazı öncesi sanığa tanınan bir imkan olarak ortaya çıkmaktadır. Bunda da ceza infaz kurumlarının ıslah yönünden elverişsiz olmaları, fiziki olumsuzlukları, hürriyeti bağlayıcı cezalardan beklenen faydanın sağlanmaması gibi nedenler etken olmuştur. Bu şekilde hem hükümlü cezaevine girmemekle beraber bundan sonraki yaşamına daha da dikkat edecek hem de hükümlünün cezaevinde tamamen suçluluğa bulaşması ve yeni suç tekniklerini öğrenmesi engellenecek ve bu arada tasarrufta edilmiş de olacaktır. Bu kapsamda erteleme iyi bir ceza siyaseti enstrumanı olarak ortaya çıkmaktadır.

Erteleme kurumunda her şeyden önce deneme süresi içinde fail iyi hal göstermekle hakkında yapılan soruşturmanın yönünü değiştirebilmekte veya mahkumiyet hükmü verilmişse bunun infazına engel olabildiği gibi bazı hukuk sistemlerinde olduğu gibi önceden hiç mahkum olmamış şeklinde dahi değerlendirilmesi mümkün olabilmektedir. Etkin bir denetim mekanizmasının kurulması durumunda erteleme cezanın infazından çok daha fazla önleyici ve yeniden toplumla bütünleştirici etki göstermektedir.

Erteleme kurumu işlediği suç nedeniyle pişmanlık gösterip suçsuz bir hayat süreceği konusunda mahkemede olumlu bir izlenim bırakan failin hükmedilen cezanın olumsuz sonuçlarından kurtulması bakımından önemlidir, fakat 5237 sayılı YTCK'nın

düzenlemesi itibariyle hürriyeti bağlayıcı cezaların daha ağır nitelikte olmasına rağmen ertelenebilmesi bundan daha hafif nitelikte sayılan olan para cezalarının ise ertelenememesi bir eksiklikler. Aksi halde pişmanlık göstererek bu kurumun uygulanmasını hakeden fail açısından yaptırımın, para cezası olarak belirlenmesi durumunda ödeyememe gibi nedenlerle tekrar ceza yaptırımının olumsuz etkileriyle karşılaşması kaçınılmaz olacaktır. Ayrıca yukarıda belirtildiği üzere özel kanunlarda yapılan düzenlemelerle, ilgili kanunun koruduğu hukuki değer dikkate alınarak bu kanunlara göre işlenen bazı suçlarda hükmedilen hürriyeti bağlayıcı cezaların ertelenememesi günümüzde sorgulanması gereken bir durumdur. Örneğin Askeri Ceza Kanunu'na göre işlenen askerlik hizmetine 2 ay geç gitme suçu nedeniyle verilen bir hapis cezasında cezanın ertelenememesi çok ağır bir hüküm niteliğindedir. Her ne kadar bu özel kanunlarla bu hükümler getirilmişse de işlenen suçun saikleri de dikkate alınmalıdır ve bu konuda ideal olan bu değerlendirmeyi yapacak olan hakime bu yetkiyi vermektir. Çünkü yargılama sürecinde bizzat gördüğü sanğı değerlendiren hakimin hükmedilen cezanın ertelenmesinin veya ertelenmemesinin hangisinin failin ıslahına etkili olacağını en iyi bilen yargılamayı yapacak olan mahkeme ve hakimdir. Bu nedenlerle cezanın bireyselleştirilmesinde çok önemli bir husus olan ve uygulanması hakim takdirine bırakılan bir kurumun faili hiç görmeyen, pişmanlığı konusunda hiçbir fikri olmayan yasama organının mevzuat düzeyinde kesin çizgilerle belirlenmesi eleştirilmelidir. Yine buradada geçmiş uygulamalarda yapılan yanlışlıklardan olarak bu kurumun gerçekten hak eden sanığa uygulanması bu nedenle de sanığın yargılama sürecinde iyi gözlemlenerek bir kanaat edinilmesi ve otomatik bir şekilde her sanığa da uygulanmaması gerektiği ifade edilmelidir.

Ceza mevzuatında hürriyeti bağlayıcı cezanın sakıncalarını dikkate alarak cezanın infazını belli koşulların varlığına bağlı olarak bir süre geri bırakan bu nitelikteki kurumlardan birisi de "Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması" dır. Kurum hukuk sistemimize 03/07/2005 tarihinde 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile girmiş 08/02/2008 tarih ve 5728 sayılı yasa ile 5271 sayılı CMK madde 231'de düzenlenen bu kurumun uygulama alanı genişletilmiş ve ilk defa suç işleyen ve bir daha suç işlemeyeceği yönünde mahkemede bir kanaatin oluşumunu sağlayan sanığa alınan cezanın infaz edilmemesi, adli sicile kaydedilmemesi gibi yönleriyle son bir fırsat daha sağlanmış bulunmaktadır.

Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kurumu kişi hakkında duruşma

yapıldıktan sonra verilecek hükmün, belirli bir süre içinde failin iyi hal göstermesi koşuluyla ertelenmesidir. Verilen sürenin iyi halle geçirilmesi, bir suç işlenmemesi veya getirilen yükümlüklere uygun davranılması durumunda hükmün verilmesinden tamamen feragat olunmakta aksi halde suçun cezası tespit olunup infazına geçilmektedir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması bir erteleme çeşidi olmasına rağmen cezanın infazının ertelenmesi ile hükmün açıklanmasının ertelenmesi arasında bazı farklılıklar söz konusudur. Cezanın infazının ertelenmesi, bir ceza infaz kurumu iken hükmün açıklanmasının geri bırakılması bir ceza muhakemesi kurumudur. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasında koşullar yerine getirildiği takdirde mahkeme tarafından hüküm kaldırılarak davanın düşmesine karar verilirken, cezanın infazının ertelenmesinde ise erteleme süresinin koşullara uygun olarak geçirilmesi halinde ceza infaz kurumu dışında infaz edilmiş olmakta ve mahkumiyet bütün sonuçları ile varlığını devam ettirmektedir. Bu nedenle hükmün açıklanmasının geri bırakılması sanık açısından daha lehe bir kurum olarak ortaya çıkmaktadır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, cezanın infazının ertelenmesi yerine kamu davası sonucunda verilecek hükmün açıklanmasının belirli koşullarla ve süreyle ertelenmesini sağlayan bir kurum olup bu yönüyle bir muhakeme hukuku kurumudur. Ancak suçu sabit görülen sanık hakkında uygulanması nedeniyle sanık ile ceza arasındaki bağlantıyı belirli koşullarla kesmesi ve sonucunda davanın düşmesine karar verilmesi nedeniyle aynı zamanda maddi ve ceza hukukuna ilişkin sonuçlar da doğuran bir müessesedir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı durma kararı niteliğindedir. Kurumun koşullarının oluşması muhakeme engeli oluşturmaktadır.

Hükmün ertelenmesinin iki şekli mevcuttur; Birincisi failin suçluluğunun tespit edilmesi, hükmün verilmeyerek verilecek hükmün ertelenmesidir. İkincisi ise failin suçluluğunun tespit edilmemesi, bu tespitin yani suçluluğun tespitinin ertelenmesidir. Bu hallerde hakim bir tecil süresi ve sanığın bu süre içinde uymak zorunda olduğu hususları belirlemektedir. Bu süre iyi halle geçirilirse veya öngörülen koşullara uyulursa hükmün tespitinden tamamıyla vazgeçilmekte aksi halde hüküm tespit edilerek infazına geçilmektedir. Bizim hukukumuzda hükmün ertelenmesinin ilk şekli düzenlenmiştir.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmeden önce ispat faaliyeti bitirilerek deliller ve ispat konusunda ve fiilin hukuki nitelendirmesi bakımından mahkumiyet hükmü kurulmakta ve fakat hükmün tefhimi (açıklanması) ertelenmektedir. Böylece denetimli serbestlik süresinin başarılı geçmemesi yani sanığın yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde hakime yeni bir yargılamaya gerek

olmadan açıklanması geri bırakılan hükmü açıklama yetkisi verilmektedir. Denetim süresinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve yükümlülüklerle uygun davranıldığı takdirde açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak davanın düşmesi kararı verilecektir. Bu nedenle kurum çağdaş ceza hukukunun amaçlarından biri olan kişiyi mümkün olduğunca damgalamamayı ve toplum ile uyum sağlamasını gerçekleştirici bir uygulama niteliğindedir.

Ceza kanunumuzda cezanın ertelenmesi kurumu mevcutken böyle bir kurumun neden getirildiği eleştiri konusu yapılmıştır. Hükümün ertelenmesi durumunda mahkumiyetin adil sicile kaydedilmemesi, ve yasal süreler geçtikten sonra hiç suç işlememiş gibi kabul görmesi gibi nedenlerle erteleme kurumuna nazaran daha lehedir. Ertelemede ertelenmiş de olsa bir mahkumiyet vardır ve sicile de işlenmektedir. Fakat kuruma karşı itiraz kanun yolunun öngörülmesi ve hükümde bulunan esasa dair, sübuta dair bir durumun denetime açık olmaması inceleme konusunun da sadece şartların varlığı yönünden şekli olarak yapılması kurumun zayıf ve yanlış yönüdür.

Tüm yukarıda zikredilenlerden anlaşılacağı üzere günümüz anlayışında modern ceza ve infaz hukuku açısından, şüpheli ve sanığın suç mağduruna verdiği zararın giderilmesi, yaptığından pişmanlık duyması hususları çerçevesinde etkin ve insan onuruna saygılı bir ıslah ve yeniden kazanım öne çıkmaktadır. Ceza hukukçusu EREM'in de dediği üzere kazıdığımız zaman suçlunun altından çıkacak olan insan unsuru yargılama ve infaz organizasyonu içerisinde yer alan tüm kurumların ve düzenlemelerin oluşturulmasında esas olmalıdır. Her nasılsa suça bulaşmış fakat yaptığından pişmanlık duymuş, suç mağdurunun zararını gidermiş ve toplum açısından tehlike arzetmeyen bir sanık açısından ona mevcut düzenlemeler çerçevesinde kamu davasından, hükmün açıklanmasından veya cezanın infazından belli şartlar dahilinde sarf-ı nazar etmek suretiyle veya yasal şartlara göre ceza ilişkisinin mahkeme aşamasına gelmeden sonlandırılması suretiyle bir şans verilmesi ilk planda ve tek görünüm olarak sanık lehine bir husus olarak düşünülse de bu şekilde kazanılan bir sanığın mükerrir hale gelmesinden sonra veya ıslahı için gönderildiği cezaevinden çıktıktan sonra toplum için arzedeceği tehlike dikkate alındığında görünmeyen ama daha önemli olan toplumun suçtan ve suçludan korunması hususlarının asıl sonuç ve amaç olduğu anlaşılacaktır. Bu nedenlerle anılan amaca hizmet eden bu kurumlar soruşturma ve kovuşturma safhalarında etkin bir şekilde uygulanmalı ve kurumların aksayan yönleri konusunda gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

1.Makaleler

AKBULUT İlhan: “*Cezaların Tecili*”,Yargıtay Dergisi, C.21, S.1-2, Ankara 1995, s.s. 81-94

AKBULUT İlhan: “*Cezanın Amaçları, Özellikleri ve Ceza Mahkumiyetinin Sonuçları*”, İBD, Ufuk Matbaası, S.2, İstanbul 2003, s.s. 291-317 **AKBULUT**’un bu makalesi aynı zamanda Şanlıurfa Barosu Dergisi’nin Nisan 2006 tarihli 12. sayısında da, s.s. 7-32 yayınlanmıştır.

AKÇO Seda: “*Çocuklar Bakımından Özgürlüğü Kısıtlayıcı Cezaların İnfazı*”, Hukuk ve Adalet Dergisi, S. 9, İstanbul 2007, s.s. 127-139

AKIN İ. Halit: “*4616 Sayılı Yasanın Getirdikleri*”,ABD, İlksan Matbaası, Sayı:2001/1, Ankara 2001, s.s. 147-152

AKINCI Füsun Sokullu: “*Adalet Reformu ve Alternatif Ceza Yaptırımları*”, Nurullah Kunter’e Armağan, İstanbul 1998, s.s. 327-341

AKINCI Füsun Sokullu: “*Cumhuriyet’in 75. Yılında 647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunda Yer Alan Cezalar ve Yapılması Gereken Değişiklikler*”, İstanbul Üni. Cumhuriyet’in 75.Yıl Armağanı, İstanbul 1999, s.s. 333-358

AKSAN Murat: “*Yeni TCK’da Yaptırım Sistemi*”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 2, 2004, s.s. 178-181

AKSOY M. Ramazan: “*Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması*”, Adalet Dergisi, S.31, Ankara 2008, s.s. 225-251

ALACAKAPTAN Uğur: “*23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun’a Genel Bir Bakış*”, Anayasa Mahkemesi’nin 39. Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu, Ankara 2001, s.s. 379-400

ALBAYRAK Mustafa: “*Yeni Türk Ceza Kanununda Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma Tedbirinin Uygulaması ve Sorunlar*”, Terazi Hukuk Dergisi, S. 13, 2007, s.s. 105-112

ALBRECHT Hans Jörg: “*Gençlik Ceza Hukukununun Yaptırımlarının Uygulanması ve Evrimine İlişkin Araştırmalar*”Çev: Yener ÜNVER, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No: 4, Seçkin Yayınları, Ankara 2005, s.s. 177-193

ALKAN Nevzat: “*Özel Sektör Cezaevleri*”, İBD, C. 79, İstanbul 2005, s.s. 427-435

- ARAS** Bahattin: “*Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumu ve Uygulamadaki Sorunlar*”, Terazi Hukuk Dergisi, S.22, 2008, s.s. 71-88
- ARTUÇ** Mustafa: “*Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması*”, Terazi Hukuk Dergisi, S.21, 2008, s.s. 107-126
- ARTUK** M.Emin /**YENİDÜNYA** A. Caner/**GÖKÇEN** Ahmet: “*Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Erteleme Müessesesi*”, Ceza Hukuku Makaleleri, İstanbul 2002, s.s. 175-229
- ARTUK** M.Emin/**ÇINAR** Ali Rıza: “*Yeni Bir Ceza Kanunu Arayışları ve Adalet Alt Komisyonu Tasarısı Üzerine Düşünceler*”, TBB Türk Ceza Kanunu Reformu 2. Kitap, Ankara 2004, s.s. 37-83
- ARTUK** M.Emin: “*Yeni Türk Ceza Kanunu’nun Genel Hükümlerine İlişkin Düşünceler*”, Legal Hukuk Dergisi, S. 32, İstanbul 2005, s.s. 2759-2767
- ATALAY** İbrahim Orkun: “*Osmanlı Ceza Yargılaması Usulü Hukuku Üzerine Bir İnceleme*”, AÜEHFD, C. XI, S. 3-4, Erzincan 2007, s.s. 239-272
- AVCI** Mustafa: “*Kim Kimi Affedebilir? Mukayeseli Hukuk Kaynaklarında Adli Af*”, Kamu Hukuku Araştırmaları Dergisi, S. 3, 1999, s.s. 226-238
- AVCI** Mustafa: “*Osmanlı Ceza Hukukuna Genel Bir Bakış*”, Hüseyin HATEMİ’ye Armağan, Diyarbakır 2005, s.s. 581-596
- AVCI** Mustafa: “*Önceki Hukukumuzda Para Cezaları*”, Kamu Hukuku Araştırmaları Dergisi, S. 2-3, 2000, s.s. 118-143
- AYDIN** Murat: “*Cumhuriyet Savcısının Delilleri Değerlendirme Yetkisi ve Kamu Davası Açma Mecburiyeti*”, Yargı Reformu 2000 Sempozyumu Konuşmalar, Bildiriler, Tartışmalar, Belgeler, İzmir 2000, s.s. 629-654
- AYDIN** Murat: “*İddianamenin Unsurları ve İadesi*”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 1-2, Ankara 2006, s.s. 378-408
- BAL** Kudret Yalçın: “*İnfaz Hukuku-Uygulamadaki Aksaklıklar, Nedenleri ve Sonuçları*”, Türkiye’nin İnfaz Rejimi Sorunlar ve Çözümler Sempozyumu 18 Ocak 1997 T. C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, s.s. 51-61
- BARDAK** Cengiz: “*Ertelemenin Şartları ve Düşmesi Üzerine Bir İnceleme*”, Adalet Dergisi, S.1, Ankara 1987, s.s. 67-84
- BARLET** Maree de: “*Belçika’da Cezaevleri Sistemi*” Çev: Hasan ALTÜRK, Adalet Dergisi, Ankara 1963, s.s. 854-860
- BAYRAKTAR** Köksal: “*Türk Ceza Kanunu Tasarısı’na İlişkin Genel Bir*

Değerlendirme ve Genel Hükümler Üzerine Birkaç Eleştiri”, TBB, Türk Ceza Kanunu Reformu 2. Kitap, Ankara 2004, s.s. 21-35

BAYRAKTAR Köksal: “*Yeni Türk Ceza Kanununda Belirlenen Ceza Hukuku Temel İlkeleri*”, GÜHFD, S. 1, 2003, s.s. 3-19

BİÇKİN İnci: “*Genel Olarak Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 7, s.s. 34-39

BOCK Michael: “*Ne Kadar Az Olursa O Kadar İyidir-Genç Ceza Hukukundaki Kriminolojik Mantıksızlıklar Dogmatik Olarak Nasıl Yüceltildi*”, Sulhi DÖNMEZER’in Değerli Hatırasına Armağan, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No:4, Ankara 2005, s.s. 617-627

BULUR Alper: “*Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Arabuluculuk Yöntemi*”, ABD, S. 4, Ankara 2007, s.s. 30-46

CENTEL Nur: “*Cezanın Amacı ve Belirlenmesi*”, Turhan Tufan YÜCE’ye Armağan, İzmir 2001, s.s. 337-372

CENTEL Nur: “*Çağdaş Ceza İnfaz Hukukunda Özgürlüğü Bağlayıcı Cezalar ve Gelişmeler*”, Aydın AYBAY’a Armağan, İstanbul 2004, s.s. 31-51

CENTEL Nur: “*Yeni Türk Ceza Yasası’nın Yaptırımlar Sistemine Eleştirel Yaklaşım*”, Yavuz ALANGOYA için Armağan, Alkım Yayınları, İstanbul 2007, s.s. 791-818

CİHAN Erol: “*Ölüm Cezası Yerine İkame Edilebilecek Cezanın Türü*”, Hukuk Kurultayı 2000, Ankara Barosu Yayını, Ankara 2000, s.s. 489-495

COŞKUN Vahap: “*Ceza Hukukunda Klasik Okul*”, Mahmut Tefrik BİRSEL’e Armağan, İzmir 2001, s.s. 521-529

ÇAKIN Akın: “*Suçla Mücadele Politikasında Temel Düzenlemeler ve Bunlardaki Başlıca İlkeler*”, Adalet Dergisi, S. 32, Ankara 2008, s.s. 1-19

ÇAKMUT Özlem Yenerer: “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Esas Mahkemesinin Verdiği Hüküm*”, AÜEHFD, C. XI, S. 3-4, Erzincan 2007, s.s. 29-61

ÇALKIN Fahri: “*Ertelemenin Muhtelif Şekilleri ve Bunların Fayda ve Mahzurları*”, Adalet Dergisi, S. 5, Ankara 1946, s.s. 487-498

ÇEPİK Sabri: “*Hukukumuzda Yeni Bir Kurum: Uzlaşma*”, Şanlıurfa Barosu Dergisi, Şanlıurfa 2006, s.s. 49-51

ÇETİN Soner H.: “*Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Uzlaşma*”, TBBD, S. 82, Ankara 2009, s.s. 247-278

ÇOLAK Haluk/**ALTUN** Uğurtan: “*Bir Yaptırım Türü Olarak Para Cezalarının Teori ve*

Uygulamadaki Analizi”, TBBD, Ankara 2007, s.s. 241-305

ÇOLAK Haluk/ALTUN Uğurtan: “*Ceza Yaptırımının Bireyselleştirilmesi Vasıtası Olarak Takdiri İndirim Nedenlerinin Normatif Hükümleri ve Hukuki Sonuçları*”, Adalet Dergisi, Ankara 2008, s.s. 1-26

ÇOLAK Haluk/ALTUN Uğurtan: “*Denetimli Serbestlik Kavramının Yaptırım Teorisi ve Penolojik Bakımdan Tahlili İle Pozitif Hukukumuzdaki Düzenlemeler*”, Adalet Dergisi, S. 25, Ankara 2006, s.s. 1-52

ÇOLAK Haluk/ALTUN Uğurtan: “*Güvenlik Tedbirleri ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununa Göre Yaptırım Teorisindeki Yeri*”, Adalet Dergisi, S. 22, Ankara 2005, s.s. 1-40

ÇOLAK Haluk/ALTUN Uğurtan: “*Kısa Süreli Hapis Cezaları, Seçenekli Yaptırımlar ve İnfaz Rejimleri*”, TBBD, S. 67, Ankara 2006, s.s. 163-228

ÇOLAK Haluk/ALTUN Uğurtan: “*Tarihi ve Kronolojik Perspektifte Ceza İnfaz Kurumları*”, Adalet Dergisi, Ankara 2008, s.s. 1-36

ÇOLAK Haluk/ALTUN Uğurtan: “*Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Cezaların Ertelenmesi*”, Adalet Dergisi, S. 26, Ankara 2006, s.s. 1-40

ÇOLAK Haluk: “*Anayasamızda Cezanın Yeri ve Ceza Kavramı*”, YD, C. 26, S. 3, 2000, s.s. 337-358

ÇOLAK Haluk: “*Hükümlülerin İnsani Haklarının Penolojik Görünümü ve Yeni İnfaz Rejimi*”, Adalet Dergisi, S. 23, Ankara 2005, s.s. 36-87

ÇOLAK Haluk: “*Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Cezai Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolu Olarak Uzlaşma Mediation*”, TBBD, S. 63, Ankara 2006, s.s. 127-145

ÇULHA Rıfat : “*Uzlaşma*”, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*, İstanbul 2005, s.s. 41-59

DANNECKER Gerhard: “*Ceza Hukuku Biliminin Bakış Açuları*” Çev: Yener ÜNVER, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No:5, Seçkin Yayınları, Ankara 2006, s.s. 71-82

DEMİR Şamil: “*Avukatlık Kanunu’nun 35/A Maddesinin Uygulanması ve Çözüm Önerileri*”, Terazi Hukuk Dergisi, S. 18, 2008, s.s. 193-203

DEMİRBAŞ Timur: “*Af Tartışmaları ve 4616 Sayılı 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun*”, Anayasa Mahkemesi’nin 39. Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu, Ankara 2001,

s.s. 78-97

DEMİRBAŞ Timur: “*Af Tartışmaları*”, Mahmut Tevfik BİRSEL’e Armağan, İzmir 2001, s.s. 531-545

DEMİRBAŞ Timur: “*Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun Genel Değerlendirilmesi*”, Ceza Hukuku Dergisi, S. 1, 2006, s.s. 19-29

DEMİRBAŞ Timur: “*Cezaevinde Yeniden SosyalleştirmeTretman Sorunları*”, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu, Öz Özen Matbaacılık, Ankara 2001, s.s. 144-161
Yazarın bu makalesi ayrıca Prof. Turhan Tufan YÜCE'ye Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 2001 sayısında da s.s. 391-408 yayınlanmıştır.

DEMİRBAŞ Timur: “*Cezaevleri Gerçeği*”, Seyfullah EDİS'e Armağan, DEÜ Yayını, İzmir 2000, s.s. 235-247

DEMİRBAŞ Timur: “*Cezaevlerinin Sorunları ve Af Tartışmaları*”, İrfan BAŞTUĞ Armağanı, Seçkin Yayınları, Ankara 2001, s.s. 17-42

DEMİRBAŞ Timur: “*İnfaz Hukuku ve Özel Durumdaki Hükümlüler Sempozyumu*”, Ankara 2008, s.s. 153-156

DEMİREL Fatmagül: “*Osmanlı Hapishanesi'nin Gardiyanları*”, Hukuk ve Adalet Dergisi, Legal Yayınları, İstanbul 2007, s.s. 257-263

DEMİREL Fatmagül: “*Osmanlı Usul-ı Muhakemat-ı Cezaiye Kanunu'nda Hapishaneler*”, Hukuk ve Adalet Dergisi, İstanbul 2005, s.s. 68-72

DENİZHAN Hüseyin: “*Adli Para Cezaları*”, Adalet Dergisi, Ankara 2006, s.s. 89-116

DENİZHAN Hüseyin: “*Yeni Türk Ceza Kanununda Erteleme Kurumu Üzerine Bir İnceleme*”, TBBD, S. 65, Ankara 2006, s.s. 214-245

DİNÇKOL Belkıs/**BAYRAKTAR** Köksal: “*Eski Önyasya Toplumlarında Suç Kavramı ve Ceza*”, Suç ve Ceza Dergisi, S. 2, İstanbul 2008, s.s. 213-217

DÖLLİNG Dieter: “*İşlenen Suç Nedeniyle Suç Faileri ve Mağdurları Arasında Arabuluculuk Mediation*”, Çev: Sulhi DÖNMEZER, Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, İstanbul 2005, s.s. 17-21

DÖNMEZER Sulhi : “*Suç Siyaseti*” İÜHFM, C. LII, S.1-4, İstanbul 1987, s.s. 1-33

DÖNMEZER Sulhi: “*Türk Toplumunda Sosyal Kontrol Aracı Olarak Ceza ve Ödüllendirme*”, İÜHFM, C. XLVIII-XLIX, S.1-4, İstanbul 1983, s.s. 295-315

DROOGHENBROECK Pierre Van: “*Belçika'da Tecil Le Sursis*”, Çev: Salim ÖZDEMİR, Adalet Dergisi, S.3, Ankara 1971, s.s. 148-157

DURSUN Hasan: “*Cezaların İnfazının Kriminolojik Bir Çerçeve de İncelenmesi*”, Yargı

Reformu 2000 Sempozyumu Konuşmalar, Bildiriler, Tartışmalar, Belgeler, İzmir 2000, s.s. 724-744

DÜNKEL Frieder/**SNACKEN** Sonja: “*Karşılaştırmalı Avrupa Ceza İnfaz Sistemi: Sorunlar, Uygulama ve Perspektifler*”, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu, Öz Özen Matbaacılık, Ankara 2001, s.s. 323-348

EFE Ümit: “*Kadın ve Çocuk Cezaevleri*”, Cezaevleri Sempozyumu 29-30.06.2002, İstanbul Barosu Yayını, İstanbul 2002, s.s. 62-69

ERBAŞ Coşkun: “*Tarihi Gelişim İçinde Gözetimle Erteleme Denetimli Serbestlik ve Fransa’daki Uygulaması İle Konuya İlişkin Türk Ceza Kanunu ve Öntasarı Metinleri*”, Yargıtay Dergisi, C. 22, S. 1-2, Ankara 1996, s.s. 12-51

ERDEM M. Ruhan: “*Ceza Hukukunda Cezaların Ertelenmesine İlişkin Düzenlemelere Anayasal Bakış*”, Anayasa Mahkemesi’nin 39. Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu, Ankara 2001, s.s. 17-39

ERDEM M. Ruhan: “*Kısa Süreli Özgürlüğü Bağlayıcı Cezaların İnfazı ve Yeni Seçenekler*”, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu, Öz Özen Matbaacılık, Ankara 2001, s.s. 192-213

EREM Faruk: “*Suçlu-İnsan Psikolojisi*”, AÜHFD, C. 1, S. 4, Ankara 1944, s.s. 506-524

ERLANGEN Reinhard Greger: “*Yargı ve Arabuluculuk Model Projesinin Tamamlanmasından Sonra Gelişim Çizgileri*” Çev: Cenk AKİL, AÜHFD, C. 57, S. 4, s.s. 369-380

ERTOSUN Ali Suat: “*Ceza İnfaz Sisteminin Sorunları ve Çözüm Önerileri*”, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu, Öz Özen Matbaacılık, Ankara 2001, s.s. 262-275

ERYILMAZ Bedri: “*Suçla Mücadele Politikası Açısından Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu*”, Ceza Hukuku Dergisi, S. 1, 2006, s.s. 207-229

EVİK Ali Hakan: “*Çocuk Koruma Kanunu Hakkında Düşünceler*”, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, İstanbul 2007, s.s. 181-212

EVİK Vesile Sonay: “*İddianamenin İadesi*”, Sulhi DÖNMEZER’e Armağan, Türk Ceza Hukuku Derneği ve Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, C. 2, Ankara 2008, s.s. 811-829

FAHL Christian: “*Kriminolojinin Ceza Hukukunun İnsan Anlayışı Üzerindeki Etkisi*” Çev: Ali Kemal YILDIZ, *Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi* No: 5, Seçkin

Yayınları, Ankara 2006, s.s. 221-227

FEYZİOĞLU Metin: “*Ceza Muhakemesi Kanunu’na Göre İddianamenin Hazırlanmasına ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler*”, Ceza Hukuku Dergisi, S. 1, 2006, s.s. 31-36

FEYZİOĞLU Metin: “*Ölüm Cezası Üzerine Düşünceler ve Anayasa Değişikliği İle 4771 Sayılı Kanun’un Getirdiği Yeni Düzenlemeler*”, ABD, Ankara 2002, s.s. 13-35

FEYZİOĞLU Metin: “*Uzlaşma Teklifi ve Taraflara Bildirilmesi*”, Uğur ALACAKAPTAN’a Armağan, C. 1, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008, s.s. 331-337

GANDİNİ Luisa: “*Avrupa’da Diğer Yargı Sistemleri İçinde Denetimli Serbestlik Ve Yardım Servisinin Rolüne İlişkin Örnekler*” 25-28.01.2005 tarihli seminerden Çev: Erhan POLAT, Türkiye’de Denetimli Serbestlik Hizmetlerinin Geliştirilmesi Semineri, Ankara 2005, s.s. 43-55

GAZİALEM Özden: “*Yaşama Hakkı ve İdam Cezaları*” Ankara Barosunca 04.05.2001 Tarihinde Düzenlenen Konferans, Hukuk Merceği-2, Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2002, s.s. 377-383

GEDİK Doğan: “*Ceza Muhakemesi Kanunu 171. Madde Bağlamında Cumhuriyet Savcısının Kamu Davası Açmada Takdir Yetkisi*”, İBD, C. 82, S. 2, İstanbul 2008, s.s. 715-738

GEDİK Doğan: “*Karşılaştırmalı Hukukta ve 1999 Tarihli Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısında Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kurumu*”, Adalet Dergisi, Ankara 2002, s.s. 120-137

GİRİT Hasan: “*İnfaz Rejimi ve Kurumlarının Kaynakları*”, İBD, C. 71, S. 7-8-9, İstanbul 1997, s.s. 540-614

GÖKÇEN Ahmet: “*Cezanın Amacı ve Hürriyeti Bağlayıcı Cezanın İnfaz Sistemleri*”, Ceza Hukuku Makaleleri, İstanbul 2002, s.s. 45-69

GÖYMEN Ali: “*Uzlaştırıcılık Müessesesi Tartışmaları ve Avukatlık Yasası’nın 35/A Maddesi Üzerine İnceleme*”, ABD, S. 4, Ankara 2007, s.s. 47-51

GÖZÜBÜYÜK A. Pulat: “*Erteleme Dileğini Yargıcın Reddedemeyeceği Hal*”, Adalet Dergisi, S. 6, Ankara 1945, s.s. 556-560

GRAMATICA Filippo: “*Toplumsal Savunma İlkeleri*” Çev: Sami SELÇUK, Hukuk ve Adalet Dergisi, 2005, s.s. 374-378

GUNTHER Klaus: “*Ceza İnfaz Hukuku’nun İnsan İmgesi*”, İnfaz Hukukunun Sorunları

- Sempozyumu, Öz Özen Matbaacılık, Ankara 2001, s.s. 55-71
- GÜNDÜZ** Bilal: “*Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması*”, ABD, S. 1, Ankara 2008, s.s. 155-170
- GÜNEŞ** Seyithan: “*Çocuk Ceza Hukuku Açısından Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi*”, İÜHFM, S. 3, İstanbul 1997, s.s. 143-155
- GÜREL** A. Bülent: “*Önödeme ve 1696 Sayılı Yasanın Bu Konuda Getirdiği Yenilikler*”, Adalet Dergisi, Ankara 1973, s.s. 969-986
- HACIOĞLU** Burhan Caner: “*5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda Tutuklama Koruma Tedbirine Seçenek Olarak Düzenlenen Adli Kontrol Koruma Tedbiri Üzerine Bir İnceleme*”, AÜEHFD, C. 9, S. 1-2, Erzincan 2005, s.s. 167-192
- HACIOĞLU** Burhan Caner: “*Yeni Türk Ceza Kanunu Tasarısının Çocuk ve Küçük Ceza Hukukuna İlişkin Hükümleri*”, AÜEHFD, C. 2, S. 1, Erzincan 1998, s.s. 1-20
- HAFIZOĞULLARI** Zeki: “*5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri*”, Ankara Barosu Dergisi, S.1, Ankara 2007, s.s. 78-109
- HAFIZOĞULLARI** Zeki: “*Türk Ceza Hukukunda Cezalandırma Hukuki İlişkisi ve İlişkinin Sona Erme Nedenleri*”, Uğur ALACAKAPTAN’a Armağan, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008, s.s. 387-415
- HAMURCU** Kürşat: “*Türk Hukukunda Hükümlü ve Tutukluların Çalıştırılması*”, Adalet Dergisi, Ankara 2008, s.s. 47-54
- HEKİMOĞLU** M. Fahrettin: “*4616 Sayılı 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartlı Salıvermeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun’un Uygulanması*”, ABD, Sayı:2001/1, İlksan Matbaası, Ankara 2001, s.s. 153-168
- HEKİMOĞLU** M.Fahrettin: “*Fransa’da Hukuki Danışmanlık ve Arabuluculuk Uygulaması*”, ABD, S. 2002/2, Ankara 2002, s.s. 33-38
- HOTTER** Imke/**ALBRECHT** Hans Jörg: “*Gençlik Ceza Hukuku Alanındaki Reformlara İlişkin Önerilerin Dökümü*” Çev: Yener ÜNVER, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No: 4, Seçkin Yayınları, Ankara 2005, s.s. 159-175
- İÇEL** Kayıhan: “*Alman İnfaz Hukukunda Reform*” , Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, Mukayeseli Hukuk Enstitüsü Yayını, S. 13, İstanbul 1976, s.s. 33-46
- İÇEL** Kayıhan: “*Anayasa Hükümleri ve Yüksek Mahkemelerin Kararları Çerçevesinde Af, Şartla Salıverme ve Ertelemeye İlişkin Yasal Düzenlemelerin Yasaklanmış Haklar Üzerindeki Etkileri*”, Anayasa Mahkemesi’nin 39. Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu, Ankara 2001, s.s. 209-217

İÇEL Kayıhan: “Cumhuriyet’in 75.Yılında Türk Ceza Hukuku ve Globalleşme”, İstanbul Üni. Cumhuriyet’in 75.Yıl Armağanı, İstanbul 1999, s.s. 71-74

İÇEL Kayıhan: “Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Olan Müesseselerdeki Gelişmeler ve Türk Ceza Sisteminin Bu Yönden Değerlendirilmesi”, ONAR Armağanı, İstanbul 1977, s.s. 437-461 Bu makale ayrıca *Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında Türk Ceza Kanununun 50. Yılı ve Geleceği Sempozyumunda* tebliğ olarak sunulmuştur.

İNCE Hüseyin: “Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlardan Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma Yaptırımı”, Adalet Dergisi, Ankara 2008, s.s. 177-210

İNCEOĞLU Sibel: “Ölüm Cezası”, İBD, C.74, S.2, İstanbul 2000, s.s. 338-368

İNCEOĞLU Sibel: “Türk Anayasa Mahkemesi ve İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Eşitlik ve Ayrımcılık Yasağı Çerçevesinde Af, Şartla Salıverme, Dava ve Cezaların Ertelenmesi”, Anayasa Mahkemesi’nin 39. Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu, Ankara 2001, s.s. 41-70

İPEK Kenan: “Yeni Ceza İnfaz Sistemi ve Cezaevlerimiz”, Suç ve Ceza Dergisi, İstanbul 2008, s.s. 22-27

JEHLE Jörg Martin: “Çeşitli Avrupa Ülkelerinde Savcılık Konumu ve Yetkileri”, Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyum, Çev: Gülşah Kurt YÜCEKUL Ankara 2006, s.s. 69-89

JESCHECK Hans-Heinrich: “1989 Türk Ceza Kanunu Öntasarısının Genel Hükümleri Hakkında Karşılaştırmalı Bir İnceleme” Çev: Adem SÖZÜER, Türk Ceza Kanunu Tasarısı İçin Müzakereler, Selçuk Üni. Hukuk Fakültesi Yayını, Konya 1998, s.s. 25-38

JESCHECK Hans-Heinrich: “Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların Alman ve Türk Ceza Hukukundaki Yeri” Çev: Ayhan ÖNDER, İHFM, S.1-4, 1983, s.s. 479-493

KALYONCU M. Celal: “Ceza Kanunumuzdaki Tecil Müessesesi ve Yüksek Yargıtay’ın Bu Husustaki Bir Kararı”, Adalet Dergisi, S. 7-8, Ankara 1962, s.s. 770-783

KAMER Vehbi Kadri/ALTUN Duygu: “Denetimli Serbestlik Hizmetlerinde Sivil Toplum Desteği”, TBBD, Ankara 2009, s.s. 324-336

KAMER Vehbi Kadri: “5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun Yüzbeşinci Maddesinde Yer Alan Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırılma”, Adalet Dergisi, Ankara 2009, s.s. 32-44

KAMER Vehbi Kadri: “Ceza Adalet ve İnfaz Sistemi İçinde Denetimli Serbestlik Sisteminin Önemi”, Adalet Dergisi, S. 31, Ankara 2008, s.s. 69-86

- KAMER** Vehbi Kadri: “*Hapis Cezasının Konutta Çektirilmesinde Yeni Dönem: Denetimli Serbestlik*”, Adalet Dergisi, S. 32, Ankara 2008, s.s. 20-31
- KANAR** Ercan: “*Özgürlükçü Hukuk Felsefesi Açısından İnfaz Problemlerine Ulusalüstü Hukukun Bu Alandaki Pratiğine Kapatma Yaptırımına Eleştirel Bir Bakış*”, Hukuk ve Adalet Dergisi, Legal Yayınları, İstanbul 2007, s.s. 217-240
- KARAASLAN** Erol/**AKSAKAL** Kemal/**ÇETİN** Ali: “*Ceza Yasamızda Önödeme Kurumu*”, Mahmut Tevfik BİRSEL’e Armağan, İzmir 2001, s.s. 547-571
- KAYMAZ** Seydi: “*Çeşitli Yönleriyle Önödeme Kurumu*”, Yargıtay Dergisi, S. 3, C. 25, Ankara 1999, s.s. 271-312
- KAYMAZ** Seydi: “*Uzlaşma ve Önödeme*” Ankara Barosunca 06.10.2005 Tarihinde Düzenlenen Konferans, Hukuk Merceği-7, Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2006, s.s. 758-767
- KAYNAK** Ali Osman: “*Hazırlık Soruşturmasında Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi*”, ABD, Ankara 1998/2, s.s. 56-62
- KAZUK** Kemalettin: “*Tecil ve Probasyon*”, Adliye Dergisi, S. 2, Ankara 1959, s.s. 153-175
- KESKİNSOY** Ömer: “*Hapis Cezalarının Ertelenmesi*”, ABD, S. 2006/2, Ankara 2006, s.s. 45-53
- KOZAĞAÇLI** Selçuk: “*PENITENTIARY*” *Nedamete Mahsus Hapishane*, Hukuk ve Adalet Dergisi, Legal Yayınları, İstanbul 2007, s.s. 53-61
- KUNTER** Nurullah: “*Cezalardan Neler Bekliyoruz, Neler Beklemeliyiz*”, Siyasi İlimler Mecmuası, S. 145, 1943, s.s. 16-20
- KURY** Helmut: “*Almanya’da Ceza İnfaz Pratiği ve Sorunları*”, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu, Öz Özen Matbaacılık, Ankara 2001, s.s. 98-117
- KUZU** Burhan: “*Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Bağlamında Keyfi Tutuklamaya Karşı Koruma*”, Erdoğan MOROĞLU’na Armağan, İstanbul 1999, s.s. 1201-1240
- LOPEZ** Manuel: “*Suçluların Tretmanına Müteallik Bazı Mülahazalar*” Çev: Nesim FRANKO, Adalet Dergisi, S. 3-4, Ankara 1963, s.s. 421-430
- LUİZZİ** Vincent: “*Cezalandırmaya ve Cezalandırmanın Faydacı Ve Ödetmeci Rakiplerine İlişkin Yeni Denge Yaklaşımı*” Çev: Gülriz UYGUR Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arşivi, İstanbul Barosu Yayını, İstanbul 2004, s.s. 159-164
- MACUNCU** Muhsin: “*Amerikan Hukuk Sisteminde Anlaşmazlıkların Alternatif Çözümleri*”, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul 2005, s.s. 61-71

- MAHMUTOĞLU** Fatih Selami: “*Suç-Kabahat Ayrımı-İdari Ceza Hukuku’nun Temelleri*”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Tarafından Düzenlenen İdari Ceza Hukuku Sempozyumu, Seçkin Yayınları, Ankara 2009, s.s. 27-42
- MAHMUTOĞULLARI** Haluk: “*Amatör Suçlu Profesyonel Suçlu*”, Türkiye’nin İnfaz Rejimi Sorunlar ve Çözümler Sempozyumu 18 Ocak 1997, T. C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, s.s. 97-104
- MERAN** Necati: “*Hukukumuzda Adli Para Cezalarının İnfazı Rejimi*”, Terazi Hukuk Dergisi, 2008, s.s. 153-158
- MERAN** Necati: “*Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Konusunda Bazı Çözüm Önerileri*”, Terazi Hukuk Dergisi, S. 23, 2008, s.s. 61-73
- MERMUT** Serdar: “*Çocuk Koruma Kanunu Üzerine Bir Değerlendirme*”, Legal Hukuk Dergisi, S. 37, 2006, s.s. 105-111
- NEULING** Christian-Alexander: “*Ceza Adaleti ve Medya- Hazırlık Soruşturmasında Medya Aleniliği mi Yoksa Adil Susma Yükümlülüğü mü ?*” Çev: Yener ÜNVER, Hans Joachim HIRSH’e Armağan, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No:7, Ankara 2007, s.s. 225-239
- NUHOĞLU** Ayşe: “*Çocuk Ceza Hukukunda Erteleme ve Yargı Dışı Önlemler*”, Nuri ÇELİK’e Armağan, Beta Yayınları, İstanbul 2001, s.s. 313-325
- NUHOĞLU** Ayşe: “*Uzlaşma Bakımından Şikayete Bağlı Suçlar*”, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul 2005, s.s. 281-284
- OLGUN** Sevinç: “*Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması*”, Terazi Hukuk Dergisi, S.22, 2008, s.s. 63-69
- ÖĞMEN** Yusuf: “*Tutuklu ve Hükümlülerin Islahı ve Topluma Kazandırılması*”, Türkiye’nin İnfaz Rejimi Sorunlar ve Çözümler Sempozyumu 18 Ocak 1997 T. C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, s.s. 125-131
- ÖNDER** K. Orhan: “*Tatbikatta Cezaların İctimai Karşısında Tecil Müessesesi*”, Adalet Dergisi, Ankara 1963, s.s. 276-285
- ÖNOK** R. Murat: “*İnsan Hakları ve Türk Ceza Hukuku Açısından İnfaz Kurumları ve Tutukevlerindeki Açlık Grevlerine Müdahale Etme Yükümlülüğü ve Bunun İhmalinden Doğan Sorumluluk*”, Hukuk ve Adalet Dergisi, Legal Yayınları, İstanbul 2007, s.s. 173-213
- ÖZBAY** İbrahim: “*Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri*”, AÜEHFD, C.X, S. 3-4, Erzincan 2006, s.s. 459-475

- ÖZBEK** Mustafa: “*Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Temel Çözüm Türleri Nelerdir*”, ABD, S. 1999/2-3, Ankara 1999, s.s. 187-203
- ÖZBEK** Mustafa: “*Alternatif Uyuşmazlık Çözümü ve Noterlerin Uyuşmazlık Çözümündeki Yeni İşlevi*”, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, S. 132, Ankara 2006, s.s. 43-58
- ÖZBEK** Mustafa: “*Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Konulu Tavsiye Kararı*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 1, İzmir 2005, s.s. 127-163
- ÖZBEK** Mustafa: “*Avukatlık Kanunu’nun 35/A Maddesine Göre Arabuluculuk*”, ABD, İlksan Matbaası, Ankara 2001, s.s. 113-136
- ÖZBEK** Mustafa: “*Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma*”, AÜHFD, C. 54, S. 3, Ankara 2005, s.s. 289-321
- ÖZBEK** Mustafa: “*Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur-Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları*”, AÜHFD, C. 56, S. 4, Ankara 2007, s.s. 123-199
- ÖZBEK** Mustafa: “*Dünya Çapındaki Adalete Ulaşma Hareketiyle Ortaya Çıkan Gelişmeler ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*”, AÜHFD, C. 51, S. 2, Ankara 2002, s.s. 121-156
- ÖZBEK** Veli Özer: “*Çocuk Hakkında Verilebilecek Kararlar: Erteleme Kararları ve Yargı Dışı Çözüm Yolları*”, Manisa Barosu Dergisi, Yıl. 18, S. 71, Manisa, s.s. 7-28
- ÖZBEK** Veli Özer: “*Yeni Ceza Muhakeme Kanununun Değerlendirilmesi*”, Hukuk ve Adalet Dergisi, S. 67, İstanbul 2005, s.s. 12-23
- ÖZEK** Çetin: “*1997 Türk Ceza Yasası Tasarısı’na İlişkin Düşünceler*”, İÜHFM Hıfzı Veldet VELİDEDEOĞLU’na Armağan Sayısı, C.LVI, S. 1-4, s.s. 21-68
- ÖZEKES** Muhammet: “*Uyuşmazlık Çözüm Yolları İçinde Arabuluculuk ve Bir Düzenleme Önerisi*”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 7, s.s. 40-45
- ÖZEN** Atilla: “*Yeni Düzenlemeler Işığında Uzlaşma*”, İBD, C. 81, S. 1, İstanbul 2007, s.s. 21-33
- ÖZEN** S. Evren: “*5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Cezalar*”, Hukuk ve Adalet Dergisi, S. 6-7, İstanbul 2005, s.s. 141-159
- ÖZGENÇ** İzzet: “*Anahatlarıyla Türk Ceza Kanunu Tasarısı*”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 2, 2004, s.s. 102-113
- ÖZGENÇ** İzzet: “*Bir Ceza İnfaz Rejimi Olarak Erteleme*”, Anayasa Mahkemesi’nin

39. Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu, Ankara 2001, s.s. 99-147
- ÖZGENÇ** İzzet: “*Ceza Hukukunun Güvence Fonksiyonu*”, Kamu Hukuku Araştırmaları Dergisi, S.2-3, 2000, s.s. 90-117
- ÖZSOY** Nevzat: “*4616 Sayılı Yasa Üzerine Düşünceler*”, ABD, Sayı:2001/1, İlksan Matbaası, Ankara 2001, s.s. 169-189
- ÖZTÜRK** Yavuz: “*Uygulayıcı Gözüyle Uzlaşma*”, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul 2005, s.s. 165-201
- PEKCANITEZ** Hakan: “*Alternatif Uyuşmazlık Çözümleri*”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 5, 2005, s.s. 12-16
- PINAR** İbrahim: “*Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma, Cezaların Ertelenmesi ve Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararlarının Memuriyete/Kamu Görevine Alınmaya ve Memuriyetin /Kamu Görevinin Devamına Etkileri*”, Terazi Hukuk Dergisi, S. 26, 2008, s.s. 69-88
- PRADEL** Jean: “*İnfaz Hukukuna Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*”Çev: Zeynel T. KANGAL, Uğur ALACA KAPTAN’a Armağan, İstanbul 2008, s.s. 779-792
- ROSEANAN** Henning: “*Jakobs’un Düşman Ceza Hukuku Kavramı-Hukukun Düşmanı*” Çev: Erhan TEMEL, AÜHFD, C. 57, S. 4, Ankara 2008, s.s. 391-402
- ROXİN** H.C. Mult Claus: “*Ceza Hukukunun Bir Geleceği Var mıdır?*” Çev: Yener ÜNVER, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No:5, Seçkin Yayınları, Ankara 2006, s.s. 55-70
- ROXİN** H.C. Mult Claus: “*Yeni Türk Ceza Kanunu ile Türkiye Avrupa’ya Dahil Oluyor*”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S.2, 2004, s.s. 21-39
- SAĞLAM** M. Yılmaz: “*İnfaz Hizmetleri Kavramı ve İnfaz Hizmetlerinin Planlanması*” *Türkiye’nin İnfaz Rejimi Sorunlar ve Çözümler Sempozyumu* 18 Ocak 1997, T. C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, s.s. 139-144
- SAĞLAM** M.Yılmaz: “*Cezaevlerinde Yönetim ve Güvenlik İlişkisi*”, Adalet Dergisi, Ankara 2002, s.s. 7-20
- SANCAR** Türkan Yalçın: “*23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun*” un Hukuksal Niteliği ve Sonuçları, *Anayasa Mahkemesi’nin 39. Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu*, Ankara 2001, s.s. 149-195
- SANCAR** Türkan Yalçın: “*Anayasa Mahkemesi’nin 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıvermeye Dava Ve Cezaların Ertelenmesine Dair*

Kanun Hakkında Verdiği İptal Kararına İlişkin Bir Değerlendirme”, ABD, S.2002/2, İlksan Matbaası, Ankara, s.s. 155-173

SARIHAN Şenal : “*Cezaevlerinde Kadının İnsan Haklarının Korunması*”, Hukuk ve Adalet Dergisi, Legal Yayınları, İstanbul 2007, s.s. 265-272

SARISÖZEN Serdar: “Uzlaştırma”, Terazi Hukuk Dergisi, S. 16, 2007, s.s. 147-159

SAV Atila: “*Ölüm Cezası Konusunda Türkiye Barolar Birliği'nin Çabası ve Işık Tutuşu*” isimli derleme yazısı, S. 1, ABD, Ankara 2008, s.s. 257-258

SCHLEHOFER Horst: “*Anayasanın İnsan Onuru Garantisi-Devletin Cezalandırma Yetkisinin Mutlak ve Göreceli Sınırları Üzerine*” Çev: İlker TEPE, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No: 5, Seçkin Yayınları, Ankara 2006, s.s. 557-564

SCHÖCH Heinz: “*Denetimli Serbestlik Yardımı ve İnsancıl Ceza Yargısı*” Çev: Pınar BACAKSIZ, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No: 5, Seçkin Yayınları, Ankara 2006, s.s. 375-384

SCHÖCH Heinz: “*Mağdurun Korunması-Ceza Usul Hukuku Reformu Düşüncelerinin Sınanması*” Çev: Ayşe NUHOĞLU, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No: 5, Seçkin Yayınları, Ankara 2006, s.s. 117-132

SELÇUK Sami: “*Cezanın Çektirilmesinin Değişmezleri*”, Yargıtay Dergisi, S. 3, 2001, s.s. 363-366

SEVİMLİ Zekeriya: “*Türkiye Ceza ve Tutukevleri İle İnfaz Hizmetleri Hakkında Genel Bir Değerlendirme*”, Türkiye'nin İnfaz Rejimi Sorunlar ve Çözümler Sempozyumu 18 Ocak 1997 T. C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, s.s. 132-138

SEVİNER Kemal : “*Cezaların Ertelenmesi*”, Adalet Dergisi, S. 5, Ankara 1968 , s.s. 242-255

SEVÜK Handan YOKUŞ: “*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Tutuklu ve Hükümlülerin Dış Dünya İle İletişimi*”, AÜEHFD, C.8, S. 3-4, Erzincan 2003, s.s. 335-384

SEVÜK Handan YOKUŞ: “*Tutuklu ve Hükümlünün Avukat İle Görüşme Hakkı*”, Hukuk ve Adalet Dergisi, Legal Yayınları, İstanbul 2007, s.s. 63-77

SEVÜK Handan Yokuş: “*Yeni Ceza Mevzuatında Çocuğa İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi*”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S.7, 2006, s.s. 91-98

SEZER Ahmet: “*5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Soruşturulması ve Kovuşturulması Şikayete Bağlı Suçlar ve Uzlaşma*”, Terazi Hukuk Dergisi, S. 2, Ankara 2006, s.s. 41-56

- SEZER** Yasin: “*Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasının Kamu Personel Hukukuna Etkileri*”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 3, 2010, s.s. 43-74
- SIVACIOĞLU** Musa: “*Fransız Sisteminde Deneme Süreli Tecil ve Kamu Yararına Çalışma*”, Türkiye'nin İnfaz Rejimi Sorunlar ve Çözümler Sempozyumu 18 Ocak 1997 T. C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, s.s. 112-123
- SONEL** Hikmet : “Af ve Erteleme”, Adalet Dergisi, S. 2, Ankara 1952, s.s. 185-212
- SOYASLAN** Doğan: “*Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların İnfaz Rejimleri*”, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu, Öz Özen Matbaacılık, Ankara 2001, s.s. 162-191
- SOYASLAN** Doğan: “*Türkiye'nin İnfaz Rejimi*”, Türkiye'nin İnfaz Rejimi Sorunlar ve Çözümler Sempozyumu 18 Ocak 1997 T. C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, s.s. 79-80
- SOYSAL** Tamer: “*Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma*”, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul 2005, s.s. 203-246
- SÖZÜER** Adem/TEKDAĞ Kenan: “*Ceza Muhakemesi Kanunu Neler Getiriyor*”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 3, s.s. 48-62
- SÖZÜER** Adem: “*Türk Hukukunda Af, 4454 ve 4616 Sayılı Kanunlarda Öngörülen Şartla Salıverilme ve Ertelemeye İlişkin Hükümlerin Hukuksal Niteliği İle Bu Hükümlerin Anayasaya Uygunluğu Sorunu*”, Anayasa Mahkemesi'nin 39. Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu, Ankara 2001, s.s. 219-252
- ŞAHBAZ** İbrahim: “*Cezanın Ertelenmesinde İçtima Sorunu*”, Yargıtay Dergisi, C. 27, S. 1-2, Ankara 2001, s.s. 115-136
- ŞAHİN** Cumhuriyet/ÖZGENÇ İzzet: “*Cmuk Tasarısı 2002 Üzerine Düşünceler*”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 1-2, 2003, s.s. 202-227
- ŞAHİN** Cumhuriyet: “*Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Süleyman ARSLAN'a Armağan, C. 6, S. 1-2, Konya 1998, s.s. 221-291
- ŞAHİN** Cumhuriyet: “*Tahliye Öncesi ve Sonrası Hükümlüye ve Eski Hükümlüye Yardım*”, Gazi Üni. Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 1-2, Ankara 2001, s.s. 112-143
- ŞAHİN** Hüseyin: “*Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması*”, Ali Naim İNAN'a Armağan, Seçkin Yayınları, Ankara 2009, s.s. 1283-1303
- ŞEN** Ersan: “*Türk Ceza İnfaz Sistemi ve 4616 Sayılı Kanun*”, Pertev BİLGİN'e Armağan, İstanbul 2003, s.s. 387-398
- ŞENTOP** Mustafa: “*Tanzimat'tan Sonraki Osmanlı Ceza Hukukuna Genel Bir Bakış*”,

- Hukuk Dünyası Dergisi Hukukçular Derneği Yayın Organı, 2005, s.s. 65-112
- ŞİMŞEK Cem:** “*Cumhuriyet Savcısının Kamu Davası Açması Zorunluluğuna Getirilen Bir İstisna Olarak Cumhuriyet Savcısı Tarafından Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi*”, Manisa Barosu Dergisi, İzmir 2007, s.s. 59-68
- TAN Umran Sölez/ARTUK Emin:** “*Çocuk Ceza Hukuku Açısından Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi*”, Argumentum Dergisi, S. 19, 1992, s.s. 285-289
- TANRIVER Süha:** “*Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk*”, TBBD, S. 64, Ankara 2006, s.s. 151-177
- TAŞKIN Ahmet:** “*Ceza İnfaz Sisteminde Hücre, Oda ve Koğuş Kavramları*”, Sulhi DÖNMEZER Armağanı, C. 2, Ankara 2008, s.s. 1197-1220
- TAŞKIN Ahmet:** “*Türk Ceza Kanunu'nun Amacı*”, Adalet Dergisi, Ankara 2008, s.s. 56-92
- TEKİN Uğur:** “*Çocuk Yargılamasında Avrupa'daki Yeni Uygulamalar*”, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No: 4, Seçkin Yayınları, Ankara 2005, s.s. 487-492
- THAMAN Stephen C:** “*Hızlandırılmış Uzlaşma ve Basitleştirilmiş Ceza Muhakemesi Modelinin Mantığı*”, Çev. M. Ruhan ERDEM, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 7, s.s. 122-129
- TIRTIR Mustafa:** “*Kısa Süreli Hapis Cezalarının Özel İnfaz Şekilleri*”, Hukuk ve Adalet Dergisi, Legal Yayınları, İstanbul 2007, s.s. 1189-1195
- TORAMAN Cüneyt:** “*Yargı Özelleştirilebilir mi?*”, Hukuk Dünyası Dergisi, 2005, s.s. 119-132
- TOROSLU Nevzat/ERSOY Yüksel:** “*Kanunlaşmaması Gereken Bir Tasarı*”, Türk Ceza Kanunu Reformu 2. Kitap, Türkiye Barolar Birliği Yayını, Ankara 2004, s.s. 1-20
- TOROSLU Nevzat:** “*Ertelenmiş Mahkumiyetin Memuriyete Etkisi*”, Jale AKİPEK'e Armağan, Konya 1991, s.s. 93-104
- TUNÇ Mehmet:** “*Adli Denetim, Tutuklamayı Önleyici ve Giderici Tedbirler*”, Adalet Dergisi, Ankara 2001, s.s. 136-153
- TURGUT Hüseyin:** “*Türk Ceza İnfaz Sistemi*”, Türkiye'nin İnfaz Rejimi Sorunlar ve Çözümler Sempozyumu 18 Ocak 1997 T. C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, s.s. 62-76
- TURHAN Faruk:** “*Anayasa ve Milletvekili Seçimi Kanununa Göre Seçilmeye Engel Suç ve Cezaların Yeni Ceza Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi*”, AÜEHFD, C. XI, S. 1-2, Erzincan 2007, s.s. 55-85

- TURHAN** Faruk: “Yeni Türk Ceza Kanunu’na Göre Cezaların Ertelenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar”, AÜEHFD, C. X, S. 3-4, Erzincan 2006, s.s. 27-54
- TÜRK** Hikmet Sami: “Yeni Bir İnfaz Kanunu Hazırlanırken”, Adalet Dergisi, S. 7, Ankara 2001, s.s. 1-13
- TÜRKER** Melda: “Türk Cezaevlerinde İnsan Haklarının Korunması İçin Adalet Bakanlığına Pratik Bir Öneri: Standartlaşma Yolu İle İyileştirme”, Manisa Barosu Dergisi, S. 66, Manisa 1998, s.s. 25-43
- TÜRKER** Melda: “Türk İnfaz Sistemi Alt Yapı Sorunları ve Bunlardan Kaynaklanan Tutuklu ve Mahkumların Çözümüne Dair Çağdaş Öneriler: Podular/Indirect Supervision Mimari Tasarım”, Manisa Barosu Dergisi, S. 69, Manisa 1999, s.s. 32-48
- UĞUR** Hüsamettin: “Ceza Muhakemesinde Kovuşturma Mecburiyeti İlkesinden Maslahata Uygunluk İlkesine”, TBBD, Ankara 2007, s.s. 256-288
- UTKU** Eray: “Kentleşme ve Suç”, Adalet Dergisi, S. 5, Ankara 2000, s.s. 28-41
- ÜNAL** Şeref: “Cezaların İnfazı Sürecinde Tutuklu ve Hükümlülerin Dış Dünya İle Olan İlişkileri”, Adalet Dergisi, Ankara 2001, s.s. 9-19
- ÜNVER** M. Naci: “Çağımızın Ceza Adaleti”, Yargı Reformu 2000 Sempozyumu Konuşmalar, Bildiriler, Tartışmalar, Belgeler, İzmir 2000, s.s. 366-369
- ÜNVER** Yener: “Çeşitli Ülkelerdeki Güncel Ceza Hukuku Gelişmeleri”, Çetin ÖZEK Armağanı, İstanbul 2004, s.s. 907-1009
- ÜNVER** Yener: “Deliller ve Değerlendirilmesi”, Legal Hukuk Dergisi, İstanbul 2005, s.s. 2885-2913
- ÜNVER** Yener: “Erteleme ve Şartla Salıverme”, İBD, C. 75, S. 7-8-9, İstanbul 2001, s.s. 651-662
- ÜNVER** Yener: “Genel Olarak Ceza Yargılaması” 18-20.06.2008 tarihinde yapılan sempozyumda sunulan tebliğ, Yargı Reformu Sempozyumu, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2008, s.s. 20-74
- ÜZÜLMEZ** İlhan: “Ceza Sorumluluğunun Esası ve Cezalandırmanın Amacına Dair Düşünce Hareketleri Ceza Hukukunda Okullar Mücadelesi”, AÜEHFD, S. 1-4, Erzincan 2001, s.s. 259-294
- ÜZÜLMEZ** İlhan: “Yeni Ceza Kanunu’nun Sisteminde Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi”, AÜEHFD, C. X, S. 3-4, Erzincan 2006, s.s. 203-235
- WALTER** Michael: “Ev Hapsinde Elektronik Gözetleme-Kapasitesinin Üstünde Dolu

Cezaevlerine Bir Çözüm”, Çev: M.Emin ARTUK/ Ayşe NUHOĞLU, İBD, C. 75, İstanbul 2001, s.s. 17-33

WALTOS Stanislaw: “*Alman Ceza Muhakemesi Hukuku İle Karşılaştırmalı Olarak Yeni Polonya Ceza Muhakemesi Kanunu*” Çev: Ali Kemal YILDIZ, Adalet Yüksek Okulu 20. Yıl ARMAĞANI, İstanbul 2001, s.s. 351-367

YENİDÜNYA A. Caner: “*5237 Sayılı TCK’da Hapis Cezasının Ertelenmesi*”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 7, 2006, s.s. 62-69

YENİDÜNYA A. Caner: “*5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Adli Para Cezası ve İnfazı*”, AÜEHFD, C. X, S. 1-2, Erzincan 2006, s.s. 121-152

YENİSEY Feridun: “*Ceza Adaleti Sisteminin Etkinliği ve Gecikme*”, Nurullah KUNTER’e Armağan, İstanbul 1998, s.s. 477-518

YENİSEY Feridun: “*Ceza Muhakemesi Kanunu’nun Genel Değerlendirmesi*”, Ceza Hukuku Dergisi, S. 1, 2006, s.s. 11-17

YENİSEY Feridun: “*İnfaz Hukukunun İnsan Hakları Yönü*”, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu, Öz Özen Matbaacılık, Ankara 2001, s.s. 237-252

YENİSEY Feridun: “*Mukayeseli Hukuk Açısından Ceza Sorumluluğu Yaşı, Ceza Sorumluluğu Olmayan Çocukların İşledikleri Suçlar ve Gençler İçin Ceza Hukukunda Uygulanan Alternatif Yaptırımlar*”, Sulhi DÖNMEZER’e Armağan, C. 2, Ankara 2008, s.s. 1443-1528

YENİSEY Feridun: “*Tehlikeli Tutuklular ve Tehlikeli Hükümlüler Sorunu*”, Türkiye’nin İnfaz Rejimi Sorunlar ve Çözümler Sempozyumu 18 Ocak 1997 T.C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, s.s. 30-50

YILDIRIM Zeynep: “*Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma*”, Legal Hukuk Dergisi, S. 50, İstanbul 2007, s.s. 459-491

YILDIZ Ali Kemal: “*Uzlaşma-Şikayet İlişkisi*”, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul 2005, s.s. 259-280

YILMAZ Bülent: “*Ceza İnfaz Kurumlarında Kişilerarası İlişkiler ve Psiko-Sosyal Ortam Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumlarına Geçişin Psiko-Sosyal Anlamda Önemi*”, Adalet Dergisi, Ankara 2002, s.s. 296-300

YILMAZ Ejder: “*Avukatın Uzlaşma Sağlama Yetkisi*”, Baki KURU Armağanı, Ankara 2004, s.s. 843-856

YILMAZ Zekeriya: “*Ceza Kanunumuzda Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları*”, ABD, S. 2006/2, s.s. 21-44

- YURTCAN** Erdener: “*CMK’nın Üç Yıllık Değerlendirilmesi*”, Cumartesi Forumları-2, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2008, s.s. 235-267
- YURTCAN** Erdener: “*İçtihadı Birleştirme Kararı Dolayısıyla Önödeme Üzerine Düşünceler*”, Yargıtay Dergisi, C. 10, Ankara 1984, s.s. 230-234
- YURTCAN** Erdener: “*Önödeme Uyarısına Uymamak Nedeniyle Cezanın Arttırılması*”, Yargıtay Dergisi, C.26, S. 3, Ankara 2000, s.s. 443-445
- YÜCE** Turhan Tufan: “*Hürriyeti Bağlayıcı Ceza ve Suçlunun Terbiyesi Meselesi*”, Adalet Dergisi, S. 9-10, Ankara 1961, s.s. 927-935
- YÜCEL** Mustafa T: “*İsveç’te Suçluların Islahı Sistemi*”, Adalet Dergisi, Ankara 1969, s.s. 63-72
- YÜCEL** Mustafa T: “*Ceza İnfaz Kurumlarında Tehlikeli Suçluların Tretmanı*”, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu, Öz Özen Matbaacılık, Ankara 2001, s.s. 214-236
- YÜCEL** Mustafa T: “*Hürriyeti Bağlayıcı Cezaya Alternatifler Dünya’daki Görünüm*”, Adalet Dergisi, Ankara 1987, s.s. 95-100
- YÜCEL** Mustafa T: “*Kamu Davası Açılmasında Takdirlik İlkesi-Japonya Modeli*”, Yargıtay Dergisi, C.18, S. 4, Ankara 1992, s.s. 476-485
- YÜCEL** Mustafa T: “*Suç Korkusu ve Etkisinin Nötrleştirilmesi*”, TBBD, S. 83, Ankara 2009, s.s. 278-300
- YÜCEL** Mustafa T: “*Suç, Ceza, Cezaevi Gerçeği ve Ötesi*”, Osman BERKİ’ye Armağan, AÜHF Yayını, Ankara 1977, s.s. 921-933
- YÜCEL** Mustafa T: “*Suçluluğun Önlenmesi ve Suçluların İyileştirilmesi*”, Adalet Dergisi, S. 4-5, Ankara 1972, s.s. 332-342
- YÜCEL** Mustafa T: “*TCK Tasarısı Üzerine Notlar*”, TBB Türk Ceza Kanunu Reformu 2. Kitap, Ankara 2004, s.s. 85-145
- YÜCEL** Mustafa T: “*Terör Suçlusu Mahpusların Tretmanı*”, Yargıtay Dergisi, C. 26, S. 3, Ankara 2000, s.s. 419-442
- YÜCEL** Mustafa T: “*Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu Karşısında Ceza Adaleti Sisteminin-De Facto- Görünümü ve Sosyolojik Çıkmazlar*”, TBBD, S. 57, Ankara 2005, s.s. 29-61
- ZAFER** Hamide: “*Emniyet Tedbiri Muhakemesinin Özellikleri*”, İÜHF, C. LXII, S.1-2, İstanbul 2004, s.s. 263-314
- ZAFER** Hamide: “*Küçük/Genç Ceza Muhakemesinde Hazırlık Soruşturmasının Özellikleri*”, Ayferi GÖZE’ye Armağan, Çağın Matbaa, İstanbul 2004, s.s. 291-325

ZAFER Hamide: “*Türk Ceza Hukukunda Fail-Mağdur Uzlaşması*”, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2006/2, İstanbul 2006, s.s. 117-140

ZAİM Zafer: “*İnfaz Sistemi ve Kurumu Üzerine Gözlem ve Öneriler*”, 21. Yüzyıla Girenken Cezaların İnfazı Sempozyumu, s.s. 260-269

2.Kitaplar ve Diğer Kaynaklar

AKÇO Seda/**ÖZSOY** Selma: *Çocuk Adalet Sisteminde Uzlaşma*, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2006

AKKAYA Çetin: *Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı ve İnfaz Hukuku*, Kartal Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2007

AKTAŞ Yusuf: *Cezanın Kurulması*, Fon Matbaası, Ankara 1976

ALİNK Marnix: *Savcılar İçin İnsan Hakları El Kitabı*, Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2006

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI

ARTUÇ Mustafa/**AKKAYA** Çetin/**GEDİKLİ** Cemil: 2006-2007-2008 *İçtihatları İle Türk Ceza Kanunu*, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2008

ARTUÇ Mustafa/**HIRSLI** Tahir: *Hüküm Kurma Esasları*, Adalet Yayınları, 2008

ARTUÇ Mustafa: *Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması*, Adalet Yayınları, Ankara 2009

ARTUK M.Emin/**GÖKÇEN** Ahmet/**YENİDÜNYA** Ahmet Caner: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 2002

ARTUK M.Emin/**GÖKÇEN** Ahmet/**YENİDÜNYA** Ahmet Caner: *Ceza Hukuku Genel Hükümleri (Yaptırım Teorisi)*, Ankara 2003

ARTUK M.Emin: *Ceza Hukukuna Giriş (Ders Notları)*, İstanbul 1983

BAKICI Sedat: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Adalet Yayınları, Ankara 2007

BAKICI Sedat: *Olaydan Kesin Hükme Kadar Ceza Yargılaması ve Ceza Kanunu Genel Hükümler*, Adalet Yayınevi, Ankara 1997

BALO Yusuf Solmaz: *Çocuk Ceza Hukuku*, Adalet Yayınları, Ankara 2005

BECCARİA: *Suçlar ve Cezalar yahut Beşeriyetin Mecellesi* (Çev: Muhiddin GÖKLÜ), İstanbul 1963

BENTHAM Jeremy: *Cürmi Cezalar Nazariyesi-Suçlar ve Cezalar Yahut Beşeriyetin Mecellesi*, (Çev: Muhiddin GÖKLÜ), 3. Bası, İstanbul 1963

BJORNBERG Kjell/**RİCHMOND** Paul: *Türkiye Cumhuriyeti'nde Yargı Sisteminin*

- İşleyişi-İstisari Ziyaret Raporu* (Çev: Adalet Bakanlığı Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü Tetkik Hakimleri), Ankara Barosu Yayınları, 2001
- BRUHL** Henri Levy: *Suç Sosyolojisine Giriş*, (Çev:Ümit MERİÇ), İst. Üni. Ede. Fak.Yayını, İstanbul 1984
- CENTEL** Nur : *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, İstanbul 2001
- CENTEL** Nur/**ZAFER** Hamide/**ÇAKMUT** Özlem: *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, Beta Yayıncılık, 4. Baskı, İstanbul 2006
- CENTEL** Nur/**ZAFER** Hamide: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul 2008
- CEZA MUHALEMELERİ USULÜ KANUN TASLAĞI**, (TBB Ceza Muhakemeleri Usulü Kanun Tasarısı Komisyonu Tarafından Hazırlanan), TBB Yayını, Ankara 2004
- CİHAN** Erol/ **YENİSEY** Feridun: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul 1998
- COYLE** Andrew: *Cezaevi Yönetimine İnsan Haklarını Gözönüne Alan Bir Yaklaşım* (Cezaevi Görevlileri İçin El Kitabı), 2002
- ÇALIK** Ethem: *Suç ve Cezaların Şahsileştirilmesi ve Cemiyet Tipi Münasebeti Üzerine Bir İnceleme*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayını No: 2832, İstanbul 1996
- ÇINAR** Ali Rıza: *Türk Ceza Hukukunda Cezalar*, Turhan Kitabevi, Ankara 2005
- ÇOLAK** Haluk/**ALTUN** Uğurtan: *Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri*, Bilge Yayınları, 1.Baskı, 2007
- ÇOLAK** Haluk/**TAŞKIN** Mustafa: *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi*, Ankara 2007
- DEMİRBAĞ** Fahrettin: *Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu*, TBB Yayınları, Ankara 2007
- DEMİRBAŞ** Timur: *Ceza Hukuku (Genel Hükümler)*, 4. Baskı, Ankara 2006
- DEMİRBAŞ** Timur: *İnfaz Hukuku*, Ankara 2008
- DENETİMLİ SERBESTLİK YARDIM HİZMETLERİ EL KİTABI**, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Yayın No:13, Ankara 2007
- DEVELLİOĞLU** Ferit: *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 14. Baskı, Ankara 1997
- DOMENİCO** Gian Pisapia: *İtalyan Ceza Hukuku Müesseseleri* (Çev: Atıf AKGÜÇ), Ankara 1971
- DONAY** Süheyl: *Para Cezaları*, İstanbul 1972
- DÖNMEZER** Sulhi/**ERMAN** Sahir: *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku (Genel Kısım)*, İstanbul 1997

- DÖNMEZER** Sulhi: *Genel Ceza Hukuku Dersleri*, Bahçeşehir Üni. Yayınları, İstanbul 2003
- EDİS** Seyfullah: *Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri*, Ankara 1997
- ERCAN** İsmail: *Ceza Hukuku (Genel Hükümler-Özel Hükümler)*, İkinci Sayfa Yayınları, 3.Baskı, İstanbul 2007
- ERCAN** İsmail: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul 2007
- ERDEM** M. Ruhan: *Avrupa Birliği Hukukunun Üye Devletlerin Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Etkileri*, Ankara 2004
- ERDOĞAN** Oktay: *İnfaz Hukuku*, Acer Basım, İstanbul 2008
- EREM** Faruk/**DANIŞMAN** Ahmet/**ARTUK** M.Emin: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14. Baskı, Ankara 1997
- EREM** Faruk: *Adalet Psikolojisi*, 11. Baskı, Ankara 2003
- EREM** Faruk: *Ceza Hukuku*, C. 2, 12. Baskı, Ankara 1985
- EREM** Faruk: *Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Şerhi*, Ankara 1996
- EREM** Faruk: *Ceza Usulü Hukuku*, Sevinç Matbaası, Ankara 1970
- EREM** Faruk: *Diyalektik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku*, Işın Yayıncılık, 6. Basım
- EROL** Haydar: *Türk Ceza Kanunu*, Yayın Matbaacılık, Ankara, Basım Tarihi Belli Değil
- ERSOY** Yüksel: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 2002
- ERTEM** Burcu: *Kamu Davasının Açılması ve İddianamenin İadesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007
- GÖLCÜKLÜ** Feyyaz: *Türk Ceza Sistemi Hürriyeti Bağlayıcı Cezalar*, Ankara 1966
- GÖZLER** Kemal: *Hukukun Genel Teorisine Giriş*, Ankara 1998
- GÜNAY** Erhan: *Açıklamalı-Uygulamalı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve İlgili Mevzuat*, Ankara 2006
- GÜNAY** Erhan: *Ceza Davalarında Usul ve Esaslar*, Seçkin Yayınevi, Ankara 1998
- GÜNAY** Erhan: *Uygulamada Cumhuriyet Savcıları ile Ceza Hakimlerinin Görev ve Yetkileri*, Ankara 1997
- GÜNAY** Erhan: *Uygulamalı Ceza Davalarında Hüküm Kurma Esasları ve Hükümün Bozdurulması*, Seçkin Yayınları, Ankara 2006
- GÜNAY** Erhan: *Uygulamalı İçtihatlı Notlu Türk İnfaz Hukuku*, Ankara 1996
- GÜNDAY** Metin: *İdare Hukuku*, Ankara 2002
- GÜNEY** Niyazi/**YILMAZ** Zekeriya: *Ceza Hukukumuzda Dava ve Cezanın*

- Düşürülmesi*, Adalet Yayınları, Ankara 2008
- GÜRBÜZ** Ahmet: *Hukuk ve Meşruluk*, İstanbul 1998
- GÜREL** A.Bülent/**ODYAKMAZ** A.Nevzat: *İçtihatlı Ceza Kılavuzu Cezaların Tertip ve Sırası*, İstanbul 1972
- GÜRİZ** Adnan: *Hukuk Başlangıcı*, AÜHF Yayını No: 2, Ankara 1987
- GÜRİZ** Adnan: *Hukuk Felsefesi*, Ankara 1999
- GÜRKAN** Ülker: *Hukuk Sosyolojisine Giriş*, Ankara 1999
- HAFIZOĞULLARI** Zeki: *Ceza Normu*, Ankara 1996
- HAKERİ** Hakan/**ÜNVER** Yener: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara 2008
- HAKERİ** Hakan: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayınları, Ankara 2007
- HAKERİ** Hakan: *İşkencenin Önlenmesi ve İstanbul Protokolü*, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2009
- İÇEL** Kayıhan/**AKINCİ**Fusun/**ÖZGENÇ**İzzet /**SÖZÜER** Adem /**MAHMUTOĞLU** Fatih /**ÜNVER** Yener: *Yaptırım Teorisi*, 2. Baskı, İstanbul 2002
- İÇEL** Kayıhan/**AKINCİ**Fusun/**ÖZGENÇ**İzzet/**SÖZÜER**Adem/**MAHMUTOĞLU** Fatih/ **ÜNVER** Yener: *Yaptırım Teorisi*, 1. Baskı, İstanbul 2000
- İÇEL** Kayıhan/**DONAY** Süheyl: *Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku (1. Kitap- Genel Kısım)*, 3. Baskı, İstanbul 1999
- İÇLİ** Tülin Günşen/**ÖĞÜR** Aslıhan: *Türkiye'de Cezaevlerindeki Rehabilitasyon Faaliyetleriyle İlgili Sosyolojik Bir Analiz*, Ankara 1999
- İLHAN** Şükrü Aytekin: *Türk Ceza Hukuku Sisteminde Cumhuriyet Savcısının Rolü- Türk ve Amerikan Hukuk Sistemlerinde Ceza Hukuku ve Ceza Yargılaması Hukuku*, İstanbul Barosu Yayını, İstanbul 2004
- İNCE** Hüseyin: *Türk Ceza Hukuku'nda Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımlar*, Seçkin Yayınları, Ankara 2007
- İŞOĞLU** T.Polat: *Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Adli Para Cezası*, Turhan Kitabevi, Ankara 2008
- JESCHECK** Hans-Heinrich: *Alman Ceza Hukukuna Giriş* (Çev: Feridun YENİSEY), Beta Yayınları, İstanbul 2007
- JESCHECK** Hans-Heinrich: *Almanya Federal Cumhuriyeti Ceza Hukukuna Giriş - Türk Ceza Hukukuna ilişkin Açıklamalar*: Kayıhan İçel, Köksal Bayraktar, (Çev: Feridun YENİSEY), İstanbul 1989
- JURİS** Corpus: *Avrupa Ceza Hukuku Yolunda Avrupa Birliğinin Mali Çıkarlarının*

- Korunmasına İlişkin Ceza Hukuku Kuralları* (Çev: S. KESKİN/H. ZAFER/Ü. KOCASAKAL), Ankara 2001
- KAFES Veli:** *Hukukumuzda Şartla Salıverme ve Uygulamadaki Sorunlar*, Adil Yayınevi, Ankara 1998
- KAMER Vehbi Kadri:** *Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı*, Adalet Yayınları, Ankara 2007
- KAMER Vehbi Kadri:** *Denetimli Serbestlik Kararlarının İnfazı*, Adalet Yayınları, Ankara 2007
- KARAGÜLMEZ Ali:** *Türk Hukukunda Ceza Kararnamesi ve Önödeme*, Adalet Yayınevi, Ankara 1999
- KARAMAN Hayreddin:** *İslam Hukuku*, İz Yayıncılık, İstanbul 1998
- KAYA H. Ömer:** *TCK ile Özel Kanunlardaki Önödemeye Bağlı Suçlar*, İzmir 1982
- KAYMAZ Seydi/GÖKCAN Hasan Tahsin:** *Açıklamalı-İçtihatlı Türk Ceza Kanunu ve Özel Yasalardaki Önödemeye Bağlı Suçlar*, Adalet Matbaacılık, Ankara, Basım Tarihi Belli Değil (Önsöz Tarihi 22.07.1998)
- KAYMAZ Seydi/GÖKCAN Hasan Tahsin:** *Uzlaşma ve Önödeme*, Ankara 2007
- KOCA Mahmut/ÜZÜLMEZ İlhan:** *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayınları, Ankara 2008
- KOCASAKAL Ümit:** *Avrupa Birliği Ceza Hukukunun Esasları*, İstanbul 2004
- KUNTER Nurullah:** *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 9. Baskı, 1989
- MALKOÇ İsmail/GÜLER Mahmut:** *Türk Ceza Kanunu (Genel Hükümler-1)*, Ankara, 1996
- MENTEŞ Ayla:** *Psikoloji Kitabı (Ceza İnfaz Kurumlarında Görevli Personel İçin)*, Ankara 1986
- METE Teoman:** *İnfaz Hukuku*, Ankara 1987
- METİNER Haydar/KOÇ E. Ahsen:** *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler*, Ankara 2008
- MOLLAMAHMUTOĞLU Sadık/SAVAŞ Vural:** *Türk Ceza Kanununun Yorumu*, Seçkin Yayınevi, Ankara 1998
- NOYAN Erdal:** *Ceza Davası*, Ankara 2007
- NURSAL Necati/ATAÇ Selcan:** *Türk Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi (Probation)*, Yetkin Yayınları, Ankara 2006
- NURSAL Necati:** *Uluslararası Cezaevi Standartları ve Denetimli Serbestlik Kuralları*,

Ankara 2007

NURSAL: *Avrupa Cezaevi Kuralları ve Yorumu*, Ankara 2007

ÖĞUZMAN Kemal /ÖZ Turgut: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul 1998

ONAR Sıddık Sami: *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, C. 2, İstanbul 1966

ÖNCEL Mualla/KUMRULU Ahmet/ÇAĞAN Nami: *Vergi Hukuku*, Turhan Kitabevi, 8. Baskı, Ankara 2000

ÖNDER Ayhan: *Ceza Hukuku Dersleri*, İstanbul 1992

ÖNDER Ayhan: *Ceza Hukuku Genel Hükümleri*, 1. Baskı, İstanbul 1991

ÖNDER Ayhan: *Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler*, İstanbul 1963

ÖNOK R.Murat: *Uluslararası Boyutuyla İşkence Suçu*, Seçkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2006

ÖZBEK Veli Özer/BACAKSIZ Pınar/DOĞAN Koray: *Ceza Hukuku Bilgisi(Genel Hükümler)*, Ankara 2006

ÖZBEK Veli Özer: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayınları, Ankara 2006

ÖZBEK Veli Özer: *Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı*, Ankara 2005

ÖZBEK Veli Özer: *Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı (Genel Hükümler)-TCK İzmir Şerhi*, Seçkin Yayınları, Ankara 2006

ÖZEN Atilla: *CMK'da Uzlaşma*, İstanbul 2008

ÖZEN Muharrem: *Objektif Sorumluluk*, Ankara 1998

ÖZGEN Eralp: *Ceza ve Ceza Muhakeme Hukuku Bilgisi*, Anadolu Üni. Eğt. Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları No:62, Eskişehir 1988

ÖZGENÇ İzzet: *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayınları, Ankara 2008

ÖZGENÇ İzzet: *Türk Ceza Kanunu Şerhi (Genel Hükümler)*, 3. Baskı, Ankara 2006

ÖZTAN Bilge: *Medeni Hukuk'un Temel Kavramları*, Ankara 2002

ÖZTÜRK Bahri/ERDEM M. Ruhan/ÖZBEK Veli Özer: *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri*, 5. Baskı, Ankara 2001

ÖZTÜRK Bahri/ERDEM M. Ruhan: *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku*, 8. Baskı, Ankara 2005

ÖZTÜRK Bahri/ERDEM M. Ruhan: *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, Seçkin Yayınları, Ankara 2008

ÖZTÜRK Bahri/ERDEM M. Ruhan: *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayınları, Ankara 2007

ÖZTÜRK Bahri/ERDEM M.Ruhan/SIRMA Özge/SAYGILAR Yasemin F: *Ceza*

Muhakemesi Hukuku, Ankara 2006

ÖZTÜRK Bahri: *Koğuşurma Mecburiyeti (Hazırlık Soruşturması)*, Ankara 1991

PARLAR Ali/**HATİPOĞLU** Muzaffer/**YÜKSEL** Erol Güngör: *Açıklamalı-İçtihatlı Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller-Çapraz Sorgu ve İspat*, Ankara 2008

PARLAR Ali/**HATİPOĞLU** Muzaffer: *5237 Sayılı TCK'ya Göre Suçlarda Teşebbüs İştirak İçtima ve Yaptırımlar*, İstanbul 2005

PARLAR Ali/**HATİPOĞLU** Muzaffer: *Asliye Ceza Davaları*, Adalet Yayınevi, Ankara 2007

PARLAR Ali/**HATİPOĞLU** Muzaffer: *Türk Ceza Kanunu Yorumu*, Seçkin Yayınları, C. 1, Ankara 2008

SAĞLAM M. Yılmaz: *Türk İnfaz Sisteminde Ceza Kurumları*, Ankara 2003

SANCAR Mithat/**AYDIN** Suavi: *Biraz Adil Biraz Değil*, Tesev Yayınları, İstanbul 2009

SAVCI İlkey: *Cezaevi İşyurtlarında Çalışan Hükümlüler (Bir Alan Araştırması)*, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, Ankara 2004

SELÇUK Sami: *Beccaria'nın İnsanlığa Bildirisi*, Ankara 2004

SEVİMLİ Zekeriya: *Ceza İnfaz Kurumlarında Güvenlik*, Ankara 2000

SOYASLAN Doğan: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2005

SOYASLAN Doğan: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara 2006

SOYASLAN Doğan: *Krimonoloji*, Ankara 1998

ŞAFAK Ali/ **BIÇAK** Vahit: *Ceza Muhakemesi Hukuku ve Polis*, Ankara 2005

ŞAHİN Cumhur: *CMK Gazi Şerhi*, Ankara 2005

ŞAHİN Hüseyin Güngör: *Arabuluculuk*, Mentis Yayınları, Ankara 2008

ŞİRİN Osman/**AŞANER** Halim/**GÜVEN** Özcan/**YALVAÇ** Gürsel/**ÖZDEMİR** Muzaffer/**EREL** Kemalettin: *Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları Kapsamında Yeni Ceza Mevzuatı Yorumu*, Adalet Yayınları, Ankara 2008

TANER Tahir: *Ceza Hukuku Umumi Hükümler*, İstanbul 1953

TAŞDEMİR Kubilay/**ÖZKEPİR** Ramazan: *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi*, C. 1, Ankara 2007

TOPÇUOĞLU Hamide: *Hukuk Sosyolojisi Dersleri (Sosyolojik Açıdan Hukuk)*, C. 2, 1. Baskı, Ankara 1984

TOROSLU Nevzat/**FEYZİOĞLU** Metin: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Savaş Yayınları, Ankara 2006

- TOROSLU** Nevzat: *Ceza Hukuku*, Ankara 2006
- TOSUN** Öztekin: *Suç Hukuku Dersleri*, İstanbul 1967
- TURAN** Ahmet Uğur: *Ceza Yargılama Hukuku Bilgisi*, Ankara 1994
- TURGUT** Hüseyin: *Cezaevi İdaresi*, Ankara 1986
- TURHAN** Faruk: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara 2006
- ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER** (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi)
- ÜÇOK** Coşkun/**MUMCU** Ahmet/**BOZKURT** Gülnihal: *Türk Hukuk Tarihi*, 9. Baskı, Ankara 1999
- ÜMİT** Eylem: *Mekandan İmkana-Çocuk Suçluluğunun Habitusu-Ceza Ehliyeti İlişkisi*, Ankara 2007
- ÜNVER** Yener: *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, Seçkin Yayınları, Ankara 2003
- YALVAÇ** Gürsel: *Karşılaştırmalı-Gerekçeli İçtihatlı Türk Ceza Kanunu*, Adalet Yayınları, Ankara 2008
- YARGITAY DAİRE VE GENEL KURUL KARARLARI**
- YAŞAR** Osman: *Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu*, C. 3, Ankara 2009 Yayınları, Basım Yılı Belli Değil
- YENİDÜNYA** A. Caner: *Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Şartla Salıverme*, İstanbul 2002
- YENİSEY** Feridun: *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*, Bahçeşehir Üniversitesi
- YENİSEY** Feridun: *Hazırlık Soruşturması ve Polis*, Beta Yayınları, İstanbul 1987
- Yetkileri*, Ankara 1997
- YILMAZ** Ejder: *Hukuk Sözlüğü*, Yetkin Yayınları, Ankara 1996
- YURTCAN** Erdener: *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi*, Beta Yayınları, İstanbul 2008
- YURTCAN** Erdener: *Yeni Türk Ceza Kanunu ve Yorumu*, Kazancı Yayınları, 2006
- YÜCE** Turhan Tufan : *Ceza Hukukunun Temel Kavramları*, Ankara 1985
- YÜCE** Turhan Tufan: *Ceza Hukuku Dersleri*, C. 1, Manisa 1982
- YÜCEL** Mustafa T: *Adalet Psikolojisi*, Ankara 1999
- YÜCEL** Mustafa T: *Kriminoloji*, Ankara 1986
- YÜCEL** Mustafa T: *Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi*, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2007

YÜCEL Mustafa T: *Türkiye’de Yargının Etkinliği*, Türkiye Barolar Birliği Yayını,
Ankara 2008

“AVRUPA KONSEYİ BAKANLAR KOMİTESİNİN ÜYE DEVLETLERE TOPLUM YAPTIRIMLARI VE TEDBİRLERİ HAKKINDA AVRUPA KURALLARI ÜZERİNE (92) 16 SAYILI TAVSİYESİ”, (Çev: Selman DURSUN/Özen ATLIHAN), Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi No:5, Seçkin Yayınları, Ankara 2006

“TÜRK DİL KURUMU TÜRKÇE SÖZLÜK”, Türk Dil Kurumu yayını, C.1, 9. Baskı, Ankara 1998

ÖZGEÇMİŞ

Ramazan Ünal 22 Temmuz 1980'de Mersin ili Tarsus ilçesinde doğmuştur. İlk, orta ve lise öğrenimini Tarsus'ta görmüş 1998 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde başladığı eğitimini 2002 yılında tamamlamıştır. 2003-2004 yılları arasında avukatlık stajını, 2004-2005 yılları arasında Ankara'da yedek subay olarak askerlik hizmetini tamamladıktan sonra girdiği hakim adaylığı sınavını kazanarak hakim adaylığı stajına başlamış meslek kurası olarak çıkan Cumhuriyet savcılığı stajını 2005-2006 yılları arasında tamamlamış ve kura kararnamesiyle 2007 yılında Kırıkkale Cumhuriyet Savcılığı'na atanmıştır. 2007-2009 yılları arasında Kırıkkale Cumhuriyet Savcısı olarak çalıştıktan sonra 2009 yılında Akçadağ/MALATYA Cumhuriyet Savcılığı'na atanmış ve halen bu görevde bulunmaktadır.2008 yılında Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku alanında yüksek lisans eğitimine başlamıştır. İngilizce ve İtalyanca bilmekte olup evli ve bir çocuk babasıdır.